

PAŃSTWOWA KOMISJA WYBORCZA

**WYBORY DO SEJMU
RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
I DO SENATU RZECZYPOSPOLITEJ
POLSKIEJ**

9 października 2011 r.

Wybrane dokumenty

Wydawnictwo Krajowego Biura Wyborczego

Opracowanie: Zespół w Krajowym Biurze Wyborczym pod kierunkiem Beaty Tokaj – dyrektora Zespołu Prawnego i Organizacji Wyborów w Krajowym Biurze Wyborczym

Redakcja: Stefan J. Jaworski – Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej,
Kazimierz Wojciech Czaplicki – Sekretarz Państwowej Komisji Wyborczej, Szef Krajowego Biura Wyborczego

© Krajowe Biuro Wyborcze, Warszawa 2012

ISBN

Publikacja wydana w cyklu Przegląd Wyborczy. Biuletyn informacyjny – Wydanie specjalne

Wydawnictwo Krajowego Biura Wyborczego

00-902 Warszawa, ul. Wiejska 10

Tel. (22) 625 06 18; fax (22) 629 39 59

SPIS TREŚCI

	Str.
I. Wybrane akty prawne	7
1. Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej (<i>wyciąg</i>)	9
2. Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy (<i>wyciąg</i>)	12
3. Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 4 sierpnia 2011 r. w sprawie zarządzenia wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej	113
II. Wyniki głosowania i wyniki wyborów	117
1. Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 11 października 2011 r. o wynikach wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r. (<i>wyciąg</i>)	119
2. Obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 11 października 2011 r. o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r. (<i>wyciąg</i>)	156
3. Sprawozdanie z wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r.	171
4. Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 14 grudnia 2011 r. w sprawie ważności wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r.	197
5. Postanowienia Sądu Najwyższego w sprawach protestów wyborczych (<i>wybór</i>)	202
6. Orzeczenia Sądu Najwyższego i sądów administracyjnych w sprawach związanych z wyborami do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej	306

I
WYBRANE AKTY PRAWNE

Konstytucja Rzeczypospolitej Polskiej

z dnia 2 kwietnia 1997 r.

*(Dziennik Ustaw Nr 78, poz. 483, z 2001 r. Nr 28, poz. 319, z 2006 r. Nr 200, poz. 1471
oraz z 2009 r. Nr 114, poz. 946)*

(wyciąg)

Rozdział I

RZECZPOSPOLITA

(...)

Art. 4

1. Władza zwierzchnia w Rzeczypospolitej Polskiej należy do Narodu.
2. Naród sprawuje władzę przez swoich przedstawicieli lub bezpośrednio.

(...)

Art. 10

1. Ustrój Rzeczypospolitej Polskiej opiera się na podziale i równowadze władzy ustawodawczej, władzy wykonawczej i władzy sądowniczej.
2. Władzę ustawodawczą sprawują Sejm i Senat, władzę wykonawczą Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej i Rada Ministrów, a władzę sądowniczą sądy i trybunały.

Rozdział II

WOLNOŚCI, PRAWA

I OBOWIĄZKI CZŁOWIEKA I OBYWATELA

WOLNOŚCI I PRAWA POLITYCZNE

(...)

Art. 62

1. Obywatel polski ma prawo udziału w referendum oraz prawo wybierania Prezydenta Rzeczypospolitej, posłów, senatorów i przedstawicieli do organów samorządu terytorialnego, jeżeli najpóźniej w dniu głosowania kończy 18 lat.
  2. Prawo udziału w referendum oraz prawo wybierania nie przysługuje osobom, które prawomocnym orzeczeniem sądowym są ubezwłasnowolnione lub pozbawione praw publicznych albo wyborczych.
- (...)

Rozdział IV

SEJM I SENAT

Art. 95.

1. Władzę ustawodawczą w Rzeczypospolitej Polskiej sprawują Sejm i Senat.
2. Sejm sprawuje kontrolę nad działalnością Rady Ministrów w zakresie określonym przepisami Konstytucji i ustaw.

Wybory i kadencja

Art. 96.

1. Sejm składa się z 460 posłów.
2. Wybory do Sejmu są powszechne, równe, bezpośrednie i proporcjonalne oraz odbywają się w głosowaniu tajnym.

Art. 97.

1. Senat składa się ze 100 senatorów.
2. Wybory do Senatu są powszechne, bezpośrednie i odbywają się w głosowaniu tajnym.

Art. 98.

1. Sejm i Senat są wybierane na czteroletnie kadencje. Kadencje Sejmu i Senatu rozpoczynają się z dniem zebrania się Sejmu na pierwsze posiedzenie i trwają do dnia poprzedzającego dzień zebrania się Sejmu następnej kadencji.
2. Wybory do Sejmu i Senatu zarządza Prezydent Rzeczypospolitej nie później niż na 90 dni przed upływem 4 lat od rozpoczęcia kadencji Sejmu i Senatu, wyznaczając wybory

na dzień wolny od pracy, przypadający w ciągu 30 dni przed upływem 4 lat od rozpoczęcia kadencji Sejmu i Senatu.

3. Sejm może skrócić swoją kadencję uchwałą podjętą większością co najmniej 2/3 głosów ustawowej liczby posłów. Skrócenie kadencji Sejmu oznacza jednoczesne skrócenie kadencji Senatu. Przepis ust. 5 stosuje się odpowiednio.
4. Prezydent Rzeczypospolitej, po zasięgnięciu opinii Marszałka Sejmu i Marszałka Senatu, może w przypadkach określonych w Konstytucji zarządzić skrócenie kadencji Sejmu. Wraz ze skróceniem kadencji Sejmu skrócona zostaje również kadencja Senatu.
5. Prezydent Rzeczypospolitej, zarządzając skrócenie kadencji Sejmu, zarządza jednocześnie wybory do Sejmu i Senatu i wyznacza ich datę na dzień przypadający nie później niż w ciągu 45 dni od dnia zarządzenia skrócenia kadencji Sejmu. Prezydent Rzeczypospolitej zwołuje pierwsze posiedzenie nowo wybranego Sejmu nie później niż na 15 dzień po dniu przeprowadzenia wyborów.
6. W razie skrócenia kadencji Sejmu stosuje się odpowiednio przepis ust. 1.

Art. 99.

1. Wybrany do Sejmu może być obywatel polski mający prawo wybierania, który najpóźniej w dniu wyborów kończy 21 lat.
2. Wybrany do Senatu może być obywatel polski mający prawo wybierania, który najpóźniej w dniu wyborów kończy 30 lat.
3. Wybraną do Sejmu lub do Senatu nie może być osoba skazana prawomocnym wyrokiem na karę pozbawienia wolności za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego.

Art. 100.

1. Kandydatów na posłów i senatorów mogą zgłaszać partie polityczne oraz wyborcy.
2. Nie można kandydować równocześnie do Sejmu i Senatu.
3. Zasady i tryb zgłaszania kandydatów i przeprowadzania wyborów oraz warunki ważności wyborów określa ustawa.

Art. 101.

1. Ważność wyborów do Sejmu i Senatu stwierdza Sąd Najwyższy.
2. Wyborcy przysługuje prawo zgłoszenia do Sądu Najwyższego protestu przeciwko ważności wyborów na zasadach określonych w ustawie.

Posłowie i senatorowie

Art. 102.

Nie można być równocześnie posłem i senatorem.

Art. 103.

1. Mandatu posła nie można łączyć z funkcją Prezesa Narodowego Banku Polskiego, Prezesa Najwyższej Izby Kontroli, Rzecznika Praw Obywatelskich, Rzecznika Praw Dziecka i ich zastępców, członka Rady Polityki Pieniężnej, członka Krajowej Rady Radiofonii i Telewizji, ambasadora oraz z zatrudnieniem w Kancelarii Sejmu, Kancelarii Senatu, Kancelarii Prezydenta Rzeczypospolitej lub z zatrudnieniem w administracji rządowej. Zakaz ten nie dotyczy członków Rady Ministrów i sekretarzy stanu w administracji rządowej.
2. Sędzia, prokurator, urzędnik służby cywilnej, żołnierz pozostający w czynnej służbie wojskowej, funkcjonariusz policji oraz funkcjonariusz służb ochrony państwa nie mogą sprawować mandatu poselskiego.
3. Inne przypadki zakazu łączenia mandatu poselskiego z funkcjami publicznymi oraz zakazu jego sprawowania może określić ustawa.

Art. 104.

1. Posłowie są przedstawicielami Narodu. Nie wiążą ich instrukcje wyborców.
2. Przed rozpoczęciem sprawowania mandatu posłowie składają przed Sejmem następujące ślubowanie:

„Uroczyste ślubuję rzetelnie i sumiennie wykonywać obowiązki wobec Narodu, strzec suwerenności i interesów Państwa, czynić wszystko dla pomyślności Ojczyzny i dobra obywateli, przestrzegać Konstytucji i innych praw Rzeczypospolitej Polskiej.”

Ślubowanie może być złożone z dodaniem zdania „Tak mi dopomóż Bóg”.

3. Odmowa złożenia ślubowania oznacza zrzeczenie się mandatu.

(...)

Art. 108.

Do senatorów stosuje się odpowiednio przepisy art. 103-107.

(...)

USTAWA

z dnia 5 stycznia 2011 r.

Kodeks wyborczy

*(Dziennik Ustaw Nr 21, poz. 112, Nr 94, poz. 550, Nr 102, poz. 588,
Nr 134, poz. 777, Nr 147, poz. 881, Nr 149, poz. 889, Nr 171, poz. 1016 oraz Nr 217, poz.
1281)*

(wyciąg)

Dział I

Przepisy wstępne

Rozdział 1

Przepisy ogólne

Art. 1.

Kodeks wyborczy określa zasady i tryb zgłaszania kandydatów, przeprowadzania oraz warunki ważności wyborów:

- 1) do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej;
- 2) Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej;
- 3) do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej;
- 4) do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego;
- 5) wójtów, burmistrzów i prezydentów miast.

Art. 2.

W wyborach głosować można tylko osobiście, chyba że kodeks stanowi inaczej.

Art. 3.

W tych samych wyborach głosować można tylko jeden raz.

Art. 4.

§ 1. Wybory odbywają się w dniu wolnym od pracy.

§ 2.¹ Organ zarządzający wybory może postanowić, że głosowanie w wyborach przeprowadzone zostanie w ciągu dwóch dni.

§ 3.² Jeżeli głosowanie w wyborach przeprowadza się w ciągu dwóch dni termin głosowania określa się na dzień wolny od pracy oraz dzień go poprzedzający.

Art. 5.

Ilekróć w kodeksie jest mowa o:

- 1) wyborach – należy przez to rozumieć wybory do Sejmu i do Senatu, wybory Prezydenta Rzeczypospolitej, wybory do Parlamentu Europejskiego w

---

¹ Utracił moc – w zakresie, w jakim dotyczy wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej oraz wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z pkt 1 lit. a i b oraz pkt 3 wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 lipca 2011 r. sygn. akt K 9/11 (Dz. U. Nr 149, poz. 889) – z dniem 21 lipca 2011 r.

² Utracił moc w zakresie, w jakim dotyczy wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej oraz wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z pkt 1 lit. a i b wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 lipca 2011 r. sygn. akt K 9/11 (Dz. U. Nr 149, poz. 889) – z dniem 21 lipca 2011 r.

- Rzeczypospolitej Polskiej, wybory do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego oraz wybory wójtów, burmistrzów i prezydentów miast;
- 2) referendach – należy przez to rozumieć referenda ogólnokrajowe i referenda lokalne;
  - 3) organach stanowiących jednostek samorządu terytorialnego – należy przez to rozumieć, odpowiednio, rady gmin, rady powiatów i sejmiki województw;
  - 4) radzie gminy – należy przez to rozumieć także radę miasta na prawach powiatu;
  - 5) radzie – należy przez to rozumieć także sejmik województwa;
  - 6) wójcie – należy przez to rozumieć także burmistrza i prezydenta miasta;
  - 7) zakładzie opieki zdrowotnej – należy przez to rozumieć szpital, zakład opiekuńczo-leczniczy, zakład pielęgnacyjno-opiekuńczy, sanatorium, prewentorium, hospicjum stacjonarne oraz inny zakład przeznaczony dla osób, których stan zdrowia wymaga udzielania całodobowych świadczeń zdrowotnych, o których mowa w ustawie z dnia 30 sierpnia 1991 r. o zakładach opieki zdrowotnej (Dz. U. z 2007 r. Nr 14, poz. 89, z późn. zm.);
  - 8) domu pomocy społecznej – należy przez to rozumieć także placówkę zapewniającą całodobową opiekę osobom niepełnosprawnym, przewlekle chorym lub osobom w podeszłym wieku, o której mowa w ustawie z dnia 12 marca 2004 r. o pomocy społecznej (Dz. U. z 2009 r. Nr 175, poz. 1362, z późn. zm.);
  - 9) stałym zamieszkaniu – należy przez to rozumieć zamieszkanie w określonej miejscowości pod oznaczonym adresem z zamiarem stałego pobytu;
  - 10) numerze ewidencyjnym PESEL – należy przez to rozumieć, w odniesieniu do obywateli Unii Europejskiej niebędących obywatelami polskimi, numer paszportu lub innego dokumentu stwierdzającego tożsamość;
  - 11) wyborcy niepełnosprawnym – należy przez to rozumieć wyborcę o ograniczonej sprawności fizycznej, psychicznej, umysłowej lub w zakresie zmysłów, która utrudnia mu wzięcie udziału w wyborach.

(...)

Rozdział 2

Prawa wyborcze

Art. 10.

§ 1. Prawo wybierania (czynne prawo wyborcze) ma:

- 1) w wyborach do Sejmu i do Senatu oraz w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej – obywatel polski, który najpóźniej w dniu głosowania kończy 18 lat;
- 2) w wyborach do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej – obywatel polski, który najpóźniej w dniu głosowania kończy 18 lat oraz obywatel Unii Europejskiej niebędący obywatelem polskim, który najpóźniej w dniu głosowania kończy 18 lat, oraz stale zamieszkuje na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej;
- 3) w wyborach do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego:
  - a) rady gminy – obywatel polski oraz obywatel Unii Europejskiej niebędący obywatelem polskim, który najpóźniej w dniu głosowania kończy 18 lat, oraz stale zamieszkuje na obszarze tej gminy,

b) rady powiatu i sejmiku województwa – obywatel polski, który najpóźniej w dniu głosowania kończy 18 lat, oraz stale zamieszkuje na obszarze, odpowiednio, tego powiatu i województwa;

4) w wyborach wójta w danej gminie – osoba mająca prawo wybierania do rady tej gminy.

§ 2. Nie ma prawa wybierania osoba:

- 1) pozbawiona praw publicznych prawomocnym orzeczeniem sądu;
- 2) pozbawiona praw wyborczych prawomocnym orzeczeniem Trybunału Stanu;
- 3) ubezwłasnowolniona prawomocnym orzeczeniem sądu.

Art. 11.

§ 1. Prawo wybieralności (bierne prawo wyborcze) ma:

- 1) w wyborach do Sejmu – obywatel polski mający prawo wybierania w tych wyborach, który najpóźniej w dniu wyborów kończy 21 lat;
- 2) w wyborach do Senatu – obywatel polski mający prawo wybierania w tych wyborach, który najpóźniej w dniu wyborów kończy 30 lat;
- 3) w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej – obywatel polski, który najpóźniej w dniu wyborów kończy 35 lat i korzysta z pełni praw wyborczych do Sejmu;
- 4) w wyborach do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej – osoba mająca prawo wybierania w tych wyborach, która najpóźniej w dniu głosowania kończy 21 lat, i od co najmniej 5 lat stale zamieszkuje w Rzeczypospolitej Polskiej lub na terytorium innego państwa członkowskiego Unii Europejskiej;
- 5) w wyborach do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego – osoba mająca prawo wybierania tych organów;
- 6) w wyborach wójta – obywatel polski mający prawo wybierania w tych wyborach, który najpóźniej w dniu głosowania kończy 25 lat, z tym że kandydat nie musi stale zamieszkiwać na obszarze gminy, w której kandyduje.

§ 2. Nie ma prawa wybieralności w wyborach osoba:

- 1) skazana prawomocnym wyrokiem na karę pozbawienia wolności za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub umyślne przestępstwo skarbowe;
- 2) wobec której wydano prawomocne orzeczenie sądu stwierdzające utratę prawa wybieralności, o którym mowa w art. 21a ust. 2a ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów (Dz. U. z 2007 r. Nr 63, poz. 425, z późn. zm.)

§ 3. Prawa wybieralności nie ma obywatel Unii Europejskiej niebędący obywatelem polskim, pozbawiony prawa wybieralności w państwie członkowskim Unii Europejskiej, którego jest obywatelem.

Rozdział 3

Obwody głosowania

Art. 12.

§ 1. W wyborach głosowanie przeprowadza się w stałych i odrębnych obwodach głosowania utworzonych na obszarze gminy, z zastrzeżeniem art. 14 § 1 i art. 15 § 1.

(...)

§ 4. Rada gminy, w drodze uchwały, na wniosek wójta, tworzy odrębny obwód głosowania w zakładzie opieki zdrowotnej, domu pomocy społecznej, zakładzie karnym i areszcie śledczym oraz w oddziale zewnętrznym takiego zakładu i aresztu, jeżeli w dniu wyborów będzie w nim przebywać co najmniej 15 wyborców. Nieutworzenie obwodu jest możliwe wyłącznie w uzasadnionych przypadkach na wniosek osoby kierującej daną jednostką.

(...)

§ 7. Można utworzyć odrębny obwód głosowania w domu studenckim lub zespołach domów studenckich prowadzonych przez uczelnie lub inne podmioty na podstawie umów zawartych z uczelniami, jeżeli co najmniej 50 osób uprawnionych do udziału w wyborach poinformuje na piśmie rektora uczelni prowadzącej dom studencki, lub uczelni z którą inny podmiot zawarł umowę o prowadzenie domu studenckiego, o zamiarze przebywania w domu studenckim w dniu głosowania.

§ 8. Przepisu § 7 nie stosuje się w wyborach do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego oraz w wyborach wójta.

(...)

Art. 14.

§ 1. W celu przeprowadzenia wyborów do Sejmu i do Senatu, wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej oraz wyborów do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej tworzy się stałe obwody głosowania dla obywateli polskich przebywających za granicą, jeżeli na terenie obwodu przebywa co najmniej 15 wyborców i jeżeli istnieje możliwość przekazania właściwej komisji wyborczej wyników głosowania niezwłocznie po jego zakończeniu.

§ 2. Obwody głosowania, o których mowa w § 1, tworzy, w drodze rozporządzenia, minister właściwy do spraw zagranicznych, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, określając ich liczbę oraz siedziby obwodowych komisji wyborczych. W rozporządzeniu tym wskazuje się ponadto co najmniej jedną obwodową komisję wyborczą na obszarze właściwości terytorialnej każdego konsula właściwego dla celów głosowania korespondencyjnego, o którym mowa w art. 62.

§ 3. Obwody głosowania, o których mowa w § 1, wchodzi w skład okręgu wyborczego właściwego dla dzielnicy Śródmieście miasta stołecznego Warszawy.

Art. 15.

§ 1. W celu przeprowadzenia wyborów do Sejmu i do Senatu, wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej oraz wyborów do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej tworzy się odrębne obwody głosowania dla wyborców przebywających na polskich statkach morskich, które znajdują się w podróży w okresie obejmującym dzień wyborów, jeżeli przebywa na nich co najmniej 15 wyborców i jeżeli istnieje

możliwość przekazania właściwej komisji wyborczej wyników głosowania niezwłocznie po jego zakończeniu.

- § 2. W rozumieniu niniejszego kodeksu polskim statkiem morskim jest statek będący w całości własnością polskiego armatora mającego siedzibę w Rzeczypospolitej Polskiej, podnoszący polską banderę i dowodzony przez polskiego kapitana.
- § 3. Obwody głosowania, o których mowa w § 1, tworzy, w drodze rozporządzenia, minister właściwy do spraw gospodarki morskiej, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, na wniosek armatora zgłoszony najpóźniej w 30 dniu przed dniem wyborów.
- § 4. Obwody głosowania, o których mowa w § 1, wchodzi w skład okręgu wyborczego właściwego dla siedziby armatora.

(...)

Rozdział 4

Rejestr wyborców

Art. 18.

- § 1. Stały rejestr wyborców obejmuje osoby stale zamieszkałe na obszarze gminy, którym przysługuje prawo wybierania.
- § 2. Rejestr wyborców stanowi zbiór danych osobowych z ewidencji ludności, o których mowa w § 7. W zbiorze tym uwzględnia się również dane wyborców, o których mowa w § 9 i art. 19 § 2 i 3.
- § 3. Można być ujętym tylko w jednym rejestrze wyborców.
- § 4. Rejestr wyborców służy do sporządzania spisów wyborców uprawnionych do udziału w wyborach, a także do sporządzania spisów osób uprawnionych do udziału w referendum.
- § 5. Rejestr wyborców potwierdza prawo wybierania oraz prawo wybieralności.
- § 6. Rejestr wyborców dzieli się na część A i część B.
- § 7. Część A rejestru wyborców obejmuje obywateli polskich. W tej części rejestru wyborców wymienia się nazwisko i imię (imiona), imię ojca, datę urodzenia, numer ewidencyjny PESEL i adres zamieszkania wyborcy.
- § 8. Wyborcy będący obywatelami polskimi, zameldowani na obszarze gminy na pobyt stały są wpisywani do rejestru wyborców z urzędu.
- § 9. Część B rejestru wyborców obejmuje obywateli Unii Europejskiej niebędących obywatelami polskimi, stale zamieszkałych na obszarze gminy i uprawnionych do korzystania z praw wyborczych w Rzeczypospolitej Polskiej. W tej części rejestru wyborców wymienia się nazwisko i imię (imiona), imię ojca, datę urodzenia, obywatelstwo państwa członkowskiego Unii Europejskiej, numer paszportu lub innego dokumentu stwierdzającego tożsamość oraz adres zamieszkania wyborcy.
- § 10. Wyborcę, o którym mowa w § 9, wpisanego do rejestru wyborców, na jego pisemny wniosek, skreśla się z rejestru wyborców.
- § 11. Rejestr wyborców prowadzi gmina jako zadanie zlecone.
- § 12. Rejestr wyborców jest udostępniany, na pisemny wniosek, do wglądu w urzędzie gminy.

§ 13. Urząd gminy przekazuje właściwym organom wyborczym okresowe informacje o liczbie wyborców objętych rejestrem wyborców.

Art. 19.

§ 1. Wyborcy stale zamieszkali na obszarze gminy bez zameldowania na pobyt stały wpisywani są do rejestru wyborców, jeżeli złożą w tej sprawie w urzędzie gminy pisemny wniosek. Wniosek powinien zawierać nazwisko, imię (imiona), imię ojca, datę urodzenia oraz numer ewidencyjny PESEL wnioskodawcy. Do wniosku dołącza się:

- 1) kserokopię ważnego dokumentu stwierdzającego tożsamość wnioskodawcy;
- 2) pisemną deklarację, w której wnioskodawca podaje swoje obywatelstwo i adres stałego zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio do wyborcy nigdzie niezamieszkałego, przebywającego stale na obszarze gminy.

§ 3. Wyborcy stale zamieszkali na obszarze gminy pod innym adresem aniżeli adres ich zameldowania na pobyt stały na obszarze tej gminy mogą być wpisani do rejestru wyborców pod adresem stałego zamieszkania, jeżeli złożą w tej sprawie w urzędzie gminy wniosek zawierający dane, o których mowa § 1, wraz ze wskazaniem adresu ostatniego zameldowania na pobyt stały na obszarze gminy.

Art. 20.

§ 1. Decyzję o wpisaniu lub o odmowie wpisania do rejestru wyborców osoby, o której mowa w art. 19, wydaje wójt, w terminie 3 dni od dnia wniesienia wniosku. Decyzję o odmowie wpisania do rejestru wyborców, wraz z uzasadnieniem, niezwłocznie doręcza się wnioskodawcy.

§ 2. Wójt przed wydaniem decyzji, o której mowa w § 1, jest obowiązany sprawdzić, czy osoba wnosząca wniosek o wpisanie do rejestru wyborców spełnia warunki stałego zamieszkania na obszarze danej gminy.

§ 3. O wpisaniu wyborcy do rejestru wyborców niezwłocznie zawiadamia się urząd gminy właściwy ze względu na ostatnie miejsce zameldowania wnioskodawcy na pobyt stały w celu skreślenia go z rejestru wyborców w tej gminie.

§ 4. Od decyzji w sprawie odmowy wpisania do rejestru wyborców przysługuje prawo wniesienia skargi do właściwego miejscowo sądu rejonowego. Skargę wnosi się za pośrednictwem wójta, w terminie 3 dni od dnia doręczenia decyzji. Wójt przekazuje sądowi niezwłocznie skargę wraz z decyzją i aktami sprawy. Wójt może też niezwłocznie zmienić albo uchylić swoją decyzję, jeżeli uzna skargę w całości za zasadną.

§ 5. Sąd rozpoznaje skargę, o której mowa w § 4, w postępowaniu nieprocesowym, w terminie 3 dni od dnia jej doręczenia. Odpis postanowienia sądu doręcza się osobie, która wniosła skargę, oraz wójtowi. Od postanowienia sądu nie przysługuje środek prawny.

Art. 21.

§ 1. Osoby pozbawione prawa wybierania skreśla się z rejestru wyborców na podstawie przekazywanych gminom zawiadomień sądu albo Trybunału Stanu.

§ 2. W przypadku wygaśnięcia przyczyny pozbawienia prawa wybierania wyborca jest wpisywany do rejestru wyborców na podstawie zawiadomień sądu albo Trybunału Stanu.

(...)

Art. 22.

§ 1. Każdy może wnieść do wójta reklamację na nieprawidłowości w rejestrze wyborców, w szczególności w sprawie:

- 1) pominięcia wyborcy w rejestrze wyborców;
- 2) wpisania do rejestru wyborców osoby, która nie ma prawa wybierania;
- 3) niewłaściwych danych o osobach wpisanych do rejestru wyborców;
- 4) ujęcia w rejestrze wyborców osoby, która nie zamieszkuje stale na obszarze gminy.

§ 2. Reklamację wnosi się pisemnie lub ustnie do protokołu.

(...)

Rozdział 5

Spis wyborców

Art. 26.

§ 1. Osoby, którym przysługuje prawo wybierania, wpisuje się do spisu wyborców.

§ 2. Wyborca może być wpisany tylko do jednego spisu wyborców.

§ 3.³ Jeżeli głosowanie przeprowadza się w ciągu dwóch dni, dla osób kończących 18 lat w drugim dniu głosowania sporządza się dodatkowy spis.

§ 4. Spis wyborców służy do przeprowadzania głosowania w wyborach, które zostały zarządzone.

§ 5. W zależności od zarządzonych wyborów spis wyborców składa się z części A lub części A i części B.

§ 6. Spis wyborców składa się z:

- 1) części A – w wyborach do Sejmu i do Senatu, w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej oraz w wyborach do rad powiatów i sejmików województw;
- 2) części A i części B – w wyborach do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, w wyborach do rad gmin oraz w wyborach wójta.

§ 7. Część A spisu wyborców obejmuje obywateli polskich. W tej części spisu wyborców wymienia się nazwisko i imię (imiona), imię ojca, datę urodzenia, numer ewidencyjny PESEL i adres zamieszkania wyborcy.

§ 8. Część B spisu wyborców obejmuje obywateli Unii Europejskiej niebędących obywatelami polskimi, uprawnionych do korzystania z praw wyborczych w wyborach, które zostały zarządzone w Rzeczypospolitej Polskiej. W tej części spisu wyborców wymienia się nazwisko i imię (imiona), imię ojca, datę urodzenia, obywatelstwo państwa członkowskiego Unii Europejskiej, numer paszportu lub innego dokumentu stwierdzającego tożsamość oraz adres zamieszkania wyborcy.

§ 9. W spisie wyborców wymienia się dane, o których mowa odpowiednio w § 7 i 8.

---

³ Zob. odnośnik nr 2.

- § 10. Spis wyborców, z zastrzeżeniem art. 34 § 1 i art. 35 § 1, jest sporządzany i aktualizowany przez gminę, jako zadanie zlecone, na podstawie rejestru wyborców.
- § 11. Spis wyborców sporządza się w 2 egzemplarzach, oddzielnie dla każdego obwodu głosowania, według miejsca zamieszkania wyborców, najpóźniej w 21 dniu przed dniem wyborów.
- § 12. Jeden egzemplarz spisu wyborców przekazuje się w przeddzień wyborów przewodniczącemu właściwej obwodowej komisji wyborczej.

Art. 27.

- § 1. Wyborca niepełnosprawny, na jego pisemny wniosek wniesiony do urzędu gminy najpóźniej w 14 dniu przed dniem wyborów, jest dopisywany do spisu wyborców w wybranym przez siebie obwodzie głosowania spośród obwodów głosowania, w których znajdują się lokale, o których mowa w art. 16 § 1 pkt 3, na obszarze gminy właściwej ze względu na miejsce jego stałego zamieszkania.
- § 2. We wniosku, o którym mowa w § 1, podaje się dane wymienione odpowiednio w art. 26 § 7 albo 8.

Art. 28.

- § 1. Wyborca przebywający czasowo na obszarze gminy w okresie obejmującym dzień wyborów jest dopisywany do spisu wyborców, na jego pisemny wniosek wniesiony do urzędu gminy najpóźniej w 5 dniu przed dniem wyborów.
- § 2. Przepisu § 1 nie stosuje się w wyborach do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego oraz w wyborach wójta.
- § 3. W wyborach uzupełniających do Senatu przepis § 1 ma zastosowanie tylko do wyborców stale zamieszkałych na obszarze okręgu wyborczego, w którym przeprowadza się wybory uzupełniające.
- § 4. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio do wyborcy nigdzie niezamieszkałego, przebywającego na obszarze gminy.
- § 5. We wniosku, o którym mowa w § 1, podaje się dane wymienione w art. 26 § 7 i 8.

Art. 29.

- § 1. Spis wyborców w jednostkach, o których mowa w art. 12 § 4 i 7, sporządza się na podstawie wykazów osób, które będą w nich przebywać w dniu wyborów, z zastrzeżeniem § 2.
- § 2. W wyborach do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego oraz w wyborach wójta do spisu wyborców, o którym mowa w § 1, wpisuje się jedynie osoby stale zamieszkałe, odpowiednio, na obszarze danej jednostki samorządu terytorialnego lub gminy, w której przeprowadzane są wybory wójta.
- § 3. Wykazy osób, o których mowa w § 1, osoba kierująca daną jednostką przekazuje do urzędu gminy najpóźniej w 5 dniu przed dniem wyborów.
- § 4. W wykazie osób, które będą przebywały w zakładzie karnym, nie umieszcza się osób pozbawionych praw publicznych prawomocnym orzeczeniem sądu.

Art. 30.

- § 1. Żołnierze pełniący zasadniczą lub okresową służbę wojskową oraz pełniący służbę w charakterze kandydatów na żołnierzy zawodowych lub odbywający ćwiczenia i przeszkolenie wojskowe, a także ratownicy odbywający zasadniczą służbę w obronie

cywilnej poza miejscem stałego zamieszkania są dopisywani, na swój wniosek, do wybranego przez nich spisu wyborców sporządzonego dla miejscowości, w której odbywają służbę, z zastrzeżeniem § 2. Wniosek składa się między 21 a 14 dniem przed dniem wyborów, chyba że osoby, o których mowa w zdaniu pierwszym, przybyły do miejsca ich aktualnego zakwaterowania po tym terminie. We wniosku podaje się dane wymienione w art. 26 § 7.

- § 2. W wyborach do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego oraz w wyborach wójta do spisu wyborców, o którym mowa w § 1, wpisuje się jedynie osoby stale zamieszkałe, odpowiednio, na obszarze danej jednostki samorządu terytorialnego lub gminy, w której przeprowadzane są wybory wójta.
- § 3. Przepisy § 1 i 2 stosuje się odpowiednio do policjantów z jednostek skoszarowanych, funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej oraz Służby Więziennej pełniących służbę w systemie skoszarowanym.
- § 4. Dowódcy jednostek wojskowych, komendanci oddziałów obrony cywilnej i dowódcy jednostek policyjnych oraz przełożeni funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej oraz Służby Więziennej są obowiązani zapewnić żołnierzom, ratownikom, policjantom oraz funkcjonariuszom możliwość wykonania uprawnień wynikających z przepisu § 1.
- § 5. Minister Obrony Narodowej, minister właściwy do spraw wewnętrznych oraz Minister Sprawiedliwości, każdy w zakresie swojej właściwości, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, określą sposób realizacji obowiązków, o których mowa w § 4, uwzględniając konieczność zapewnienia wyborcom, o których mowa w § 1 i 3, możliwości wykonywania funkcji członków obwodowych komisji wyborczych i mężów zaufania.

Art. 31.

O dopisaniu lub wpisaniu do spisu wyborców osób, o których mowa w art. 28, art. 29 § 1 i art. 30 § 1 i 3, niezwłocznie zawiadamia się urząd gminy właściwy ze względu na miejsce ich stałego zamieszkania lub ostatniego zameldowania na pobyt stały.

Art. 32.

- § 1. Wyborca zmieniający miejsce pobytu przed dniem wyborów otrzymuje na wniosek zgłoszony pisemnie, telefaksem lub w formie elektronicznej, przed sporządzeniem spisu wyborców – na podstawie rejestru wyborców, a po sporządzeniu spisu wyborców – na podstawie spisu wyborców, zaświadczenie o prawie do głosowania w miejscu pobytu w dniu wyborów.
  - § 2. Zaświadczenie, o którym mowa w § 1, wydaje urząd gminy.
  - § 3. Przepisu § 1 nie stosuje się w wyborach do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego oraz w wyborach wójta.
  - § 4. W wyborach uzupełniających do Senatu przepis § 1 ma zastosowanie tylko do wyborców stale zamieszkałych na obszarze okręgu wyborczego, w którym przeprowadza się wybory uzupełniające.
- (...)

Art. 34.

- § 1. Wyborcy przebywający na polskich statkach morskich znajdujących się w podróży w dniu wyborów wpisywani są do spisu wyborców sporządzanego przez kapitana statku.

- § 2. Wpisu dokonuje się na podstawie wniosku wyborcy zgłoszonego najpóźniej w 3 dniu przed dniem wyborów. Wniosek powinien zawierać nazwisko i imię (imiona), imię ojca, datę urodzenia, numer ewidencyjny PESEL lub numer ważnego polskiego paszportu oraz adres zamieszkania. W przypadku obywateli Unii Europejskiej niebędących obywatelami polskimi wniosek powinien zawierać numer innego ważnego dokumentu stwierdzającego tożsamość, a także miejsce i datę jego wydania.
- § 3. Przepis art. 32 § 1 stosuje się odpowiednio do wyborców przebywających na polskich statkach morskich, z tym że zaświadczenie wydaje kapitan statku, który sporządził spis wyborców.

(...)

Art. 35.

- § 1. Wyborcy przebywający za granicą i posiadający ważne polskie paszporty lub w przypadku obywateli Unii Europejskiej niebędących obywatelami polskimi posiadający ważny paszport lub inny dokument stwierdzający tożsamość wpisywani są do spisu wyborców sporządzanego przez właściwego terytorialnie konsula.
- § 2. Wpisu dokonuje się na podstawie osobistego zgłoszenia wniesionego ustnie, pisemnie, telefonicznie, telegraficznie, telefaksem lub w formie elektronicznej. Zgłoszenie powinno zawierać nazwisko i imię (imiona), imię ojca, datę urodzenia, numer ewidencyjny PESEL, oznaczenie miejsca pobytu wyborcy za granicą, numer ważnego polskiego paszportu a także miejsce i datę jego wydania, a w przypadku obywateli Polskich czasowo przebywających za granicą – miejsce wpisania wyborcy do rejestru wyborców. W przypadku obywateli Unii Europejskiej niebędących obywatelami polskimi, zgłoszenie powinno zawierać numer innego ważnego dokumentu stwierdzającego tożsamość, a także miejsce i datę jego wydania. Zgłoszenia można dokonać najpóźniej w 3 dniu przed dniem wyborów.
- § 3. Przepis art. 32 § 1 stosuje się odpowiednio do wyborców przebywających za granicą i posiadających ważne polskie paszporty, z tym że zaświadczenie wydaje konsul, który sporządził spis wyborców.

(...)

- § 5. Na obszarze państw członkowskich Unii Europejskiej oraz państw, na terytorium których można wjechać na podstawie polskiego dowodu osobistego za dokument równorzędny z ważnym polskim paszportem uważa się ważny dowód osobisty Rzeczypospolitej Polskiej.

Art. 36.

- § 1. Między 21 a 8 dniem przed dniem wyborów każdy wyborca może sprawdzić w urzędzie gminy, w której spis wyborców został sporządzony, czy został w spisie uwzględniony.
- § 2. Spis wyborców jest udostępniany do wglądu w urzędzie gminy.
- § 3. Wójt powiadamia wyborców, w sposób zwyczajowo przyjęty, o sporządzeniu spisu wyborców oraz o miejscu i czasie jego udostępniania.
- § 4. Przepisy § 2 i 3 stosuje się odpowiednio do innych niż gmina organów, które sporządziły spis wyborców.

Art. 37.

- § 1. Każdy może wnieść odpowiednio do wójta albo do organu, który sporządził spis wyborców, reklamację w sprawie nieprawidłowości sporządzenia spisu.
- § 2. W sprawach, o których mowa w § 1, stosuje się odpowiednio przepisy art. 22, z tym że terminy rozpatrzenia reklamacji i wniesienia skargi do sądu rejonowego wynoszą 2 dni, z zastrzeżeniem § 3.
- § 3. Reklamacje w sprawach spisu wyborców dotyczącego osób, o których mowa w art. 34 § 1 i art. 35 § 1, rozpatrują niezwłocznie odpowiednio kapitan statku albo konsul. Od decyzji podjętych w tych sprawach nie przysługuje środek prawny.

Rozdział 5a

Przekazywanie informacji o wyborach wyborcom niepełnosprawnym

Art. 37a.

- § 1. Wyborca niepełnosprawny wpisany do rejestru wyborców w danej gminie ma prawo do uzyskiwania informacji o:
  - 1) właściwym dla siebie okręgu wyborczym i obwodzie głosowania;
  - 2) lokalach obwodowych komisji wyborczych, o których mowa w art. 16 § 1 pkt 3, znajdujących się najbliżej miejsca zamieszkania wyborcy niepełnosprawnego;
  - 3) warunkach dopisania wyborcy niepełnosprawnego do spisu wyborców w obwodzie głosowania, o którym mowa w art. 27 § 1;
  - 4) terminie wyborów oraz godzinach głosowania;
  - 5) komitetach wyborczych biorących udział w wyborach oraz zarejestrowanych kandydatach i listach kandydatów;
  - 6) warunkach oraz formach głosowania.
- § 2. Informacje, o których mowa w § 1, przekazuje wójt lub upoważniony przez niego pracownik urzędu gminy w godzinach pracy urzędu, w tym telefonicznie, lub w drukowanych materiałach informacyjnych przesyłanych na wniosek wyborcy niepełnosprawnego, w tym w formie elektronicznej.
- § 3. Informacje, o których mowa w § 1, są przekazywane wyborcy niepełnosprawnemu po podaniu przez wyborcę jego nazwiska, imienia (imion) oraz adresu stałego zamieszkania.
- § 4. Informacje, o których mowa w § 1, wójt podaje również niezwłocznie do publicznej wiadomości poprzez umieszczenie w Biuletynie Informacji Publicznej oraz w sposób zwyczajowo przyjęty w danej gminie.

Art. 37b.

- § 1. Państwowa Komisja Wyborcza zamieszcza na stronie internetowej portalu, o którym mowa w art. 160 § 2 pkt 1, informacje o uprawnieniach przysługujących wyborcom niepełnosprawnym na podstawie kodeksu, w formie uwzględniającej różne rodzaje niepełnosprawności.
- § 2. Państwowa Komisja Wyborcza sporządza w alfabecie Braille'a materiał informacyjny o uprawnieniach przysługujących wyborcom niepełnosprawnym na podstawie kodeksu i przekazuje go zainteresowanym na żądanie.

Art. 37c.

- § 1. Obwieszczenia wyborcze umieszczane w lokalu wyborczym jak i poza nim oraz wyniki głosowania w obwodach głosowania i okręgach wyborczych powinny być zamieszczane w miejscach łatwo dostępnych dla osób niepełnosprawnych o ograniczonej sprawności ruchowej.
- § 2. Na prośbę wyborcy niepełnosprawnego członek obwodowej komisji wyborczej jest obowiązany przekazać ustnie treść obwieszczeń wyborczych w zakresie informacji o komitetach wyborczych biorących udział w wyborach oraz zarejestrowanych kandydatach i listach kandydatów.

Rozdział 6

Przepisy wspólne dla głosowania

Art. 38.

- § 1. Głosować można osobiście, z zastrzeżeniem przepisów rozdziału 7.
- § 2. Głosowaniem osobistym jest również głosowanie korespondencyjne w obwodach głosowania, o których mowa w art. 14 § 1.

Art. 39.

- § 1. Głosowanie odbywa się w lokalu obwodowej komisji wyborczej, zwanym dalej „lokałem wyborczym”.
- § 2.⁴ Jeżeli głosowanie przeprowadza się w ciągu jednego dnia, głosowanie odbywa się bez przerwy od godziny 7.00 do 21.00.
- § 3.⁵ Jeżeli głosowanie przeprowadza się w ciągu dwóch dni, głosowanie odbywa się pierwszego i drugiego dnia bez przerwy od godziny 7.00 do 21.00; przerwa następuje od godziny 21.00 pierwszego dnia do godziny 7.00 drugiego dnia.
- § 4. O godzinie zakończenia głosowania przewodniczący obwodowej komisji wyborczej zarządza zakończenie głosowania. Od tej chwili mogą głosować tylko wyborcy, którzy przybyli do lokalu wyborczego przed godziną zakończenia głosowania.
- § 5. Głosowanie w obwodach głosowania utworzonych w zakładach opieki zdrowotnej i domach pomocy społecznej może się rozpocząć później niż o godzinie określonej w § 2 i 3.
- § 6. Głosowanie w obwodach głosowania utworzonych na polskich statkach morskich oraz za granicą odbywa się między godziną 7.00 a 21.00 czasu miejscowego w każdym dniu głosowania. Jeżeli głosowanie miałoby być zakończone w dniu następnym po dniu głosowania w kraju, głosowanie przeprowadza się w dniu poprzedzającym.
- § 7.⁶ Obwodowa komisja wyborcza może zarządzić wcześniejsze zakończenie głosowania w odrębnych obwodach głosowania oraz w obwodach głosowania utworzonych na

---

⁴ Utracił moc w części obejmującej wyrazy „Jeżeli głosowanie przeprowadza się w ciągu jednego dnia” w zakresie, w jakim dotyczy wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej oraz wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej, zgodnie z pkt 1 lit. a i b wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 lipca 2011 r. sygn. akt K 9/11 (Dz. U. Nr 149, poz. 889) – z dniem 21 lipca 2011 r.

⁵ Zob. odnośnik nr 2.

⁶ Utraciło moc zdanie drugie w części zaczynającej się od wyrazów „a jeżeli głosowanie przeprowadza się w ciągu dwóch dni” w zakresie, w jakim dotyczy wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej

polskich statkach morskich, jeżeli wszyscy wyborcy wpisani do spisu wyborców oddali swe głosy. Zarządzenie wcześniejszego zakończenia głosowania może nastąpić nie wcześniej niż o godzinie 18.00, a jeżeli głosowanie przeprowadza się w ciągu dwóch dni nie wcześniej niż o godzinie 18.00 drugiego dnia. O zarządzeniu zakończenia głosowania przewodniczący obwodowej komisji wyborczej niezwłocznie zawiadamia osobę kierującą jednostką, o której mowa w art. 12 § 4 i 7, wójta oraz właściwą komisję wyborczą wyższego stopnia.

Art. 40.

- § 1. Głosowanie odbywa się przy pomocy urzędowych kart do głosowania.
- § 2. Na karcie do głosowania zamieszcza się informację o sposobie głosowania.
- § 3. Karta do głosowania może być zadrukowana tylko po jednej stronie. Wielkość i rodzaj czcionek oraz wielkość kratek przeznaczonych na postawienie znaku „x” powinny być jednakowe dla oznaczeń wszystkich list i nazwisk kandydatów.
- § 4. Na karcie do głosowania oznacza się miejsce na umieszczenie pieczęci obwodowej komisji wyborczej oraz drukuje się, w przypadku wyborów:
  - 1) Prezydenta Rzeczypospolitej – odcisk pieczęci Państwowej Komisji Wyborczej;
  - 2) do Sejmu, do Senatu i do Parlamentu Europejskiego – odcisk pieczęci okręgowej komisji wyborczej;
  - 3) do rad i wyborów wójta – odcisk pieczęci terytorialnej komisji wyborczej.
- § 5. Wzór kart do głosowania ustala Państwowa Komisja Wyborcza.

Art. 40a.

- § 1. Wyborca niepełnosprawny może głosować przy użyciu nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille’a.
- § 2. Zamiar głosowania przy użyciu nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille’a powinien być zgłoszony przez wyborcę niepełnosprawnego wójtowi do 14 dnia przed dniem wyborów. Zgłoszenie może być dokonane ustnie, pisemnie, telefaksem lub w formie elektronicznej. W zgłoszeniu wyborca obowiązany jest wskazać właściwy dla niego obwód głosowania.
- § 3. Państwowa Komisja Wyborcza po zasięgnięciu opinii ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego, określi, w drodze uchwały, wzory nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille’a, kierując się możliwością praktycznego zastosowania tych nakładek przez wyborców niepełnosprawnych.

Art. 41.

Dopisanie na karcie do głosowania dodatkowych numerów list i nazw lub nazwisk albo poczynienie innych dopisków poza kratką nie wpływa na ważność oddanego na niej głosu.

Art. 42.

- § 1. Przed rozpoczęciem głosowania obwodowa komisja wyborcza sprawdza, czy urna jest pusta, po czym zamyka się urnę wyborczą i opieczętowuje ją pieczęcią komisji oraz sprawdza, czy na miejscu znajduje się spis wyborców i potrzebna liczba kart do głosowania właściwych dla przeprowadzanych wyborów, jak również czy w lokalu

wyborczym znajduje się odpowiednia liczba łatwo dostępnych miejsc zapewniających tajność głosowania.

- § 2. Od chwili opieczetowania do końca głosowania urny wyborczej nie wolno otwierać.
- § 3. Od chwili rozpoczęcia głosowania aż do jego zakończenia w lokalu wyborczym muszą być równocześnie obecne co najmniej 3 osoby wchodzące w skład obwodowej komisji wyborczej, przy czym jedną z nich powinien być przewodniczący komisji lub jego zastępca, z zastrzeżeniem art. 43.
- § 4. W dniu głosowania w lokalu wyborczym podczas wszystkich czynności obwodowej komisji wyborczej mają prawo być obecni, na podstawie zaświadczenia wydanego zgodnie z przepisami kodeksu, mężowie zaufania.
(...)

Art. 44.

- § 1. Obwodowa komisja wyborcza, po uzgodnieniu z właściwą komisją wyborczą wyższego stopnia, może zarządzić stosowanie w głosowaniu drugiej urny wyborczej.
- § 2. Urna, o której mowa w § 1, jest urną pomocniczą przeznaczoną wyłącznie do wrzucania kart do głosowania przez wyborców w obwodach głosowania w zakładach opieki zdrowotnej i w domach pomocy społecznej.
- § 3. W przypadku wyrażenia przez wyborcę woli skorzystania z urny pomocniczej wrzucenie do niej karty do głosowania wymaga obecności przy tej czynności co najmniej dwóch osób wchodzących w skład obwodowej komisji wyborczej, zgłoszonych przez różne komitety wyborcze.
- § 4. Do postępowania z urną pomocniczą i głosowania przy jej użyciu mają zastosowanie przepisy niniejszego rozdziału.

Art. 45.

- § 1. W siedzibach obwodowych komisji wyborczych, o których mowa w art. 14 § 2 zdanie drugie, stosuje się drugą urnę wyborczą.
- § 2. Druga urna wyborcza, o której mowa w § 1, przeznaczona jest wyłącznie do wrzucania kopert na kartę do głosowania, o których mowa w art. 65 § 1 pkt 3.

Art. 46.

Zabroniony jest wstęp do lokalu wyborczego osobom uzbrojonym.

Art. 47.

- § 1. Głosowania nie wolno przerywać. Gdyby wskutek nadzwyczajnych wydarzeń głosowanie było przejściowo uniemożliwione, obwodowa komisja wyborcza może zarządzić jego przerwanie, przedłużenie albo odroczenie do dnia następnego. Uchwałę w sprawie przedłużenia albo odroczenia do dnia następnego głosowania obwodowa komisja wyborcza podejmuje po uzyskaniu zgody właściwej komisji wyborczej wyższego stopnia. Uchwała w tej sprawie powinna być natychmiast podana do publicznej wiadomości, przekazana właściwej komisji wyborczej wyższego stopnia, wójtowi oraz przesłana Państwowej Komisji Wyborczej za pośrednictwem komisji wyborczej wyższego stopnia.
- § 2. W razie przerwania lub odroczenia głosowania obwodowa komisja wyborcza zapieczetowuje otwór urny wyborczej i oddaje urnę wraz z zapieczetowanym spisem wyborców na przechowanie przewodniczącemu komisji. Pieczęć komisji oddaje się w

takim przypadku na przechowanie zastępcy przewodniczącego lub innemu członkowi komisji. Komisja ustala również liczbę kart niewykorzystanych, umieszcza je w opieczętowanym pakiecie i oddaje na przechowanie przewodniczącemu komisji. Przepis art. 43 § 5 stosuje się.

Art. 48.

§ 1. (skreślony)

§ 2. W lokalu wyborczym umieszcza się tylko urzędowe obwieszczenia wyborcze.

§ 3. Państwowa Komisja Wyborcza może postanowić o umieszczeniu w lokalu wyborczym oraz w miejscu zapewniającym tajność głosowania zwięzłej informacji o sposobie głosowania właściwym dla przeprowadzanych wyborów. Informację tę sporządza, według wzoru ustalonego przez Państwową Komisję Wyborczą, dyrektor właściwej miejscowo delegatury Krajowego Biura Wyborczego i zapewnia umieszczenie jej we wszystkich lokalach wyborczych.

Art. 49.

§ 1. Przewodniczący obwodowej komisji wyborczej czuwa nad zapewnieniem tajności głosowania oraz nad utrzymaniem porządku i spokoju w czasie głosowania.

§ 2. Przewodniczący obwodowej komisji wyborczej ma prawo zażądać opuszczenia lokalu wyborczego przez osoby naruszające porządek i spokój.

§ 3. Na żądanie przewodniczącego obwodowej komisji wyborczej komendant właściwego miejscowo komisariatu Policji obowiązany jest zapewnić konieczną pomoc.

§ 4. W przypadku naruszenia porządku w lokalu wyborczym nie stosuje się przepisu art. 46.

Art. 50.

§ 1. Międzynarodowi obserwatorzy wyborów, zaproszeni przez Państwową Komisję Wyborczą po porozumieniu z ministrem właściwym do spraw zagranicznych, mają prawo obserwować przebieg wyborów oraz pracę organów wyborczych, w tym obwodowych komisji wyborczych.

§ 2. Obserwatorzy, o których mowa w § 1, posiadają uprawnienia mężów zaufania, z wyjątkiem prawa do wnoszenia uwag do protokołów.

§ 3. Państwowa Komisja Wyborcza wydaje zaświadczenia obserwatorom, o których mowa w § 1.

Art. 51.

§ 1. Głosować może tylko wyborca wpisany do spisu wyborców, jego pełnomocnik, a także wyborca dopisany do spisu zgodnie z przepisami § 2–4.

§ 2. Obwodowa komisja wyborcza dopisuje w dniu głosowania do spisu wyborców:

- 1) osobę przedkładającą zaświadczenie o prawie do głosowania, załączając zaświadczenie do spisu, jeżeli przepisy dotyczące danych wyborów przewidują możliwość uzyskania takiego zaświadczenia;
- 2) osobę pominiętą w spisie, jeżeli udokumentuje, iż stale zamieszkuje na terenie danego obwodu głosowania, a urząd gminy potwierdzi, że nie otrzymał zawiadomienia o utracie przez nią prawa wybierania lub o wpisaniu do spisu wyborców w innym obwodzie;

3) osobę skreśloną ze spisu dla danego obwodu głosowania w związku z wpisaniem tej osoby do spisu wyborców w jednostce, o której mowa w art. 12 § 4, jeżeli udokumentuje, iż opuściła tę jednostkę w przeddzień wyborów.

§ 3. W wyborach do Sejmu i do Senatu, wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej oraz w wyborach do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej obwodowa komisja wyborcza dopisuje w dniu głosowania do spisu wyborców również obywatela polskiego stale zamieszkującego za granicą, a głosującego w kraju na podstawie ważnego polskiego paszportu, jeżeli udokumentuje, iż stale zamieszkuje za granicą. W takim przypadku komisja odnotowuje numer paszportu oraz miejsce i datę jego wydania w rubryce spisu „uwagi” oraz umieszcza w paszporcie na ostatniej wolnej stronie przeznaczonej na adnotacje wizowe odcisk swojej pieczęci i wpisuje datę głosowania.

§ 4. Przepis § 2 stosuje się odpowiednio w przypadku przyjęcia wyborcy do jednostki, o której mowa w art. 12 § 4, w przeddzień wyborów.

Art. 52.

§ 1. Przed przystąpieniem do głosowania wyborca okazuje obwodowej komisji wyborczej dokument umożliwiający stwierdzenie jego tożsamości.

§ 2. Po wykonaniu czynności, o której mowa w § 1, wyborca otrzymuje od komisji kartę do głosowania właściwą dla przeprowadzanych wyborów, opatrzoną jej pieczęcią. Wyborca potwierdza otrzymanie karty do głosowania własnym podpisem w przeznaczonej na to rubryce spisu wyborców.

§ 3. Wyborca głosujący za granicą otrzymuje kartę do głosowania wyłącznie po okazaniu obwodowej komisji wyborczej ważnego polskiego paszportu lub w przypadku obywatela Unii Europejskiej niebędącego obywatelem polskim innego ważnego dokumentu stwierdzającego tożsamość. Na terenie państw Unii Europejskiej oraz państw, do których można wjechać na podstawie polskiego dowodu osobistego stosuje się przepisy art. 35 § 5. Jeżeli w spisie wyborców jest zaznaczone, że do wyborcy został wysłany pakiet wyborczy, o którym mowa w art. 65 § 1, przepis art. 66b stosuje się.

§ 4. Wyborcę przedkładającego komisji zaświadczenie o prawie do głosowania dopuszcza się do głosowania po uprzednim wpisaniu go do spisu wyborców. Zaświadczenie o prawie do głosowania załącza się do spisu wyborców.

§ 5. Po otrzymaniu karty do głosowania wyborca udaje się do miejsca w lokalu wyborczym zapewniającego tajność głosowania.

§ 6. Wyborca wrzuca kartę do urny znajdującej się w dostępnym i widocznym miejscu lokalu wyborczego.

§ 7. Kartę do głosowania wyborca wrzuca do urny w taki sposób, aby strona zadrukowana była niewidoczna.

Art. 53.

Wyborcy niepełnosprawnemu, na jego prośbę, może pomagać inna osoba, z wyłączeniem członków komisji wyborczych i mężów zaufania.

Rozdział 7

Głosowanie przez pełnomocnika

Art. 54.

§ 1. Wyborca niepełnosprawny o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych (Dz. U. z 2010 r. Nr 214, poz. 1407, z późn. zm.) może udzielić pełnomocnictwa do głosowania w jego imieniu w wyborach, zwanego dalej „pełnomocnictwem do głosowania”.

§ 2. (uchylony)

§ 3. Przepis § 1 stosuje się również do wyborcy, który najpóźniej w dniu głosowania kończy 75 lat.

§ 4. Głosowanie za pośrednictwem pełnomocnika jest wyłączone w przypadku głosowania w obwodach głosowania utworzonych w jednostkach, o których mowa w art. 12 § 4 i 7, oraz w obwodach głosowania utworzonych za granicą i na polskich statkach morskich, a także w przypadku zgłoszenia przez wyborcę niepełnosprawnego zamiaru głosowania korespondencyjnego, o którym mowa w art. 61c § 1.

§ 5. (uchylony)

Art. 55.

§ 1. Pełnomocnikiem może być tylko osoba wpisana do rejestru wyborców w tej samej gminie, co udzielający pełnomocnictwa do głosowania lub posiadająca zaświadczenie o prawie do głosowania, jeżeli przepisy szczególne dotyczące danych wyborów przewidują możliwość uzyskania takiego zaświadczenia, z zastrzeżeniem § 4.

§ 2. Pełnomocnictwo do głosowania można przyjąć tylko od jednej osoby, z zastrzeżeniem § 3.

§ 3. Pełnomocnictwo do głosowania można przyjąć od dwóch osób, jeżeli co najmniej jedną z nich jest wstępny, zstępny, małżonek, brat, siostra lub osoba pozostająca w stosunku przysposobienia, opieki lub kurateli w stosunku do pełnomocnika.

§ 4. Pełnomocnikiem nie może być osoba wchodząca w skład komisji obwodowej właściwej dla obwodu głosowania osoby udzielającej pełnomocnictwa do głosowania, a także mężowie zaufania, jak również kandydaci w danych wyborach.

Art. 56.

§ 1. Pełnomocnictwa do głosowania udziela się przed wójtem lub przed innym pracownikiem urzędu gminy upoważnionym przez wójta do sporządzania aktów pełnomocnictwa do głosowania.

§ 2. Akt pełnomocnictwa do głosowania sporządza się na wniosek wyborcy, wniesiony do wójta gminy, w której wyborca jest wpisany do rejestru wyborców, najpóźniej w 10 dniu przed dniem wyborów. Wniosek powinien zawierać: nazwisko i imię (imiona), imię ojca, datę urodzenia, numer ewidencyjny PESEL oraz adres zamieszkania zarówno wyborcy, jak i osoby, której ma być udzielone pełnomocnictwo do głosowania, a także wyraźne oznaczenie wyborów, których dotyczy pełnomocnictwo do głosowania.

§ 3. Do wniosku, o którym mowa w § 2, załącza się:

- 1) kopię aktualnego orzeczenia właściwego organu orzekającego o ustaleniu stopnia niepełnosprawności osoby udzielającej pełnomocnictwa do głosowania;
  - 2) pisemną zgodę osoby mającej być pełnomocnikiem, zawierającą jej nazwisko i imię (imiona) oraz adres zamieszkania, a także nazwisko i imię (imiona) osoby udzielającej pełnomocnictwa do głosowania;
  - 3) kopię zaświadczenia o prawie do głosowania wydanego osobie mającej być pełnomocnikiem – w przypadku gdy osoba ta nie jest wpisana do rejestru wyborców w tej samej gminie co udzielający pełnomocnictwa do głosowania i przepisy szczególne dotyczące danych wyborów przewidują możliwość uzyskania takiego zaświadczenia.
- § 4. Akt pełnomocnictwa do głosowania po sprawdzeniu, na podstawie dostępnych urzędowo dokumentów, danych zawartych we wniosku niezwłocznie sporządza się w trzech egzemplarzach, z których po jednym otrzymują udzielający pełnomocnictwa do głosowania i pełnomocnik, a trzeci egzemplarz pozostaje w urzędzie gminy.
- § 5. Akt pełnomocnictwa do głosowania jest sporządzany w miejscu zamieszkania wyborcy udzielającego pełnomocnictwa do głosowania wskazanym we wniosku, o którym mowa w § 2, z zastrzeżeniem § 6.
- § 6. Akt pełnomocnictwa do głosowania może być sporządzony na obszarze gminy poza miejscem zamieszkania wyborcy udzielającego pełnomocnictwa do głosowania, jeżeli wyborca zwróci się o to we wniosku, o którym mowa w § 2.
- § 7. Gmina prowadzi wykaz sporządzonych aktów pełnomocnictwa do głosowania, w którym odnotowuje się fakt sporządzenia danego aktu.
- (...)

Art. 58.

- § 1. Wyborca ma prawo do cofnięcia udzielonego pełnomocnictwa do głosowania. Cofnięcie pełnomocnictwa do głosowania następuje przez złożenie najpóźniej na 2 dni przed dniem wyborów stosownego oświadczenia wójtowi gminy, w której sporządzono akt pełnomocnictwa do głosowania, lub doręczenie takiego oświadczenia właściwej obwodowej komisji wyborczej w dniu głosowania.
- § 2. Pełnomocnictwo do głosowania wygasa z mocy prawa w przypadku:
- 1) śmierci lub utraty prawa wybierania przez udzielającego pełnomocnictwa do głosowania lub pełnomocnika;
  - 2) braku przesłanek, o których mowa w art. 55 § 1, lub wystąpienia przesłanki, o której mowa w art. 55 § 4;
  - 3) wcześniejszego głosowania osobistego przez osobę udzielającą pełnomocnictwa do głosowania.
- § 3. Fakt cofnięcia lub wygaśnięcia pełnomocnictwa do głosowania przed przekazaniem spisu wyborców przewodniczącemu właściwej obwodowej komisji wyborczej odnotowuje w spisie wyborców wójt, a po przekazaniu spisu – obwodowa komisja wyborcza właściwa dla obwodu głosowania osoby udzielającej pełnomocnictwa do głosowania.

Art. 59.

- § 1. Do głosowania przez pełnomocnika stosuje się odpowiednio przepisy art. 52 § 2–6 oraz art. 53, z zastrzeżeniem § 3–5.
- § 2. Przed przystąpieniem do głosowania pełnomocnik okazuje obwodowej komisji wyborczej dokument umożliwiający stwierdzenie jego tożsamości oraz akt pełnomocnictwa do głosowania.
- § 3. Obwodowa komisja wyborcza odnotowuje nazwisko i imię (imiona) pełnomocnika wyborcy w spisie wyborców w rubryce „uwagi” odpowiadającej pozycji, pod którą umieszczono nazwisko wyborcy, wraz z oznaczeniem „pełnomocnik”, a akt pełnomocnictwa do głosowania załącza do spisu wyborców.
- § 4. Pełnomocnik potwierdza otrzymanie karty do głosowania własnym czytelnym podpisem w rubryce spisu przeznaczonej na potwierdzenie otrzymania karty do głosowania przez wyborcę udzielającego pełnomocnictwa do głosowania.
- § 5. Jeżeli pełnomocnictwo do głosowania zostało cofnięte lub wygasło obwodowa komisja wyborcza odmawia wydania pełnomocnikowi karty do głosowania i zatrzymuje akt pełnomocnictwa do głosowania.

Art. 60.

- § 1. Czynności związane ze sporządzeniem aktu pełnomocnictwa do głosowania są zadaniem zleconym gminy i są wolne od opłat.
- § 2. Pełnomocnik nie może pobierać od udzielającego pełnomocnictwa do głosowania żadnych opłat za głosowanie w jego imieniu w wyborach.
- § 3. Zakazane jest udzielanie pełnomocnictwa do głosowania w zamian za jakąkolwiek korzyść majątkową lub osobistą.

(...)

Rozdział 7a.

Głosowanie korespondencyjne przez wyborców niepełnosprawnych

Art. 61a.

- § 1. Wyborca niepełnosprawny o znacznym lub umiarkowanym stopniu niepełnosprawności w rozumieniu ustawy z dnia 27 sierpnia 1997 r. o rehabilitacji zawodowej i społecznej oraz zatrudnianiu osób niepełnosprawnych może głosować korespondencyjnie. Informację o możliwości głosowania korespondencyjnego przez wyborców niepełnosprawnych zamieszcza się w obwieszczeniu, o którym mowa w art. 16 § 1.
- § 2. Głosowanie korespondencyjne przez wyborców niepełnosprawnych w trybie określonym w niniejszym rozdziale jest wyłączone w przypadku głosowania w obwodach głosowania utworzonych w jednostkach, o których mowa w art. 12 § 4 i 7 oraz w obwodach głosowania utworzonych za granicą i na polskich statkach morskich, a także w przypadku udzielenia przez wyborcę niepełnosprawnego pełnomocnictwa do głosowania.

Art. 61b.

Dla celów głosowania korespondencyjnego wójt wyznacza co najmniej jedną obwodową komisję wyborczą na terenie gminy.

Art. 61c.

- § 1. Zamiar głosowania korespondencyjnego powinien być zgłoszony przez wyborcę niepełnosprawnego wójtowi do 21 dnia przed dniem wyborów.
- § 2. Zgłoszenie, o którym mowa w § 1, może być dokonane ustnie, pisemnie, telefaksem lub w formie elektronicznej. Zgłoszenie powinno zawierać nazwisko i imię (imiona), imię ojca, datę urodzenia, numer ewidencyjny PESEL wyborcy niepełnosprawnego, oświadczenie o wpisaniu wyborcy do rejestru wyborców w danej gminie, oznaczenie wyborów, których dotyczy zgłoszenie, a także wskazanie adresu stałego zamieszkania, na który ma być wysłany pakiet wyborczy, o którym mowa w art. 61f.
- § 3. Do zgłoszenia, o którym mowa w § 1, dołącza się kopię aktualnego orzeczenia właściwego organu orzekającego o ustaleniu stopnia niepełnosprawności.
- § 4. W zgłoszeniu, o którym mowa w § 1, wyborca niepełnosprawny może zażądać przesłania mu wraz z pakietem wyborczym nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille'a.
- § 5. Jeżeli głosowanie korespondencyjne ma dotyczyć wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej, albo wyborów wójta zgłoszenie zamiaru głosowania korespondencyjnego dotyczy również ponownego głosowania. W przypadku, gdy w jednym dniu odbywają się więcej niż jedne wybory, zgłoszenie zamiaru głosowania korespondencyjnego jest wspólne dla wszystkich przeprowadzanych w danym dniu wyborów.

(...)

Art. 61e.

Wyborcę niepełnosprawnego, który zgłosił zamiar głosowania korespondencyjnego, umieszcza się w spisie wyborców w obwodzie głosowania właściwym dla obwodowej komisji wyborczej, wyznaczonej dla celów głosowania korespondencyjnego na terenie gminy, w której wyborca ma miejsce stałego zamieszkania.

Art. 61f.

- § 1. Wyborca niepełnosprawny, który zgłosił zamiar głosowania korespondencyjnego, otrzymuje z urzędu gminy pakiet wyborczy, nie później niż 7 dni przed dniem wyborów.
- § 2. Pakiet wyborczy, o którym mowa w § 1, jest doręczany do wyborcy przez upoważnionego pracownika urzędu gminy, z zastrzeżeniem § 3.
- § 3. Urząd gminy może przesłać wyborcy pakiet wyborczy za pośrednictwem operatora publicznego w rozumieniu ustawy z dnia 12 czerwca 2003 r. – Prawo pocztowe (Dz. U. z 2008 r. Nr 189, poz. 1159, z późn. zm.). Do przesyłki pakietu wyborczego w zakresie nieuregulowanym stosuje się przepisy ustawy z dnia 12 czerwca 2003 r. – Prawo pocztowe dotyczące przesyłki poleconej.
- § 4. Pakiet wyborczy, o którym mowa w § 1, doręcza się wyłącznie do rąk własnych wyborcy niepełnosprawnego, po okazaniu dokumentu potwierdzającego tożsamość i pisemnym pokwitowaniu odbioru.
- § 5. Jeżeli odbierający nie może potwierdzić odbioru doręczający sam stwierdza datę doręczenia oraz wskazuje odbierającego i przyczynę braku jego podpisu.

- § 6. W przypadku nieobecności wyborcy niepełnosprawnego pod wskazanym adresem doręczający umieszcza zawiadomienie o terminie powtórnego doręczenia w oddawczej skrzynce pocztowej lub, gdy nie jest to możliwe, na drzwiach mieszkania wyborcy. Termin powtórnego doręczenia nie może być dłuższy niż 3 dni od dnia pierwszego doręczenia.
- § 7. Pakiety wyborcze niedoręczone w trybie określonym w § 2–6 są przekazywane obwodowej komisji wyborczej do zakończenia głosowania. Jeżeli przekazanie pakietów wyborczych obwodowej komisji wyborczej do zakończenia głosowania nie było możliwe pakiety takie przekazywane są właściwemu dyrektorowi delegatury Krajowego Biura Wyborczego.
- § 8. Informację o wysłaniu pakietu wyborczego umieszcza się w rubryce spisu wyborców „uwagi” odpowiadającej pozycji, pod którą umieszczono nazwisko wyborcy niepełnosprawnego, który wyraził zamiar głosowania korespondencyjnego.

Art. 61g.

- § 1. W skład pakietu wyborczego, o którym mowa w art. 61f § 1, wchodzi:
- 1) koperta zwrotna;
  - 2) karta lub karty do głosowania;
  - 3) koperta na kartę lub karty do głosowania, zwana dalej „kopertą na kartę do głosowania”;
  - 4) instrukcja głosowania korespondencyjnego;
  - 5) nakładki na karty do głosowania sporządzone w alfabecie Braille’a – jeżeli wyborca zażądał ich przesłania;
  - 6) oświadczenie o osobistym i tajnym oddaniu głosu na karcie do głosowania.
- § 2. Na formularzu oświadczenia, o którym mowa w § 1 pkt 6, urząd gminy umieszcza imię (imiona), nazwisko oraz numer ewidencyjny PESEL wyborcy niepełnosprawnego.
- § 3. Na kopercie na pakiet wyborczy oraz na kopercie zwrotnej umieszcza się oznaczenie „przesyłka wyborcza”.
- § 4. Na kopercie zwrotnej umieszcza się adres właściwej obwodowej komisji wyborczej.
- § 5. Na kopercie na kartę do głosowania umieszcza się oznaczenie „koperta na kartę do głosowania”.
- § 6. Państwowa Komisja Wyborcza określa, w drodze uchwały, wzór i rozmiar koperty na pakiet wyborczy, koperty zwrotnej, koperty na kartę do głosowania, oświadczenia, o którym mowa w § 1 pkt 6, oraz instrukcji głosowania korespondencyjnego, biorąc pod uwagę różne rodzaje niepełnosprawności wyborców.

Art. 61h.

- § 1. Wyborca niepełnosprawny głosujący korespondencyjnie po wypełnieniu karty do głosowania wkłada ją do koperty na kartę do głosowania, którą zakleja, a następnie kopertę tę wkłada do koperty zwrotnej łącznie z podpisanym oświadczeniem, o którym mowa w art. 61g § 1 pkt 6, i przesyła ją do właściwej obwodowej komisji wyborczej.
- § 2. Koperty zwrotne doręczane są do właściwych obwodowych komisji wyborczych w godzinach głosowania.

§ 3. Wyborca niepełnosprawny do którego wysłany został pakiet wyborczy, o którym mowa w art. 61f § 1, może w godzinach głosowania osobiście doręczyć kopertę zwrotną do obwodowej komisji wyborczej w obwodzie głosowania, w którym jest wpisany do spisu wyborców.

§ 4. Koperty na kartę do głosowania wyjęte z kopert zwrotnych doręczonych do obwodowej komisji wyborczej wrzucane są do urny wyborczej.

§ 5. Koperty zwrotne:

- 1) doręczone do obwodowej komisji wyborczej po zakończeniu głosowania,
- 2) nedoręczone do obwodowej komisji wyborczej do zakończenia głosowania

– przekazywane są właściwemu dyrektorowi delegatury Krajowego Biura Wyborczego.

(...)

Art. 61i.

§ 1. Zadania polegające na przyjmowaniu, przemieszczaniu i doręczaniu przesyłek pakietów wyborczych oraz przesyłek kopert zwrotnych wykonuje operator publiczny w rozumieniu ustawy z dnia 12 czerwca 2003 r. – Prawo pocztowe.

§ 2. Przesyłki, o których mowa w § 1, z zastrzeżeniem art. 61f § 3 są przesyłkami listowymi w rozumieniu ustawy z dnia 12 czerwca 2003 r. – Prawo pocztowe.

§ 3. Przesyłki, o których mowa w § 1, są zwolnione z opłat pocztowych. Informację o zwolnieniu z opłat pocztowych umieszcza się na kopercie, w której znajduje się pakiet wyborczy, oraz na kopercie zwrotnej.

(...)

Rozdział 8

Głosowanie korespondencyjne w obwodach głosowania utworzonych za granicą

Art. 62.

Wyborca, o którym mowa w art. 35 § 1, może głosować korespondencyjnie. Informację o możliwości oraz zasadach głosowania korespondencyjnego konsul podaje łącznie z obwieszczeniem, o którym mowa w art. 16 § 3.

Art. 63.

§ 1. Zamiar głosowania korespondencyjnego może być zgłoszony właściwemu terytorialnie konsulowi do 15 dnia przed dniem wyborów.

§ 2. Zgłoszenie, o którym mowa w § 1, może być dokonane ustnie, pisemnie, telegraficznie, telefaksem lub w formie elektronicznej. Zgłoszenie powinno zawierać nazwisko i imię (imiona), imię ojca, datę urodzenia, numer ewidencyjny PESEL, oznaczenie miejsca pobytu wyborcy za granicą, numer ważnego polskiego paszportu a także miejsce i datę jego wydania, miejsce wpisania wyborcy do rejestru wyborców – w przypadku obywateli Polskich czasowo przebywających za granicą, a także oznaczenie adresu, na który ma być wysłany pakiet wyborczy, o którym mowa w art. 65 § 1. W przypadku obywateli Unii Europejskiej niebędących obywatelami polskimi, zgłoszenie powinno zawierać numer innego ważnego dokumentu stwierdzającego tożsamość, a także miejsce i datę jego wydania.

§ 2a. Na podstawie zgłoszenia, o którym mowa w § 2, konsul wpisuje wyborcę do spisu wyborców właściwego dla obwodowej komisji wyborczej, o której mowa w art. 14 § 2 zdanie drugie. W takim przypadku przepisu art. 35 § 2 nie stosuje się.

§ 3. W przypadku gdy wyborca zgłosił zamiar głosowania korespondencyjnego zaświadczenia, o którym mowa w art. 35 § 3, nie wydaje się po wysłaniu do wyborcy pakietu wyborczego, o którym mowa w art. 65 § 1, chyba że wyborca zwrócił pakiet wyborczy w stanie nienaruszonym.

Art. 64.

W przypadku, gdy w jednym dniu odbywają się więcej niż jedno wybory, wyborca zamierzający głosować korespondencyjnie w zgłoszeniu, o którym mowa w art. 63, powinien zaznaczyć których wyborów zgłoszenie dotyczy, przy czym zgłoszenie może być wspólne dla wszystkich przeprowadzanych w danym dniu wyborów. Czynności określone w art. 66 wyborca podejmuje dla każdego z tych wyborów oddzielnie.

Art. 65.

§ 1. Konsul niezwłocznie po otrzymaniu od właściwej komisji wyborczej kart do głosowania, jednak nie później niż do 10 dnia przed dniem wyborów, wysyła do wyborcy wpisanego do spisu wyborców, który wyraził zamiar głosowania korespondencyjnego, pakiet wyborczy zawierający:

- 1) zaadresowaną kopertą zwrotną;
- 2) kartę bądź karty do głosowania;
- 3) kopertę na kartę bądź karty do głosowania, zwaną dalej „kopertą na kartę do głosowania”;
- 4) oświadczenie o osobistym i tajnym oddaniu głosu na karcie do głosowania;
- 5) instrukcję głosowania.

§ 2. Na kopercie na kartę do głosowania umieszcza się oznaczenie „koperta na kartę do głosowania”. Koperta zwrotna powinna być zaadresowana do właściwego konsula. Koperty nie mogą zawierać żadnych innych oznaczeń.

§ 3. Wzór i rozmiar koperty zwrotnej, koperty na kartę do głosowania, oświadczenia, o którym mowa w § 1 pkt 4 oraz instrukcji głosowania określa Państwowa Komisja Wyborcza.

§ 4. Konsul, w rubryce spisu wyborców „uwagi” odpowiadającej pozycji, pod którą umieszczono nazwisko wyborcy, który wyraził zamiar głosowania korespondencyjnego, umieszcza informację o wysłaniu do niego pakietu wyborczego.

Art. 65a

W przypadku, o którym mowa w art. 64, konsul wysyła do wyborcy odrębne pakiety wyborcze właściwe dla danych wyborów.

Art. 66.

§ 1. Wyborca głosujący korespondencyjnie po wypełnieniu karty do głosowania wkłada ją do koperty na kartę do głosowania, którą zakleja, a następnie kopertę tę wkłada do koperty zwrotnej łącznie z podpisanym oświadczeniem i przesyła ją na własny koszt na adres właściwego konsula.

§ 2. Konsul przekazuje właściwej obwodowej komisji wyborczej koperty zwrotne, które otrzymał do czasu zakończenia głosowania.

§ 3. Koperty na kartę do głosowania wyjęte z kopert zwrotnych przekazanych przez konsula są wrzucane do urny wyborczej, o której mowa w art. 45.

§ 4. (skreślony).

Art. 66a

Koperty zwrotne, które konsul otrzymał po upływie terminu, o którym mowa w art. 66 § 2, a także pakiety wyborcze niedostarczone wyborcy na wskazany przez niego adres pozostają w depozycie konsula do czasu stwierdzenia ważności wyborów przez Sąd Najwyższy.

Art. 66b

Wyborca, do którego został wysłany pakiet wyborczy może do czasu zakończenia głosowania osobiście dostarczyć kopertę zwrotną do właściwej obwodowej komisji wyborczej. Przepis art. 66 § 3 stosuje się.

(...)

Rozdział 9

Ustalanie wyników głosowania w obwodzie

Art. 69.

§ 1. Niezwłocznie po zakończeniu głosowania obwodowa komisja wyborcza ustala wyniki głosowania w obwodzie.

§ 2.⁷ Jeżeli głosowanie przeprowadza się w ciągu dwóch dni, obwodowa komisja wyborcza ustala wyniki głosowania po zakończeniu głosowania w drugim dniu.

§ 3. Obwodowa komisja wyborcza ustala wyniki głosowania w obwodzie odpowiednio do przeprowadzanych wyborów.

§ 4. Warunki ważności głosu określają przepisy szczególne kodeksu.

(...)

Art. 71a

§ 1. Obwodowa komisja wyborcza wyznaczona dla celów głosowania korespondencyjnego, o której mowa w art. 61b, ustalając wyniki głosowania w obwodzie uwzględnia również głosy oddane korespondencyjnie doręczone do obwodowej komisji wyborczej w kopertach zwrotnych do zakończenia głosowania, z zastrzeżeniem § 3.

§ 2. Obwodowa komisja wyborcza ustala również liczbę wysłanych do wyborców niepełnosprawnych pakietów wyborczych, a także liczbę kart do głosowania wyjętych z kopert zwrotnych doręczonych do obwodowej komisji wyborczej do zakończenia głosowania i podaje je w protokole głosowania w obwodzie właściwym dla przeprowadzanych wyborów.

§ 3. Jeżeli w kopercie zwrotnej brak jest podpisanego oświadczenia, o którym mowa w art. 61g § 1 pkt 6, lub gdy koperta na kartę do głosowania nie jest zaklejona karty nie bierze się pod uwagę przy ustalaniu wyników głosowania w obwodzie.

Art. 72.

§ 1. Obwodowa komisja wyborcza w obwodzie głosowania, o którym mowa w art. 14 § 1, ustalając wyniki głosowania w obwodzie uwzględnia również głosy oddane

---

⁷ Zob. odnośnik nr 2

korespondencyjnie wyjęte z kopert zwrotnych umieszczonych w drugiej urnie wyborczej, o której mowa w art. 45.

- § 2. Obwodowa komisja wyborcza ustala również liczbę wysłanych pakietów wyborczych i liczbę kart do głosowania wyjętych z kopert zwrotnych i podaje je w protokole głosowania w obwodzie.
- § 3. Jeżeli w kopercie zwrotnej brak jest podpisanego oświadczenia, o którym mowa w art. 65 § 1 pkt 4, lub gdy koperta na kartę do głosowania nie jest zaklejona obwodowa komisja wyborcza niszczy tę kopertę i kartę do głosowania.
- § 4. (skreślony).

Art. 73.

Karty do głosowania inne niż urzędowo ustalone lub nieopatrzone pieczęcią obwodowej komisji wyborczej są nieważne.

Art. 74.

Liczba kart ważnych do głosowania stanowi liczbę osób, które wzięły udział w głosowaniu w danym obwodzie.

Art. 75.

- § 1. Obwodowa komisja wyborcza sporządza, w dwóch egzemplarzach, protokół głosowania w obwodzie właściwy dla przeprowadzanych wyborów.
  - § 2. W protokole, o którym mowa w § 1, wymienia się odpowiednio dane, o których mowa w art. 70 § 2, oraz, odpowiednio do przeprowadzanych wyborów, liczbę głosów nieważnych, liczbę głosów ważnych oddanych na poszczególnych kandydatów albo na poszczególne listy kandydatów i każdego kandydata z tych list.
- (...)

Art. 77.

Obwodowa komisja wyborcza podaje niezwłocznie do publicznej wiadomości wyniki głosowania w obwodzie, poprzez wywieszenie w lokalu wyborczym, w miejscu łatwo dostępnym dla wyborców, kopii protokołu głosowania w obwodzie.

Art. 78.

- § 1. Przewodniczący obwodowej komisji wyborczej niezwłocznie przekazuje do właściwej komisji wyborczej wyższego stopnia, w zapieczętowanej kopercie, jeden egzemplarz protokołu głosowania w obwodzie wraz z wyjaśnieniami komisji do zgłoszonych zarzutów, o których mowa w art. 75 § 6 i 7. Mężowie zaufania mają prawo uczestniczyć przy przekazywaniu protokołu.
  - § 2. Wyniki głosowania z obwodów utworzonych za granicą są przekazywane okręgowej komisji wyborczej właściwej dla dzielnicy Śródmieście miasta stołecznego Warszawy, a wyniki głosowania z obwodów utworzonych na polskich statkach morskich – okręgowej komisji wyborczej właściwej dla siedziby armatora.
- (...)

Art. 79.

- § 1. Po wykonaniu czynności, o których mowa w art. 78, przewodniczący obwodowej komisji wyborczej niezwłocznie, w sposób ustalony przez Państwową Komisję Wyborczą, przekazuje w depozyt odpowiednio wójtowi, konsulowi albo kapitanowi statku dokumenty z głosowania oraz pieczęć komisji.

§ 2. Dokumenty, o których mowa w § 1, są udostępniane właściwemu sądowi w związku z postępowaniami w sprawach protestów wyborczych oraz na żądanie sądów, prokuratury lub Policji, prowadzących postępowanie karne.

Art. 80.

§ 1. Państwowa Komisja Wyborcza podaje w trakcie głosowania liczbę osób ujętych w spisach wyborców oraz liczbę wyborców, którym wydano karty do głosowania.

§ 2. Obwodowe komisje wyborcze przekazują Państwowej Komisji Wyborczej w trakcie głosowania dane liczbowe, o których mowa w art. 70 § 2.

§ 3. Państwowa Komisja Wyborcza ustala tryb i sposób przekazywania danych, o których mowa w § 2.

Art. 81.

§ 1. Państwowa Komisja Wyborcza może po zakończeniu głosowania, a przed ustaleniem wyników wyborów podawać do publicznej wiadomości częściowe nieoficjalne wyniki głosowania w wyborach do Sejmu i do Senatu, w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej oraz w wyborach do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, ustalone na podstawie otrzymanych drogą elektroniczną informacji o wynikach głosowania w obwodach.

§ 2. Tryb i sposób podawania wyników, o których mowa w § 1, określa Państwowa Komisja Wyborcza.

Rozdział 10

Protesty wyborcze

Art. 82.

§ 1. Przeciwno ważności wyborów, ważności wyborów w okręgu lub wyborowi określonej osoby może być wniesiony protest z powodu:

1) dopuszczenia się przestępstwa przeciwko wyborom, określonego w rozdziale XXXI Kodeksu karnego, mającego wpływ na przebieg głosowania, ustalenie wyników głosowania lub wyników wyborów lub

2) naruszenia przepisów kodeksu dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyników wyborów, mającego wpływ na wynik wyborów.

§ 2. Protest przeciwko ważności wyborów z powodu dopuszczenia się przestępstwa przeciwko wyborom, o którym mowa w § 1, lub naruszenia przez właściwy organ wyborczy przepisów kodeksu dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyników wyborów może wnieść wyborca, którego nazwisko w dniu wyborów było umieszczone w spisie wyborców w jednym z obwodów głosowania.

§ 3. Protest przeciwko ważności wyborów w okręgu wyborczym lub przeciwko wyborowi posła, senatora, posła do Parlamentu Europejskiego, radnego lub wójta może wnieść wyborca, którego nazwisko w dniu wyborów było umieszczone w spisie wyborców w jednym z obwodów głosowania na obszarze danego okręgu wyborczego.

§ 4. Protest przeciwko wyborowi Prezydenta Rzeczypospolitej może wnieść wyborca, którego nazwisko w dniu wyborów było umieszczone w spisie wyborców w jednym z obwodów głosowania.

§ 5. Prawo wniesienia protestu przysługuje również przewodniczącemu właściwej komisji wyborczej i pełnomocnikowi wyborczemu.

Art. 83.

- § 1. Protest wyborczy wnosi się do sądu wskazanego w przepisach szczególnych kodeksu.
- § 2. Zasady wnoszenia protestów i tryb ich rozpatrywania, a także orzekania o ważności wyborów określają przepisy szczególne kodeksu.

Rozdział 11

Komitety wyborcze

Art. 84.

- § 1. Prawo zgłaszania kandydatów w wyborach przysługuje komitetom wyborczym. Komitety wyborcze wykonują również inne czynności wyborcze, a w szczególności prowadzą na zasadzie wyłączności kampanię wyborczą na rzecz kandydatów.
- § 2. W wyborach do Sejmu i do Senatu oraz w wyborach do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej komitety wyborcze mogą być tworzone przez partie polityczne i koalicje partii politycznych oraz przez wyborców.

(...)

Art. 85.

- § 1. Czynności określone w kodeksie, związane z utworzeniem komitetu wyborczego mogą być wykonywane od dnia ogłoszenia aktu o zarządzeniu wyborów do dnia przyjęcia przez właściwy organ wyborczy zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego.
- § 2. Czynności podjęte przed dniem ogłoszenia aktu o zarządzeniu wyborów są nieważne.

Art. 86.

- § 1. Funkcję komitetu wyborczego partii politycznej pełni organ partii upoważniony do jej reprezentowania na zewnątrz.
- § 2. Organ partii politycznej, o którym mowa w § 1, zawiadamia właściwy organ wyborczy o utworzeniu komitetu i o zamiarze samodzielnego zgłaszania kandydatów oraz o powołaniu:
  - 1) pełnomocnika wyborczego uprawnionego, z zastrzeżeniem art. 127, do występowania na rzecz i w imieniu komitetu wyborczego;
  - 2) pełnomocnika finansowego, o którym mowa w art. 127.

(...)

Art. 87.

- § 1. Partie polityczne mogą tworzyć koalicje wyborcze w celu wspólnego zgłaszania kandydatów. Partia polityczna może wchodzić w skład tylko jednej koalicji wyborczej.
- § 2. Czynności wyborcze w imieniu koalicji wyborczej wykonuje koalicyjny komitet wyborczy utworzony przez organy partii politycznych upoważnione do reprezentowania partii na zewnątrz.
- § 3. W skład koalicyjnego komitetu wyborczego wchodzi co najmniej 10 osób wskazanych przez organy partii politycznych, o których mowa w § 2.
- § 4. Koalicyjny komitet wyborczy powołuje:
  - 1) pełnomocnika wyborczego uprawnionego, z zastrzeżeniem art. 127, do występowania na rzecz i w imieniu komitetu wyborczego;

2) pełnomocnika finansowego, o którym mowa w art. 127.

(...)

Art. 89.

§ 1. Obywatele, w liczbie co najmniej 15, mający prawo wybierania mogą tworzyć komitet wyborczy wyborców.

§ 2. Komitet wyborczy wyborców powołuje:

1) pełnomocnika wyborczego uprawnionego, z zastrzeżeniem art. 127, do występowania na rzecz i w imieniu komitetu wyborczego;

2) pełnomocnika finansowego, o którym mowa w art. 127.

§ 3. Pełnomocnika wyborczego i pełnomocnika finansowego powołuje się spośród osób wchodzących w skład komitetu wyborczego.

§ 4. Pełnomocnik wyborczy, o którym mowa w § 2 pkt 1, zawiadamia właściwy organ wyborczy o utworzeniu komitetu wyborczego wyborców. W zawiadomieniu podaje się imiona, nazwiska, adresy zamieszkania oraz numery ewidencyjne PESEL obywateli tworzących komitet wyborczy wyborców.

(...)

Art. 91.

Szczegółowe zasady tworzenia komitetów wyborczych oraz zgłaszania ich właściwym organom wyborczym określają przepisy szczególne kodeksu.

Art. 92.

§ 1. Nazwa komitetu wyborczego partii politycznej zawiera wyrazy „Komitet Wyborczy” oraz nazwę partii politycznej lub skrót nazwy tej partii, wynikające z wpisu do ewidencji partii politycznych.

§ 2. Nazwa koalicyjnego komitetu wyborczego zawiera wyrazy „Koalicyjny Komitet Wyborczy” oraz nazwę koalicji wyborczej lub skrót nazwy tej koalicji wyborczej. Nazwą koalicji wyborczej mogą być również nazwy partii politycznych tworzących koalicję wyborczą lub skróty nazw tych partii, wynikające z wpisu tych partii do ewidencji partii politycznych. Nazwa koalicji wyborczej może składać się z co najwyżej 45 znaków drukarskich, wliczając spacje.

(...)

§ 4. Nazwa komitetu wyborczego wyborców zawiera wyrazy „Komitet Wyborczy Wyborców” oraz nazwę komitetu wyborczego lub skrót jego nazwy odróżniające się wyraźnie od nazw i skrótów nazw innych komitetów wyborczych.

(...)

§ 6. Nazwa i skrót nazwy komitetu wyborczego powinny odróżniać się wyraźnie od nazw i skrótów nazw innych komitetów wyborczych.

Art. 93.

§ 1. Wzorcem symbolu graficznego komitetu wyborczego partii politycznej może być wzorec symbolu graficznego tej partii, wynikający z wpisu do ewidencji partii politycznych.

§ 2. Wzorcem symbolu graficznego koalicyjnego komitetu wyborczego mogą być wzorce symboli graficznych partii politycznych tworzących koalicję wyborczą lub wzorec

symbolu graficznego jednej z tych partii, wynikające z wpisów tych partii do ewidencji partii politycznych.

- § 3. Wzorzec symbolu graficznego komitetu wyborczego wyborców musi odróżniać się wyraźnie od wzorców symboli graficznych innych komitetów wyborczych.

Art. 94.

Nazwa, skrót nazwy i wzorzec symbolu graficznego komitetu wyborczego korzystają z ochrony prawnej przewidzianej dla dóbr osobistych.

Art. 95.

- § 1. Nie stanowi wady zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego partii politycznej lub komitetu wyborczego organizacji, wpisanych odpowiednio do ewidencji lub rejestru prowadzonych przez właściwy organ, określenie w nim nazwy lub skrótu nazwy tych samych lub niedostatecznie różniących się od nazw lub skrótów nazw innych komitetów wyborczych. Organ, który wydał wcześniej postanowienie o przyjęciu zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego, w którym podano tę samą lub niedostatecznie różniącą się nazwę lub skrót nazwy, po porozumieniu z pełnomocnikiem wyborczym tego komitetu zmienia postanowienie, określając w nim nową nazwę lub skrót nazwy komitetu. W razie braku porozumienia organ, który wydał postanowienie, uchyla je i wzywa pełnomocnika wyborczego do usunięcia wady w terminie 3 dni. Przepisy art. 97 § 2 i 3 stosuje się odpowiednio.
- § 2. Nazwa i skrót nazwy komitetu wyborczego utworzonego przez wyborców zrzeszonych w zarejestrowanych organizacjach mniejszości narodowych mogą być tożsame z nazwą i skrótem nazwy tej organizacji. Do zawiadomienia o utworzeniu takiego komitetu dołącza się dokument właściwego organu statutowego organizacji mniejszości narodowej potwierdzający utworzenie komitetu wyborczego przez wyborców będących członkami tej organizacji.
- § 3. Nazwa i skrót nazwy komitetu wyborczego wyborców muszą być różne od nazw lub skrótów nazw partii politycznych lub organizacji, wpisanych odpowiednio do ewidencji lub rejestru, prowadzonych przez właściwy organ.

Art. 96.

Można być pełnomocnikiem wyborczym lub pełnomocnikiem finansowym tylko jednego komitetu wyborczego.

(...)

Art. 100.

- § 1. Komitet wyborczy, z zastrzeżeniem § 2 i 3, ulega rozwiązaniu z mocy prawa po upływie 60 dni od dnia:
- 1) przyjęcia sprawozdania finansowego komitetu wyborczego przez właściwy organ wyborczy albo
  - 2) bezskutecznego upływu terminu do wniesienia skargi albo odwołania, o których mowa w art. 145 § 1 i 5, albo
  - 3) wydania orzeczenia, o którym mowa w art. 145 § 2 albo 5, uwzględniającego skargę albo odwołanie na postanowienie właściwego organu wyborczego w przedmiocie odrzucenia sprawozdania.

- § 2. Komitet wyborczy, któremu przysługuje prawo do dotacji podmiotowej, o której mowa w art. 150 lub art. 151, ulega rozwiązaniu z mocy prawa po upływie 6 miesięcy od dnia otrzymania dotacji.
- § 3. Jeżeli wniesiono protest przeciwko ważności wyborów, ważności wyborów w okręgu wyborczym lub ważności wyboru określonej osoby, komitet wyborczy, który zarejestrował listy kandydatów lub kandydata, nie ulega rozwiązaniu przed uprawomocnieniem się orzeczenia sądu.

Art. 101.

- § 1. Komitet wyborczy może ulec rozwiązaniu przed dniem wyborów w trybie przepisów o jego utworzeniu, z zastrzeżeniem § 3. O rozwiązaniu komitetu zawiadamia się niezwłocznie organ wyborczy, który przyjął zawiadomienie o utworzeniu komitetu, a jeżeli rozwiązanie komitetu nastąpiło po zarejestrowaniu listy kandydatów lub kandydata, także właściwą komisję wyborczą.
- § 2. Po przyjęciu przez właściwy organ wyborczy zawiadomienia o utworzeniu koalicyjnego komitetu wyborczego zmiany składu koalicji wyborczej są niedopuszczalne. Oświadczenie jednostronne uczestnika koalicji wyborczej o wystąpieniu z koalicji wyborczej nie rodzi skutków prawnych.
- § 3. Komitet wyborczy wyborców ulega rozwiązaniu z mocy prawa, jeżeli liczba osób, które utworzyły komitet wyborczy będzie mniejsza od określonej w kodeksie minimalnej liczby wymaganej dla utworzenia danego komitetu wyborczego wyborców.

Art. 102.

- § 1. Pełnomocnik wyborczy w terminie 7 dni od dnia przyjęcia przez właściwy organ wyborczy zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego zawiadamia ten organ o adresie strony internetowej na której komitet wyborczy umieszcza informacje określone w kodeksie.
- § 2. Właściwy organ wyborczy podaje informację o adresach stron internetowych, o których mowa w § 1, w Biuletynie Informacji Publicznej.
- § 3. Obowiązek, o którym mowa w § 1, nie dotyczy komitetów wyborczych, które zgłaszają kandydata lub kandydatów wyłącznie do rady gminy lub rady powiatu.

Art. 103.

- § 1. Pełnomocnik wyborczy lub osoba przez niego upoważniona może wyznaczyć po jednym mężu zaufania do każdej obwodowej komisji wyborczej. Jeżeli Komitet wyborczy nie zarejestrował kandydatów lub list kandydatów we wszystkich okręgach wyborczych, mężów zaufania może wyznaczyć do obwodowej komisji wyborczej na obszarze okręgu, w którym zarejestrował kandydata lub listę kandydatów. W wyborach wójta komitet wyborczy może wyznaczyć mężów zaufania na obszarze całej gminy.
- § 2. Pełnomocnik wyborczy lub osoba przez niego upoważniona wydaje mężom zaufania zaświadczenie według wzoru określonego przez Państwową Komisję Wyborczą.
- § 3. Funkcję męża zaufania przy Państwowej Komisji Wyborczej, okręgowej komisji wyborczej i terytorialnej komisji wyborczej może pełnić pełnomocnik wyborczy lub osoba przez niego upoważniona.

Rozdział 12

Kampania wyborcza

Art. 104.

Kampania wyborcza rozpoczyna się z dniem ogłoszenia aktu właściwego organu o zarządzeniu wyborów i ulega zakończeniu na 24 godziny przed dniem głosowania.

Art. 105.

- § 1. Agitacją wyborczą jest publiczne nakłanianie lub zachęcanie, do głosowania w określony sposób lub do głosowania na kandydata określonego komitetu wyborczego.
- § 2. Agitację wyborczą można prowadzić od dnia przyjęcia przez właściwy organ zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego na zasadach, w formach i w miejscach, określonych przepisami kodeksu.

Art. 106.

- § 1. Każdy wyborca może prowadzić agitację wyborczą na rzecz kandydatów, w tym zbierać podpisy popierające zgłoszenia kandydatów, po uzyskaniu pisemnej zgody pełnomocnika wyborczego.
- § 2. Podpisy, o których mowa w § 1, można zbierać w miejscu, czasie i w sposób wykluczający stosowanie jakichkolwiek nacisków zmierzających do ich wymuszenia.
- § 3. Zbieranie lub składanie podpisów w zamian za korzyść finansową lub osobistą jest zabronione.

Art. 107.

- § 1. W dniu głosowania oraz na 24 godziny przed tym dniem prowadzenie agitacji wyborczej, w tym zwoływanie zgromadzeń, organizowanie pochodów i manifestacji, wygłaszanie przemówień oraz rozpowszechnianie materiałów wyborczych jest zabronione.
- § 2. Agitacja wyborcza w lokalu wyborczym oraz na terenie budynku, w którym ten lokal się znajduje, jest zabroniona.

Art. 108.

- § 1. Zabrania się prowadzenia agitacji wyborczej:
  - 1) na terenie urzędów administracji rządowej i administracji samorządu terytorialnego oraz sądów;
  - 2) na terenie zakładów pracy w sposób i w formach zakłócających ich normalne funkcjonowanie;
  - 3) na terenie jednostek wojskowych i innych jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej oraz oddziałów obrony cywilnej, a także skoszarowanych jednostek podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych.
- § 2. Zabroniona jest agitacja wyborcza na terenie szkół wobec uczniów.
- § 3. Za agitację wyborczą nie uznaje się prowadzonych przez szkołę zajęć z zakresu edukacji obywatelskiej polegających na upowszechnianiu wśród uczniów wiedzy o prawach i obowiązkach obywateli, znaczeniu wyborów w funkcjonowaniu demokratycznego państwa prawa oraz zasadach organizacji wyborów.

- § 4. Zabrania się komitetom wyborczym, kandydatom oraz wyborcom prowadzącym agitację wyborczą na rzecz komitetów wyborczych lub kandydatów organizowania loterii fantowych, innego rodzaju gier losowych oraz konkursów, w których wygranymi są nagrody pieniężne lub przedmioty o wartości wyższej niż wartość przedmiotów zwyczajowo używanych w celach reklamowych lub promocyjnych.
- § 5. Zabrania się podawania oraz dostarczania, w ramach prowadzonej agitacji wyborczej, napojów alkoholowych nieodpłatnie lub po cenach sprzedaży netto możliwych do uzyskania, nie wyższych od cen nabycia lub kosztów wytworzenia.

Art. 109.

- § 1. Materiałem wyborczym jest każdy pochodzący od komitetu wyborczego upubliczniony i utrwalony przekaz informacji mający związek z zarządzonymi wyborami.
- § 2. Materiały wyborcze powinny zawierać wyraźne oznaczenie komitetu wyborczego, od którego pochodzą.
- § 3. Materiały wyborcze podlegają ochronie prawnej.

Art. 110.

- § 1. Na ścianach budynków, przystankach komunikacji publicznej, tablicach i słupach ogłoszeniowych, ogrodzeniach, latarniach, urządzeniach energetycznych, telekomunikacyjnych i innych można umieszczać plakaty i hasła wyborcze wyłącznie po uzyskaniu zgody właściciela lub zarządcy nieruchomości, obiektu albo urządzenia.
- § 2. Przy ustawianiu własnych urządzeń ogłoszeniowych w celu prowadzenia kampanii wyborczej należy stosować obowiązujące przepisy porządkowe. Przepis art. 109 stosuje się odpowiednio.
- § 3. Plakaty i hasła wyborcze należy umieszczać w taki sposób, aby można je było usunąć bez powodowania szkód.
- § 4⁸⁾.(utracił moc).
- § 5. Policja lub straż gminna jest obowiązana usuwać na koszt komitetów wyborczych plakaty i hasła wyborcze, których sposób umieszczenia może zagrażać życiu lub zdrowiu ludzi albo bezpieczeństwu mienia bądź bezpieczeństwu w ruchu drogowym.
- § 6. Plakaty i hasła wyborcze oraz urządzenia ogłoszeniowe ustawione w celu prowadzenia agitacji wyborczej pełnomocnicy wyborczy obowiązani są usunąć w terminie 30 dni po dniu wyborów.
- § 7. Wójt postanawia o usunięciu plakatów i haseł wyborczych oraz urządzeń ogłoszeniowych nieusuniętych przez obowiązanych do tego pełnomocników wyborczych w terminie, o którym mowa w § 6. Koszty usunięcia ponoszą obowiązani.

Art. 111.

- § 1. Jeżeli rozpowszechniane, w tym również w prasie w rozumieniu ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe (Dz. U. Nr 5, poz. 24, z późn. zm.), materiały wyborcze, w szczególności plakaty, ulotki i hasła, a także wypowiedzi lub inne formy prowadzonej agitacji wyborczej, zawierają informacje nieprawdziwe, kandydat lub pełnomocnik wyborczy zainteresowanego komitetu wyborczego ma prawo wnieść do sądu okręgowego wniosek o wydanie orzeczenia:

---

⁸⁾ Zgodnie z pkt 8 wyroku Trybunału Konstytucyjnego, o którym mowa w odnośniku 1.

- 1) zakazu rozpowszechniania takich informacji;
- 2) przepadku materiałów wyborczych zawierających takie informacje;
- 3) nakazania sprostowania takich informacji;
- 4) nakazania publikacji odpowiedzi na stwierdzenia naruszające dobra osobiste;
- 5) nakazania przeproszenia osoby, której dobra osobiste zostały naruszone;
- 6) nakazania uczestnikowi postępowania wpłacenia kwoty do 100000 złotych na rzecz organizacji pożytku publicznego.

§ 2. Sąd okręgowy rozpoznaje wniosek, o którym mowa w § 1, w ciągu 24 godzin w postępowaniu nieprocesowym. Sąd może rozpoznać sprawę w przypadku usprawiedliwionej nieobecności wnioskodawcy lub uczestnika postępowania, którzy o terminie rozprawy zostali prawidłowo powiadomieni. Postanowienie kończące postępowanie w sprawie sąd niezwłocznie doręcza wraz z uzasadnieniem osobie zainteresowanej, o której mowa w § 1, i zobowiązanemu do wykonania postanowienia sądu.

§ 3. Na postanowienie sądu okręgowego przysługuje w ciągu 24 godzin zażalenie do sądu apelacyjnego, który rozpoznaje je w ciągu 24 godzin. Od postanowienia sądu apelacyjnego nie przysługuje skarga kasacyjna i podlega ono natychmiastowemu wykonaniu.

§ 4. Publikacja sprostowania, odpowiedzi lub przeprosin następuje najpóźniej w ciągu 48 godzin, na koszt zobowiązanego. W orzeczeniu sąd wskazuje prasę w rozumieniu ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe, w której nastąpić ma publikacja, oraz termin publikacji.

§ 5. W razie odmowy lub niezamieszczenia sprostowania, odpowiedzi lub przeprosin przez zobowiązanego w sposób określony w postanowieniu sądu sąd, na wniosek zainteresowanego, zarządza opublikowanie sprostowania, odpowiedzi lub przeprosin w trybie egzekucyjnym, na koszt zobowiązanego.

§ 5a. Do sprostowania, odpowiedzi lub przeprosin publikowanych w programach nadawców radiowych lub telewizyjnych stosuje się przepisy ustawy z dnia 29 grudnia 1992 r. o radiofonii i telewizji dotyczące działalności reklamowej w programach telewizyjnych i radiowych, z tym że czas przeznaczony na ich publikację nie jest wliczany do dopuszczalnego wymiaru czasu emisji reklam określonego w art. 16 tej ustawy.

§ 6. W sprawach, o których mowa w § 1, 4 i 5, przepisu art. 104 nie stosuje się.

Art. 112.

Informacje, komunikaty, apele i hasła wyborcze, ogłaszane w prasie drukowanej na koszt komitetów wyborczych muszą zawierać wskazanie, przez kogo są opłacane i od kogo pochodzą. Odpowiedzialnym za umieszczenie tego wskazania jest redaktor w rozumieniu ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe.

Art. 113.

Wykonanie uprawnień wynikających z kodeksu nie ogranicza możliwości dochodzenia przez osoby pokrzywdzone lub poszkodowane uprawnień na podstawie przepisów innych ustaw, wobec osób, których działanie lub zaniechania w toku kampanii wyborczej naruszyło cudze dobra osobiste lub majątkowe.

Art. 114.

Wójt niezwłocznie po rozpoczęciu kampanii wyborczej zapewni na obszarze gminy odpowiednią liczbę miejsc przeznaczonych na bezpłatne umieszczanie urzędowych obwieszczeń wyborczych i plakatów wszystkich komitetów wyborczych oraz poda wykaz tych miejsc do publicznej wiadomości w sposób zwyczajowo przyjęty oraz w Biuletynie Informacji Publicznej.

Art. 115.

§ 1. Na 24 godziny przed dniem głosowania aż do zakończenia głosowania zabrania się podawania do publicznej wiadomości wyników przedwyborczych badań (sondaży) opinii publicznej dotyczących przewidywanych zachowań wyborczych i wyników wyborów oraz wyników sondaży wyborczych przeprowadzanych w dniu głosowania.

§ 2. Przepis § 1 stosuje się na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej.

Rozdział 13

Kampania wyborcza w programach nadawców radiowych i telewizyjnych

Art. 116.⁹⁾

(utracił moc).

Art. 117.

§ 1. Komitetom wyborczym, których kandydaci zostali zarejestrowani przysługuje, w okresie od 15 dnia przed dniem wyborów do dnia zakończenia kampanii wyborczej, prawo do rozpowszechniania nieodpłatnie audycji wyborczych, w programach publicznych nadawców radiowych i telewizyjnych na koszt tych nadawców.

§ 2. Przez pojęcie rozpowszechniania nieodpłatnie audycji wyborczych rozumie się zarówno rejestrację i emisję wystąpień przedstawicieli komitetów wyborczych bądź kandydatów, jak i rejestrację oraz emisję audycji wyborczych przygotowanych przez komitety wyborcze.

§ 3. Audycją wyborczą jest część programu radiowego lub telewizyjnego, nie pochodząca od nadawcy, stanowiąca odrębną całość ze względu na treść lub formę.

§ 4. Czas antenowy przysługujący jednemu komitetowi wyborczemu nie może być odstępowany innemu komitetowi wyborczemu.

§ 5. Audycje wyborcze jednego komitetu wyborczego nie mogą zawierać treści stanowiących agitację wyborczą na rzecz innego komitetu wyborczego lub jego kandydatów.

§ 6. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej oraz właściwych zarządów publicznych nadawców radiowych i telewizyjnych oraz właściwych rad programowych, określi, w drodze rozporządzenia:

- 1) czas przeznaczony na rozpowszechnianie nieodpłatnie audycji wyborczych w każdym z programów ogólnokrajowych i programów regionalnych,
- 2) ramowy podział czasu rozpowszechniania nieodpłatnie audycji wyborczych w okresie od 15 dnia przed dniem głosowania do dnia zakończenia kampanii wyborczej,
- 3) tryb postępowania w sprawach podziału czasu rozpowszechniania nieodpłatnie audycji wyborczych,

---

⁹⁾ Utracił moc zgodnie z pkt 9 wyroku Trybunału Konstytucyjnego, o którym mowa w odnośniku 1.

- 4) zakres rejestracji oraz sposób przygotowania i emisji audycji wyborczych, uwzględniając typ i rodzaj nośnika zapisu audycji wyborczej,
- 5) sposób rozpowszechniania informacji o terminach emisji audycji wyborczych
– mając na względzie rodzaj przeprowadzanych wyborów oraz konieczność zapewnienia najwyższego standardu technicznego emitowanych audycji wyborczych, a także powszechnej dostępności audycji wyborczych i informacji o terminach ich emisji.

Art. 118.

- § 1. Audycje wyborcze komitetu wyborczego dostarczane są do publicznych nadawców radiowych i telewizyjnych nie później niż na 24 godziny przed dniem ich rozpowszechnienia.
- § 2. Czas audycji wyborczych dostarczonych przez komitety wyborcze nie może przekraczać czasu ustalonego dla nich na podstawie przepisów wydanych na podstawie art. 117 § 6.
- § 3. W przypadku stwierdzenia przez publicznego nadawcę radiowego lub telewizyjnego, że dostarczone przez komitet wyborczy materiały audycji wyborczych przekraczają czas ustalony dla tych audycji, wzywa bezzwłocznie komitet wyborczy do skrócenia czasu audycji. W razie bezskutecznego wezwania nadawca przerywa emisję audycji wyborczej w chwili, kiedy upłynął czas audycji przysługujący danemu komitetowi.

Art. 119.¹⁰⁾

(utracił moc).

Art. 120.

- § 1. Telewizja Polska Spółka Akcyjna, zwana dalej „Telewizją Polską”, ma obowiązek przeprowadzenia debat pomiędzy przedstawicielami tych komitetów wyborczych w wyborach do Sejmu lub w wyborach do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej, które zarejestrowały swoje listy kandydatów we wszystkich okręgach wyborczych, a w przypadku wyborów Prezydenta Rzeczypospolitej – pomiędzy kandydatami. Czas debat nie jest wliczany do czasu antenowego, o którym mowa w art. 117.
- § 2. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji określi w drodze rozporządzenia, po zasięgnięciu opinii Zarządu Telewizji Polskiej, szczegółowe zasady i tryb przeprowadzenia debat, o których mowa w § 1, w tym czas trwania debat i program ogólnokrajowy, w którym debaty będą przeprowadzane, sposób przygotowania i emisji debat, oraz sposób upowszechnienia informacji o terminie emisji debat – tak, aby zapewnić poszanowanie zasady równości w prezentowaniu stanowisk i opinii uczestników debat.

Art. 121.

Szczegółowe zasady i tryb prowadzenia agitacji wyborczej w programach publicznych i niepublicznych nadawców radiowych i telewizyjnych określają przepisy szczególne kodeksu.

Art. 122.

- § 1. Publiczni nadawcy radiowi i telewizyjni zapewniają Państwowej Komisji Wyborczej oraz komisarzom wyborczym, w okresie od dnia ogłoszenia aktu o zarządzeniu

---

¹⁰⁾ Utracił moc zgodnie z pkt 9 wyroku Trybunału Konstytucyjnego, o którym mowa w odnośniku 1.

wyborów do dnia głosowania włącznie, możliwość przedstawienia nieodpłatnie, odpowiednio, w programach ogólnokrajowych oraz regionalnych informacji, wyjaśnień i komunikatów związanych z zarządzonymi wyborami oraz obowiązującymi w danych wyborach przepisami prawnymi.

§ 2. Krajowa Rada Radiofonii i Telewizji, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej i zarządów publicznych nadawców radiowych i telewizyjnych, określi, w drodze rozporządzenia, tryb postępowania w sprawach, o których mowa w § 1, uwzględniając konieczność zapewnienia powszechnej informacji o zarządzonych wyborach, zasadach ich przeprowadzenia oraz terminach wynikających z kalendarza wyborczego.

Rozdział 14

Finansowanie wyborów z budżetu państwa

Art. 123.

Wydatki związane z organizacją i przeprowadzeniem wyborów pokrywane są z budżetu państwa w części Rezerwy celowe zgodnie z zasadami określonymi w niniejszym rozdziale.

Art. 124.

§ 1. Z budżetu państwa pokrywane są wydatki związane z:

- 1) zadaniami Państwowej Komisji Wyborczej oraz Krajowego Biura Wyborczego przewidzianymi w kodeksie;
- 2) zadaniami komisarzy wyborczych i komisji wyborczych niższego stopnia oraz zapewnieniem ich obsługi przez wyznaczone do tych celów organy i jednostki organizacyjne;
- 3) zadaniami organów administracji rządowej oraz podległych im urzędów centralnych i jednostek organizacyjnych, a także innych organów państwowych;
- 4) zadaniami zleconymi jednostkom samorządu terytorialnego;
- 5) refundacją wydatków, o których mowa w art. 154 § 6.

§ 2. Środki finansowe na zadania zlecone wykonywane przez jednostki samorządu terytorialnego są przekazywane w terminach umożliwiających ich wykonywanie.

§ 3. Informację o wydatkach, o których mowa w § 1 pkt 1–4, Szef Krajowego Biura Wyborczego podaje do publicznej wiadomości w terminie 5 miesięcy od dnia wyborów.

§ 4. Zasady planowania finansowego oraz realizacji wydatków, o których mowa w § 1 i 2, a także sprawozdawczości finansowej określają przepisy ustawy z dnia 27 sierpnia 2009 r. o finansach publicznych (Dz. U. Nr 157, poz. 1240, z późn. zm.).

§ 5. W budżecie państwa zapewnia się ponadto corocznie w części Rezerwy celowe środki na przeprowadzenie wyborów przedterminowych i uzupełniających.

§ 6. Dysponentem środków finansowych, o których mowa w § 1, jest Szef Krajowego Biura Wyborczego.

Rozdział 15

Finansowanie kampanii wyborczej

Art. 125.

Finansowanie kampanii wyborczej jest jawne.

Art. 126.

Wydatki ponoszone przez komitety wyborcze w związku z zarządzonymi wyborami są pokrywane z ich źródeł własnych.

Art. 127.

§ 1. Za gospodarkę finansową komitetu wyborczego odpowiedzialny jest i prowadzi ją jego pełnomocnik finansowy.

§ 2. Pełnomocnikiem finansowym nie może być:

- 1) kandydat na posła, kandydat na senatora, kandydat na posła do Parlamentu Europejskiego albo kandydat na Prezydenta Rzeczypospolitej;
- 2) pełnomocnik wyborczy, z zastrzeżeniem art. 403 § 5 pkt 1;
- 3) funkcjonariusz publiczny w rozumieniu art. 115 § 13 Kodeksu karnego.

§ 3. Można być pełnomocnikiem finansowym tylko jednego komitetu wyborczego.

Art. 128.

Komitety wyborcze prowadzą rachunkowość na zasadach określonych w ustawie z dnia 29 września 1994 r. o rachunkowości (Dz. U. z 2009 r. Nr 152, poz. 1223, Nr 157, poz. 1241 i Nr 165, poz. 1316 oraz z 2010 r. Nr 47, poz. 278) dla jednostek nieprowadzących działalności gospodarczej.

Art. 129.

§ 1. Komitet wyborczy może pozyskiwać i wydatkować środki jedynie na cele związane z wyborami.

§ 2. Zabrania się pozyskiwania środków przez komitet wyborczy:

- 1) przed dniem przyjęcia przez właściwy organ wyborczy zawiadomienia o utworzeniu komitetu;
- 2) po dniu wyborów.

§ 3. Zabrania się wydatkowania środków przez komitet wyborczy:

- 1) przed dniem przyjęcia przez właściwy organ wyborczy zawiadomienia o utworzeniu komitetu;
- 2) po dniu złożenia sprawozdania finansowego, o którym mowa w art. 142 § 1.

Art. 130.

§ 1. Odpowiedzialność za zobowiązania majątkowe komitetu wyborczego ponosi pełnomocnik finansowy.

§ 2. Bez pisemnej zgody pełnomocnika finansowego nie można zaciągać żadnych zobowiązań finansowych w imieniu i na rzecz komitetu wyborczego.

§ 3. W przypadku gdy z majątku pełnomocnika finansowego nie można pokryć roszczeń wobec komitetu wyborczego, odpowiedzialność za zobowiązania majątkowe:

- 1) komitetu wyborczego partii politycznej albo organizacji ponosi partia polityczna albo organizacja, która utworzyła komitet wyborczy, a w przypadku komitetu wyborczego utworzonego przez stowarzyszenie zwykle – solidarnie członkowie stowarzyszenia;
- 2) koalicyjnego komitetu wyborczego ponoszą solidarnie partie polityczne wchodzące w skład koalicji wyborczej;

3) komitetu wyborczego wyborców ponoszą solidarnie osoby wchodzące w skład komitetu.

§ 4. Odpowiedzialność za zobowiązania majątkowe, o której mowa w § 1–3, obejmuje także zobowiązania związane z rozliczeniem korzyści majątkowych przyjętych przez komitet wyborczy z naruszeniem przepisów kodeksu, z wyłączeniem korzyści, o których mowa w art. 149 § 4.

Art. 131.

§ 1. Zabronione jest przekazywanie środków finansowych i wartości niepieniężnych przez jeden komitet wyborczy na rzecz innego komitetu wyborczego.

§ 2. Zabronione jest przeprowadzanie przez komitet wyborczy zbiórek publicznych.

Art. 132.

§ 1. Środki finansowe komitetu wyborczego partii politycznej mogą pochodzić wyłącznie z funduszu wyborczego tej partii, tworzono go na podstawie przepisów ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych (Dz. U. z 2001 r. Nr 79, poz. 857, z późn. zm.).

§ 2. Środki finansowe koalicyjnego komitetu wyborczego mogą pochodzić wyłącznie z funduszy wyborczych partii politycznych wchodzących w skład koalicji wyborczej.

§ 3. Środki finansowe:

1) komitetu wyborczego organizacji,

2) komitetu wyborczego wyborców

– mogą pochodzić wyłącznie z wpłat obywateli polskich mających miejsce stałego zamieszkania na terenie Rzeczypospolitej Polskiej oraz kredytów bankowych zaciąganych wyłącznie na cele związane z wyborami.

§ 4. Środki finansowe komitetu wyborczego kandydata na Prezydenta Rzeczypospolitej mogą pochodzić wyłącznie z wpłat obywateli polskich mających miejsce stałego zamieszkania na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, z funduszy wyborczych partii politycznych oraz z kredytów bankowych zaciąganych na cele związane z wyborami.

§ 5. Komitetom wyborczym nie wolno przyjmować wartości niepieniężnych, z wyjątkiem nieodpłatnego rozpowszechniania plakatów i ulotek wyborczych przez osoby fizyczne.

§ 6. Poręczycielem kredytu, o którym mowa w § 3 i 4, może być wyłącznie obywatel polski mający miejsce stałego zamieszkania na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, z tym że zobowiązanie poręczyciela nie może przekroczyć kwoty równej sumie wpłat określonej w art. 134 § 2. Poręczenie kredytu jest niezbywalne.

Art. 133.

§ 1. Komitet wyborczy partii politycznej oraz koalicyjny komitet wyborczy, mogą nieodpłatnie korzystać w czasie kampanii wyborczej z lokali partii politycznej, jak również z jej sprzętu biurowego.

§ 2. Komitet wyborczy wyborców może nieodpłatnie korzystać w czasie kampanii wyborczej z lokalu osoby wchodzącej w skład komitetu wyborczego, jak również z jej sprzętu biurowego.

§ 3. Komitet wyborczy organizacji może nieodpłatnie korzystać w czasie kampanii wyborczej z lokalu tej organizacji, jak również z jej sprzętu biurowego.

Art. 134.

- § 1. Środki finansowe komitetu wyborczego są gromadzone wyłącznie na jednym rachunku bankowym. Zawiadomienie, o którym mowa w art. 97, stanowi podstawę do otwarcia rachunku bankowego, dokonania wpisu do Rejestru Gospodarki Narodowej (REGON) oraz nadania numeru identyfikacji podatkowej (NIP) na zasadach określonych w przepisach o ewidencji i identyfikacji podatników i płatników.
- § 2. Suma wpłat od obywatela polskiego na rzecz danego komitetu wyborczego nie może przekraczać 15-krotności minimalnego wynagrodzenia za pracę, ustalanego na podstawie ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę (Dz. U. Nr 200, poz. 1679, z 2004 r. Nr 240, poz. 2407 oraz z 2005 r. Nr 157, poz. 1314), obowiązującego w dniu poprzedzającym dzień ogłoszenia aktu o zarządzeniu wyborów.
- § 3. Kandydat na posła, kandydat na senatora, kandydat na Prezydenta Rzeczypospolitej oraz kandydat na posła do Parlamentu Europejskiego będący obywatelem polskim może wpłacić na rzecz komitetu wyborczego sumę nieprzekraczającą 45-krotności minimalnego wynagrodzenia za pracę, ustalanego na podstawie odrębnych przepisów, obowiązującego w dniu poprzedzającym dzień ogłoszenia aktu o zarządzeniu wyborów.
- § 4. W przypadku gdy suma wpłat od obywatela polskiego na rzecz danego komitetu wyborczego przekroczy kwoty określone odpowiednio w § 2 albo 3, wówczas nadwyżka sumy ponad dopuszczalny limit podlega przepadkowi na rzecz Skarbu Państwa na zasadach określonych w art. 149.
- § 5. Środki finansowe mogą być wpłacane na rzecz komitetu wyborczego jedynie czekiem rozrachunkowym, przelewem lub kartą płatniczą.
- § 6. Umowa rachunku bankowego zawarta w imieniu komitetu wyborczego musi zawierać zastrzeżenie o wymaganym w kodeksie sposobie dokonywania wpłat na rzecz komitetu wyborczego oraz dopuszczalnym źródle pozyskiwania środków finansowych przez komitet wyborczy, a także o dopuszczalnym terminie dokonywania wpłat.

Art. 135.

- § 1. Komitety wyborcze mogą wydatkować na agitację wyborczą wyłącznie kwoty ograniczone limitami ustalonymi w przepisach szczególnych kodeksu.
- § 2. Wydatki komitetu wyborczego, który w danych wyborach zgłosił kandydatów do więcej niż jednego wybieranego organu, przeznaczone na agitację wyborczą, są ograniczone łącznym limitem, powstającym przez zsumowanie limitów ustalonych w przepisach szczególnych kodeksu.

Art. 136.

Wydatki komitetu wyborczego na agitację wyborczą prowadzoną w formach i na zasadach właściwych dla reklamy, w tym w prasie w rozumieniu ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe, nie mogą przekraczać 80 % limitu, o którym mowa w art. 135.

Art. 137.
(skreślony)

Art. 138.

- § 1. W przypadku uzyskania nadwyżki pozyskanych środków na cele kampanii wyborczej nad poniesionymi wydatkami komitet wyborczy partii politycznej przekazuje ją na fundusz wyborczy tej partii.
- § 2. W przypadku uzyskania nadwyżki pozyskanych środków na cele kampanii wyborczej nad poniesionymi wydatkami koalicyjny komitet wyborczy przekazuje ją na fundusze wyborcze partii wchodzących w skład koalicji wyborczej w proporcji ustalonej w umowie koalicyjnej, a w razie braku stosownych postanowień w umowie – na rzecz organizacji pożytku publicznego. O przekazaniu nadwyżki pełnomocnik finansowy informuje właściwy organ wyborczy w terminie 7 dni od dnia jej przekazania.
- § 3. W przypadku uzyskania nadwyżki pozyskanych środków na cele kampanii wyborczej nad poniesionymi wydatkami przez komitety wyborcze, o których mowa w art. 88–90, komitety te przekazują ją na rzecz organizacji pożytku publicznego. O przekazaniu nadwyżki pełnomocnik finansowy informuje właściwy organ wyborczy.
- § 4. Wysokość nadwyżki ustala się po wydaniu przez właściwy organ wyborczy ostatecznego postanowienia o przyjęciu bądź odrzuceniu sprawozdania finansowego, z uwzględnieniem zobowiązań majątkowych, o których mowa w art. 130 § 2.
- § 5. Przekazanie nadwyżki następuje w terminie 14 dni od dnia:
- 1) doręczenia postanowienia o przyjęciu sprawozdania finansowego albo
  - 2) bezskutecznego upływu terminu do wniesienia skargi lub odwołania, o których mowa w art. 145, albo
  - 3) uprawomocnienia się orzeczenia wydanego przez sąd – w przypadku złożenia skargi lub odwołania, o których mowa w art. 145, albo
  - 4) uprawomocnienia się wydanego przez sąd orzeczenia w sprawie przepadku na rzecz Skarbu Państwa korzyści majątkowych przyjętych przez komitet wyborczy z naruszeniem przepisów kodeksu – w przypadku, o którym mowa w art. 149 § 5.

Art. 139.

Wszelkie wezwania i informacje pisemne dostarczane przez komitet wyborczy wyborców oraz komitet wyborczy organizacji, mające na celu pozyskanie środków na wybory, muszą zawierać informację o treści przepisów art. 132 § 3–5, art. 134 § 3, art. 149 § 1 i art. 506.

Art. 140.

- § 1. Komitet jest obowiązany prowadzić rejestry:
- 1) zaciągniętych kredytów, zawierający nazwę banku udzielającego kredytu i wszystkie istotne warunki jego uzyskania, w szczególności: datę udzielenia kredytu, jego wysokość, oprocentowanie i inne koszty uzyskania, zobowiązania poręczycieli oraz ustalony termin spłaty;
  - 2) wpłat o wartości przekraczającej łącznie od jednej osoby fizycznej kwotę minimalnego wynagrodzenia za pracę, ustalanego na podstawie ustawy z dnia 10 października 2002 r. o minimalnym wynagrodzeniu za pracę, obowiązującego w

dniu poprzedzającym dzień ogłoszenia postanowienia o zarządzeniu wyborów, ze wskazaniem imienia, nazwiska oraz miejscowości zamieszkania takiej osoby.

- § 2. Rejestry, o których mowa w § 1, komitet jest obowiązany umieszczać na swojej stronie internetowej i uaktualniać w taki sposób, aby informacje o kredytach i wpłatach ujawniane były w terminie 7 dni od dnia udzielenia kredytu lub dokonania wpłaty.
- § 3. Rejestry, o których mowa w § 1, powinny być umieszczone na stronie internetowej komitetu co najmniej do dnia:
- 1) podania sprawozdania finansowego przez Państwową Komisję Wyborczą do publicznej wiadomości albo
  - 2) przedłożenia sprawozdania finansowego komisarzowi wyborczemu.
- § 4. Minister właściwy do spraw finansów publicznych, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, określi, w drodze rozporządzenia wzory rejestrów, o których mowa w § 1, sposób ich prowadzenia, a także sposób ich przekazania organom wyborczym, w szczególności:
- 1) zakres danych zawartych w rejestrach,
  - 2) metody aktualizacji rejestrów,
  - 3) sposób prezentacji informacji zawartych w rejestrach na stronie internetowej komitetu
- mając na względzie przejrzystość i czytelność danych zawartych w rejestrach.
- § 5. Obowiązek o którym mowa w § 1, nie dotyczy komitetów wyborczych, które zgłaszają kandydata lub kandydatów wyłącznie do rady gminy lub rady powiatu.

Art. 141.

- § 1. Do finansowania komitetów wyborczych partii politycznych w sprawach nieuregulowanych w kodeksie stosuje się przepisy ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych.
- § 2. Od dnia przyjęcia przez właściwy organ wyborczy zawiadomienia, o którym mowa odpowiednio w art. 86 § 2 albo art. 87 § 5, do dnia wyborów partia polityczna, która samodzielnie utworzyła komitet wyborczy lub wchodzi w skład koalicji wyborczej, nie może prowadzić i finansować agitacji wyborczej na rzecz upowszechniania celów programowych partii politycznej.

Art. 142.

- § 1. Pełnomocnik finansowy, w terminie 3 miesięcy od dnia wyborów, przedkłada organowi wyborczemu, któremu komitet wyborczy złożył zawiadomienie o utworzeniu komitetu, sprawozdanie o przychodach, wydatkach i zobowiązaniach finansowych komitetu, w tym o uzyskanych kredytach bankowych i warunkach ich uzyskania, zwane dalej „sprawozdaniem finansowym”.
- § 2. Jeżeli sprawozdanie finansowe przedkładane jest Państwowej Komisji Wyborczej do sprawozdania dołącza się opinię biegłego rewidenta wraz z raportem.
- § 3. Opinii biegłego rewidenta i raportu nie sporządza się, jeżeli pełnomocnik finansowy, w terminie 30 dni od dnia wyborów, zawiadomi właściwy organ wyborczy, że komitet wyborczy nie miał przychodów, nie poniósł wydatków ani nie ma zobowiązań finansowych.

- § 4. Biegłego rewidenta, o którym mowa w § 2, wybiera Państwowa Komisja Wyborcza spośród kandydatów zgłoszonych przez Krajową Radę Biegłych Rewidentów w liczbie uzgodnionej z Państwową Komisją Wyborczą.
- § 5. Komisarz wyborczy, badając sprawozdanie finansowe, może zlecać sporządzenie przez biegłego rewidenta ekspertyz lub opinii i raportów.
- § 6. Koszty sporządzenia opinii i raportu, o których mowa w § 2 i 5, pokrywane są z budżetu państwa w części Budżet, finanse publiczne i instytucje finansowe.
- § 7. Minister właściwy do spraw finansów publicznych, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, określi, w drodze rozporządzenia, wzór sprawozdania finansowego oraz szczegółowy zakres zawartych w nim informacji, a także wykaz rodzajów dokumentów, jakie należy załączyć do sprawozdania, tak aby umożliwiły weryfikację podanych w sprawozdaniu informacji.

Art. 143.

- § 1. W wyborach do Sejmu i do Senatu, wyborach do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej oraz wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej Państwowa Komisja Wyborcza podaje do publicznej wiadomości w Biuletynie Informacji Publicznej sprawozdanie finansowe komitetu wyborczego w terminie 30 dni od dnia jego złożenia.
- § 2. Sprawozdania finansowe, o których mowa w § 1, Państwowa Komisja Wyborcza ogłasza w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” po upływie terminu, o którym mowa w § 1.
- § 3. Sprawozdania finansowe przedkładane komisarzowi wyborczemu są udostępniane przez niego na wniosek zainteresowanych podmiotów. Komisarz wyborczy podaje do publicznej wiadomości, w formie komunikatu w dzienniku o zasięgu co najmniej wojewódzkim, informację o miejscu, czasie i sposobie ich udostępniania do wglądu.
- § 4. Wykaz wpłat obywateli polskich na rzecz komitetu wyborczego organizacji i komitetu wyborczego wyborców Państwowa Komisja Wyborcza udostępnia do wglądu na wniosek, w trybie i na zasadach określonych przepisami ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o ochronie danych osobowych (Dz. U. z 2002 r. Nr 101, poz. 926, z późn. zm.).
- § 5. Pozostałe rodzaje dokumentów załączone do sprawozdań finansowych udostępniane są do wglądu podmiotom wymienionym w art. 144 § 7 w okresie przewidzianym na złożenie zastrzeżeń do sprawozdań finansowych, a pozostałym podmiotom udostępniane są po tym okresie na podstawie ustawy z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej.

Art. 144.

- § 1. Organ wyborczy, któremu złożono sprawozdanie finansowe, w terminie 6 miesięcy od dnia złożenia sprawozdania finansowego:
  - 1) przyjmuje sprawozdanie bez zastrzeżeń;
  - 2) przyjmuje sprawozdanie, wskazując na jego uchybienia, albo
  - 3) odrzuca sprawozdanie w przypadku stwierdzenia:
    - a) pozyskania lub wydatkowania środków komitetu wyborczego z naruszeniem przepisów art. 129 albo limitu, o którym mowa w art. 135,

- b) przeprowadzania zbiórek publicznych wbrew zakazowi, o którym mowa w art. 131 § 2,
  - c) przyjęcia przez komitet wyborczy partii politycznej albo koalicyjny komitet wyborczy środków finansowych pochodzących z innego źródła niż Fundusz Wyborczy,
  - d) przyjęcia przez komitet wyborczy wyborców albo komitet wyborczy organizacji środków finansowych lub wartości niepieniężnych z naruszeniem przepisów art. 132 § 3–6,
  - e) przyjęcia przez komitet wyborczy partii politycznej albo koalicyjny komitet wyborczy wartości niepieniężnych z naruszeniem przepisu art. 132 § 5.
- § 2. Odrzucenie sprawozdania finansowego następuje również w przypadku poręczenia kredytu z naruszeniem przepisów art. 132 § 6, a także dokonania czynności skutkującej zmniejszeniem wartości zobowiązań komitetu przez inną osobę aniżeli wymieniona w art. 132 § 6 lub dokonanej z naruszeniem limitu wpłat, o którym mowa w art. 134 § 2.
- § 3. W razie zaistnienia wątpliwości co do prawidłowości sprawozdania finansowego właściwy organ wyborczy wzywa komitet wyborczy do usunięcia wad sprawozdania lub udzielenia wyjaśnień w określonym terminie.
- § 4. Organ wyborczy, badając sprawozdanie finansowe, może zlecać sporządzenie ekspertyz lub opinii.
- § 5. Organy administracji publicznej udzielają Państwowej Komisji Wyborczej, na jej żądanie, pomocy niezbędnej w badaniu sprawozdania finansowego.
- § 6. Organy kontroli, rewizji i inspekcji działające w administracji rządowej i samorządzie terytorialnym współpracują z Państwową Komisją Wyborczą i są obowiązane do udostępniania Państwowej Komisji Wyborczej, na jej wniosek, wyników postępowań kontrolnych prowadzonych przez te organy.
- § 7. W terminie 30 dni od dnia ogłoszenia sprawozdania finansowego:
- 1) partie polityczne,
  - 2) komitety wyborcze, które brały udział w danych wyborach,
  - 3) stowarzyszenia i fundacje, które w swoich statutach przewidują działania związane z analizą finansowania kampanii wyborczych
- mogą zgłaszać do Państwowej Komisji Wyborczej umotywowane pisemne zastrzeżenia do sprawozdań finansowych komitetów wyborczych.
- § 8. Organ wyborczy, w terminie 60 dni od dnia zgłoszenia zastrzeżenia, o którym mowa w § 7, udziela pisemnej odpowiedzi na zastrzeżenie.

Art. 145.

- § 1. W przypadku odrzucenia sprawozdania finansowego komitetu wyborczego przez Państwową Komisję Wyborczą pełnomocnik finansowy ma prawo, w terminie 14 dni od dnia doręczenia postanowienia o odrzuceniu sprawozdania, wnieść do Sądu Najwyższego skargę na postanowienie Państwowej Komisji Wyborczej w przedmiocie odrzucenia sprawozdania.
- § 2. Sąd Najwyższy rozpatruje skargę i wydaje w tej sprawie orzeczenie w terminie 60 dni od dnia doręczenia skargi. Orzeczenie doręcza się pełnomocnikowi finansowemu i Państwowej Komisji Wyborczej.

- § 3. Rozpatrzenie skargi przez Sąd Najwyższy następuje w składzie 7 sędziów, w postępowaniu nieprocesowym.
- § 4. Od orzeczenia Sądu Najwyższego nie przysługuje środek prawny.
- § 5. W przypadku odrzucenia sprawozdania finansowego komitetu wyborczego przez komisarza wyborczego pełnomocnik finansowy ma prawo, w terminie 14 dni od dnia doręczenia postanowienia o odrzuceniu sprawozdania, wnieść do sądu okręgowego odwołanie od postanowienia. Rozpoznanie odwołania przez sąd okręgowy następuje w postępowaniu nieprocesowym, w terminie 30 dni od dnia doręczenia odwołania. Od orzeczenia sądu okręgowego nie przysługuje środek prawny.
- § 6. Jeżeli Sąd Najwyższy albo sąd okręgowy uzna skargę, o której mowa w § 1, lub odwołanie, o którym mowa w § 5, pełnomocnika finansowego za zasadne, odpowiednio Państwowa Komisja Wyborcza albo komisarz wyborczy niezwłocznie postanawia o przyjęciu sprawozdania finansowego.
- § 7. Po bezskutecznym upływie terminu do wniesienia skargi, o której mowa w § 1, lub odwołania, o którym mowa w § 5, albo po wydaniu orzeczenia, o którym mowa w § 2 lub 5, uznającego odwołanie lub skargę pełnomocnika finansowego za niezasadne, organ, któremu przedłożono sprawozdanie finansowe, przekazuje postanowienie o jego odrzuceniu naczelnikowi urzędu skarbowego właściwemu miejscowo ze względu na siedzibę komitetu wyborczego.

Art. 146.

Organ wyborczy, któremu złożono sprawozdanie finansowe, podaje do publicznej wiadomości w Biuletynie Informacji Publicznej, w formie komunikatu, informację o przyjętych i odrzuconych sprawozdaniach finansowych komitetów wyborczych.

Art. 147.

- § 1. W razie niezłożenia w terminie sprawozdania finansowego przez:
- 1) komitet wyborczy partii politycznej – partii politycznej nie przysługuje prawo do dotacji, o której mowa w art. 150 lub art. 151, oraz prawo do subwencji, o której mowa w art. 28 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych;
  - 2) koalicyjny komitet wyborczy – partii politycznej wchodzącej w skład koalicji wyborczej nie przysługuje prawo do dotacji, o której mowa w art. 150 lub art. 151, oraz prawo do subwencji, o której mowa w art. 28 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych;
  - 3) komitet wyborczy wyborców – nie przysługuje mu prawo do dotacji, o której mowa w art. 150 lub art. 151.
- § 2. Do sprawozdania finansowego złożonego po terminie stosuje się odpowiednio przepisy art. 142–145.

Art. 148.

- § 1. W razie odrzucenia przez Państwową Komisję Wyborczą sprawozdania finansowego lub odrzucenia skargi, o której mowa w art. 145 § 1, przysługująca partii politycznej lub komitetowi wyborczemu wyborców dotacja, o której mowa w art. 150 lub art. 151, pomniejszona zostaje o kwotę stanowiącą równowartość trzykrotności wysokości środków pozyskanych lub wydatkowanych z naruszeniem przepisów, o których mowa w art. 144 § 1 pkt 3.

- § 2. W razie odrzucenia przez Państwową Komisję Wyborczą sprawozdania finansowego lub odrzucenia skargi, o której mowa w art. 145 § 1, przysługująca partii politycznej subwencja, o której mowa w art. 28 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych, pomniejszona zostaje o kwotę stanowiącą równowartość trzykrotności wysokości środków pozyskanych lub wydatkowanych z naruszeniem przepisów, o których mowa w art. 144 § 1 pkt 3.
- § 3. Pomniejszenie wysokości dotacji lub subwencji, o którym mowa w § 1 i 2, nie może przekraczać 75 % wysokości dotacji, o której mowa w art. 150 § 1 albo art. 151 § 1, lub 75 % wysokości subwencji, o której mowa w art. 28 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych.

Art. 149.

- § 1. Korzyści majątkowe przyjęte przez komitet wyborczy z naruszeniem przepisów kodeksu podlegają przepadkowi na rzecz Skarbu Państwa. Jeżeli korzyść majątkowa została zużyta lub utracona, przepadkowi podlega jej równowartość.
- § 2. Korzyścią majątkową, która podlega przepadkowi na rzecz Skarbu Państwa, jest również wartość dokonanej czynności skutkującej zmniejszeniem wartości zobowiązań komitetu wyborczego przez inną osobę aniżeli wymieniona w art. 132 § 6 lub dokonanej z naruszeniem zasad, o których mowa w art. 132 § 6 lub art. 134 § 2.
- § 3. Przepis § 1 nie dotyczy korzyści majątkowych przekazanych komitetowi wyborczemu z naruszeniem przepisów kodeksu, które komitet wyborczy zwrócił w terminie 30 dni od dnia przekazania.
- § 4. Przepis § 1 nie dotyczy korzyści majątkowych przekazanych komitetowi wyborczemu z naruszeniem przepisów kodeksu, które to korzyści lub ich równowartość zostały, w terminie 14 dni od dnia doręczenia komitetowi wyborczemu postanowienia o przyjęciu lub o odrzuceniu jego sprawozdania finansowego, a w przypadku złożenia skargi lub odwołania, o których mowa w art. 145 § 1 i 5 – w terminie 14 dni od dnia uprawomocnienia się orzeczenia wydanego przez właściwy sąd, dobrowolnie wpłacone na rachunek bankowy urzędu skarbowego właściwego dla siedziby komitetu. Korzyści majątkowe o charakterze niepieniężnym komitet wyborczy przekazuje temu urzędowi skarbowemu. Potwierdzenie wpłacenia albo przekazania korzyści majątkowej lub jej równowartości komitet wyborczy przedstawia właściwemu organowi wyborczemu.
- § 5. Przyjęcie korzyści majątkowych z naruszeniem przepisów kodeksu stwierdza właściwy organ wyborczy w postanowieniu o przyjęciu lub o odrzuceniu sprawozdania finansowego.
- § 6. W przypadku niewykonania czynności, o których mowa w § 4 zdanie pierwsze i drugie, albo jednej z tych czynności naczelnik urzędu skarbowego właściwy miejscowo dla siedziby komitetu wyborczego, na wniosek Państwowej Komisji Wyborczej lub komisarza wyborczego, występuje do sądu przeciwko podmiotom, o których mowa w art. 130 § 1, o orzeczenie przepadku korzyści majątkowej lub jej równowartości oraz wydanie tej korzyści majątkowej lub zapłatę jej równowartości.
- § 7. Sądem właściwym do orzekania w sprawach, o których mowa w § 1, jest sąd okręgowy właściwy ze względu na siedzibę organu skarbowego, o którym mowa w § 6.

- § 8. Sąd okręgowy rozpatruje sprawy, o których mowa w § 6, w postępowaniu nieprocesowym.
- § 9. Egzekucja korzyści majątkowej lub jej równowartości następuje w trybie przepisów o postępowaniu egzekucyjnym w administracji. Organem egzekucyjnym jest naczelnik urzędu skarbowego, o którym mowa w § 6.
- § 10. Przejęte rzeczy ruchome, wierzytelności i inne prawa majątkowe naczelnik urzędu skarbowego spienięża według przepisów ustawy z dnia 17 czerwca 1966 r. o postępowaniu egzekucyjnym w administracji (Dz. U. z 2005 r. Nr 229, poz. 1954, z późn. zm.), dotyczących egzekucji należności pieniężnych.

Art. 150.

- § 1. Partii politycznej, której komitet wyborczy uczestniczył w wyborach, partii politycznej wchodzącej w skład koalicji wyborczej, a także komitetowi wyborczemu wyborców uczestniczących w wyborach do Sejmu i do Senatu przysługuje prawo do dotacji z budżetu państwa, zwanej dalej „dotacją podmiotową”, za każdy uzyskany mandat posła i senatora. Wydatki związane z dotacją podmiotową pokrywane są z budżetu państwa w części Budżet, finanse publiczne i instytucje finansowe.
- § 2. Wysokość dotacji podmiotowej oblicza się według wzoru:

$$D_p = \frac{W}{560} \times M,$$

gdzie poszczególne symbole oznaczają:

D_p – wysokość przysługującej dotacji podmiotowej,

W – sumę wydatków na kampanię wyborczą komitetów wyborczych (do wysokości przysługujących komitetom wyborczym limitów wydatków przewidzianych w wyborach do Sejmu i do Senatu), które uzyskały co najmniej 1 mandat,

M – liczbę mandatów posłów i senatorów uzyskanych przez dany komitet wyborczy.

- § 3. Dotacja podmiotowa przysługuje wyłącznie do wysokości wydatków uwidocznionej w sprawozdaniu finansowym.
- § 4. Dotacja podmiotowa przysługuje w wysokości, o której mowa w § 2 i 3, także za każdy mandat posła i senatora uzyskany w wyborach ponownych do Sejmu i do Senatu oraz w wyborach uzupełniających do Senatu.
- § 5. Wysokość dotacji podmiotowej przysługującej partii politycznej wchodzącej w skład koalicji wyborczej ustala się dzieląc kwotę obliczoną zgodnie z § 2 między partie wchodzące w skład koalicji w proporcjach określonych w umowie zawiązującej koalicję wyborczą. Proporcje określone w tej umowie nie mogą być zmienione. Jeżeli partie polityczne wchodzące w skład koalicji wyborczej nie określiły w umowie zawiązującej koalicję proporcji, to należną koalicji dotację podmiotową każdej z nich wypłaca się w równych częściach.
- § 6. Przekazania dotacji podmiotowej na wskazany przez podmioty, o których mowa w § 1, rachunek bankowy dokonuje minister właściwy do spraw finansów publicznych na podstawie informacji Państwowej Komisji Wyborczej o uprawnionych do otrzymania dotacji podmiotowej oraz o liczbie mandatów uzyskanych przez dany komitet wyborczy. Dotacja podmiotowa jest wypłacana w terminie 9 miesięcy od dnia wyborów.

§ 7. W przypadku podziału, połączenia albo likwidacji partii politycznych odnośnie do ich prawa do dotacji podmiotowej stosuje się odpowiednio przepisy art. 37 ustawy z dnia 27 czerwca 1997 r. o partiach politycznych.

(...)

Dział II
Organy wyborcze
Rozdział 1
Przepisy ogólne
Art. 152.

- § 1. Stałymi organami wyborczymi są Państwowa Komisja Wyborcza oraz komisarze wyborczy.
- § 2. Organami wyborczymi powoływanymi w związku z zarządzonymi wyborami są odpowiednio okręgowe, rejonowe i terytorialne komisje wyborcze oraz obwodowe komisje wyborcze.
- § 3. Terytorialnymi komisjami wyborczymi są wojewódzkie, powiatowe i gminne komisje wyborcze.
- § 4. Właściwość rzeczową oraz miejscową komisji wyborczych, o których mowa w § 2 i 3, określają przepisy szczególne kodeksu.

Art. 153.

- § 1. Można być członkiem tylko jednej komisji wyborczej. Nie mogą być członkami komisji kandydaci w wyborach, pełnomocnicy wyborczy, pełnomocnicy finansowi oraz mężowie zaufania.
- § 2. Członkostwo w komisji wyborczej wygasa z dniem podpisania zgody na kandydowanie w wyborach bądź objęcia funkcji pełnomocnika lub męża zaufania, o których mowa w § 1.
- § 3. Członkowie komisji wyborczej nie mogą prowadzić agitacji wyborczej na rzecz poszczególnych kandydatów oraz list kandydatów.

Art. 154.

- § 1. Członkom komisji wyborczych przysługują:
- 1) diety oraz zwrot kosztów podróży i noclegów;
  - 2) zryczałtowane diety za czas związany z wykonywaniem zadań członka komisji w przypadku członków okręgowych, rejonowych i terytorialnych komisji wyborczych oraz za czas związany z przeprowadzeniem głosowania oraz ustaleniem wyników głosowania w przypadku członków obwodowych komisji wyborczych.
- § 2. W przypadku gdy członek okręgowej, rejonowej lub terytorialnej komisji wyborczej nie brał udziału we wszystkich posiedzeniach komisji, przysługująca mu dieta, o której mowa w § 1 pkt 2, ulega obniżeniu proporcjonalnie do liczby posiedzeń komisji, w których nie brał udziału.
- § 3. Członkom Państwowej Komisji Wyborczej, a także przewodniczącym okręgowych i rejonowych komisji wyborczych, którzy pełnią funkcje z urzędu jako komisarze wyborczy, nie przysługują zryczałtowane diety, o których mowa w § 1 pkt 2.

- § 3a. Przepis § 1 pkt 1 stosuje się odpowiednio do członków Państwowej Komisji Wyborczej oraz komisarzy wyborczych.
- § 4. Członkowi obwodowej lub terytorialnej komisji wyborczej w związku z wykonywaniem zadań przysługuje do 5 dni zwolnienia od pracy z zachowaniem prawa do świadczeń z ubezpieczenia społecznego oraz uprawnień ze stosunku pracy, z wyjątkiem prawa do wynagrodzenia.
- § 5. Osoby wchodzące w skład komisji wyborczych korzystają z ochrony prawnej przewidzianej dla funkcjonariuszy publicznych i ponoszą odpowiedzialność jak funkcjonariusze publiczni.
- § 6. Członkom komisji wyborczych przysługuje na podstawie przepisów ustawy z dnia 30 października 2002 r. o zaopatrzeniu z tytułu wypadków lub chorób zawodowych powstałych w szczególnych okolicznościach (Dz. U. Nr 199, poz. 1674, z późn. zm.) zaopatrzenie z tytułu wypadku przy wykonywaniu zadań tych komisji.
- § 7. Państwowa Komisja Wyborcza, określi, w drodze uchwały:
- 1) wysokość oraz szczegółowe zasady, na których przysługują diety, zwrot kosztów podróży i noclegów oraz zryczałtowane diety, o których mowa w § 1,
  - 2) warunki obniżania wysokości diet członków komisji wyborczych w przypadku nieuczestniczenia w wykonywaniu części zadań komisji,
  - 3) sposoby dokumentowania dni zwolnienia od pracy, o których mowa w § 4
- biorąc pod uwagę zakres obowiązków członków komisji wyborczych.
- (...)

Art. 156.

- § 1. Obsługę i techniczno-materialne warunki pracy obwodowych i terytorialnych komisji wyborczych, w tym możliwość wykorzystania techniki elektronicznej, oraz wykonanie zadań związanych z organizacją i przeprowadzeniem wyborów na obszarze gminy, powiatu lub województwa zapewnia odpowiednio wójt, starosta lub marszałek województwa. Zadania wykonywane w tym zakresie są zadaniami zleconymi jednostek samorządu terytorialnego.
- § 2. Jednostki organizacyjne sprawujące trwałą zarząd nieruchomości państwowych i komunalnych są obowiązane udostępnić bezpłatnie pomieszczenia:
- 1) na wniosek dyrektora właściwej miejscowo delegatury Krajowego Biura Wyborczego – z przeznaczeniem na siedziby okręgowych i terytorialnych komisji wyborczych;
  - 2) na wniosek wójta – z przeznaczeniem na siedziby obwodowych komisji wyborczych.
- § 3. Pomieszczenia przeznaczone na siedziby organów wyborczych powinny być łatwo dostępne dla osób niepełnosprawnych.
- § 4. Na siedziby komisji wyborczych można również wyznaczyć pomieszczenia innych podmiotów niż wymienione w § 2, po uprzednim porozumieniu z zarządzającymi tymi pomieszczeniami.
- § 5. Przepisy § 1–4 stosuje się odpowiednio do kapitanów polskich statków morskich oraz konsulów.

Rozdział 2
Państwowa Komisja Wyborcza
Art. 157.

- § 1. Państwowa Komisja Wyborcza jest stałym najwyższym organem wyborczym właściwym w sprawach przeprowadzania wyborów i referendów.
- § 2. W skład Państwowej Komisji Wyborczej wchodzi:
- 1) 3 sędziów Trybunału Konstytucyjnego, wskazanych przez Prezesa Trybunału Konstytucyjnego;
  - 2) 3 sędziów Sądu Najwyższego, wskazanych przez Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego;
  - 3) 3 sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego, wskazanych przez Prezesa Naczelnego Sądu Administracyjnego.
- § 3. Sędziów, o których mowa w § 2, powołuje w skład Państwowej Komisji Wyborczej Prezydent Rzeczypospolitej, w drodze postanowienia.
- § 4. W skład Państwowej Komisji Wyborczej może wchodzić lub zostać powołany także sędzia w stanie spoczynku.
- § 5. Państwowa Komisja Wyborcza wybiera ze swojego składu przewodniczącego i dwóch zastępców przewodniczącego.
- § 6. Funkcję sekretarza Państwowej Komisji Wyborczej pełni Szef Krajowego Biura Wyborczego, który uczestniczy w jej posiedzeniach z głosem doradczym.
- § 7. Postanowienie, o którym mowa w § 3, podaje się do publicznej wiadomości oraz ogłasza w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.
- (...)

Art. 159.

- § 1. Członkowie Państwowej Komisji Wyborczej pełnią swoje funkcje w Komisji niezależnie od swoich obowiązków służbowych w ramach pełnionej funkcji sędziego.
- (...)

Art. 160.

- § 1. Do zadań Państwowej Komisji Wyborczej w sprawach związanych z przeprowadzaniem wyborów należy:
- 1) sprawowanie nadzoru nad przestrzeganiem prawa wyborczego;
  - 2) sprawowanie nadzoru nad prowadzeniem i aktualizowaniem rejestru wyborców oraz sporządzaniem spisów wyborców;
  - 3) powoływanie okręgowych i rejonowych komisji wyborczych oraz rozwiązywanie okręgowych, rejonowych i obwodowych komisji wyborczych po wykonaniu ich ustawowych zadań;
  - 4) powoływanie i odwoływanie komisarzy wyborczych;
  - 5) rozpatrywanie skarg na działalność okręgowych komisji wyborczych oraz komisarzy wyborczych;
  - 6) ustalanie wzorów urzędowych formularzy oraz druków wyborczych, a także wzorów pieczęci organów wyborczych niższego stopnia;

- 7) ustalanie i ogłaszanie wyników głosowania i wyników wyborów w zakresie określonym przepisami szczególnymi kodeksu;
  - 8) przedstawianie po każdym wyborach Prezydentowi Rzeczypospolitej, Marszałkowi Sejmu, Marszałkowi Senatu oraz Prezesowi Rady Ministrów informacji o realizacji przepisów kodeksu i ewentualnych propozycji ich zmian;
  - 9) prowadzenie i wspieranie działań informacyjnych zwiększających wiedzę obywateli na temat prawa wyborczego, w szczególności zasad głosowania;
  - 10) wykonywanie innych zadań określonych w ustawach.
- § 2. Działania, o których mowa w § 1 pkt 9, Państwowa Komisja Wyborcza realizuje w szczególności poprzez:
- 1) prowadzenie internetowego portalu informacyjnego;
  - 2) przygotowywanie publikacji o charakterze informacyjnym;
  - 3) przygotowywanie audycji informacyjnych rozpowszechnianych przez Telewizję Polską oraz Polskie Radio Spółka Akcyjna i spółki radiofonii regionalnej w wymiarze i na zasadach określonych w przepisach o kampanii wyborczej w programach radia i telewizji.
- § 3. Państwowa Komisja Wyborcza w ramach działalności, o której mowa w § 1 pkt 9 i § 2, współdziała z organizacjami pozarządowymi w rozumieniu ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2010 r. Nr 234, poz. 1536), do których celów statutowych należy rozwijanie demokracji, społeczeństwa obywatelskiego, podnoszenie aktywności wyborczej i upowszechnianie praw obywatelskich.
- § 4. Państwowa Komisja Wyborcza ustala swój regulamin, regulamin komisarzy wyborczych oraz regulaminy okręgowych, rejonowych, terytorialnych i obwodowych komisji wyborczych, określając w nich w szczególności:
- 1) zasady i tryb pracy;
  - 2) sposób wykonywania zadań;
  - 3) sposób sprawowania nadzoru nad przestrzeganiem prawa wyborczego.

Art. 161.

- § 1. Państwowa Komisja Wyborcza wydaje wytyczne wiążące komisarzy wyborczych i komisje wyborcze niższego stopnia oraz wyjaśnienia dla organów administracji rządowej i organów jednostek samorządu terytorialnego, a także podległych im jednostek organizacyjnych wykonujących zadania związane z przeprowadzeniem wyborów, jak i dla komitetów wyborczych oraz nadawców radiowych i telewizyjnych.
- § 2. Państwowa Komisja Wyborcza uchyla uchwały okręgowych i rejonowych komisji wyborczych oraz postanowienia komisarzy wyborczych podjęte z naruszeniem prawa lub niezgodne z jej wytycznymi i przekazuje sprawę właściwej komisji do ponownego rozpoznania bądź podejmuje rozstrzygnięcie w sprawie.
- § 3. Państwowa Komisja Wyborcza podejmuje uchwały w zakresie swoich ustawowych uprawnień.

Art. 162.

- § 1. Państwowa Komisja Wyborcza określa:
- 1) warunki i sposób wykorzystania techniki elektronicznej przy:

- a) ustalaniu wyników głosowania,
  - b) sporządzaniu protokołów przez obwodowe, terytorialne, rejonowe i okręgowe komisje wyborcze oraz Państwową Komisję Wyborczą,
  - c) sprawdzaniu pod względem zgodności arytmetycznej poprawności ustalenia wyników głosowania w obwodzie,
  - d) ustalaniu wyników wyborów,
- 2) tryb przekazywania danych z protokołów, o których mowa w pkt 1, za pośrednictwem sieci elektronicznego przekazywania danych,
  - 3) tryb przekazywania przez obwodowe komisje wyborcze w trakcie głosowania danych o liczbie osób uprawnionych do głosowania i liczbie wyborców, którym wydano karty do głosowania, oraz sposób podawania tych danych do publicznej wiadomości, jeżeli przepisy szczególne to przewidują
- uwzględniając konieczność zapewnienia warunków bezpieczeństwa wprowadzania i przetwarzania danych oraz ich przekazywania i odbioru.
- § 2. Państwowa Komisja Wyborcza zapewnia oprogramowanie dla wykonania czynności, o których mowa w § 1.

Art. 163.

Państwowa Komisja Wyborcza publikuje opracowanie statystyczne zawierające szczegółowe informacje o wynikach głosowania i wyborów oraz udostępnia wyniki głosowania i wyborów w formie dokumentu elektronicznego.

Art. 164.

Państwowa Komisja Wyborcza jest uprawniona do używania pieczęci urzędowej w rozumieniu przepisów o pieczęciach państwowych. Średnica pieczęci wynosi 35 mm.

Art. 165.

- § 1. Państwowa Komisja Wyborcza wykonuje czynności wynikające ze sprawowanego nadzoru nad prowadzeniem i aktualizowaniem rejestru wyborców oraz sporządzaniem spisów wyborców, a w szczególności:
- 1) kontroluje prawidłowość prowadzenia i aktualizowania rejestru wyborców oraz sporządzania spisów wyborców;
  - 2) bada zgodność danych rejestru wyborców i spisów wyborców z danymi ewidencji ludności i aktów stanu cywilnego w gminie;
  - 3) występuje z urzędu do właściwych organów o wykreślenie z rejestru wyborców lub spisu wyborców osób, które zostały wpisane do rejestru lub spisu z naruszeniem przepisów prawa;
  - 4) gromadzi i podaje do publicznej wiadomości, nie rzadziej niż raz na kwartał, informację o liczbie wyborców objętych rejestrem wyborców w gminach;
  - 5) podaje do publicznej wiadomości, według gmin, informację o liczbie wyborców wpisanych do spisów wyborców według stanu na dzień ich sporządzenia dla danych wyborów.
- § 2. Czynności, o których mowa w § 1, Państwowa Komisja Wyborcza wykonuje przy pomocy Krajowego Biura Wyborczego. Szczegółowy sposób wykonywania tych czynności, w celu zapewnienia właściwego ich wykonania, określa regulamin Państwowej Komisji Wyborczej.

§ 3. Minister właściwy do spraw wewnętrznych określi, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, w drodze rozporządzenia, obowiązki organów prowadzących sprawy ewidencji ludności w zapewnieniu Państwowej Komisji Wyborczej wykonania jej zadań związanych z nadzorem nad prowadzeniem i aktualizowaniem rejestru wyborców oraz sporządzaniem spisów wyborców, w tym tryb udostępniania dokumentów oraz przekazywania informacji o liczbie mieszkańców ujętych w ewidencji ludności i liczbie wyborców wpisanych do rejestru wyborców i spisów wyborców oraz zasady i formy współdziałania organów administracji rządowej z Krajowym Biurem Wyborczym w tym zakresie, mając na względzie konieczność zapewnienia bezpieczeństwa przetwarzania danych osobowych, ich przekazywania oraz odbioru.

(...)

Rozdział 4

Okręgowa komisja wyborcza

Art. 170.

- § 1. W skład okręgowej komisji wyborczej wchodzi od 5 do 11 sędziów, w tym z urzędu, jako jej przewodniczący, komisarz wyborczy. W skład komisji może być także powołany sędzia w stanie spoczynku, który nie ukończył 70 lat.
- § 2. Sędziów do składu komisji zgłasza Minister Sprawiedliwości, w liczbie uzgodnionej z Państwową Komisją Wyborczą, najpóźniej w 52 dniu przed dniem wyborów.
- § 3. Państwowa Komisja Wyborcza powołuje okręgowe komisje wyborcze najpóźniej w 48 dniu przed dniem wyborów.
- § 4. W razie braku możliwości pełnienia funkcji przewodniczącego komisji przez komisarza wyborczego komisja wybiera przewodniczącego ze swojego grona. W takim przypadku Minister Sprawiedliwości zgłasza do składu komisji jednego sędziego więcej, aniżeli wynikałoby to z uzgodnień, o których mowa w § 2.
- § 5. Pierwsze posiedzenie komisji organizuje, z upoważnienia Państwowej Komisji Wyborczej, dyrektor właściwej miejscowo delegatury Krajowego Biura Wyborczego.
- § 6. Komisja na pierwszym posiedzeniu wybiera spośród siebie dwóch zastępców przewodniczącego komisji. Funkcję sekretarza okręgowej komisji wyborczej pełni dyrektor właściwej miejscowo delegatury Krajowego Biura Wyborczego albo osoba przez niego wskazana. Sekretarz uczestniczy w pracach komisji z głosem doradczym.
- § 7. Skład komisji podaje się niezwłocznie do publicznej wiadomości w sposób zwyczajowo przyjęty.
- § 8. Techniczno-materialne warunki pracy okręgowej komisji wyborczej zapewnia Krajowe Biuro Wyborcze.

(...)

Art. 172.

- § 1. Do zadań okręgowej komisji wyborczej należy:
- 1) sprawowanie nadzoru nad przestrzeganiem prawa wyborczego przez odpowiednio rejonowe lub obwodowe komisje wyborcze;
  - 2) rejestrowanie okręgowych list kandydatów na posłów i kandydatów na senatora oraz list kandydatów na posłów do Parlamentu Europejskiego;

- 3) zarządzanie drukowania kart do głosowania w wyborach do Sejmu i do Senatu oraz w wyborach do Parlamentu Europejskiego;
- 4) ustalanie i ogłaszanie wyników głosowania i wyników wyborów w okręgu wyborczym w zakresie określonym przepisami szczególnymi kodeksu;
- 5) rozpatrywanie skarg na działalność odpowiednio rejonowych lub obwodowych komisji wyborczych;
- 6) zapewnienie wykonania zadań wyborczych we współdziałaniu z wojewodą i organami jednostek samorządu terytorialnego;
- 7) wykonywanie innych zadań przewidzianych w kodeksie lub zleconych przez Państwową Komisję Wyborczą.

§ 2. Okręgowa komisja wyborcza podejmuje uchwały w zakresie swoich ustawowych uprawnień.

Art. 173.

Okręgowa komisja wyborcza powołuje, w trybie i na zasadach określonych przez Państwową Komisję Wyborczą, pełnomocników do wypełniania zadań, przewidzianych w kodeksie.

[...]

Rozdział 7

Obwodowa komisja wyborcza

Art. 182.

§ 1. Obwodową komisję wyborczą powołuje spośród wyborców:

- 1) w wyborach do Sejmu i do Senatu, w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej oraz w wyborach do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej najpóźniej w 21 dniu przed dniem wyborów – wójt,
- 2) w wyborach do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego oraz w wyborach wójtów najpóźniej w 21 dniu przed dniem wyborów – właściwa terytorialna komisja wyborcza

– z zastrzeżeniem przepisów art. 183.

§ 2. W skład obwodowej komisji wyborczej powołuje się:

- 1) od 6 do 8 osób spośród kandydatów zgłoszonych przez pełnomocników wyborczych lub upoważnione przez nich osoby;
- 2) jedną osobę wskazaną przez wójta spośród pracowników samorządowych gminy lub gminnych jednostek organizacyjnych.

§ 3. W skład obwodowych komisji wyborczych w obwodach głosowania utworzonych w zakładach opieki zdrowotnej, domach pomocy społecznej, zakładach karnych, aresztach śledczych oraz oddziałach zewnętrznych takich zakładów i aresztów powołuje się:

- 1) od 4 do 6 osób spośród kandydatów zgłoszonych przez pełnomocników wyborczych lub upoważnione przez nich osoby;
- 2) jedną osobę wskazaną przez wójta spośród pracowników jednostki, w której utworzony jest obwód.

- § 4. Kandydatami, o których mowa w § 2 pkt 1 i w § 3 pkt 1, mogą być tylko osoby ujęte w stałym rejestrze wyborców danej gminy.
- § 5. Pełnomocnik wyborczy lub upoważniona przez niego osoba może zgłosić tylko po jednym kandydacie do każdej obwodowej komisji wyborczej na obszarze okręgu wyborczego, w którym została zarejestrowana zgłoszona przez niego lista kandydatów na posłów, posłów do Parlamentu Europejskiego, radnych lub zarejestrowany został kandydat na Prezydenta Rzeczypospolitej, senatora lub wójta. Zgłoszenia w wyborach do Sejmu i do Senatu, w wyborach Prezydenta Rzeczypospolitej oraz w wyborach do Parlamentu Europejskiego w Rzeczypospolitej Polskiej dokonuje się najpóźniej w 23 dniu przed dniem wyborów. Zgłoszenia w wyborach do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego oraz w wyborach wójtów dokonuje się najpóźniej w 30 dniu przed dniem wyborów.
- § 6. Zgłoszenie do składu obwodowej komisji wyborczej następuje po uzyskaniu zgody osoby, której ma dotyczyć.
- § 7. W przypadku zgłoszenia do składu obwodowej komisji wyborczej liczby kandydatów przekraczającej dopuszczalny skład komisji, skład komisji ustala się w drodze publicznego losowania przeprowadzonego przez wójta.
- § 8. Jeżeli liczba kandydatów zgłoszonych w trybie, o którym mowa w § 5, jest mniejsza od dopuszczalnego minimalnego składu liczbowego komisji, uzupełnienia jej składu dokonuje wójt spośród osób ujętych w stałym rejestrze wyborców tej gminy. Przepis § 6 stosuje się odpowiednio.
- § 9. Pierwsze posiedzenie obwodowej komisji wyborczej zwołuje wójt.
- § 10. Obwodowa komisja wyborcza na pierwszym posiedzeniu wybiera spośród siebie przewodniczącego i jego zastępcę. Skład komisji podaje się niezwłocznie do publicznej wiadomości w sposób zwyczajowo przyjęty.
- § 11. Państwowa Komisja Wyborcza określa sposób zgłaszania kandydatów na członków obwodowych komisji wyborczych, wzór zgłoszenia oraz zasady powoływania tych komisji, w tym tryb przeprowadzenia losowania, o którym mowa w § 7.

Art. 183.

- § 1. Obwodowe komisje wyborcze w obwodach głosowania utworzonych na polskich statkach morskich i za granicą powołują spośród wyborców odpowiednio kapitanowie tych statków oraz konsulowie. Przepisy art. 182 § 3–10 stosuje się odpowiednio.
- § 2. Państwowa Komisja Wyborcza określa, po porozumieniu odpowiednio z ministrem właściwym do spraw gospodarki morskiej oraz ministrem właściwym do spraw zagranicznych, tryb i termin powołania komisji, o których mowa w § 1.

Art. 184.

- § 1. Wygaśnięcie członkostwa w obwodowej komisji wyborczej następuje w przypadku:
- 1) zrzeczenia się członkostwa;
  - 2) o którym mowa w art. 153 § 2;
  - 3) śmierci członka komisji;
  - 4) utraty prawa wybierania;
  - 5) niespełniania warunku, o którym mowa w art. 182 § 4;
  - 6) odwołania.

- § 2. Wójt odwołuje członka obwodowej komisji wyborczej w przypadku niewykonywania lub nienależytego wykonywania obowiązków przez członka komisji.
- § 3. W wyborach organów jednostek samorządu terytorialnego organem właściwym do odwołania członka obwodowej komisji wyborczej w przypadkach, o których mowa w § 2, jest właściwa terytorialnie komisja wyborcza wyższego stopnia.
- § 4. Uzupełnienie składu obwodowej komisji wyborczej następuje w trybie i na zasadach określonych w przepisach o jej powołaniu. Przepis art. 182 § 10 zdanie drugie stosuje się odpowiednio.

Art. 185.

Do zadań obwodowej komisji wyborczej należy:

- 1) przeprowadzenie głosowania w obwodzie;
- 2) czuwanie w dniu wyborów nad przestrzeganiem prawa wyborczego w miejscu i czasie głosowania;
- 3) ustalenie wyników głosowania w obwodzie i podanie ich do publicznej wiadomości;
- 4) przesłanie wyników głosowania do właściwej komisji wyborczej.

Art. 186.

- § 1. Lokale obwodowych komisji wyborczych dostosowane do potrzeb wyborców niepełnosprawnych zapewnia wójt, z tym że w każdej gminie co najmniej 1/3 lokali obwodowych komisji wyborczych powinna być dostosowana do potrzeb wyborców niepełnosprawnych.
- § 2. Minister właściwy do spraw budownictwa, gospodarki przestrzennej i mieszkaniowej, po zasięgnięciu opinii ministra właściwego do spraw zabezpieczenia społecznego oraz Państwowej Komisji Wyborczej, określi, w drodze rozporządzenia warunki techniczne, jakim powinien odpowiadać lokal obwodowej komisji wyborczej, tak aby został dostosowany do potrzeb wyborców niepełnosprawnych.

Rozdział 8

Krajowe Biuro Wyborcze

Art. 187.

- § 1. Krajowe Biuro Wyborcze zapewnia obsługę Państwowej Komisji Wyborczej, komisarzy wyborczych oraz innych organów wyborczych w zakresie określonym w kodeksie oraz innych ustawach.
- § 2. Do zadań Krajowego Biura Wyborczego należy zapewnienie warunków organizacyjno-administracyjnych, finansowych i technicznych, związanych z organizacją i przeprowadzaniem wyborów i referendum w zakresie określonym w kodeksie oraz innych ustawach.
- § 3. Krajowe Biuro Wyborcze wykonuje również inne zadania wynikające z kodeksu oraz innych ustaw.

Art. 188.

- § 1. Pracą Krajowego Biura Wyborczego kieruje Szef Krajowego Biura Wyborczego.

§ 2. Szef Krajowego Biura Wyborczego jest kierownikiem urzędu w rozumieniu przepisów ustawy z dnia 16 września 1982 r. o pracownikach urzędów państwowych (Dz. U. z 2001 r. Nr 86, poz. 953, z późn. zm.).

§ 3. Jednostkami organizacyjnymi Krajowego Biura Wyborczego są:

- 1) zespoły;
- 2) delegatury.

§ 4. Organizację Krajowego Biura Wyborczego oraz zakres działania i właściwość terytorialną jednostek organizacyjnych Krajowego Biura Wyborczego określa statut nadany przez Państwową Komisję Wyborczą na wniosek Szefa Krajowego Biura Wyborczego. Statut Krajowego Biura Wyborczego ogłasza się w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”.

§ 5. Szef i pracownicy Krajowego Biura Wyborczego nie mogą należeć do partii politycznych ani prowadzić działalności politycznej.

§ 6. Szef Krajowego Biura Wyborczego na podstawie statutu określi, w drodze zarządzenia, szczegółową organizację wewnętrzną jednostek organizacyjnych Krajowego Biura Wyborczego oraz ich właściwość rzeczową.

(...)

Art. 190.

§ 1. Szef Krajowego Biura Wyborczego jest organem wykonawczym Państwowej Komisji Wyborczej.

§ 2. Szef Krajowego Biura Wyborczego jest powoływany i odwoływany przez Państwową Komisję Wyborczą na wniosek jej przewodniczącego.

§ 3. Do Szefa Krajowego Biura Wyborczego stosuje się przepisy dotyczące osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe. Wynagrodzenie Szefa Krajowego Biura Wyborczego odpowiada wysokości wynagrodzenia sekretarza stanu.

Art. 191.

§ 1. Szef Krajowego Biura Wyborczego dysponuje wyodrębnionymi w budżecie państwa w części dotyczącej Krajowego Biura Wyborczego środkami finansowymi.

§ 2. Ze środków finansowych, o których mowa w § 1, są pokrywane wydatki związane z bieżącą działalnością Państwowej Komisji Wyborczej i innych stałych organów wyborczych oraz Krajowego Biura Wyborczego, a także dotacje na stałe zadania związane z organizacją i przeprowadzaniem wyborów oraz referendów, zlecone jednostkom samorządu terytorialnego.

§ 3. Szef Krajowego Biura Wyborczego dysponuje, w zakresie określonym ustawami, środkami finansowymi rezerwy celowej budżetu państwa przeznaczonej na wydatki związane z organizacją i przeprowadzaniem wyborów oraz referendów.

§ 4. Dotacje dla jednostek samorządu terytorialnego na wykonywanie zadań związanych z organizacją i przeprowadzaniem wyborów oraz referendów przekazywane są tym jednostkom przez Szefa Krajowego Biura Wyborczego lub działających z jego upoważnienia dyrektorów jednostek organizacyjnych Biura.

DZIAŁ III
Wybory do Sejmu
Rozdział 1
Zasady ogólne
Art. 192.

Wybory do Sejmu są powszechne, równe, bezpośrednie i proporcjonalne oraz odbywają się w głosowaniu tajnym.

Art. 193.

- § 1. Do Sejmu wybiera się 460 posłów z list kandydatów na posłów w wielomandatowych okręgach wyborczych.
- § 2. Nie można kandydować równocześnie do Sejmu i do Senatu.

Art. 194.

- § 1. Wybory do Sejmu zarządza Prezydent Rzeczypospolitej, w drodze postanowienia, nie później niż na 90 dni przed upływem 4 lat od rozpoczęcia kadencji Sejmu, wyznaczając wybory na dzień wolny od pracy, przypadający w ciągu 30 dni przed upływem 4 lat od rozpoczęcia kadencji Sejmu. Postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej podaje się do publicznej wiadomości w Biuletynie Informacji Publicznej i ogłasza w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej najpóźniej w 5 dniu od dnia zarządzenia wyborów.
- § 2. W postanowieniu, o którym mowa w § 1, Prezydent Rzeczypospolitej, po zasięgnięciu opinii Państwowej Komisji Wyborczej, określa dni, w których upływają terminy wykonania czynności wyborczych przewidzianych w kodeksie (kalendarz wyborczy).
(...)

Art. 196.

- § 1. W podziale mandatów w okręgach wyborczych uwzględnia się wyłącznie listy kandydatów na posłów tych komitetów wyborczych, których listy otrzymały co najmniej 5 % ważnie oddanych głosów w skali kraju.
- § 2. Listy kandydatów na posłów koalicyjnych komitetów wyborczych uwzględnia się w podziale mandatów w okręgach wyborczych, jeżeli ich listy otrzymały co najmniej 8 % ważnie oddanych głosów w skali kraju.

Art. 197.

- § 1. Komitety wyborcze utworzone przez wyborców zrzeszonych w zarejestrowanych organizacjach mniejszości narodowych mogą korzystać ze zwolnienia list tych komitetów z warunku, o którym mowa w art. 196 § 1, jeżeli złożą Państwowej Komisji Wyborczej oświadczenie w tej sprawie najpóźniej w 5 dniu przed dniem wyborów. Wraz z oświadczeniem, o którym mowa w zdaniu pierwszym, komitet jest obowiązany przedłożyć dokument właściwego organu statutowego organizacji mniejszości narodowej potwierdzający utworzenie komitetu przez wyborców będących członkami tej organizacji.
- § 2. Państwowa Komisja Wyborcza potwierdza niezwłocznie otrzymanie oświadczenia, o którym mowa w § 1. Potwierdzenie oświadczenia jest wiążące.
(...)

Art. 199.

§ 1. W wyborach do Sejmu komitety wyborcze mogą wydatkować na agitację wyborczą wyłącznie kwoty ograniczone limitami, ustalonymi w następujący sposób:

- 1) wysokość limitu wyznaczona jest kwotą 82 groszy przypadającą na każdego wyborcę w kraju ujętego w rejestrze wyborców;
- 2) limit wydatków dla danego komitetu oblicza się według wzoru:

$$L = (w \times k \times m) / 460,$$

gdzie poszczególne symbole oznaczają:

L – limit wydatków,

w – liczbę wyborców w kraju ujętych w rejestrach wyborców,

k – kwotę przypadającą na każdego wyborcę w kraju ujętego w rejestrze wyborców, o której mowa w pkt 1,

m – łączną liczbę posłów wybieranych we wszystkich okręgach wyborczych, w których komitet zarejestrował listy kandydatów.

§ 2. Państwowa Komisja Wyborcza, w terminie 14 dni od dnia zarządzenia wyborów do Sejmu, ogłasza w formie komunikatu w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” i zamieszcza w Biuletynie Informacji Publicznej liczbę wyborców ujętych w rejestrach wyborców na terenie całego kraju według stanu na koniec kwartału poprzedzającego dzień ogłoszenia postanowienia o zarządzeniu wyborów do Sejmu.

(...)

Rozdział 2

Okręgi wyborcze

Art. 201.

§ 1. W celu przeprowadzenia wyborów do Sejmu tworzy się wielomandatowe okręgi wyborcze, zwane dalej „okręgami wyborczymi”.

§ 2. W okręgu wyborczym wybiera się co najmniej 7 posłów.

§ 3. Okręg wyborczy obejmuje obszar województwa lub jego część. Granice okręgu wyborczego nie mogą naruszać granic wchodzących w jego skład powiatów i miast na prawach powiatu.

Art. 202.

(...)

§ 2. Podział na okręgi wyborcze, ich numery i granice oraz liczbę posłów wybieranych w każdym okręgu, a także siedziby okręgowych komisji wyborczych określa załącznik nr 1 do kodeksu.

§ 3. Informację o okręgu wyborczym podaje się do wiadomości wyborcom danego okręgu wyborczego w formie obwieszczenia Państwowej Komisji Wyborczej najpóźniej w 52 dniu przed dniem wyborów. Druk i rozplakatowanie obwieszczeń zapewnia Krajowe Biuro Wyborcze.

(...)

Rozdział 3 **Zgłaszanie kandydatów na posłów**

Art. 204.

- § 1. Prawo zgłaszania kandydatów na posłów przysługuje:
- 1) komitetowi wyborczemu partii politycznej;
  - 2) koalicyjnemu komitetowi wyborczemu;
  - 3) komitetowi wyborczemu wyborców.
- § 2. Komitet wyborczy partii politycznej obowiązany jest zawiadomić Państwową Komisję Wyborczą o utworzeniu komitetu w okresie od dnia ogłoszenia postanowienia o zarządzeniu wyborów do 50 dnia przed dniem wyborów.
- § 3. Do zawiadomienia, o którym mowa w § 2, załącza się:
- 1) oświadczenia pełnomocnika wyborczego i pełnomocnika finansowego o przyjęciu pełnomocnictwa, a w przypadku pełnomocnika finansowego – również o spełnieniu przez niego wymogów, o których mowa w art. 127 § 2 i 3;
  - 2) uwierzytelniony odpis z ewidencji partii politycznych;
  - 3) wyciąg ze statutu partii politycznej wskazujący, który organ jest upoważniony do jej reprezentowania na zewnątrz.
- § 4. Koalicyjny komitet wyborczy może być utworzony w okresie od dnia ogłoszenia postanowienia o zarządzeniu wyborów do 50 dnia przed dniem wyborów. Pełnomocnik wyborczy zawiadamia Państwową Komisję Wyborczą do 50 dnia przed dniem wyborów o utworzeniu komitetu wyborczego.
- § 5. Do zawiadomienia, o którym mowa w § 4, załącza się:
- 1) umowę o zawiązaniu koalicji wyborczej, wraz z następującymi danymi: imionami, nazwiskami, adresami zamieszkania i numerami ewidencyjnymi PESEL osób wchodzących w skład komitetu wyborczego;
  - 2) oświadczenia pełnomocnika wyborczego i pełnomocnika finansowego o przyjęciu pełnomocnictwa, a w przypadku pełnomocnika finansowego – również o spełnieniu przez niego wymogów, o których mowa w art. 127 § 2 i 3;
  - 3) uwierzytelniony odpis z ewidencji partii politycznych, partii politycznych tworzących koalicję wyborczą;
  - 4) wyciągi ze statutów partii politycznych tworzących koalicję wyborczą wskazujące, który organ partii jest upoważniony do jej reprezentowania na zewnątrz.
- § 6. Po zebraniu co najmniej 1000 podpisów obywateli mających prawo wybierania do Sejmu, popierających utworzenie komitetu wyborczego wyborców, pełnomocnik wyborczy zawiadamia Państwową Komisję Wyborczą o utworzeniu komitetu. Zawiadomienie może być dokonane do 50 dnia przed dniem wyborów.
- § 7. Do zawiadomienia, o którym mowa w § 6, załącza się:
- 1) oświadczenie o utworzeniu komitetu wyborczego;
  - 2) oświadczenia pełnomocnika wyborczego i pełnomocnika finansowego o przyjęciu pełnomocnictwa, a w przypadku pełnomocnika finansowego – również o spełnieniu przez niego wymogów, o których mowa w art. 127 § 2 i 3;

- 3) wykaz co najmniej 1000 obywateli, o których mowa w § 6, zawierający ich imiona, nazwiska, adresy zamieszkania oraz numery ewidencyjne PESEL, a także własnoręcznie złożone podpisy obywateli.

Art. 205.

§ 1. Pełnomocnikowi wyborczemu służy prawo wniesienia skargi do Sądu Najwyższego na postanowienie Państwowej Komisji Wyborczej o odmowie przyjęcia zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego. Skargę wnosi się w terminie 2 dni od daty doręczenia pełnomocnikowi wyborczemu postanowienia o odmowie przyjęcia zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego.

§ 2. Sąd Najwyższy rozpatruje skargę w składzie 3 sędziów, w postępowaniu nieprocesowym, i wydaje orzeczenie w sprawie skargi w terminie 3 dni. Od orzeczenia Sądu Najwyższego nie przysługuje środek prawny. Orzeczenie doręcza się pełnomocnikowi wyborczemu i Państwowej Komisji Wyborczej. Jeżeli Sąd Najwyższy uzna skargę pełnomocnika wyborczego za zasadną, Państwowa Komisja Wyborcza niezwłocznie przyjmuje zawiadomienie o utworzeniu komitetu wyborczego.

(...)

Art. 207.

Państwowa Komisja Wyborcza informację o utworzonych komitetach wyborczych ogłasza w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski” oraz w Biuletynie Informacji Publicznej.

Art. 208.

§ 1. Komitet wyborczy może zgłosić w każdym okręgu wyborczym jedną listę kandydatów na posłów.

§ 2. Kandydować można tylko w jednym okręgu wyborczym i tylko z jednej listy kandydatów.

§ 3. Partie polityczne, które wchodzi w skład koalicji wyborczej, nie mogą zgłaszać list kandydatów samodzielnie.

Art. 209.

§ 1. Wyborca może udzielić pisemnego poparcia więcej niż jednej liście kandydatów. Wycofanie udzielonego poparcia nie rodzi skutków prawnych.

§ 2. Wyborca udzielający poparcia liście kandydatów składa podpis obok czytelnie wpisanego swojego nazwiska i imienia, adresu zamieszkania i numeru ewidencyjnego PESEL.

§ 3. Wykaz podpisów musi zawierać na każdej stronie nazwę komitetu wyborczego zgłaszającego listę, numer okręgu wyborczego, w którym lista jest zgłaszana, oraz adnotację:

„Udzielam poparcia liście kandydatów na posłów zgłaszanej przez ..... (nazwa komitetu wyborczego) w okręgu wyborczym ..... (numer okręgu) w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych na ..... (dzień, miesiąc, rok).”

Art. 210.

§ 1. Lista kandydatów powinna być poparta, w sposób, o którym mowa w art. 209 § 2 i 3, podpisami co najmniej 5000 wyborców stale zamieszkałych w danym okręgu wyborczym.

- § 2. Komitet wyborczy, który z zachowaniem wymogów określonych w § 1 zarejestrował listy kandydatów co najmniej w połowie okręgów wyborczych, uprawniony jest do zgłoszenia dalszych list bez poparcia zgłoszenia podpisami wyborców.
- § 3. Zgłoszenie list kandydatów przez komitety wyborcze spełniające warunek, o którym mowa w § 2, następuje na podstawie zaświadczenia Państwowej Komisji Wyborczej wydanego na wniosek zainteresowanego komitetu wyborczego, złożony do 40 dnia przed dniem wyborów.

Art. 211.

- § 1. Listę kandydatów zgłasza się do okręgowej komisji wyborczej najpóźniej do godziny 24.00 w 40 dniu przed dniem wyborów.
- § 2. Liczba kandydatów na liście nie może być mniejsza niż liczba posłów wybieranych w danym okręgu wyborczym i większa niż dwukrotność liczby posłów wybieranych w danym okręgu wyborczym.
- § 3. Na liście kandydatów:
  - 1) liczba kandydatów – kobiet nie może być mniejsza niż 35 % liczby wszystkich kandydatów na liście;
  - 2) liczba kandydatów – mężczyzn nie może być mniejsza niż 35 % liczby wszystkich kandydatów na liście.
- § 4. Zgłoszenia listy kandydatów dokonuje osobiście, na piśmie, pełnomocnik wyborczy lub upoważniona przez niego osoba, zwani dalej „osobą zgłaszającą listę”. W razie zgłoszenia listy przez upoważnioną przez pełnomocnika osobę do zgłoszenia dołącza się dokument stwierdzający udzielenie upoważnienia, ze wskazaniem zakresu udzielonego upoważnienia, oraz dane upoważnionej przez pełnomocnika osoby: imię (imiona), nazwisko, adres zamieszkania i numer ewidencyjny PESEL.

Art. 212.

- § 1. Zgłoszenie listy kandydatów powinno zawierać nazwisko, imię (imiona), zawód i miejsce zamieszkania każdego z kandydatów. Nazwiska kandydatów umieszcza się na liście w kolejności ustalonej przez komitet wyborczy.
- § 2. Kandydata oznacza się nazwą lub skrótem nazwy tej partii politycznej, której jest członkiem (nie więcej niż 45 znaków drukarskich, wliczając spacje).
- § 3. Osoba zgłaszająca listę może wnosić o oznaczenie kandydata, który nie należy do żadnej partii politycznej, tylko jedną nazwą lub skrótem nazwy partii popierającej danego kandydata; przepis § 2 stosuje się odpowiednio. Fakt poparcia kandydata powinien być potwierdzony pisemnie przez właściwy statutowy organ partii. Wniosek wraz z potwierdzeniem składa się ze zgłoszeniem listy.
- § 4. W zgłoszeniu osoba zgłaszająca listę wskazuje sposób oznaczenia listy na urzędowych obwieszczeniach oraz na karcie do głosowania. Oznaczeniem może być nazwa lub skrót nazwy komitetu wyborczego, o którym mowa w art. 86 § 3 pkt 1, art. 87 § 6 pkt 1 i art. 89 § 5 pkt 1. Oznaczenie może składać się z nie więcej niż 45 znaków drukarskich, wliczając spacje.
- § 5. Do zgłoszenia każdej listy należy dołączyć:

- 1) oświadczenie o liczbie podpisów wyborców popierających listę wraz z wykazem podpisów wyborców popierających listę bądź zaświadczenie Państwowej Komisji Wyborczej, o którym mowa w art. 210 § 3;
  - 2) pisemną zgodę kandydata na kandydowanie z danej listy kandydatów. Zgoda kandydata na kandydowanie w wyborach powinna zawierać dane: imię (imiona), nazwisko, nazwisko rodowe, imiona rodziców, datę i miejsce urodzenia, adres zamieszkania, obywatelstwo oraz numer ewidencyjny PESEL kandydata, a także wskazanie jego przynależności do partii politycznej; zgodę na kandydowanie kandydat opatruje datą i własnoręcznym podpisem;
  - 3) w stosunku do każdego kandydata urodzonego przed dniem 1 sierpnia 1972 r. oświadczenie, o którym mowa w art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów albo informację, o której mowa w art. 7 ust. 3a tej ustawy;
  - 4) pisemne oświadczenie kandydata o posiadaniu prawa wybieralności.
- § 6. Po dokonaniu zgłoszenia uzupełnianie listy o nazwiska kandydatów lub zmiany kandydatów albo ich kolejności na liście bądź też zmiana oznaczenia, o którym mowa w § 3, są niedopuszczalne.

Art. 213.

- § 1. Okręgowa komisja wyborcza, przyjmując zgłoszenie listy kandydatów, bada, w obecności osoby zgłaszającej listę, czy spełnia ono wymogi, o których mowa w art. 211 § 2 i 3 oraz art. 212, i wydaje osobie zgłaszającej listę pisemne potwierdzenie przyjęcia zgłoszenia. Wzór potwierdzenia określi Państwowa Komisja Wyborcza.
- § 2. Arkusze wykazu podpisów komisja numeruje i opatruje każdy arkusz swoją pieczęcią.
- § 3. Po sprawdzeniu prawdziwości danych zawartych w wykazie podpisów przyjęte arkusze wykazu podpisów komisja przechowuje w zabezpieczonych pakietach. Udostępnienie i rozpieczętowanie pakietów może nastąpić wyłącznie na potrzeby postępowania przed sądami i organami prokuratury, w obecności członka okręgowej komisji wyborczej; o terminie czynności zawiadamia się niezwłocznie osobę zgłaszającą listę.

Art. 214.

Okręgowa komisja wyborcza niezwłocznie po przyjęciu zgłoszenia listy kandydatów występuje do Ministra Sprawiedliwości z zapytaniem o udzielenie informacji z Krajowego Rejestru Karnego o kandydatach z tej listy.

Art. 215.

- § 1. Okręgowa komisja wyborcza rejestruje listę kandydatów zgłoszoną zgodnie z przepisami kodeksu, sporządzając protokół rejestracji. Po jednym egzemplarzu protokołu doręcza się osobie zgłaszającej listę oraz przesyła Państwowej Komisji Wyborczej wraz z oświadczeniami kandydatów na posłów lub informacjami, o których mowa w art. 212 § 5 pkt 3.
- § 2. Państwowa Komisja Wyborcza przekazuje niezwłocznie oświadczenia lub informacje, o których mowa w art. 212 § 5 pkt 3, do Biura Lustracyjnego Instytutu Pamięci Narodowej – Komisji Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu.

- § 3. Jeżeli zgłoszenie ma wady inne niż brak wymaganej liczby prawidłowo złożonych podpisów wyborców, komisja wzywa osobę zgłaszającą listę do ich usunięcia w terminie 3 dni. W przypadku nieusunięcia wady w terminie komisja postanawia o odmowie rejestracji listy w całości lub co do poszczególnych kandydatów. W razie odmowy rejestracji w odniesieniu do niektórych kandydatów listę, z zastrzeżeniem przepisu art. 211 § 2, rejestruje się w zakresie nieobjętym odmową.
- § 4. Okręgowa komisja wyborcza postanawia o odmowie rejestracji kandydata, jeżeli kandydat nie posiada prawa wybieralności; przepis § 3 zdanie trzecie stosuje się.
- § 5. Jeżeli wada zgłoszenia polega na niespełnieniu wymogu, o którym mowa w art. 211 § 3, komisja wzywa osobę zgłaszającą listę do jej usunięcia w terminie 3 dni; przepisu art. 212 § 6 nie stosuje się. W przypadku nieusunięcia wady w terminie komisja postanawia o odmowie rejestracji listy w całości.

Art. 216.

- § 1. Jeżeli liczba prawidłowo złożonych podpisów wyborców popierających zgłoszenie listy kandydatów jest mniejsza niż wymagana w kodeksie, okręgowa komisja wyborcza wzywa osobę zgłaszającą listę do uzupełnienia wykazu podpisów, o ile nie upłynął termin, o którym mowa w art. 211 § 1. Uzupełnienie jest możliwe do upływu terminu, o którym mowa w art. 211 § 1.
- § 2. Jeżeli uzupełnienia nie dokonano w terminie, o którym mowa w art. 211 § 1, lub termin ten upłynął, okręgowa komisja wyborcza postanawia o odmowie rejestracji listy kandydatów.

Art. 217.

- § 1. W razie uzasadnionych wątpliwości co do prawdziwości danych zawartych w wykazie podpisów bądź wiarygodności podpisów okręgowa komisja wyborcza dokonuje w terminie 3 dni sprawdzenia danych bądź wiarygodności podpisów w oparciu o dostępne urzędowo dokumenty, w tym rejestry wyborców i urzędowe rejestry mieszkańców, a w miarę potrzeby również o wyjaśnienia wyborców. O wszczęciu postępowania wyjaśniającego zawiadamia się niezwłocznie osobę zgłaszającą listę.
- § 2. Jeżeli w wyniku przeprowadzonego postępowania ustalone zostanie, iż zgłoszona lista nie uzyskała poparcia wymaganej w kodeksie liczby podpisów wyborców, okręgowa komisja wyborcza postanawia o odmowie rejestracji listy kandydatów.

Art. 218.

- § 1. Postanowienie okręgowej komisji wyborczej, o którym mowa w art. 215 § 3–5, art. 216 § 2 i art. 217 § 2, wraz z uzasadnieniem doręcza się niezwłocznie osobie zgłaszającej listę.
- § 2. Od postanowień, o których mowa w § 1, osobie zgłaszającej listę przysługuje prawo odwołania do Państwowej Komisji Wyborczej w terminie 3 dni od dnia doręczenia postanowienia. Od postanowienia Państwowej Komisji Wyborczej nie przysługuje środek prawny. Jeżeli Państwowa Komisja Wyborcza uzna odwołanie za zasadne, okręgowa komisja wyborcza niezwłocznie rejestruje listę kandydatów w zakresie wskazanym w postanowieniu Państwowej Komisji Wyborczej.

(...)

Art. 221.

- § 1. Okręgowa komisja wyborcza sporządza obwieszczenia o zarejestrowanych listach kandydatów, zawierające informacje o ich numerach, nazwach i skrótach nazw komitetów wyborczych oraz dane o kandydatach zawarte w zgłoszeniach list, w tym treść oświadczenia, o którym mowa w art. 7 ust. 1 ustawy z dnia 18 października 2006 r. o ujawnianiu informacji o dokumentach organów bezpieczeństwa państwa z lat 1944–1990 oraz treści tych dokumentów, w zakresie określonym w art. 13 tej ustawy.
- § 2. Obwieszczenie, o którym mowa w § 1, przesyła się dyrektorowi właściwej miejscowo delegatury Krajowego Biura Wyborczego, który zapewnia jego druk i rozplakatowanie na obszarze okręgu wyborczego najpóźniej w 10 dniu przed dniem wyborów. Jeden egzemplarz obwieszczenia przesyła się niezwłocznie Państwowej Komisji Wyborczej.

Art. 222.

- § 1. Okręgowa komisja wyborcza skreśla z zarejestrowanej listy kandydatów nazwisko kandydata na posła, który zmarł, utracił prawo wybieralności lub złożył komisji oświadczenie na piśmie o wycofaniu zgody na kandydowanie.
- § 2. Jeżeli skreślenie nazwiska kandydata z zarejestrowanej listy kandydatów nastąpiło wskutek śmierci kandydata i powoduje, że na liście tej pozostaje mniej kandydatów niż liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym, komisja zawiadamia osobę zgłaszającą listę o możliwości zgłoszenia nowego kandydata. Uzupełnienia listy dokonuje się najpóźniej w 15 dniu przed dniem wyborów; w takim przypadku przepisu art. 210 § 1 nie stosuje się.
- § 3. Jeżeli skreślenie nazwiska kandydata z listy nastąpiło z innej przyczyny niż śmierć kandydata lub lista nie została uzupełniona z uwzględnieniem terminu, o którym mowa w § 2, a na liście pozostaje mniej kandydatów niż liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym, komisja unieważnia rejestrację tej listy. Od postanowienia wydanego w tej sprawie nie przysługuje środek prawny.
- § 4. W razie rozwiązania komitetu wyborczego w trybie, o którym mowa w art. 101 § 1 i 3, okręgowa komisja wyborcza unieważnia rejestrację listy tego komitetu. Przepis § 3 zdanie drugie stosuje się odpowiednio.
- § 5. O skreśleniu kandydata i postanowieniach, o których mowa w § 2–4, okręgowa komisja wyborcza zawiadamia niezwłocznie osobę zgłaszającą listę i Państwową Komisję Wyborczą oraz wyborców, w formie obwieszczenia.

Rozdział 4

Karty do głosowania

Art. 223.

Okręgowa komisja wyborcza po zarejestrowaniu list kandydatów zarządza wydrukowanie kart do głosowania i zapewnia ich przekazanie obwodowym komisjom wyborczym w trybie określonym przez Państwową Komisję Wyborczą.

Art. 224.

Na karcie do głosowania umieszcza się oznaczenia list zarejestrowanych w danym okręgu wyborczym, zawierające numer listy oraz nazwę lub skrót nazwy komitetu wyborczego, w kolejności wzrastającej numerów list. Pod oznaczeniem każdej listy podaje się nazwiska i imiona wszystkich kandydatów zarejestrowanych na danej liście.

Art. 225.

- § 1. Jeżeli po wydrukowaniu kart do głosowania okręgowa komisja wyborcza skreśli z listy kandydatów nazwisko kandydata z przyczyn, o których mowa w art. 222 § 1, nazwisko tego kandydata pozostawia się na wydrukowanych kartach do głosowania. Informację o skreśleniu oraz o warunkach decydujących o ważności głosu oddanego na takiej karcie podaje się do publicznej wiadomości w formie obwieszczenia i zapewnia jego rozplakatowanie w lokalach wyborczych w dniu głosowania.
- § 2. Przepis § 1 stosuje się odpowiednio, jeżeli komisja unieważni rejestrację listy kandydatów z przyczyn, o których mowa w art. 222 § 3 lub 4.
- (...)

Rozdział 5

Sposób głosowania i warunki ważności głosu

Art. 227.

- § 1. Wyborca głosuje tylko na jedną listę kandydatów, stawiając na karcie do głosowania znak „x” (dwie przecinające się linie w obrębie kratki) w kratce z lewej strony obok nazwiska jednego z kandydatów z tej listy, przez co wskazuje jego pierwszeństwo do uzyskania mandatu.
- § 2. Za nieważny uznaje się głos, jeżeli na karcie do głosowania postawiono znak „x” w kratce z lewej strony obok nazwisk dwóch lub większej liczby kandydatów z różnych list kandydatów albo nie postawiono tego znaku w kratce z lewej strony obok nazwiska żadnego kandydata z którejkolwiek z list, z zastrzeżeniem § 4.
- § 3. Za nieważny uznaje się głos, jeżeli na karcie do głosowania znak „x” postawiono w kratce z lewej strony wyłącznie obok nazwiska kandydata umieszczonego na liście kandydatów, której rejestracja została unieważniona.
- § 4. Jeżeli na karcie do głosowania znak „x” postawiono w kratce z lewej strony wyłącznie obok nazwiska kandydata z jednej tylko listy kandydatów, a nazwisko tego kandydata zostało z tej listy skreślone, to głos taki uznaje się za ważny i oddany na tę listę.
- § 5. Jeżeli na karcie do głosowania znak „x” postawiono w kratce z lewej strony obok nazwisk dwóch lub większej liczby kandydatów z tej samej listy kandydatów, to głos taki uważa się za głos ważnie oddany na wskazaną listę kandydatów z przyznaniem pierwszeństwa do uzyskania mandatu kandydatowi na posła, którego nazwisko na tej liście umieszczone jest w pierwszej kolejności.

Rozdział 6

Ustalanie wyników głosowania i wyników wyborów w okręgu wyborczym

Art. 228.

- § 1. Ustalając wyniki głosowania w obwodzie, obwodowa komisja wyborcza oblicza liczbę:
- 1) wyborców uprawnionych do głosowania;
  - 2) wyborców, którym wydano karty do głosowania;
  - 3) wyborców głosujących przez pełnomocnika;
  - 4) kart wyjętych z urny, w tym:

- a) kart nieważnych,
- b) kart ważnych;
- 5) głosów nieważnych;
- 6) głosów ważnych oddanych łącznie na wszystkie listy kandydatów;
- 7) głosów ważnych oddanych na poszczególne listy kandydatów;
- 8) głosów ważnych oddanych na poszczególnych kandydatów z tych list.

§ 2. Liczby, o których mowa w § 1, wymienia się w protokole głosowania w obwodzie.

(...)

Art. 230.

- § 1. Okręgowa komisja wyborcza na podstawie protokołów, o których mowa w art. 78 § 1, ustala wyniki głosowania na poszczególne listy kandydatów i sporządza w dwóch egzemplarzach protokołów wyników głosowania w okręgu wyborczym.
- § 2. Jeżeli właściwa okręgowa komisja wyborcza nie uzyska wyników głosowania w obwodach głosowania za granicą albo na polskich statkach morskich w ciągu 24 godzin od zakończenia głosowania, o którym mowa w art. 39 § 6, głosowanie w tych obwodach uważa się za niebyłe. Fakt ten odnotowuje się w protokole wyników głosowania w okręgu wyborczym, z wymienieniem obwodów głosowania oraz ewentualnych przyczyn nieuzyskania z tych obwodów wyników głosowania.
- § 3. W protokole wymienia się sumy liczb, o których mowa w art. 228 § 1.
- § 4. Protokół podpisują wszystkie osoby wchodzące w skład komisji obecne przy jego sporządzaniu. Protokół opatruje się pieczęcią komisji.
- § 5. Przy ustalaniu wyników głosowania i sporządzaniu protokołu mogą być obecne osoby zgłaszające listę, którym przysługuje prawo wniesienia do protokołu uwag z wymienieniem konkretnych zarzutów.
- § 6. Przewodniczący okręgowej komisji wyborczej przekazuje niezwłocznie dane z protokołu dotyczące liczby głosów ważnych i głosów ważnych oddanych na każdą listę kandydatów oraz liczbę głosów ważnych oddanych na poszczególnych kandydatów z każdej z tych list do Państwowej Komisji Wyborczej, w sposób przez nią ustalony, za pośrednictwem sieci elektronicznego przesyłania danych.
- § 7. Protokół wyników głosowania w okręgu wyborczym przewodniczący okręgowej komisji wyborczej przesyła niezwłocznie w zapieczętowanej kopercie do Państwowej Komisji Wyborczej w trybie przez nią ustalonym.
- § 8. Wzór protokołu wyników głosowania w okręgu wyborczym określi Państwowa Komisja Wyborcza.
- § 9. Po otrzymaniu protokołów, o których mowa w § 7, Państwowa Komisja Wyborcza dokonuje sprawdzenia prawidłowości ustalenia wyników wyborów w okręgach wyborczych.
- § 10. W razie stwierdzenia nieprawidłowości w ustaleniu wyników wyborów Państwowa Komisja Wyborcza zarządza ponowne ustalenie tych wyników.

Art. 231.

- § 1. Państwowa Komisja Wyborcza na podstawie danych z protokołów wyników głosowania w okręgu wyborczym, otrzymanych za pośrednictwem sieci

elektronicznego przekazywania danych, uwzględniając przepis art. 197 § 1, ustala wstępnie liczbę głosów ważnych oraz głosów ważnych oddanych na listy kandydatów poszczególnych komitetów wyborczych w skali kraju i listy, które spełniają warunki uprawniające do uczestniczenia w podziale mandatów w okręgach wyborczych. Informację o tym podaje się do publicznej wiadomości w Biuletynie Informacji Publicznej.

§ 2. Po otrzymaniu protokołów wyników głosowania w okręgach wyborczych Państwowa Komisja Wyborcza protokolarnie ustala zbiorcze wyniki głosowania na listy kandydatów w skali kraju i stwierdza, uwzględniając przepis art. 197 § 1, które listy spełniają warunki uprawniające do uczestniczenia w podziale mandatów w okręgach wyborczych, oraz zawiadamia o tym pisemnie okręgowe komisje wyborcze. Informację o tym podaje się do publicznej wiadomości w Biuletynie Informacji Publicznej.

Art. 232.

§ 1. Po otrzymaniu zawiadomienia, o którym mowa w art. 231 § 2, okręgowa komisja wyborcza dokonuje podziału mandatów pomiędzy uprawnione listy kandydatów w sposób następujący:

- 1) liczbę głosów ważnych oddanych na każdą z tych list w okręgu wyborczym dzieli się kolejno przez: 1; 2; 3; 4 i dalsze kolejne liczby aż do chwili, gdy z otrzymanych w ten sposób ilorazów da się uszeregować tyle kolejno największych liczb, ile wynosi liczba mandatów do rozdzielania między te listy w okręgu;
- 2) każdej liście przyznaje się tyle mandatów, ile spośród ustalonego w powyższy sposób szeregu ilorazów przypada jej liczb kolejno największych.

§ 2. Jeżeli kilka list uzyskało ilorazy równe ostatniej liczbie z liczb uszeregowanych w podany sposób, a list tych jest więcej niż mandatów do rozdzielania, pierwszeństwo mają listy w kolejności ogólnej liczby oddanych na nie głosów. Gdyby na dwie lub więcej list oddano równą liczbę głosów, o pierwszeństwie rozstrzyga liczba obwodów głosowania, w których na daną listę oddano większą liczbę głosów.

Art. 233.

§ 1. Mandaty przypadające danej liście kandydatów uzyskują kandydaci w kolejności otrzymanej liczby głosów.

§ 2. Jeżeli dwóch lub więcej kandydatów otrzymało równą liczbę głosów uprawniającą do uzyskania mandatu z danej listy, o pierwszeństwie rozstrzyga większa liczba obwodów głosowania, w których jeden z kandydatów uzyskał więcej głosów, a jeżeli liczba tych obwodów byłaby równa, o pierwszeństwie rozstrzyga losowanie przeprowadzone przez przewodniczącego okręgowej komisji wyborczej w obecności członków komisji oraz pełnomocników wyborczych; nieobecność pełnomocnika wyborczego nie wstrzymuje losowania. Przebieg losowania uwzględnia się w protokole wyników wyborów.

§ 3. Tryb przeprowadzania losowania, o którym mowa w § 2, określi Państwowa Komisja Wyborcza.

Art. 234.

- § 1. Po ustaleniu wyników wyborów w okręgu wyborczym okręgowa komisja wyborcza sporządza, w dwóch egzemplarzach, protokół wyborów posłów odrębnie dla każdego okręgu wyborczego.
- § 2. W protokole wymienia się liczbę posłów wybieranych w okręgu, wykaz list kandydatów zarejestrowanych w tym okręgu, wykaz list, które uczestniczą w podziale mandatów w okręgu, sumy liczb, o których mowa w art. 228 § 1, liczbę mandatów przypadających każdej liście kandydatów oraz nazwiska i imiona wybranych posłów z każdej listy kandydatów.
- § 3. Protokół podpisują wszystkie osoby wchodzące w skład komisji obecne przy jego sporządzaniu. Protokół opatruje się pieczęcią komisji.
- § 4. Przy ustalaniu wyników wyborów i sporządzaniu protokołu mogą być obecne osoby zgłaszające listę, którym przysługuje prawo wniesienia do protokołu uwag z wymienieniem konkretnych zarzutów. Adnotację o wniesieniu uwag zamieszcza się w protokole.
- § 5. Wzór protokołu wyborów posłów w okręgu wyborczym określi Państwowa Komisja Wyborcza.

Art. 235.

Okręgowa komisja wyborcza niezwłocznie podaje do publicznej wiadomości wyniki głosowania i wyniki wyborów w okręgach wyborczych, z uwzględnieniem danych, o których mowa w art. 234 § 2.

Art. 236.

- § 1. Przewodniczący okręgowej komisji wyborczej przekazuje dane z protokołu wyborów w okręgu wyborczym do Państwowej Komisji Wyborczej, w trybie przez nią ustalonym, za pośrednictwem sieci elektronicznego przekazywania danych.
- § 2. Protokół, o którym mowa w art. 230 § 1, przewodniczący komisji przekazuje niezwłocznie w zapieczętowanej kopercie do Państwowej Komisji Wyborczej w trybie przez nią ustalonym.
- § 3. Pozostałe dokumenty z wyborów przechowuje dyrektor delegatury Krajowego Biura Wyborczego właściwej dla siedziby komisji.

Art. 237.

- § 1. Po otrzymaniu protokółów, o których mowa w art. 234 § 1, Państwowa Komisja Wyborcza dokonuje sprawdzenia prawidłowości ustalenia wyników wyborów posłów w okręgach wyborczych.
- § 2. W razie stwierdzenia nieprawidłowości w ustaleniu wyników wyborów Państwowa Komisja Wyborcza zarządza ponowne ich ustalenie. Przepisy art. 232–236 stosuje się odpowiednio.

Rozdział 7

Ogłaszanie wyników wyborów do Sejmu

Art. 238.

Państwowa Komisja Wyborcza ogłasza w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej w formie obwieszczenia oraz podaje do publicznej wiadomości wyniki wyborów do Sejmu. W

obwieszczeniu zamieszcza się podstawowe informacje zawarte w protokołach wyborów posłów w okręgach wyborczych.

Art. 239.

Państwowa Komisja Wyborcza wręcza posłom zaświadczenia o wyborze.

Art. 240.

Państwowa Komisja Wyborcza przesyła Prezydentowi Rzeczypospolitej, Marszałkowi Sejmu oraz Sądowi Najwyższemu sprawozdanie z wyborów nie później niż 14 dnia po ogłoszeniu obwieszczenia, o którym mowa w art. 238.

Rozdział 8

Ważność wyborów

Art. 241.

- § 1. Protest przeciwko ważności wyborów do Sejmu wnosi się na piśmie do Sądu Najwyższego w terminie 7 dni od dnia ogłoszenia wyników wyborów przez Państwową Komisję Wyborczą w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Nadanie w tym terminie protestu w polskiej placówce pocztowej operatora publicznego jest równoznaczne z wniesieniem go do Sądu Najwyższego.
- § 2. W odniesieniu do wyborcy przebywającego za granicą lub na polskim statku morskim wymogi wymienione w § 1 uważa się za spełnione, jeżeli protest został złożony odpowiednio właściwemu terytorialnie konsulowi lub kapitanowi statku. Wyborca obowiązany jest dołączyć do protestu zawiadomienie o ustanowieniu swojego pełnomocnika zamieszkałego w kraju lub pełnomocnika do doręczeń zamieszkałego w kraju, pod rygorem pozostawienia protestu bez biegu.
- § 3. Wnoszący protest powinien sformułować w nim zarzuty oraz przedstawić lub wskazać dowody, na których opiera swoje zarzuty.

Art. 242.

- § 1. Sąd Najwyższy rozpatruje protest w składzie 3 sędziów w postępowaniu nieprocesowym i wydaje, w formie postanowienia, opinię w sprawie protestu.
- § 2. Opinia, o której mowa w § 1, powinna zawierać ustalenia co do zasadności zarzutów protestu, a w razie potwierdzenia zasadności zarzutów – ocenę, czy przestępstwo przeciwko wyborom lub naruszenie przepisów kodeksu miało wpływ na wynik wyborów.
- § 3. Uczestnikami postępowania są: wnoszący protest, przewodniczący właściwej komisji wyborczej albo jego zastępca i Prokurator Generalny.

Art. 243.

- § 1. Sąd Najwyższy pozostawia bez dalszego biegu protest wniesiony przez osobę do tego nieuprawnioną lub niespełniającą warunków określonych w art. 241. Niedopuszczalne jest przywrócenie terminu do wniesienia protestu.
- § 2. Sąd Najwyższy pozostawia bez dalszego biegu protest dotyczący sprawy, co do której w kodeksie przewiduje się możliwość wniesienia przed dniem głosowania skargi lub odwołania do sądu lub do Państwowej Komisji Wyborczej.
- § 3. Jeżeli w proteście zarzucono popełnienie przestępstwa przeciwko wyborom, Sąd Najwyższy niezwłocznie zawiadamia o tym Prokuratora Generalnego.

Art. 244.

- § 1. Sąd Najwyższy w składzie całej Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych, na podstawie sprawozdania z wyborów przedstawionego przez Państwową Komisję Wyborczą oraz opinii wydanych w wyniku rozpoznania protestów, rozstrzyga o ważności wyborów oraz o ważności wyboru posła, przeciwko któremu wniesiono protest. W postępowaniu stosuje się odpowiednio przepisy ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz. U. Nr 240, poz. 2052, z późn. zm.).
- § 2. Rozstrzygnięcie, o którym mowa w § 1, Sąd Najwyższy podejmuje, w formie uchwały, nie później niż w 90 dniu po dniu wyborów, na posiedzeniu z udziałem Prokuratora Generalnego i Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej.
- § 3. Sąd Najwyższy, podejmując uchwałę o nieważności wyborów lub nieważności wyboru posła, stwierdza wygaśnięcie mandatów w zakresie unieważnienia oraz postanawia o przeprowadzeniu wyborów ponownych lub o podjęciu niektórych czynności wyborczych, wskazując czynność, od której należy ponowić postępowanie wyborcze.
- § 4. Uchwałę Sądu Najwyższego przedstawia się niezwłocznie Prezydentowi Rzeczypospolitej oraz Marszałkowi Sejmu, a także przesyła Państwowej Komisji Wyborczej.
- § 5. Uchwałę Sądu Najwyższego ogłasza się w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.
- § 6. Wygaśnięcie mandatów, o których mowa w § 3, następuje w dniu ogłoszenia uchwały Sądu Najwyższego.
- (...)

Rozdział 9

Wygaśnięcie mandatu posła i uzupełnienie składu Sejmu

Art. 247.

- § 1. Wygaśnięcie mandatu posła następuje w przypadku:
- 1) śmierci posła;
  - 2) utraty prawa wybieralności lub nieposiadania go w dniu wyborów;
  - 3) pozbawienia mandatu prawomocnym orzeczeniem Trybunału Stanu;
  - 4) zrzeczenia się mandatu;
  - 5) zajmowania w dniu wyborów stanowiska lub funkcji, których stosownie do przepisów Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej albo ustaw nie można łączyć z mandatem posła, z zastrzeżeniem przepisu § 3;
  - 6) powołania w toku kadencji na stanowisko lub powierzenia funkcji, których stosownie do przepisów Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej albo ustaw nie można łączyć ze sprawowaniem mandatu posła;
  - 7) wyboru w toku kadencji na posła do Parlamentu Europejskiego.
- § 2. Odmowa złożenia ślubowania poselskiego oznacza zrzeczenie się mandatu.
- § 3. Wygaśnięcie mandatu posła zajmującego w dniu wyborów stanowisko lub funkcję, o których mowa w § 1 pkt 5, następuje, jeżeli nie złoży on Marszałkowi Sejmu, w

terminie 14 dni od dnia ogłoszenia przez Państwową Komisję Wyborczą w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej wyników wyborów do Sejmu, oświadczenia o złożeniu rezygnacji z zajmowanego stanowiska lub pełnionej funkcji.

- § 4. Przepis § 3 stosuje się odpowiednio w odniesieniu do posła, który od dnia wyborów do dnia rozpoczęcia kadencji Sejmu objął stanowisko lub funkcję, których stosownie do przepisów Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej albo ustaw nie można łączyć z mandatem posła oraz w odniesieniu do posła, który uzyskał mandat w toku kadencji Sejmu.
- § 5. Wygaśnięcie mandatu posła powołanego lub wybranego w czasie kadencji na stanowisko lub funkcję, o których mowa w § 1 pkt 6 i 7, następuje z dniem powołania lub wybrania.

Art. 248.

- § 1. Państwowa Komisja Wyborcza, po ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej wyników wyborów do Sejmu, przekazuje niezwłocznie Ministrowi Sprawiedliwości dane posłów zawierające imię (imiona), nazwisko, nazwisko rodowe, imiona rodziców, datę i miejsce urodzenia, adres zamieszkania, obywatelstwo oraz numer ewidencyjny PESEL.
- § 2. Minister Sprawiedliwości na podstawie danych zgromadzonych w Krajowym Rejestrze Karnym przekazuje Marszałkowi Sejmu w terminie 14 dni od dnia otrzymania danych, o których mowa w § 1:
  - 1) informację o posłach skazanych prawomocnym wyrokiem na karę pozbawienia wolności za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub za umyślne przestępstwo skarbowe oraz o posłach pozbawionych praw publicznych prawomocnym orzeczeniem sądu albo
  - 2) informację, o tym, że żaden z posłów nie został skazany prawomocnym wyrokiem na karę pozbawienia wolności za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub za umyślne przestępstwo skarbowe ani nie został pozbawiony praw publicznych prawomocnym orzeczeniem sądu.
- § 3. Jeżeli po przekazaniu informacji, o której mowa w § 2, Minister Sprawiedliwości uzyska z Krajowego Rejestru Karnego informację o posłach skazanych prawomocnym wyrokiem na karę pozbawienia wolności za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub za umyślne przestępstwo skarbowe lub o posłach pozbawionych praw publicznych prawomocnym orzeczeniem sądu, niezwłocznie przekazuje ją Marszałkowi Sejmu.

Art. 249.

- § 1. Wygaśnięcie mandatu posła niezwłocznie stwierdza Marszałek Sejmu w drodze postanowienia.
- § 2. Postanowienie, o którym mowa w § 1, ogłasza się w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, z zastrzeżeniem art. 250.
- § 3. Postanowienie, o którym mowa w § 1, doręcza się niezwłocznie Państwowej Komisji Wyborczej, z zastrzeżeniem art. 250.

Art. 250.

- § 1. Postanowienie Marszałka Sejmu o wygaśnięciu mandatu posła z przyczyn określonych w art. 247 § 1 pkt 2–7 wraz z uzasadnieniem doręcza się niezwłocznie

posłowi. Od postanowienia posłowi przysługuje prawo odwołania do Sądu Najwyższego w terminie 3 dni od dnia doręczenia postanowienia. Odwołanie wnosi się za pośrednictwem Marszałka Sejmu.

- § 2. Sąd Najwyższy – Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych rozpatruje odwołanie, o którym mowa w § 1, i orzeka w sprawie w terminie 7 dni w postępowaniu nieprocesowym. Odpis postanowienia Sądu Najwyższego doręcza się posłowi, który wniósł odwołanie, Marszałkowi Sejmu oraz Państwowej Komisji Wyborczej. W przypadku nieuwzględnienia odwołania przepisy art. 249 § 2 i 3 stosuje się.

Art. 251.

- § 1. Marszałek Sejmu zawiadamia, na podstawie informacji Państwowej Komisji Wyborczej, kolejnego kandydata z tej samej listy kandydatów, który w wyborach otrzymał kolejno największą liczbę głosów, o przysługującym mu pierwszeństwie do mandatu, w przypadku:
- 1) śmierci posła;
  - 2) upływu terminu do wniesienia odwołania od postanowienia Marszałka Sejmu o wygaśnięciu mandatu;
  - 3) nieuwzględnienia odwołania od postanowienia Marszałka Sejmu o wygaśnięciu mandatu przez Sąd Najwyższy.
- § 2. Jeżeli pierwszeństwo do mandatu przysługuje więcej niż jednemu kandydatowi stosuje się odpowiednio art. 233.
- § 3. Oświadczenie o przyjęciu mandatu powinno być złożone w terminie 7 dni od dnia doręczenia zawiadomienia. Niezłożenie oświadczenia w terminie, o którym mowa w zdaniu poprzednim, oznacza zrzeczenie się pierwszeństwa do obsadzenia mandatu.
- § 4. Kandydat może zrzec się pierwszeństwa do obsadzenia mandatu na rzecz kandydata z tej samej listy, który uzyskał kolejno największą liczbę głosów. Oświadczenie o zrzeczeniu się pierwszeństwa do obsadzenia mandatu powinno być złożone Marszałkowi Sejmu w terminie 7 dni od dnia doręczenia zawiadomienia, o którym mowa w § 1.
- § 5. O obsadzeniu mandatu postanawia Marszałek Sejmu. Przepisy art. 249 § 2 i 3 stosuje się odpowiednio.
- § 6. Jeżeli obsadzenie mandatu posła w trybie określonym w § 1–3 byłoby niemożliwe z powodu braku kandydatów, którym mandat można przydzielić, Marszałek Sejmu, w drodze postanowienia, stwierdza, iż mandat ten do końca kadencji pozostaje nieobsadzony.

(...)

DZIAŁ IV

Wybory do Senatu

Rozdział 1

Zasady ogólne

Art. 255.

Wybory do Senatu są powszechne, bezpośrednie i odbywają się w głosowaniu tajnym.

Art. 256.

Do Senatu wybiera się 100 senatorów według zasady większości.

Art. 257.

Zarządzenie przez Prezydenta Rzeczypospolitej wyborów do Sejmu jest równoznaczne z zarządzeniem wyborów do Senatu.

Art. 258.

W sprawach nieuregulowanych w niniejszym dziale stosuje się odpowiednio przepisy działu III kodeksu.

Art. 259.

§ 1. W wyborach do Senatu komitety wyborcze mogą wydatkować na agitację wyborczą wyłącznie kwoty ograniczone limitami, ustalonymi w następujący sposób:

- 1) wysokość limitu wyznaczona jest kwotą 18 groszy przypadającą na każdego wyborcę w kraju ujętego w rejestrze wyborców;
- 2) limit wydatków dla danego komitetu oblicza się według wzoru:

$$L = (w \times k \times s) / 100,$$

gdzie poszczególne symbole oznaczają:

L – limit wydatków,

w – liczbę wyborców w kraju ujętych w rejestrach wyborców,

k – kwotę przypadającą na każdego wyborcę w kraju ujętego w rejestrze wyborców, o której mowa w pkt 1,

s – liczbę okręgów wyborczych, w których komitet zarejestrował kandydatów na senatorów.

§ 2. Przepisy art. 199 § 2 i art. 200 stosuje się odpowiednio.

Rozdział 2

Okręgi wyborcze

Art. 260.

§ 1. W celu przeprowadzenia wyborów do Senatu tworzy się jednomandatowe okręgi wyborcze.

§ 2. Okręg wyborczy obejmuje część obszaru województwa. Granice okręgu wyborczego nie mogą naruszać granic okręgów wyborczych utworzonych dla wyborów do Sejmu.

§ 3. Miasto na prawach powiatu liczące ponad 500000 mieszkańców może być podzielone na dwa lub więcej okręgi wyborcze.

Art. 261.

(...)

§ 3. Granice i numery poszczególnych okręgów wyborczych a także siedziby okręgowych komisji wyborczych określa załącznik nr 2 do kodeksu.

§ 4. Informację o okręgu wyborczym podaje się do wiadomości wyborcom danego okręgu wyborczego w formie obwieszczenia Państwowej Komisji Wyborczej najpóźniej w 52 dniu przed dniem wyborów, z zastrzeżeniem § 4a. Druk i rozplakatowanie obwieszczeń zapewnia Krajowe Biuro Wyborcze.

§ 4a. W przypadku przeprowadzania wyborów, o których mowa w art. 195 § 1, informację o okręgu wyborczym podaje się do wiadomości wyborcom najpóźniej w 40 dniu przed dniem wyborów.

§ 5. Przepis art. 203 stosuje się.

(...)

Rozdział 4

Zgłaszanie kandydatów na senatorów

Art. 263.

§ 1. Partia polityczna, która wchodzi w skład koalicji wyborczej utworzonej w celu wspólnego zgłoszenia kandydatów na posłów i kandydatów na senatorów albo tylko w celu wspólnego zgłoszenia kandydatów na senatorów, nie może zgłaszać kandydatów na senatorów samodzielnie.

§ 2. Nazwa i skrót nazwy komitetu wyborczego wyborców utworzonego tylko w celu zgłoszenia kandydatów na senatorów muszą być różne od nazw i skrótów nazw komitetów wyborczych utworzonych w celu zgłoszenia kandydatów na posłów i kandydatów na senatorów albo kandydatów na posłów.

Art. 264.

§ 1. Komitet wyborczy może zgłosić w okręgu wyborczym tylko jednego kandydata na senatora.

§ 2. Kandydować można tylko w jednym okręgu wyborczym i tylko w ramach zgłoszenia przez jeden komitet wyborczy.

Art. 265.

§ 1. Zgłoszenie kandydata na senatora powinno być poparte podpisami co najmniej 2000 wyborców.

§ 2. Wyborca może udzielić poparcia więcej niż jednemu kandydatowi na senatora.

§ 3. Wyborca udzielający poparcia zgłoszeniu kandydata na senatora składa podpis obok czytelnie wpisanego swojego nazwiska i imienia, adresu zamieszkania i numeru ewidencyjnego PESEL.

§ 4. Wykaz podpisów musi zawierać na każdej stronie nazwę komitetu wyborczego zgłaszającego kandydata, numer okręgu wyborczego, w którym kandydat jest zgłaszany, oraz adnotację:

„Udzielam poparcia kandydatowi na senatora ..... (nazwisko, imię – imiona) zgłaszanemu przez ..... (nazwa komitetu wyborczego) w okręgu wyborczym ..... (numer okręgu) w wyborach do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych na ..... (dzień, miesiąc, rok).”

§ 5. Poparcia dla zgłoszenia kandydata na senatora może udzielić wyłącznie wyborca stale zamieszkały w danym okręgu wyborczym.

Rozdział 5

Karty do głosowania

Art. 266.

Okręgowa komisja wyborcza po zarejestrowaniu kandydatów na senatora zarządza wydrukowanie kart do głosowania i zapewnia ich przekazanie obwodowym komisjom wyborczym w trybie określonym przez Państwową Komisję Wyborczą.

Art. 267.

Na karcie do głosowania umieszcza się w porządku alfabetycznym nazwiska i imiona zarejestrowanych kandydatów na senatora, z podaniem nazwy lub skrótu nazwy komitetu wyborczego.

Rozdział 6

Sposób głosowania i warunki ważności głosu

Art. 268.

- § 1. Wyborca głosuje na określonego kandydata, stawiając na karcie do głosowania znak „x” (dwie przecinające się linie w obrębie kratki) z lewej strony obok jego nazwiska.
- § 2. Jeżeli zostanie zarejestrowany tylko jeden kandydat, wyborca głosuje na tego kandydata, stawiając znak „x” w kratce oznaczonej słowem „TAK” z lewej strony obok nazwiska kandydata. Postawienie znaku „x” w kratce oznaczonej słowem „NIE” z lewej strony obok nazwiska tego kandydata oznacza, że jest to głos ważny oddany przeciwko wyborowi kandydata.

Art. 269.

- § 1. Jeżeli na karcie do głosowania nie postawiono znaku „x” w kratce z lewej strony obok nazwiska któregośkolwiek z kandydatów, to taką kartę uznaje się za kartę ważną z głosem nieważnym.
- § 2. Jeżeli na karcie do głosowania postawiono znak „x” w kratce z lewej strony obok nazwisk dwóch lub większej liczby kandydatów, to taką kartę uznaje się za kartę ważną z głosem nieważnym.
- § 3. Jeżeli na karcie do głosowania postawiono znak „x” w kratce z lewej strony wyłącznie przy nazwisku kandydata, którego nazwisko zostało skreślone, to taką kartę uznaje się za kartę ważną z głosem nieważnym.
- § 4. Jeżeli w sytuacji, gdy zostanie zarejestrowany tylko jeden kandydat, nie postawiono znaku „x” w żadnej kratce albo postawiono znaki „x” w obu kratkach, to taką kartę uznaje się za kartę ważną z głosem nieważnym.

Rozdział 7

Ustalanie wyników głosowania i wyników wyborów w okręgu wyborczym

Art. 270.

- § 1. Ustalając wyniki głosowania w obwodzie, obwodowa komisja wyborcza oblicza liczbę:
  - 1) wyborców uprawnionych do głosowania;
  - 2) wyborców, którym wydano karty do głosowania;
  - 3) wyborców głosujących przez pełnomocnika;
  - 4) kart wyjętych z urny, w tym:

- a) kart nieważnych,
- b) kart ważnych;
- 5) głosów nieważnych;
- 6) głosów ważnych oddanych łącznie na wszystkich kandydatów;
- 7) głosów ważnych oddanych na poszczególnych kandydatów na senatora.

§ 2. Liczby, o których mowa w § 1, wymienia się w protokole głosowania w obwodzie.

Art. 271.

Niezwłocznie po otrzymaniu protokołu głosowania w obwodzie okręgowa komisja wyborcza dokonuje sprawdzenia prawidłowości ustalenia wyników głosowania w obwodzie. W razie stwierdzenia nieprawidłowości w ustaleniu wyników głosowania komisja zarządza ponowne ich ustalenie przez obwodową komisję wyborczą i powiadamia o tym Państwową Komisję Wyborczą.

(...)

Art. 273.

§ 1. Za wybranego na senatora w danym okręgu wyborczym uważa się tego kandydata, który otrzymał najwięcej oddanych głosów ważnych.

§ 2. Jeżeli dwóch lub więcej kandydatów otrzymało liczbę głosów uprawniającą do uzyskania mandatu, o pierwszeństwie rozstrzyga większa liczba obwodów głosowania, w których jeden z kandydatów uzyskał więcej głosów, a jeżeli liczba tych obwodów byłaby równa, o pierwszeństwie rozstrzyga losowanie przeprowadzone przez przewodniczącego okręgowej komisji wyborczej w obecności członków komisji oraz pełnomocników wyborczych; nieobecność pełnomocnika wyborczego nie wstrzymuje losowania. Przebieg losowania uwzględnia się w protokole, o którym mowa w art. 272 § 1.

§ 3. Tryb przeprowadzania losowania, o którym mowa w § 2, określi Państwowa Komisja Wyborcza.

§ 4. Jeżeli zostanie zarejestrowany tylko jeden kandydat, uważa się tego kandydata za wybranego, jeżeli w głosowaniu otrzymał więcej niż połowę ważnie oddanych głosów.

Art. 274.

Okręgowa komisja wyborcza niezwłocznie podaje do publicznej wiadomości wyniki głosowania i wyniki wyborów w okręgu wyborczym, z uwzględnieniem danych, o których mowa w art. 272 § 3.

Art. 275.

§ 1. Protokół wyników głosowania i wyników wyborów w okręgu wyborczym przewodniczący okręgowej komisji wyborczej przesyła niezwłocznie w zapieczętowanej kopercie do Państwowej Komisji Wyborczej, w trybie przez nią ustalonym. Pozostałe dokumenty z wyborów przechowuje dyrektor delegatury Krajowego Biura Wyborczego właściwej dla siedziby komisji.

§ 2. Po otrzymaniu protokołów, o których mowa w § 1, Państwowa Komisja Wyborcza dokonuje sprawdzenia prawidłowości ustalenia wyników wyborów w okręgach wyborczych.

§ 3. W razie stwierdzenia nieprawidłowości w ustaleniu wyników wyborów Państwowa Komisja Wyborcza zarządza ponowne ustalenie tych wyników.

Rozdział 8

Ogłaszanie wyników wyborów do Senatu

Art. 276.

Państwowa Komisja Wyborcza ogłasza w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej, w formie obwieszczenia, oraz podaje do publicznej wiadomości wyniki wyborów do Senatu. W obwieszczeniu zamieszcza się, według okręgów wyborczych, podstawowe informacje zawarte w protokołach okręgowych komisji wyborczych oraz nazwiska i imiona wybranych senatorów.

Art. 277.

Państwowa Komisja Wyborcza wręcza senatorom zaświadczenia o wyborze.

Art. 278.

Państwowa Komisja Wyborcza przesyła Prezydentowi Rzeczypospolitej, Marszałkowi Senatu oraz Sądowi Najwyższemu sprawozdanie z wyborów nie później niż 14 dnia po ogłoszeniu obwieszczenia, o którym mowa w art. 276.

Rozdział 9

Wygaśnięcie mandatu senatora i uzupełnienie składu Senatu

Art. 279.

§ 1. Wygaśnięcie mandatu senatora następuje w przypadku:

- 1) śmierci senatora;
- 2) utraty prawa wybieralności lub nieposiadania go w dniu wyborów;
- 3) pozbawienia mandatu prawomocnym orzeczeniem Trybunału Stanu;
- 4) zrzeczenia się mandatu;
- 5) zajmowania w dniu wyborów stanowiska lub funkcji, których, stosownie do przepisów Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej albo ustaw, nie można łączyć z mandatem senatora, z zastrzeżeniem przepisu § 3;
- 6) powołania w toku kadencji na stanowisko lub powierzenia funkcji, których, stosownie do przepisów Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej albo ustaw, nie można łączyć ze sprawowaniem mandatu senatora;
- 7) wyboru w toku kadencji na posła do Parlamentu Europejskiego.

§ 2. Odmowa złożenia ślubowania senatorskiego oznacza zrzeczenie się mandatu.

§ 3. Wygaśnięcie mandatu senatora zajmującego w dniu wyborów stanowisko lub funkcję, o których mowa w § 1 pkt 5, następuje, jeżeli nie złoży on Marszałkowi Senatu, w terminie 14 dni od dnia ogłoszenia przez Państwową Komisję Wyborczą w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej wyników wyborów do Senatu, oświadczenia o złożeniu rezygnacji z zajmowanego stanowiska lub pełnionej funkcji.

§ 4. Przepis § 3 stosuje się odpowiednio w odniesieniu do senatora, który od dnia wyborów do dnia rozpoczęcia kadencji Senatu objął stanowisko lub funkcję, których stosownie do przepisów Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej albo ustaw nie można łączyć z mandatem senatora oraz w odniesieniu do senatora, który uzyskał mandat w toku kadencji Senatu.

- § 5. Wygaśnięcie mandatu senatora powołanego lub wybranego w czasie kadencji na stanowisko lub funkcję, o których mowa w § 1 pkt 6 i 7, następuje z dniem powołania lub wybrania.

Art. 280.

- § 1. Państwowa Komisja Wyborcza, po ogłoszeniu w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej wyników wyborów do Senatu, przekazuje niezwłocznie Ministrowi Sprawiedliwości dane senatorów zawierające imię (imiona), nazwisko, nazwisko rodowe, imiona rodziców, datę i miejsce urodzenia, adres zamieszkania, obywatelstwo oraz numer ewidencyjny PESEL.
- § 2. Minister Sprawiedliwości na podstawie danych zgromadzonych w Krajowym Rejestrze Karnym przekazuje Marszałkowi Senatu w terminie 14 dni od dnia otrzymania danych, o których mowa w § 1:
- 1) informację o senatorach skazanych prawomocnym wyrokiem na karę pozbawienia wolności za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub za umyślne przestępstwo skarbowe oraz o senatorach pozbawionych praw publicznych prawomocnym orzeczeniem sądu albo
  - 2) informację, o tym, że żaden z senatorów nie został skazany prawomocnym wyrokiem na karę pozbawienia wolności za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub za umyślne przestępstwo skarbowe ani nie został pozbawiony praw publicznych prawomocnym orzeczeniem sądu.
- § 3. Jeżeli po przekazaniu informacji, o której mowa w § 2, Minister Sprawiedliwości uzyska z Krajowego Rejestru Karnego informację o senatorach skazanych prawomocnym wyrokiem na karę pozbawienia wolności za przestępstwo umyślne ścigane z oskarżenia publicznego lub za umyślne przestępstwo skarbowe lub o senatorach pozbawionych praw publicznych prawomocnym orzeczeniem sądu, niezwłocznie przekazuje ją Marszałkowi Senatu.

Art. 281.

- § 1. Wygaśnięcie mandatu senatora niezwłocznie stwierdza Marszałek Senatu, w drodze postanowienia.
- § 2. Postanowienie, o którym mowa w § 1, ogłasza się w Dzienniku Urzędowym Rzeczypospolitej Polskiej „Monitor Polski”, z zastrzeżeniem art. 282.
- § 3. Postanowienie, o którym mowa w § 1, niezwłocznie doręcza się Prezydentowi Rzeczypospolitej i Państwowej Komisji Wyborczej, z zastrzeżeniem art. 282.

Art. 282.

- § 1. Postanowienie Marszałka Senatu o wygaśnięciu mandatu senatora z przyczyn określonych w art. 279 § 1 pkt 2–7 wraz z uzasadnieniem doręcza się niezwłocznie senatorowi. Od postanowienia senatorowi przysługuje prawo odwołania do Sądu Najwyższego w terminie 3 dni od dnia doręczenia postanowienia. Odwołanie wnosi się za pośrednictwem Marszałka Senatu.
- § 2. Sąd Najwyższy – Izba Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych rozpatruje odwołanie, o którym mowa w § 1, i orzeka w sprawie w terminie 7 dni w postępowaniu nieprocesowym. Odpis postanowienia Sądu Najwyższego doręcza się senatorowi, który wniósł odwołanie, Prezydentowi Rzeczypospolitej, Marszałkowi

Senatu oraz Państwowej Komisji Wyborczej. W przypadku nieuwzględnienia odwołania przepisy art. 281 § 2 i 3 stosuje się.

Art. 283.

- § 1. Prezydent Rzeczypospolitej zarządza wybory uzupełniające do Senatu w przypadku:
- 1) śmierci senatora;
  - 2) upływu terminu do wniesienia odwołania od postanowienia Marszałka Senatu o wygaśnięciu mandatu;
  - 3) nieuwzględnienia odwołania od postanowienia Marszałka Senatu o wygaśnięciu mandatu przez Sąd Najwyższy.
- § 2. Wybory uzupełniające zarządza się i przeprowadza w terminie 3 miesięcy od dnia stwierdzenia wygaśnięcia mandatu senatora. Wyborów uzupełniających nie przeprowadza się w okresie 6 miesięcy przed dniem, w którym upływa termin zarządzenia wyborów do Sejmu.
- § 3. W sprawach zarządzenia wyborów, o których mowa w § 1, stosuje się odpowiednio przepisy art. 194, z tym że postanowienie Prezydenta Rzeczypospolitej o wyborach uzupełniających Państwowa Komisja Wyborcza podaje niezwłocznie do publicznej wiadomości, w formie obwieszczenia, na obszarze okręgu wyborczego, w którym wybory mają być przeprowadzone. Druk i rozplakatowanie obwieszczenia zapewnia Krajowe Biuro Wyborcze.
- § 4. Głosowanie w wyborach uzupełniających przeprowadza się tylko na terytorium kraju, zaś prawo wybierania przysługuje tylko wyborcom stale zamieszkałym w okręgu wyborczym, w którym zarządzono wybory uzupełniające.
- § 5. W wyborach uzupełniających w skład obwodowych komisji powołuje się od 5 do 7 osób, zaś uzupełnienie składu komisji, o którym mowa w art. 182 § 8, dokonywane jest w razie zgłoszenia mniej niż 4 kandydatów.

(...)

Rozdział 11

Szczególne zasady finansowania kampanii wyborczej do Senatu

Art. 286.

- § 1. Komitet wyborczy, który zarejestrował kandydata lub kandydatów na senatorów, ma prawo do dotacji z budżetu państwa na zasadach określonych w art. 150.
- § 2. W wyborach uzupełniających wysokość dotacji dla komitetu wyborczego zgłaszającego kandydata, który uzyskał mandat, oblicza się w ten sposób, że ogólną kwotę dotacji przypadającą na wszystkie komitety wyborcze w ostatnio przeprowadzonych wyborach do Sejmu i do Senatu dzieli się przez 560 i mnoży przez wskaźnik przeciętnego wzrostu cen towarów i usług konsumpcyjnych. Wskaźnik ten oblicza Główny Urząd Statystyczny za okres od miesiąca, w którym przeprowadzono wybory do Sejmu i Senatu, do miesiąca, w którym odbyły się wybory uzupełniające.

(...)

Dział IX
Przepisy karne
Art. 494.

§ 1. Kto, w związku z wyborami, prowadzi agitację wyborczą:

- 1) na terenie urzędów administracji rządowej lub administracji samorządu terytorialnego bądź sądów,
- 2) na terenie zakładów pracy w sposób i w formach zakłócających ich normalne funkcjonowanie,
- 3) na terenie jednostek wojskowych lub innych jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej lub oddziałów obrony cywilnej bądź skoszarowanych jednostek podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych,
- 4) w lokalu wyborczym lub na terenie budynku, w którym lokal się znajduje
– podlega karze grzywny.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto prowadzi agitację wyborczą na terenie szkół wobec uczniów.

Art. 495.

§ 1. Kto, w związku z wyborami:

- 1) umieszcza plakaty i hasła wyborcze na ścianach budynków, przystankach komunikacji publicznej, tablicach i słupach ogłoszeniowych, ogrodzeniach, latarniach, urządzeniach energetycznych, telekomunikacyjnych i innych bez zgody właściciela lub zarządcy nieruchomości, obiektu albo urządzenia,
  - 2) przy ustawianiu własnych urządzeń ogłoszeniowych w celu prowadzenia kampanii wyborczej narusza obowiązujące przepisy porządkowe,
  - 3) umieszcza plakaty i hasła wyborcze w taki sposób, że nie można ich usunąć bez powodowania szkód,
  - 4)¹¹⁾ (utracił moc).
  - 5)¹²⁾ (utracił moc).
- podlega karze grzywny.

§ 2. Tej samej karze podlega:

- 1) pełnomocnik wyborczy, który w terminie 30 dni po dniu wyborów nie usunie plakatów i haseł wyborczych oraz urządzeń ogłoszeniowych ustawionych w celu prowadzenia kampanii;
- 2) osoba będąca redaktorem w rozumieniu ustawy z dnia 26 stycznia 1984 r. – Prawo prasowe, która dopuszcza do niewykonania obowiązku umieszczenia w informacjach, komunikatach, apelach i hasłach wyborczych, ogłaszanych w prasie drukowanej lub w telewizji bądź radiu na koszt komitetów wyborczych wskazania przez kogo są opłacane i od kogo pochodzą.

---

¹¹⁾ Utracił moc zgodnie z pkt 8 wyroku Trybunału Konstytucyjnego, o którym mowa w odnośniku 1.

¹²⁾ Utracił moc zgodnie z pkt 9 wyroku Trybunału Konstytucyjnego, o którym mowa w odnośniku 1.

Art. 496.

Kto, w związku z wyborami, nie umieszcza w materiałach wyborczych wyraźnego oznaczenia komitetu wyborczego od którego pochodzą

– podlega karze grzywny.

Art. 497.

§ 1. Kto, w związku z wyborami, zbiera podpisy osób popierających zgłoszenie listy kandydatów lub kandydata, stosując jakąkolwiek formę nacisków zmierzających do uzyskania podpisów

– podlega karze grzywnie od 1000 do 10000 złotych.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto zbiera podpisy osób popierających zgłoszenie listy kandydatów lub kandydata na terenie jednostek wojskowych lub innych jednostek organizacyjnych podległych Ministrowi Obrony Narodowej albo oddziałów obrony cywilnej lub skoszarowanych jednostek podległych ministrowi właściwemu do spraw wewnętrznych.

§ 3. Kto udziela lub przyjmuje korzyść finansową lub osobistą w zamian za zbieranie lub złożenie podpisu pod zgłoszeniem listy kandydatów lub kandydata

– podlega karze grzywnie od 10000 do 50000 złotych.

Art. 498.

Kto, w związku z wyborami, w okresie od zakończenia kampanii wyborczej aż do zakończenia głosowania prowadzi agitację wyborczą

– podlega karze grzywny.

Art. 499.

Kto, w związku z wyborami, bez pisemnej zgody pełnomocnika wyborczego prowadzi agitację wyborczą

– podlega karze grzywny albo aresztu.

Art. 500.

Kto, w związku z wyborami w okresie od zakończenia kampanii wyborczej aż do zakończenia głosowania, podaje do publicznej wiadomości wyniki przedwyborczych badań (sondaży) opinii publicznej dotyczących przewidywanych zachowań wyborczych lub przewidywanych wyników wyborów, lub wyniki sondaży wyborczych przeprowadzanych w dniu głosowania

– podlega karze grzywnie od 500000 do 1000000 złotych.

Art. 501.

Kto, w związku z wyborami, prowadząc agitację wyborczą na rzecz komitetów wyborczych lub kandydata albo kandydatów organizuje loterie fantowe lub innego rodzaju gry losowe albo konkursy, w których wygranymi są nagrody pieniężne lub przedmioty o wartości wyższej niż wartość przedmiotów zwyczajowo używanych w celach reklamowych lub promocyjnych

– podlega karze grzywnie od 5000 do 50000 złotych.

Art. 502.

Kto, w związku z wyborami, podaje lub dostarcza, w ramach prowadzonej agitacji wyborczej, napoje alkoholowe nieodpłatnie lub po cenach sprzedaży netto możliwych do uzyskania, nie wyższych od cen nabycia lub kosztów wytworzenia

– podlega grzywnie od 5000 do 50000 złotych.

Art. 503.

Kto, w związku z wyborami przekazuje środki finansowe lub wartości niepieniężne jednego komitetu na rzecz innego komitetu wyborczego

– podlega karze grzywny od 1000 do 10000 złotych.

Art. 504.

Kto, w związku z wyborami organizuje zbiórki publiczne na cele kampanii wyborczej

– podlega grzywnie od 1000 do 100000 złotych.

Art. 505.

§ 1. Pełnomocnik finansowy komitetu wyborczego, który w związku z wyborami nie dopełnia obowiązku gromadzenia środków finansowych na rachunku bankowym

– podlega karze grzywny.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto nie wprowadza zastrzeżenia do umowy rachunku bankowego zawartej przez niego w imieniu komitetu wyborczego o wymaganym ustawą sposobie dokonywania wpłat na rzecz komitetu wyborczego oraz dopuszczalnym źródle pozyskiwania środków finansowych przez komitet wyborczy, a także o dopuszczalnym terminie dokonywania wpłat.

Art. 506.

Kto, w związku z wyborami:

- 1) pozyskuje środki finansowe lub wartości niepieniężne na rzecz komitetu wyborczego lub wydatkuje środki finansowe komitetu wyborczego na cele inne niż związane z wyborami,
- 2) pozyskuje środki finansowe lub wartości niepieniężne na rzecz komitetu wyborczego lub wydatkuje środki finansowe komitetu wyborczego przed dniem, od którego zezwala na to ustawa,
- 3) pozyskuje środki finansowe lub wartości niepieniężne na rzecz komitetu wyborczego po dniu wyborów,
- 4) wydatkuje środki finansowe komitetu wyborczego po dniu złożenia sprawozdania finansowego,
- 5) wydatkuje środki finansowe komitetu wyborczego z naruszeniem limitów wydatków określonych dla komitetów wyborczych,
- 6) przekazuje komitetowi wyborczemu organizacji albo komitetowi wyborczemu wyborców lub przyjmuje w imieniu tych komitetów środki finansowe lub wartości niepieniężne pochodzące z innych źródeł niż od obywateli polskich mających miejsce stałego zamieszkania na terytorium Rzeczypospolitej Polskiej,
- 7) przekazuje komitetowi wyborczemu partii politycznej albo koalicyjnemu komitetowi wyborczemu lub przyjmuje w imieniu tych komitetów środki finansowe lub wartości niepieniężne z innego źródła niż z funduszu wyborczego partii

politycznej tworzącej komitet wyborczy partii politycznej lub z funduszków wyborczych partii politycznych tworzących koalicyjny komitet wyborczy,

8) nie będąc obywatelem polskim mającym miejsce stałego zamieszkania na terenie Rzeczypospolitej Polskiej, dokonuje czynności skutkującej zmniejszeniem wartości zobowiązań komitetu wyborczego

– podlega grzywnie od 1000 do 100000 złotych.

Art. 507.

Kto, w związku z wyborami, przekazuje komitetowi wyborczemu lub przyjmuje w jego imieniu wartości niepieniężne inne niż nieodpłatne usługi polegające na rozpowszechnianiu plakatów i ulotek wyborczych przez osoby fizyczne

– podlega grzywnie od 1000 do 100000 złotych.

Art. 508.

§ 1. Pełnomocnik finansowy komitetu wyborczego, który w związku z wyborami nie dopełnia w terminie obowiązku przekazania przez komitet wyborczy na rzecz organizacji pożytku publicznego osiągniętej przez komitet wyborczy nadwyżki pozyskanych środków finansowych nad poniesionymi wydatkami

– podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto nie dopuszcza do wykonania lub utrudnia dopełnienie obowiązku przekazania przez komitet wyborczy na rzecz organizacji pożytku publicznego nadwyżki pozyskanych środków finansowych nad poniesionymi wydatkami, o którym mowa w § 1.

§ 3. Jeżeli osoba, o której mowa w § 2, działa nieumyślnie

– podlega grzywnie.

Art. 509.

§ 1. Pełnomocnik finansowy komitetu wyborczego, który w związku z wyborami nie dopełnia obowiązku sporządzenia i przedłożenia w terminie komisarzowi wyborczemu albo Państwowej Komisji Wyborczej sprawozdania finansowego o źródłach pozyskania funduszy oraz poniesionych wydatkach na cele wyborcze albo podaje w tym sprawozdaniu nieprawdziwe dane

– podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto nie dopuszcza do wykonania lub utrudnia dopełnienie obowiązku sporządzenia i przedłożenia komisarzowi wyborczemu albo Państwowej Komisji Wyborczej sprawozdania finansowego, o którym mowa w § 1.

§ 3. Jeżeli osoba, o której mowa w § 2, działa nieumyślnie

– podlega grzywnie.

Art. 510.

§ 1. Kto, w związku z wyborami, nie dopuszcza do wykonywania lub utrudnia dopełnienie przez biegłego rewidenta obowiązków przy sporządzaniu opinii lub raportu dotyczącego sprawozdania finansowego

– podlega grzywnie, karze ograniczenia wolności albo pozbawienia wolności do lat 2.

§ 2. Jeżeli osoba, o której mowa w § 1, działa nieumyślnie

– podlega grzywnie.

Art. 511.

Kto pobiera od udzielającego pełnomocnictwa do głosowania opłatę za głosowanie w jego imieniu

– podlega karze grzywny.

Art. 512.

Kto udziela pełnomocnictwa do głosowania w zamian za jakąkolwiek korzyść majątkową lub osobistą

– podlega karze aresztu albo grzywny.

Art. 513.

Wyborca, który więcej niż jeden raz uczestniczył w głosowaniu w tych samych wyborach

– podlega karze grzywny.

Art. 513a.

§ 1. Kto bez uprawnienia otwiera pakiet wyborczy lub zaklejoną kopertę zwrotną podlega karze grzywny.

§ 2. Tej samej karze podlega, kto bez uprawnienia niszczy pakiet wyborczy lub zaklejoną kopertę zwrotną.

Art. 514.

Kto dokonuje wydatków na kampanię wyborczą prowadzoną w formach i na zasadach właściwych dla reklamy w wysokości przekraczającej limit określony w art. 136

– podlega grzywnie.

Art. 515.

§ 1. W przypadku skazania za wykroczenie określone w art. 495 § 1 sąd orzeka przepadek przedmiotów, które służyły lub były przeznaczone do popełnienia wykroczenia, lub nawiązkę w wysokości do 1500 złotych.

§ 2. W przypadku skazania za przestępstwa określone w art. 501, art. 504, art. 506 oraz art. 508 § 1 lub wykroczenia sąd orzeka przepadek przedmiotów stanowiących przedmiot przestępstwa lub wykroczenia.

§ 3. Przepadek przedmiotów, o którym mowa w § 1 i 2, orzeka się, chociażby przedmioty te nie były własnością sprawcy.

§ 4. Jeżeli orzeczenie przepadku przedmiotów, o których mowa w § 2, nie jest możliwe, sąd orzeka obowiązek uiszczenia kwoty pieniężnej stanowiącej ich równowartość.

Art. 516.

Do postępowania w sprawach, o których mowa w art. 494–496, art. 498, art. 499, art. 503, art. 505, art. 511–513a, stosuje się przepisy o postępowaniu w sprawach o wykroczenia.

Dział X

Przepis końcowy

Art. 517.

Ustawa wchodzi w życie w terminie określonym w ustawie – Przepisy wprowadzające ustawę – Kodeks wyborczy.

**WYKAZ OKRĘGÓW WYBORCZYCH
DO SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

OKRĘG WYBORCZY NR 1 – część województwa dolnośląskiego obejmująca obszary powiatów:

bolesławiecki, głogowski, jaworski, jeleniogórski, kamiennogórski, legnicki, lubański, lubiński, lwówecki, polkowicki, zgorzelecki, złotoryjski
oraz miast na prawach powiatu:

Jelenia Góra, Legnica.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 12.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: LEGNICA.

OKRĘG WYBORCZY NR 2 – część województwa dolnośląskiego obejmująca obszary powiatów:

dzierżoniowski, kłodzki, świdnicki, wałbrzyski, ząbkowicki.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 8.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: WAŁBRZYCH.

OKRĘG WYBORCZY NR 3 – część województwa dolnośląskiego obejmująca obszary powiatów:

górowski, milicki, oleśnicki, oławski, strzeliński, średzki, trzebnicki, wołowski, wrocławski
oraz miasta na prawach powiatu:

Wrocław.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 14.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: WROCŁAW.

OKRĘG WYBORCZY NR 4 – część województwa kujawsko-pomorskiego obejmująca obszary powiatów:

bydgoski, inowrocławski, mogileński, nakielski, sępoleński, świecki, tucholski, zniński
oraz miasta na prawach powiatu:

Bydgoszcz.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 12.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: BYDGOSZCZ.

OKRĘG WYBORCZY NR 5 – część województwa kujawsko-pomorskiego obejmująca obszary powiatów:

aleksandrowski, brodnicki, chełmiński, golubsko-dobrzyński, grudziądzki, lipnowski, radziejowski, rypiński, toruński, wąbrzeski, włocławski
oraz miasta na prawach powiatu:

Grudziądz, Toruń, Włocławek.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 13.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: TORUŃ.

OKRĘG WYBORCZY NR 6 – część województwa lubelskiego obejmująca obszary powiatów:
janowski, kraśnicki, lubartowski, lubelski, łęczyński, łukowski, opolski, puławski, rycki, świdnicki
oraz miasta na prawach powiatu:
Lublin.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 15.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: LUBLIN.

OKRĘG WYBORCZY NR 7 – część województwa lubelskiego obejmująca obszary powiatów:
bialski, biłgorajski, chełmski, hrubieszowski, krasnostawski, parczewski, radzyński, tomaszowski, włodawski, zamojski
oraz miast na prawach powiatu:
Biała Podlaska, Chełm, Zamość.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 12.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: CHEŁM.

OKRĘG WYBORCZY NR 8 – województwo lubuskie
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 12.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: ZIELONA GÓRA.

OKRĘG WYBORCZY NR 9 – część województwa łódzkiego obejmująca obszary powiatów:
brzeziński, łódzki wschodni
oraz miasta na prawach powiatu:
Łódź.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 10.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: ŁÓDŹ.

OKRĘG WYBORCZY NR 10 – część województwa łódzkiego obejmująca obszary powiatów:
bełchatowski, opoczyński, piotrkowski, radomszczański, rawski, skierniewicki, tomaszowski
oraz miast na prawach powiatu:
Piotrków Trybunalski, Skierniewice.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 9.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: PIOTRKÓW TRYBUNALSKI.

OKRĘG WYBORCZY NR 11 – część województwa łódzkiego obejmująca obszary powiatów:
kutnowski, łaski, łęczycki, łowicki, pabianicki, pajęczański, poddębicki, sieradzki, wieluński, wieruszowski, zduńskowolski, zgierski.
Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 12.
Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: SIERADZ.

OKRĘG WYBORCZY NR 12 – część województwa małopolskiego obejmująca obszary powiatów:

chrzanowski, myślenicki, oświęcimski, suski, wadowicki.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 8.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: KRAKÓW.

OKRĘG WYBORCZY NR 13 – część województwa małopolskiego obejmująca obszary powiatów:

krakowski, miechowski, olkuski

oraz miasta na prawach powiatu:

Kraków.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 14.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: KRAKÓW.

OKRĘG WYBORCZY NR 14 – część województwa małopolskiego obejmująca obszary powiatów:

gorlicki, limanowski, nowosądecki, nowotarski, tatrzański

oraz miasta na prawach powiatu:

Nowy Sącz.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 10.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: NOWY SĄCZ.

OKRĘG WYBORCZY NR 15 – część województwa małopolskiego obejmująca obszary powiatów:

bocheński, brzeski, dąbrowski, proszowicki, tarnowski, wielicki

oraz miasta na prawach powiatu:

Tarnów.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 9.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: TARNÓW.

OKRĘG WYBORCZY NR 16 – część województwa mazowieckiego obejmująca obszary powiatów:

ciechanowski, gostyniński, mławski, płocki, płoński, przasnyski, sierpecki, sochaczewski, żuromiński, żyrardowski

oraz miasta na prawach powiatu:

Płock.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 10.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: PŁOCK.

OKRĘG WYBORCZY NR 17 – część województwa mazowieckiego obejmująca obszary powiatów:

białobrzeski, grójecki, kozienicki, lipski, przysuski, radomski, szydlowiecki, zwoleński

oraz miasta na prawach powiatu:

Radom.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 9.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: RADOM.

OKRĘG WYBORCZY NR 18 – część województwa mazowieckiego obejmująca obszary powiatów:

garwoliński, łosicki, makowski, miński, ostrołęcki, ostrowski, pułtuski, siedlecki, sokołowski, węgrowski, wyszkowski

oraz miast na prawach powiatu:

Ostrołęka, Siedlce.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 12.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: SIEDLCE.

OKRĘG WYBORCZY NR 19 – część województwa mazowieckiego obejmująca obszar miasta na prawach powiatu:

Warszawa.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 20.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: WARSZAWA.

OKRĘG WYBORCZY NR 20 – część województwa mazowieckiego obejmująca obszary powiatów:

grodziski, legionowski, nowodworski, otwocki, piaseczyński, pruszkowski, warszawski zachodni, wołomiński.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 12.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: WARSZAWA.

OKRĘG WYBORCZY NR 21 – województwo opolskie

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 12.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: OPOLE.

OKRĘG WYBORCZY NR 22 – część województwa podkarpackiego obejmująca obszary powiatów:

bieszczadzki, brzozowski, jarosławski, jasielski, krośnieński, leski, lubaczowski, przemyski, przeworski, sanocki

oraz miast na prawach powiatu:

Krosno, Przemyśl.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 11.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: KROSNO.

OKRĘG WYBORCZY NR 23 – część województwa podkarpackiego obejmująca obszary powiatów:

dębicki, kolbuszowski, leżajski, łańcucki, mielecki, nizański, ropczycko-sędziszowski, rzeszowski, stalowowolski, strzyżowski, tarnobrzeski

oraz miast na prawach powiatu:

Rzeszów, Tarnobrzeg.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 15.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: RZESZÓW.

OKRĘG WYBORCZY NR 24 – województwo podlaskie

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 14.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: BIAŁYSTOK.

OKRĘG WYBORCZY NR 25 – część województwa pomorskiego obejmująca obszary powiatów:

gdański, kwidzyński, malborski, nowodworski, starogardzki, sztumski, tczewski
oraz miast na prawach powiatu:

Gdańsk, Sopot.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 12.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: GDAŃSK.

OKRĘG WYBORCZY NR 26 – część województwa pomorskiego obejmująca obszary powiatów:

bytowski, chojnicki, człuchowski, kartuski, kościerski, lęborski, pucki, słupski, wejherowski
oraz miast na prawach powiatu:

Gdynia, Słupsk.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 14.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: GDYNIA.

OKRĘG WYBORCZY NR 27 – część województwa śląskiego obejmująca obszary powiatów:

bielski, cieszyński, pszczyński, żywiecki
oraz miasta na prawach powiatu:

Bielsko-Biała.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 9.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: BIELSKO-BIAŁA.

OKRĘG WYBORCZY NR 28 – część województwa śląskiego obejmująca obszary powiatów:

częstochowski, kłobucki, lubliniecki, myszkowski
oraz miasta na prawach powiatu:

Częstochowa.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 7.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: CZĘSTOCHOWA.

OKRĘG WYBORCZY NR 29 – część województwa śląskiego obejmująca obszary powiatów:

gliwicki, tarnogórski

oraz miast na prawach powiatu:

Bytom, Gliwice, Zabrze.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 9.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: GLIWICE.

OKRĘG WYBORCZY NR 30 – część województwa śląskiego obejmująca obszary powiatów:

mikołowski, raciborski, rybnicki, wodzisławski

oraz miast na prawach powiatu:

Jastrzębie-Zdrój, Rybnik, Żory.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 9.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: RYBNIK.

OKRĘG WYBORCZY NR 31 – część województwa śląskiego obejmująca obszar powiatu:

bieruńsko-lędziński

oraz miast na prawach powiatu:

Chorzów, Katowice, Mysłowice, Piekary Śląskie, Ruda Śląska, Siemianowice Śląskie, Świętochłowice, Tychy.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 12.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: KATOWICE.

OKRĘG WYBORCZY NR 32 – część województwa śląskiego obejmująca obszary powiatów:

będziński, zawierciański

oraz miast na prawach powiatu:

Dąbrowa Górnicza, Jaworzno, Sosnowiec.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 9.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: SOSNOWIEC.

OKRĘG WYBORCZY NR 33 – województwo świętokrzyskie

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 16.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: KIELCE.

OKRĘG WYBORCZY NR 34 – część województwa warmińsko-mazurskiego

obejmująca obszary powiatów:

bartoszycki, braniewski, działdowski, elbląski, iławski, lidzbarski, nowomiejski, ostródzki
oraz miasta na prawach powiatu:

Elbląg.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 8.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: ELBLĄG.

OKRĘG WYBORCZY NR 35 – część województwa warmińsko-mazurskiego

obejmująca obszary powiatów:

ełcki, giżycki, gołdapski, kętrzyński, mrągowski, nidzicki, olecki, olsztyński, piski,
szczycieński, węgorzewski

oraz miasta na prawach powiatu:

Olsztyn.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 10.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: OLSZTYN.

OKRĘG WYBORCZY NR 36 – część województwa wielkopolskiego obejmująca obszary powiatów:

gostyński, jarociński, kaliski, kępiński, kościański, krotoszyński, leszczyński, ostrowski,
ostrzeszowski, pleszewski, rawicki

oraz miast na prawach powiatu:

Kalisz, Leszno.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 12.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: KALISZ.

OKRĘG WYBORCZY NR 37 – część województwa wielkopolskiego obejmująca obszary powiatów:

gnieźnieński, kolski, koniński, słupecki, średzki, śremski, turecki, wrzesiński
oraz miasta na prawach powiatu:

Konin.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 9.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: KONIN.

OKRĘG WYBORCZY NR 38 – część województwa wielkopolskiego obejmująca obszary powiatów:

chodzieski, czarnkowsko-trzcianecki, grodziski, międzychodzki, nowotomyski, obornicki, pilski, szamotulski, wągrowiecki, wolsztyński, złotowski.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 9.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: PIŁA.

OKRĘG WYBORCZY NR 39 – część województwa wielkopolskiego obejmująca obszar powiatu:

poznański

oraz miasta na prawach powiatu:

Poznań.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 10.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: POZNAŃ.

OKRĘG WYBORCZY NR 40 – część województwa zachodniopomorskiego obejmująca obszary powiatów:

białogardzki, choszczeński, drawski, kołobrzeski, koszaliński, sławieński, szczecinecki, świdwiński, wałecki

oraz miasta na prawach powiatu:

Koszalin.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 8.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: KOSZALIN.

OKRĘG WYBORCZY NR 41 – część województwa zachodniopomorskiego obejmująca obszary powiatów:

goleniowski, gryficki, gryfiński, kamieński, łobeski, myśliborski, policki, pyrzycki, stargardzki

oraz miast na prawach powiatu:

Szczecin, Świnoujście.

Liczba posłów wybieranych w okręgu wyborczym wynosi 12.

Siedziba Okręgowej Komisji Wyborczej: SZCZECIN.

WYKAZ OKRĘGÓW WYBORCZYCH DO SENATU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Województwo dolnośląskie

OKRĘG WYBORCZY NR 1 – obejmujący obszary powiatów:
bolesławiecki, lubański, lwówecki, zgorzelecki.

OKRĘG WYBORCZY NR 2 – obejmujący obszary powiatów:
jaworski, jeleniogórski, kamiennogórski, złotoryjski
oraz miasta na prawach powiatu:
Jelenia Góra.

OKRĘG WYBORCZY NR 3 – obejmujący obszary powiatów:
gólgowski, legnicki, lubiński, polkowicki
oraz miasta na prawach powiatu:
Legnica.

OKRĘG WYBORCZY NR 4 – obejmujący obszary powiatów:
świdnicki, wałbrzyski.

OKRĘG WYBORCZY NR 5 – obejmujący obszary powiatów:
dzierzoniowski, kłodzki, ząbkowicki.

OKRĘG WYBORCZY NR 6 – obejmujący obszary powiatów:
górowski, milicki, oleśnicki, oławski, strzeliński, średzki, trzebnicki, wołowski, wrocławski.

OKRĘG WYBORCZY NR 7 – obejmujący część obszaru miasta na prawach powiatu
Wrocław:

Bieńkowice, Biskupin – Sępolno – Dąbie – Bartoszowice, Borek, Brochów, Gaj, Gajowice,
Grabiszyn – Grabiszyn, Huby, Jagodno, Klecina, Krzyki – Partynice, Księżę, Oporów,
Plac Grunwaldzki, Powstańców Śląskich, Przedmieście Oławskie, Przedmieście
Świdnickie, Stare Miasto, Tarnogaj, Wojszyce – Ołtaszyn, Zacisze – Zalesie – Szczytniki.

OKRĘG WYBORCZY NR 8 – obejmujący część obszaru miasta na prawach powiatu
Wrocław:

Gadów-Popowice Pd, Jerzmanowo – Jarnołtów – Strachowice – Osiniec, Karłowice –
Różanka, Kleczków, Kowale, Kuźniki, Leśnica, Lipa Piotrowska, Maślice, Muchobór Mały,
Muchobór Wielki, Nadodrze, Nowy Dwór, Ołbin, Osobowice – Rędzin, Pawłowice,
Pilczyce – Kozanów – Popowice, Polanowice – Poświętne – Ligota, Pracze Odrzańskie,
Psie Pole – Zawidawie, Sołtysowice, Swojczyce – Strachocin – Wojnów, Szczepin,
Świniary, Widawa, Żerniki.

Województwo kujawsko-pomorskie

OKRĘG WYBORCZY NR 9 – obejmujący obszary powiatów:
bydgoski, świecki, tucholski
oraz miasta na prawach powiatu:
Bydgoszcz.

OKRĘG WYBORCZY NR 10 – obejmujący obszary powiatów:
inowrocławski, mogileński, nakielski, sępoleński, żniński.

OKRĘG WYBORCZY NR 11 – obejmujący obszary powiatów:
chełmiński, toruński
oraz miasta na prawach powiatu:
Toruń.

OKRĘG WYBORCZY NR 12 – obejmujący obszary powiatów:
brodnicki, golubsko-dobrzyński, grudziądzki, rypiński, wąbrzeski
oraz miasta na prawach powiatu:
Grudziądz.

OKRĘG WYBORCZY NR 13 – obejmujący obszary powiatów:
aleksandrowski, lipnowski, radziejowski, włocławski
oraz miasta na prawach powiatu:
Włocławek.

Województwo lubelskie

OKRĘG WYBORCZY NR 14 – obejmujący obszary powiatów:
lubartowski, lukowski, opolski, puławski, rycki.

OKRĘG WYBORCZY NR 15 – obejmujący obszary powiatów:
janowski, kraśnicki, lubelski, łęczyński, świdnicki.

OKRĘG WYBORCZY NR 16 – obejmujący obszar miasta na prawach powiatu:
Lublin.

OKRĘG WYBORCZY NR 17 – obejmujący obszary powiatów:
bialski, parczewski, radzyński
oraz miasta na prawach powiatu:
Biała Podlaska.

OKRĘG WYBORCZY NR 18 – obejmujący obszary powiatów:
chełmski, krasnostawski, włodawski
oraz miasta na prawach powiatu:
Chełm.

OKRĘG WYBORCZY NR 19 – obejmujący obszary powiatów:
biłgorajski, hrubieszowski, tomaszowski, zamojski
oraz miasta na prawach powiatu:
Zamość.

Województwo lubuskie

OKRĘG WYBORCZY NR 20 – obejmujący obszary powiatów:
krośnieński, świebodziński, zielonogórski
oraz miasta na prawach powiatu:
Zielona Góra.

OKRĘG WYBORCZY NR 21 – obejmujący obszary powiatów:
gorzowski, międzyrzecki, strzelecko-drezdenecki, słubicki, sulęciński
oraz miasta na prawach powiatu:
Gorzów Wielkopolski.

OKRĘG WYBORCZY NR 22 – obejmujący obszary powiatów:
nowosolski, wschowski, żagański, żarski.

Województwo łódzkie

OKRĘG WYBORCZY NR 23 – obejmujący część obszaru miasta na prawach powiatu
Łódź:

Osiedle Bałuty Zachodnie, Osiedle Bałuty – Centrum, Osiedle Bałuty – Doły, Osiedle im.
Józefa Montwiłła – Mireckiego, Osiedle Julianów – Marysin – Rogi, Osiedle Karolew –
Retkinia Wschód, Osiedle Katedralna, Osiedle Koziny, Osiedle Lublinek – Pienista, Osiedle
Łągiewniki, Osiedle Nad Nerem, Osiedle Radogoszcz, Osiedle Retkinia Zachód – Smulsko,
Osiedle Stare Polesie, Osiedle Śródmieście – Wschód, Osiedle Teofilów – Wielkopolska,
Osiedle Zdrowie – Mania, Osiedle Złotno.

OKRĘG WYBORCZY NR 24 – obejmujący obszary powiatów:
brzeziński, łódzki wschodni
oraz część obszaru miasta na prawach powiatu
Łódź:

Osiedle Andrzejów, Osiedle Chojny, Osiedle Chojny – Dąbrowa, Osiedle Dolina Łódki,
Osiedle Górniak, Osiedle Mileszki, Osiedle Nowosolna, Osiedle Nr 33, Osiedle Olechów –
Janów, Osiedle Piastów – Kurak, Osiedle Rokicie, Osiedle Ruda, Osiedle Stary Widzew,
Osiedle Stoki, Osiedle Widzew-Wschód, Osiedle Wiskitno, Osiedle Wzniesień Łódzkich,
Osiedle Zarzew.

OKRĘG WYBORCZY NR 25 – obejmujący obszary powiatów:
kutnowski, łączycki, łowicki, poddębicki.

OKRĘG WYBORCZY NR 26 – obejmujący obszary powiatów:
łaski, pabianicki, zgierski.

OKRĘG WYBORCZY NR 27 – obejmujący obszary powiatów:
pajęczański, sieradzki, wieluński, wieruszowski, zduńskowolski.

OKRĘG WYBORCZY NR 28 – obejmujący obszary powiatów:
bełchatowski, piotrkowski, radomszczański
oraz miasta na prawach powiatu:
Piotrków Trybunalski.

OKRĘG WYBORCZY NR 29 – obejmujący obszary powiatów:
opoczyński, rawski, skierniewicki, tomaszowski
oraz miasta na prawach powiatu:
Skierniewice.

Województwo małopolskie

OKRĘG WYBORCZY NR 30 – obejmujący obszary powiatów:
chrzanowski, myślenicki, oświęcimski, suski, wadowicki.

OKRĘG WYBORCZY NR 31 – obejmujący obszary powiatów:
krakowski, miechowski, olkuski.

OKRĘG WYBORCZY NR 32 – obejmujący część obszaru miasta na prawach powiatu
Kraków:
Dzielnica II, Dzielnica III, Dzielnica IV, Dzielnica XIV, Dzielnica XV, Dzielnica XVI,
Dzielnica XVII, Dzielnica XVIII.

OKRĘG WYBORCZY NR 33 – obejmujący część obszaru miasta na prawach powiatu
Kraków:
Dzielnica I, Dzielnica V, Dzielnica VI, Dzielnica VII, Dzielnica VIII, Dzielnica IX,
Dzielnica X, Dzielnica XI, Dzielnica XII, Dzielnica XIII.

OKRĘG WYBORCZY NR 34 – obejmujący obszary powiatów:
bocheński, brzeski, proszowicki, wielicki.

OKRĘG WYBORCZY NR 35 – obejmujący obszary powiatów:
dąbrowski, tarnowski
oraz miasta na prawach powiatu:
Tarnów.

OKRĘG WYBORCZY NR 36 – obejmujący obszary powiatów:
limanowski, nowotarski, tatrzański.

OKRĘG WYBORCZY NR 37 – obejmujący obszary powiatów:
gorlicki, nowosądecki
oraz miasta na prawach powiatu:
Nowy Sącz.

Województwo mazowieckie

OKRĘG WYBORCZY NR 38 – obejmujący obszary powiatów:
gostyniński, plocki, sierpecki, sochaczewski, żyrardowski
oraz miasta na prawach powiatu:
Płock.

OKRĘG WYBORCZY NR 39 – obejmujący obszary powiatów:
ciechanowski, mławski, płoński, przasnyski, żuromiński.

OKRĘG WYBORCZY NR 40 – obejmujący obszary powiatów:
legionowski, nowodworski, warszawski zachodni, wołomiński.

OKRĘG WYBORCZY NR 41 – obejmujący obszary powiatów:
grodziski, otwocki, piaseczyński, pruszkowski.

OKRĘG WYBORCZY NR 42 – obejmujący część obszaru miasta na prawach powiatu
Warszawa:
Praga Południe, Praga Północ, Rembertów, Targówek, Wesoła.

OKRĘG WYBORCZY NR 43 – obejmujący część obszaru miasta na prawach powiatu
Warszawa:
Mokotów, Ursynów, Wawer, Wilanów.

OKRĘG WYBORCZY NR 44 – obejmujący część obszaru miasta na prawach powiatu
Warszawa:
Białołęka, Bielany, Śródmieście, Żoliborz.

OKRĘG WYBORCZY NR 45 – obejmujący część obszaru miasta na prawach powiatu
Warszawa:
Bemowo, Ochota, Ursus, Włochy, Wola.

OKRĘG WYBORCZY NR 46 – obejmujący obszary powiatów:
makowski, ostrołęcki, ostrowski, pułtuski, wyszkowski
oraz miasta na prawach powiatu:
Ostrołęka.

OKRĘG WYBORCZY NR 47 – obejmujący obszary powiatów:
garwoliński, miński, węgrowski.

OKRĘG WYBORCZY NR 48 – obejmujący obszary powiatów:
łosicki, siedlecki, sokołowski
oraz miasta na prawach powiatu:
Siedlce.

OKRĘG WYBORCZY NR 49 – obejmujący obszary powiatów:
białobrzegi, grójecki, kozienicki, przysuski.

OKRĘG WYBORCZY NR 50 – obejmujący obszary powiatów:
lipski, radomski, szydłowiecki, zwoleński
oraz miasta na prawach powiatu:
Radom.

Województwo opolskie

OKRĘG WYBORCZY NR 51 – obejmujący obszary powiatów:
brzeski, kluczborski, namysłowski, nyski, prudnicki.

OKRĘG WYBORCZY NR 52 – obejmujący obszar powiatu:
opolski
oraz miasta na prawach powiatu:
Opole.

OKRĘG WYBORCZY NR 53 – obejmujący obszary powiatów:
głubczycki, kędzierzyńsko-kozielski, krapkowicki, oleski, strzelecki.

Województwo podkarpackie

OKRĘG WYBORCZY NR 54 – obejmujący obszary powiatów:
leżajski, niżański, stalowowolski, tarnobrzegi
oraz miasta na prawach powiatu:
Tarnobrzeg.

OKRĘG WYBORCZY NR 55 – obejmujący obszary powiatów:
dębicki, kolbuszowski, mielecki, ropczycko-sędziszowski, strzyżowski.

OKRĘG WYBORCZY NR 56 – obejmujący obszary powiatów:
łańcucki, rzeszowski
oraz miasta na prawach powiatu:
Rzeszów.

OKRĘG WYBORCZY NR 57 – obejmujący obszary powiatów:
brzozowski, jasielski, krośnieński
oraz miasta na prawach powiatu:
Krosno.

OKRĘG WYBORCZY NR 58 – obejmujący obszary powiatów:
bieszczadzki, jarosławski, leski, lubaczowski, przemyski, przeworski, sanocki,
oraz miasta na prawach powiatu:
Przemyśl.

Województwo podlaskie

OKRĘG WYBORCZY NR 59 – obejmujący obszary powiatów:
augustowski, grajewski, kolneński, łomżyński, moniecki, sejneński, suwalski, zambrowski
oraz miast na prawach powiatu:
Łomża i Suwałki.

OKRĘG WYBORCZY NR 60 – obejmujący obszary powiatów:
białostocki, sokólski
oraz miasta na prawach powiatu:
Białystok.

OKRĘG WYBORCZY NR 61 – obejmujący obszary powiatów:
bielski, hajnowski, siemiatycki, wysokomazowiecki.

Województwo pomorskie

OKRĘG WYBORCZY NR 62 – obejmujący obszary powiatów:
łęborski, słupski, wejherowski
oraz miasta na prawach powiatu:
Słupsk.

OKRĘG WYBORCZY NR 63 – obejmujący obszary powiatów:
bytowski, chojnicki, człuchowski, kartuski, kościerski.

OKRĘG WYBORCZY NR 64 – obejmujący obszar powiatu:
pucki
oraz miasta na prawach powiatu:
Gdynia.

OKRĘG WYBORCZY NR 65 – obejmujący obszary miast na prawach powiatu:
Gdańsk, Sopot.

OKRĘG WYBORCZY NR 66 – obejmujący obszary powiatów:
gdański, starogardzki, tczewski.

OKRĘG WYBORCZY NR 67 – obejmujący obszary powiatów:
kwidzyński, malborski, nowodworski, sztumski.

Województwo śląskie

OKRĘG WYBORCZY NR 68 – obejmujący obszary powiatów:
częstochowski, kłobucki, lubliniecki, myszkowski.

OKRĘG WYBORCZY NR 69 – obejmujący obszar miasta na prawach powiatu:
Częstochowa.

OKRĘG WYBORCZY NR 70 – obejmujący obszary powiatów:
gliwicki, tarnogórski
oraz miasta na prawach powiatu:
Gliwice.

OKRĘG WYBORCZY NR 71 – obejmujący obszary miast na prawach powiatu:
Bytom, Zabrze.

OKRĘG WYBORCZY NR 72 – obejmujący obszary powiatów:
raciborski, wodzisławski
oraz miast na prawach powiatu:
Jastrzębie-Zdrój, Żory.

OKRĘG WYBORCZY NR 73 – obejmujący obszary powiatów:
mikołowski, rybnicki
oraz miasta na prawach powiatu:
Rybnik.

OKRĘG WYBORCZY NR 74 – obejmujący obszar miast na prawach powiatu:
Chorzów, Piekary Śląskie, Ruda Śląska, Siemianowice Śląskie, Świętochłowice.

OKRĘG WYBORCZY NR 75 – obejmujący obszar powiatu:
bieruńsko-lędziński
oraz miast na prawach powiatu:
Mysłowice, Tychy.

OKRĘG WYBORCZY NR 76 – obejmujący obszary powiatów:
będziniński, zawierciański
oraz miasta na prawach powiatu:
Dąbrowa Górnicza.

OKRĘG WYBORCZY NR 77 – obejmujący obszary miast na prawach powiatu:
Jaworzno, Sosnowiec.

OKRĘG WYBORCZY NR 78 – obejmujący obszary powiatów:
bielski, pszczyński
oraz miasta na prawach powiatu:
Bielsko-Biała.

OKRĘG WYBORCZY NR 79 – obejmujący obszary powiatów:
cieszyński, żywiecki.

OKRĘG WYBORCZY NR 80 – obejmujący obszar miasta na prawach powiatu:
Katowice.

Województwo świętokrzyskie

OKRĘG WYBORCZY NR 81 – obejmujący obszary powiatów:
buski, jędrzejowski, kazimierski, konecki, pińczowski, staszowski, włoszczowski.

OKRĘG WYBORCZY NR 82 – obejmujący obszary powiatów:
opatowski, ostrowiecki, sandomierski, skarżyski, starachowicki.

OKRĘG WYBORCZY NR 83 – obejmujący obszar powiatu:
kielecki
oraz miasta na prawach powiatu:
Kielce.

Województwo warmińsko-mazurskie

OKRĘG WYBORCZY NR 84 – obejmujący obszary powiatów:
bartoszycki, braniewski, elbląski, lidzbarski
oraz miasta na prawach powiatu:
Elbląg.

OKRĘG WYBORCZY NR 85 – obejmujący obszary powiatów:
działdowski, iławski, nowomiejski, ostródzki.

OKRĘG WYBORCZY NR 86 – obejmujący obszary powiatów:
nidzicki, olsztyński, szczycieński.
oraz miasta na prawach powiatu:
Olsztyn.

OKRĘG WYBORCZY NR 87 – obejmujący obszary powiatów:
ełcki, giżycki, gołdapski, kętrzyński, mrągowski, olecki, piski, węgorzewski.

Województwo wielkopolskie

OKRĘG WYBORCZY NR 88 – obejmujący obszary powiatów:
chodzieski, czarnkowsko-trzcianecki, pilski, wągrowiecki, złotowski.

OKRĘG WYBORCZY NR 89 – obejmujący obszary powiatów:
grodziski, międzychodzki, nowotomyski, obornicki, szamotulski, wolsztyński.

OKRĘG WYBORCZY NR 90 – obejmujący obszar powiatu:
poznański.

OKRĘG WYBORCZY NR 91 – obejmujący obszar miasta na prawach powiatu:
Poznań.

OKRĘG WYBORCZY NR 92 – obejmujący obszary powiatów:
gnieźnieński, słupecki, średzki, śremski, wrzesiński.

OKRĘG WYBORCZY NR 93 – obejmujący obszary powiatów:
kolski, koniński, turecki
oraz miasta na prawach powiatu:
Konin.

OKRĘG WYBORCZY NR 94 – obejmujący obszary powiatów:
gostyński, kościański, leszczyński, rawicki
oraz miasta na prawach powiatu:
Leszno.

OKRĘG WYBORCZY NR 95 – obejmujący obszary powiatów:
kępiński, krotoszyński, ostrowski, ostrzeszowski.

OKRĘG WYBORCZY NR 96 – obejmujący obszary powiatów:
jarociński, kaliski, pleszewski.
oraz miasta na prawach powiatu:
Kalisz.

Województwo zachodniopomorskie

OKRĘG WYBORCZY NR 97 – obejmujący obszar powiatu:
policki
oraz miasta na prawach powiatu:
Szczecin.

OKRĘG WYBORCZY NR 98 – obejmujący obszary powiatów:
goleniowski, gryficki, gryfiński, kamieński, łobeski, myśliborski, pyrzycki, stargardzki
oraz miasta na prawach powiatu:
Świnoujście.

OKRĘG WYBORCZY NR 99 – obejmujący obszary powiatów:
białogardzki, choszczeński, drawski, kołobrzesci, świdwiński, wałecki.

OKRĘG WYBORCZY NR 100 – obejmujący obszary powiatów:
koszaliński, sławieński, szczecinecki
oraz miasta na prawach powiatu:
Koszalin.

[...]

**POSTANOWIENIE
PREZYDENTA RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ**

z dnia 4 sierpnia 2011 r.

**w sprawie zarządzenia wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu
Rzeczypospolitej Polskiej**

(Dz. U. Nr 162, poz. 978)

Na podstawie art. 98 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 2 kwietnia 1997 r. oraz art. 194 § 1 w związku z art. 257 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz. U. Nr 21, poz. 112, z późn. zm.¹⁾) stanowi się, co następuje:

§ 1. Zarządzam wybory do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej.

§ 2. Dzień wyborów wyznaczam na niedzielę 9 października 2011 r.

§ 3. Dni, w których upływają terminy wykonania czynności wyborczych, określa kalendarz wyborczy stanowiący załącznik do postanowienia.

§ 4. Postanowienie wchodzi w życie z dniem ogłoszenia.

Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej
(-) Bronisław Komorowski

¹⁾ Zmiany wymienionej ustawy zostały ogłoszone w Dz. U. z 2011 r. Nr 26, poz. 134^{*)}, Nr 94, poz. 550, Nr 102, poz. 588, Nr 134, poz. 777, Nr 147, poz. 881 i Nr 149, poz. 889.

^{*)} Ustawa z dnia 3 lutego 2011 r. o zmianie ustawy – Kodeks wyborczy ogłoszona w Dz. U. Nr 26, poz. 134 utraciła moc obowiązującą z dniem 21 lipca 2011 r. na mocy wyroku Trybunału Konstytucyjnego z dnia 20 lipca 2011 r. sygn. akt K 9/11 (Dz. U. Nr 149, poz. 889).

Załącznik

**KALENDARZ WYBORCZY DLA WYBORÓW DO SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ
POLSKIEJ I DO SENATU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ W DNIU 9
PAŹDZIERNIKA 2011 R.**

Data wykonania czynności wyborczych *)	Treść czynności wyborczych
1	2
do dnia 20 sierpnia 2011 r.	— zawiadomienie Państwowej Komisji Wyborczej: – przez organ partii politycznej o utworzeniu komitetu wyborczego, – przez pełnomocnika wyborczego o utworzeniu koalicyjnego komitetu wyborczego lub o utworzeniu komitetu wyborczego wyborców
do dnia 22 sierpnia 2011 r.	— powołanie okręgowych komisji wyborczych
do dnia 30 sierpnia 2011 r. do godz. 24⁰⁰	— zgłaszanie list kandydatów na posłów oraz kandydatów na senatorów w celu zarejestrowania
do dnia 4 września 2011 r.	— utworzenie obwodów głosowania w szpitalach, zakładach pomocy społecznej, zakładach karnych i aresztach śledczych, domach studenckich i zespołach tych domów oraz ustalenie ich granic, siedzib i numerów

Data wykonania czynności wyborczych *)	Treść czynności wyborczych
1	2
do dnia 9 września 2011 r.	— podanie do wiadomości publicznej informacji o numerach i granicach obwodów głosowania oraz siedzibach obwodowych komisji wyborczych, w tym o siedzibach obwodowych komisji wyborczych właściwych dla głosowania korespondencyjnego, i o lokalach przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych; — zgłaszanie przez armatorów wniosków o utworzenie obwodów głosowania na polskich statkach morskich
do dnia 16 września 2011 r.	— zgłaszanie kandydatów do obwodowych komisji wyborczych przez pełnomocników komitetów wyborczych
do dnia 18 września 2011 r.	— powołanie przez wójtów (burmistrzów, prezydentów miast) obwodowych komisji wyborczych; — podanie do wiadomości publicznej informacji o numerach i granicach obwodów głosowania utworzonych za granicą oraz siedzibach obwodowych komisji wyborczych, w tym o siedzibach obwodowych komisji wyborczych właściwych dla głosowania korespondencyjnego; — zgłaszanie wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta) przez wyborców niepełnosprawnych zamiaru głosowania korespondencyjnego w kraju, w tym przy pomocy nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille'a; — sporządzenie spisów wyborców przez gminy
od dnia 18 września 2011 r. do dnia 25 września 2011 r.	— składanie przez żołnierzy pełniących zasadniczą lub okresową służbę wojskową oraz pełniących służbę w charakterze kandydatów na żołnierzy zawodowych lub odbywających ćwiczenia i przeszkolenie wojskowe, a także ratowników odbywających zasadniczą służbę wojskową w obronie cywilnej poza miejscem stałego zamieszkania oraz policjantów z jednostek skoszarowanych, funkcjonariuszy Biura Ochrony Rządu, Straży Granicznej, Państwowej Straży Pożarnej oraz Służby Więziennej pełniących służbę w systemie skoszarowanym, wniosków o dopisanie do wybranego przez nich spisu wyborców sporządzanego dla miejscowości, w której odbywają służbę
od dnia 24 września 2011 r. do dnia 7 października 2011 r. do godz. 24⁰⁰	— nieodpłatne rozpowszechnianie audycji wyborczych w programach publicznych nadawców radiowych i telewizyjnych przygotowanych przez komitety wyborcze
do dnia 24 września 2011 r.	— zgłaszanie konsulowi przez wyborców zamiaru głosowania korespondencyjnego za granicą

Data wykonania czynności wyborczych *)	Treść czynności wyborczych
1	2
do dnia 25 września 2011 r.	— składanie wniosków przez wyborców niepełnosprawnych o dopisanie ich do spisu w wybranym przez siebie obwodzie głosowania na obszarze gminy właściwej ze względu na miejsce stałego zamieszkania; — zgłaszanie wójtowi (burmistrzowi, prezydentowi miasta) przez wyborców niepełnosprawnych zamiaru głosowania w lokalu wyborczym przy użyciu nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille’a
do dnia 29 września 2011 r.	— podanie przez okręgowe komisje wyborcze, w formie obwieszczenia, informacji o zarejestrowanych listach kandydatów na posłów oraz zarejestrowanych kandydatach na senatorów; — składanie wniosków o sporządzenie aktu pełnomocnictwa do głosowania
do dnia 4 października 2011 r.	— składanie wniosków przez wyborców przebywających czasowo na obszarze gminy lub wyborców nigdzie niezamieszkałych o dopisanie do spisu wyborców; — składanie przez komitety wyborcze wyborców zrzeszonych w zarejestrowanych organizacjach mniejszości narodowych oświadczeń do Państwowej Komisji Wyborczej o korzystaniu ich list kandydatów na posłów ze zwolnienia z warunku określonego w art. 196 § 1 Kodeksu wyborczego, tj. obowiązku przekroczenia progu wyborczego
do dnia 6 października 2011 r.	— zgłaszanie przez wyborców przebywających za granicą wniosków o wpisanie do spisu wyborców w obwodach głosowania utworzonych za granicą; — zgłaszanie przez wyborców przebywających na polskich statkach morskich wniosków o wpisanie do spisów wyborców w obwodach głosowania utworzonych na tych statkach
w dniu 7 października 2011 r. o godz. 24⁰⁰	— zakończenie kampanii wyborczej
w dniu 9 października 2011 r. godz. 7⁰⁰-21⁰⁰	— głosowanie

*) Zgodnie z art. 9 § 2 i 3 Kodeksu wyborczego jeżeli koniec terminu wykonania czynności określonej w Kodeksie przypada na sobotę albo na dzień ustawowo wolny od pracy, termin upływa pierwszego roboczego dnia po tym dniu. Jeżeli Kodeks nie stanowi inaczej, czynności wyborcze są dokonywane w godzinach urzędowania sądów, organów wyborczych, urzędów gmin oraz konsulatów.

II

WYNIKI GŁOSOWANIA I WYNIKI WYBORÓW

OBWIESZCZENIE
PAŃSTWOWEJ KOMISJI WYBORCZEJ

z dnia 11 października 2011 r.

**o wynikach wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r.**

(Dz. U. Nr 218, poz. 1294)

(wyciąg)

Na podstawie art. 238 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. — Kodeks wyborczy (Dz. U. Nr 21, poz. 112 z późn. zm.¹⁾) Państwowa Komisja Wyborcza ogłasza wyniki wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r.

Dział I.

Dane zbiorcze w skali kraju

Rozdział 1. Dane ogólne

1. Wybory przeprowadziły: Państwowa Komisja Wyborcza, 41 okręgowych komisji wyborczych i 25 993 obwodowe komisje wyborcze. W skład obwodowych komisji wyborczych powołano 202 376 wyborców.
2. Wybierano 460 posłów spośród 7 035 kandydatów zgłoszonych na 338 listach kandydatów przez 11 komitetów wyborczych.

Rozdział 2. Zbiorcze dane o głosowaniu

1. Liczba osób uprawnionych do głosowania wynosiła 30 762 931; pakiety wyborcze wysłano 22 951 osobom.
2. Karty do głosowania wydano 15 053 754 osobom, w tym 12 427 kart wydano na podstawie przedstawionego pełnomocnictwa.
3. Z urn wyjęto 15 063 945 kart do głosowania, w tym 17 161 kart z kopert na karty do głosowania.
4. Liczba kart nieważnych wyniosła 13 918.
5. Liczba kart ważnych wyniosła 15 050 027.
6. Frekwencja wyborcza wyniosła 48,92%.
7. Liczba głosów nieważnych wyniosła 680 524, co stanowi 4,52% ogólnej liczby głosów.
8. Liczba głosów ważnych wyniosła 14 369 503, co stanowi 95,48% ogólnej liczby głosów.

Rozdział 3. Zbiorne wyniki głosowania na listy kandydatów i wyniki wyborów posłów w skali kraju

1. Na poszczególne listy kandydatów oddano w skali kraju następującą liczbę głosów ważnych:
  - 1) na listy nr 1 zgłoszone przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość oddano 4 295 016 głosów, to jest 29,89%;
  - 2) na listy nr 2 zgłoszone przez Komitet Wyborczy Polska Jest Najważniejsza oddano 315 393 głosy, to jest 2,19%;
  - 3) na listy nr 3 zgłoszone przez Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej oddano 1 184 303 głosy, to jest 8,24%;
  - 4) na listy nr 4 zgłoszone przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota oddano 1 439 490 głosów, to jest 10,02%;
  - 5) na listy nr 5 zgłoszone przez Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe oddano 1 201 628 głosów, to jest 8,36%;
  - 6) na listy nr 6 zgłoszone przez Komitet Wyborczy Polska Partia Pracy – Sierpień 80 oddano 79 147 głosów, to jest 0,55%;
  - 7) na listy nr 7 zgłoszone przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP oddano 5 629 773 głosy, to jest 39,18%;
  - 8) na listy nr 8 zgłoszone przez Komitet Wyborczy Nasz Dom Polska-Samoobrona Andrzeja Leppera oddano 9 733 głosy, to jest 0,07%;
  - 9) na listy nr 9 zgłoszone przez Komitet Wyborczy Nowa Prawica – Janusza Korwin-Mikke oddano 151 837 głosów, to jest 1,06%;
  - 10) na listy nr 10 zgłoszone przez Komitet Wyborczy Prawica oddano 35 169 głosów, to jest 0,24%;
  - 11) na listę nr 11 zgłoszoną przez Komitet Wyborczy Wyborców Mniejszość Niemiecka w okręgu nr 21 oddano 28 014 głosów, to jest 0,19%.
2. Państwowa Komisja Wyborcza, zgodnie z art. 231 § 2 i przy uwzględnieniu art. 197 § 1 Kodeksu wyborczego, stwierdziła, że warunki uprawniające do uczestniczenia w podziale mandatów w okręgach wyborczych spełniły następujące listy kandydatów:
  - 1) listy nr 1 zgłoszone przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość;
  - 2) listy nr 3 zgłoszone przez Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej;
  - 3) listy nr 4 zgłoszone przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota;
  - 4) listy nr 5 zgłoszone przez Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe;
  - 5) listy nr 7 zgłoszone przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP;
  - 6) lista nr 11 zgłoszona w okręgu nr 21 przez Komitet Wyborczy Wyborców Mniejszość Niemiecka.

3. W podziale mandatów w okręgach wyborczych nie brały udziału następujące listy kandydatów, gdyż nie spełniły warunków określonych w art. 196 § 1 Kodeksu wyborczego:
  - 1) listy nr 2 zgłoszone przez Komitet Wyborczy Polska Jest Najważniejsza;
  - 2) listy nr 6 zgłoszone przez Komitet Wyborczy Polska Partia Pracy – Sierpień 80;
  - 3) listy nr 8 zgłoszone przez Komitet Wyborczy Nasz Dom Polska-Samoobrona Andrzeja Leppera;
  - 4) listy nr 9 zgłoszone przez Komitet Wyborczy Nowa Prawica – Janusza Korwin-Mikke;
  - 5) listy nr 10 zgłoszone przez Komitet Wyborczy Prawica.
4. Listy komitetów wyborczych uprawnionych do uczestniczenia w podziale mandatów uzyskały w kraju następującą liczbę mandatów:
  - 1) listy nr 1 zgłoszone przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość uzyskały 157 mandatów;
  - 2) listy nr 3 zgłoszone przez Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej uzyskały 27 mandatów;
  - 3) listy nr 4 zgłoszone przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota uzyskały 40 mandatów;
  - 4) listy nr 5 zgłoszone przez Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe uzyskały 28 mandatów;
  - 5) listy nr 7 zgłoszone przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP uzyskały 207 mandatów;
  - 6) lista nr 11 zgłoszona w okręgu nr 21 przez Komitet Wyborczy Wyborców Mniejszość Niemiecka uzyskała 1 mandat.

Dział II.

Wyniki głosowania i wyniki wyborów w okręgach wyborczych

Rozdział 1. Okręg wyborczy nr 1

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 12 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:
  - 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 95 277 głosów, przypadły 4 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
    - a) LIPIŃSKI Adam Józef 25 523,
    - b) MACHAŁEK Marzena Anna 11 812,

- c) WITEK Elżbieta Barbara 9 381,
  - d) ZUBOWSKI Wojciech Michał 6 800.
- 2) liście nr 3 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej, na którą oddano 45 825 głosów, przypadły 2 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
- a) SEKUŁA-SZMAJDZIŃSKA Małgorzata Helena 15 883,
  - b) ZBRZYŻNY Ryszard 11 990.
- 3) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 39 899 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
- a) KMIECIK Henryk Ryszard 13 015.
- 4) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 136 683 głosy, przypadło 5 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
- a) SCHETYNA Grzegorz Juliusz 67 670,
  - b) DROZD Ewa 14 205,
  - c) CZERNOW Zofia 7 740,
  - d) KROPIWNICKI Robert 6 029,
  - e) WOJNAROWSKI Norbert Ryszard 5 981.

Rozdział 2. Okręg wyborczy nr 2

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 8 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:
- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 54 271 głosów, przypadły 2 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
    - a) ŚWIĘCZKOWSKI Bogdan Roman 17 109,
    - b) ZALEWSKA Anna Elżbieta 14 999.
  - 2) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 28 853 głosy, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy została wybrana kandydatka, która otrzymała największą liczbę głosów:
    - a) SZYMIEC-RACZYŃSKA Halina Jadwiga 12 654.
  - 3) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 102 368 głosów, przypadło 5 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
    - a) MRZYGŁOCKA Izabela Katarzyna 31 697,

b) SZULC Jakub Maciej	17 230,
c) WIELICHOWSKA Monika	10 589,
d) SMOLARZ Tomasz	9 893,
e) KOŁACZ-LESZCZYŃSKA Agnieszka Maria	6 762.

Rozdział 3. Okręg wyborczy nr 3

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 14 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:

- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 127 311 głosów, przypadły 4 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) JACKIEWICZ Dawid Bohdan 26 648,
  - b) UJAZDOWSKI Kazimierz Michał 26 221,
  - c) JĘDRYSEK Mariusz Orion 22 381,
  - d) ŚWIAT Jacek 14 904.
- 2) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 47 626 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
  - a) ELSNER Wincenty Aleksander 15 969.
- 3) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 250 869 głosów, przypadło 9 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) ZDROJEWSKI Bogdan Andrzej 149 962,
  - b) PIECHOTA Sławomir Jan 11 750,
  - c) WOLAK Ewa Wanda 11 554,
  - d) JAROS Michał 9 635,
  - e) CHARŁAMPOWICZ Jarosław 8 399,
  - f) HUSKOWSKI Stanisław Tadeusz 7 164,
  - g) ŁAPIŃSKI Marek 6 357,
  - h) ZIELIŃSKI Maciej Jerzy 6 099,
  - i) KACZOR Roman Bronisław 5 302.

Rozdział 4. Okręg wyborczy nr 4

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 12 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:

- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 80 632 głosy, przypadły 3 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:

a) ZŁOTOWSKI Kosma Tadeusz	21 607,
b) LATOS Tomasz Edward	20 308,
c) KOWNACKI Bartosz Józef	7 735.

- 2) liście nr 3 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej, na którą oddano 38 001 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy została wybrana kandydatka, która otrzymała największą liczbę głosów:

a) BAŃKOWSKA Anna Danuta	16 203.
--------------------------	---------

- 3) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 44 447 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:

a) KRUPA Łukasz Marcin	18 401.
------------------------	---------

- 4) liście nr 5 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe, na którą oddano 30 509 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:

a) KŁOPOTEK Eugeniusz	13 287.
-----------------------	---------

- 5) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 158 938 głosów, przypadło 6 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:

a) SIKORSKI Radosław Tomasz	91 720,
b) BREJZA Krzysztof	12 600,
c) PIOTROWSKA Teresa	10 009,
d) OLSZEWSKI Paweł Bartosz	9 257,
e) KATULSKI Jarosław Paweł	5 872,
f) KOZŁOWSKA Iwona Maria	4 668.

Rozdział 5. Okręg wyborczy nr 5

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 13 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:

- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 91 049 głosów, przypadły 4 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:

a) GIRZYŃSKI Zbigniew	24 907,
b) ZBONIKOWSKI Łukasz	17 327,
c) ARDANOWSKI Jan Krzysztof	14 841,
d) SOBECKA Anna Elżbieta	6 990.

- 2) liście nr 3 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej, na którą oddano 35 253 głosy, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:

a) WENDERLICH Jerzy Jan	19 078.
-------------------------	---------

- 3) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 37 741 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:

a) WYDRZYŃSKI Maciej	15 311.
----------------------	---------

- 4) liście nr 5 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe, na którą oddano 33 443 głosy, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:

a) SOSNOWSKI Zbigniew	7 354.
-----------------------	--------

- 5) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 140 681 głosów, przypadło 6 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:

a) LENZ Tomasz	28 998,
b) MĘŻYDŁO Antoni	17 077,
c) KOPACZEWSKA Domicela Katarzyna	16 992,
d) DZIĘCIOŁ Janusz Andrzej	13 907,
e) SZYMAŃSKI Tomasz Józef	7 510,
f) WOJTKOWSKI Marek	7 352.

Rozdział 6. Okręg wyborczy nr 6

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 15 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:

- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 177 543 głosy, przypadło 6 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) KRUK Elżbieta Małgorzata 30 048,
  - b) SPRAWKA Lech Stanisław 23 848,
  - c) MASŁOWSKA Gabriela 17 777,
  - d) SADURSKA Małgorzata Barbara 15 946,
  - e) MICHAŁKIEWICZ Krzysztof Stefan 11 816,
  - f) ŻACZEK Jarosław 11 278.
- 2) liście nr 3 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej, na którą oddano 29 799 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
  - a) CZERNIAK Jacek Andrzej 5 965.
- 3) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 54 139 głosów, przypadły 2 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) POPIOŁEK Zofia 18 752,
  - b) KABACIŃSKI Michał 6 984.
- 4) liście nr 5 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe, na którą oddano 57 606 głosów, przypadły 2 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) HETMAN Krzysztof Andrzej 10 804,
  - b) ŁOPATA Jan Zbigniew 8 725.
- 5) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 116 252 głosy, przypadły 4 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) MUCHA Joanna 45 568,
  - b) KARPIŃSKI Włodzimierz Witold 16 498,
  - c) GAŚSIOR-MAREK Magdalena Ewa 14 676,
  - d) KUCHARSKI Cezary 7 910.

Rozdział 7. Okręg wyborczy nr 7

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 12 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:

- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 124 084 głosy, przypadło 5 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) ZAWIŚLAK Sławomir 24 478,
  - b) MAZUREK Beata 22 249,
  - c) ABRAMOWICZ Adam Krzysztof 12 708,
  - d) SZELIGA Piotr 8 222,
  - e) RĘBEK Jerzy 7 503.
- 2) liście nr 3 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej, na którą oddano 24 513 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
  - a) MATUSZCZAK Zbigniew 8 017.
- 3) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 38 296 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
  - a) POZNAŃSKI Marek 16 640.
- 4) liście nr 5 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe, na którą oddano 57 882 głosy, przypadły 2 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) STEFANIUK Franciszek Jerzy 10 527,
  - b) TOKARSKA Genowefa 8 906.
- 5) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 63 005 głosów, przypadły 3 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) ŻMIJAN Stanisław 14 202,
  - b) GRAD Mariusz 9 962,
  - c) RANIEWICZ Grzegorz Artur 7 907.

Rozdział 8. Okręg wyborczy nr 8

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 12 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:

- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 72 302 głosy, przypadły 3 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:

a) RAFALSKA Elżbieta	14 812,
b) MATERNA Jerzy Marian	12 868,
c) AST Marek	12 598.

- 2) liście nr 3 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej, na którą oddano 34 300 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:

a) WONTOR Bogusław Tadeusz	8 065.
----------------------------	--------

- 3) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 38 958 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:

a) MROCZEK Maciej Zbigniew	15 335.
----------------------------	---------

- 4) liście nr 5 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Polskie Stronictwo Ludowe, na którą oddano 25 575 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:

a) ZYCH Józef	6 919.
---------------	--------

- 5) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 148 970 głosów, przypadło 6 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:

a) BUKIEWICZ Bożenna	38 017,
b) NIESIOŁOWSKI Stefan Konstanty	36 993,
c) SIBIŃSKA Krystyna Mieczysława	8 756,
d) PAHL Witold	7 235,
e) SŁAWIAK Bożena Maria	6 673,
f) SŁUGOCKI Waldemar Jan	6 465.

Rozdział 9. Okręg wyborczy nr 9

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 10 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:

- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 90 558 głosów, przypadły 3 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:

a) WASZCZYKOWSKI Witold Jan	36 854,
b) BARSKI Dariusz	12 245,
c) TOMASZEWSKI Jan	8 114.

- 2) liście nr 3 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej, na którą oddano 35 069 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:

a) JOŃSKI Dariusz	15 164.
-------------------	---------

- 3) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 39 204 głosy, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:

a) KOTLIŃSKI Roman	17 720.
--------------------	---------

- 4) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 171 750 głosów, przypadło 5 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:

a) KWIATKOWSKI Krzysztof	68 814,
b) GODSON John Abraham	29 832,
c) GRABARCZYK Cezary Stanisław	24 582,
d) ŚLEDZIŃSKA-KATARASIŃSKA Iwona Elżbieta	16 279,
e) NIEMCZYK Małgorzata Barbara	10 959.

Rozdział 10. Okręg wyborczy nr 10

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 9 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:

- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą

oddano 103 472 głosy, przypadły 4 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:

a) MACIEREWICZ Antoni	41 871,
b) TELUS Robert	11 305,
c) SELIGA Dariusz Michał	8 129,
d) WITKO Marcin	6 535.
- 2) liście nr 3 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej, na którą oddano 23 988 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
a) OSTROWSKI Artur Zygmunt	7 884.
- 3) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 23 010 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
a) DOMARACKI Marek Robert	9 986.
- 4) liście nr 5 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe, na którą oddano 34 789 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy została wybrana kandydatka, która otrzymała największą liczbę głosów:
a) OZGA Krystyna Ewa	9 207.
- 5) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 66 889 głosów, przypadły 2 mandaty. Posłami z tej listy zostały wybrane kandydatki, które otrzymały największą liczbę głosów:
a) RADZISZEWSKA Elżbieta	19 269,
b) RUTKOWSKA Dorota	10 268.

Rozdział 11. Okręg wyborczy nr 11

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 12 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:

- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 109 205 głosów, przypadło 5 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
a) SCHREIBER Grzegorz Zenon	17 808,
b) MATUSZEWSKI Marek	16 207,
c) POLAK Piotr Stanisław	9 022,
d) WOŹNIAK Tadeusz Jacek	8 996,
e) MASTALEREK Marcin	8 509.

- 2) liście nr 3 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej, na którą oddano 29 933 głosy, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
  - a) OLEJNICZAK Cezary Roman 7 082.
- 3) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 35 623 głosy, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
  - a) PACHOLSKI Michał Tomasz 12 918.
- 4) liście nr 5 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe, na którą oddano 42 671 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
  - a) ŁUCZAK Mieczysław Marcin 9 373.
- 5) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 106 601 głosów, przypadły 4 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) BIERNAT Andrzej Zbigniew 25 721,
  - b) HANAJCZYK Agnieszka Małgorzata 16 484,
  - c) TOMCZYK Cezary Józef 12 748,
  - d) DUNIN Artur Jerzy 9 595.

Rozdział 12. Okręg wyborczy nr 12

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 8 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:
  - 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 91 220 głosów, przypadły 4 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
    - a) SZYDŁO Beata Maria 43 612,
    - b) ŁATAS Marek Jerzy 12 466,
    - c) POLAK Marek Władysław 6 341,
    - d) SZCZERSKI Krzysztof Maria 4 751.
  - 2) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 85 670 głosów, przypadły 4 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
    - a) GRAŚ Paweł Bolesław 36 992,
    - b) ARKIT Tadeusz Andrzej 12 458,
    - c) BOBOWSKA Joanna Grażyna 7 976,

d) NIEDZIELA Dorota

6 166.

Rozdział 13. Okręg wyborczy nr 13

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 14 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:

- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 156 800 głosów, przypadło 5 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:

a) DUDA Andrzej Sebastian	79 981,
b) TERLECKI Ryszard Iwon	14 726,
c) ADAMCZYK Andrzej Mieczysław	14 297,
d) OSUCH Jacek Piotr	10 997,
e) BUBULA Barbara Ewa	7 502.

- 2) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 45 079 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy została wybrana kandydatka, która otrzymała największą liczbę głosów:

a) GRODZKA Anna	19 451.
-----------------	---------

- 3) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 224 915 głosów, przypadło 8 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:

a) GOWIN Jarosław Adam	62 570,
b) RAŚ Ireneusz Jacek	31 455,
c) FEDOROWICZ Jerzy Feliks	28 383,
d) MATUSIK – LIPIEC Katarzyna Irena	22 178,
e) GIBAŁA Łukasz	18 583,
f) LASSOTA Józef	10 241,
g) MARCZUŁAJTIS – WALCZAK Jagna Kinga	7 289,
h) GADEK Lidia Stanisława	7 191.

Rozdział 14. Okręg wyborczy nr 14

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 10 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:

- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 143 543 głosy, przypadło 7 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) MULARCZYK Arkadiusz 45 801,
  - b) BARTUŚ Barbara Halina 14 652,
  - c) JANCZYK Wiesław Stanisław 13 993,
  - d) SIARKA Edward 13 264,
  - e) PALUCH Anna 9 764,
  - f) ROMANEK Andrzej Stanisław 9 743,
  - g) NAIMSKI Piotr Aleksander 5 388.
- 2) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 77 809 głosów, przypadły 3 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) CZERWIŃSKI Andrzej Stanisław 16 723,
  - b) GUT-MOSTOWY Andrzej Józef 15 345,
  - c) CYCOŃ Marian Adam 10 678.

Rozdział 15. Okręg wyborczy nr 15

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 9 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:

- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 112 982 głosy, przypadło 5 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) CZESAK Edward Stanisław 18 787,
  - b) BERNACKI Włodzimierz 18 699,
  - c) ROJEK Józef 15 978,
  - d) WOJTKIEWICZ Michał Jan 9 403,
  - e) ZIOBRO Jan Paweł 9 347.
- 2) liście nr 5 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe, na którą oddano 25 833 głosy, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
  - a) SZTORC Andrzej Stefan syn Stefana 7 087.

3) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 76 688 głosów, przypadły 3 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:

a) GRAD Aleksander	23 671,
b) WARDZAŁA Robert Marian	10 437,
c) AUGUSTYN Urszula Danuta	9 724.

Rozdział 16. Okręg wyborczy nr 16

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 10 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:

1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 93 307 głosów, przypadły 4 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:

a) JASIŃSKI Wojciech Stefan	26 125,
b) MAŁECKI Maciej	9 757,
c) OPIOŁA Marek	9 545,
d) KOŁAKOWSKI Robert Jerzy	9 314.

2) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 23 175 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:

a) SAJAK Paweł Ireneusz	7 747.
-------------------------	--------

3) liście nr 5 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe, na którą oddano 51 766 głosów, przypadły 2 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:

a) PAWLAK Waldemar	24 491,
b) ZGORZELSKI Piotr	4 323.

4) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 78 623 głosy, przypadły 3 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:

a) PITERA Julia Teresa	29 095,
b) KOŹLAKIEWICZ Mirosław	11 000,
c) GAPIŃSKA Elżbieta Teresa	10 794.

Rozdział 17. Okręg wyborczy nr 17

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 9 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:

- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 103 798 głosów, przypadły 4 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) KUŹMIUK Zbigniew Krzysztof 29 223,
  - b) SUSKI Marek Witold 17 251,
  - c) WRÓBEL Marzena Dorota 11 738,
  - d) BAŁK Dariusz 10 217.
- 2) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 22 056 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
  - a) RYFIŃSKI Armand Kamil 7 812.
- 3) liście nr 5 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Polskie Stronictwo Ludowe, na którą oddano 36 488 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
  - a) MALISZEWSKI Mirosław Wojciech 9 815.
- 4) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 67 349 głosów, przypadły 3 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) KOPACZ Ewa Bożena 41 554,
  - b) WITKOWSKI Radosław 7 285,
  - c) CZECHYRA Czesław Jan 4 347.

Rozdział 18. Okręg wyborczy nr 18

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 12 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:

- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 139 926 głosów, przypadło 5 mandatów. Posłami z tej listy zostali

wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:

a) TCHÓRZEWSKI Krzysztof Józef	22 787,
b) PAWŁOWICZ Krystyna	20 681,
c) CZARTORYSKI Arkadiusz	17 516,
d) KOWALCZYK Henryk	13 713,
e) WOŹNIAK Grzegorz Adam	8 550.
- 2) liście nr 3 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej, na którą oddano 24 418 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy została wybrana kandydatka, która otrzymała największą liczbę głosów:
a) PRZĄDKA Stanisława Alicja	8 717.
- 3) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 23 490 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
a) BODIO Bartłomiej Jarosław	8 740.
- 4) liście nr 5 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe, na którą oddano 61 136 głosów, przypadły 2 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
a) SAWICKI Marek Waław	23 901,
b) BORKOWSKI Krzysztof Wawrzyniec	6 868.
- 5) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 77 181 głosów, przypadły 3 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
a) MROCZEK Czesław	22 985,
b) KOZACZYŃSKI Jacek	6 804,
c) KANIA Andrzej	5 212.

Rozdział 19. Okręg wyborczy nr 19

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 20 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:

- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 277 577 głosów, przypadło 6 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:

a) KACZYŃSKI Jarosław Aleksander	202 297,
b) KAMIŃSKI Mariusz	17 535,
c) GOSIEWSKA Małgorzata Maria	8 129,

- d) KWIATKOWSKI Adam Mariusz 6 284,
  - e) GÓRSKI Artur Cezary 4 762,
  - f) WIPLER Przemysław Janusz 4 615.
- 2) liście nr 3 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej, na którą oddano 78 020 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
- a) KALISZ Ryszard Roman 53 451.
- 3) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 110 589 głosów, przypadły 2 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
- a) PALIKOT Janusz Marian 94 811,
  - b) NOWICKA Wanda Hanna 7 065.
- 4) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 498 599 głosów, przypadło 11 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
- a) TUSK Donald Franciszek 374 920,
  - b) KIDAWA-BŁOŃSKA Małgorzata Maria 45 027,
  - c) VINCENT-ROSTOWSKI Jan Antony 10 743,
  - d) FABISIAK Joanna 6 739,
  - e) ŚWIĘCICKI Marcin 6 246,
  - f) DĄBROWSKA Alicja 4 622,
  - g) KOSECKI Roman Jacek 4 603,
  - h) SZCZERBA Michał Roch 4 137,
  - i) KRAJEWSKA Ligia 3 590,
  - j) KIERWIŃSKI Marcin Piotr 3 580,
  - k) JASTRZĘBSKI Leszek Andrzej 3 075.

Rozdział 20. Okręg wyborczy nr 20

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 12 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:

- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 145 893 głosy, przypadły 4 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:

- a) BŁASZCZAK Mariusz 44 319,
- b) SASIN Jacek Robert 29 134,

- c) DORN Ludwik Stanisław 18 683,
  - d) SZYSZKO Jan Feliks 13 636.
- 2) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 38 482 głosy, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
- a) DĘBSKI Artur 15 269.
- 3) liście nr 5 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe, na którą oddano 32 064 głosy, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
- a) PIECHOCIŃSKI Janusz 11 638.
- 4) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 182 123 głosy, przypadło 6 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
- a) ROSATI Dariusz Kajetan 59 562,
  - b) HALICKI Andrzej Witold 40 002,
  - c) ZAKRZEWSKA Jadwiga Teresa 11 383,
  - d) OLECHOWSKA Alicja Danuta 10 884,
  - e) CZAPLICKA Barbara 8 340,
  - f) DURKA Zenon 7 988.

Rozdział 21. Okręg wyborczy nr 21

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 12 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:
- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 65 739 głosów, przypadły 3 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
    - a) KŁOSOWSKI Sławomir 14 165,
    - b) ŻYŻYŃSKI Jerzy 9 872,
    - c) JAKI Patryk Tomasz 8 911.
  - 2) liście nr 3 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej, na którą oddano 24 723 głosy, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
    - a) GARBOWSKI Tomasz Robert 6 828.
  - 3) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 30 919 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:

- a) KEPIŃSKI Adam Krzysztof 11 175.
- 4) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 140 641 głosów, przypadło 6 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
- a) KORZENIOWSKI Leszek Sylwester 30 454,
b) JARMUZIOWICZ Tadeusz 14 022,
c) OKRĄGŁY Janina Władysława 11 418,
d) KOLENDA-ŁABUŚ Brygida 10 411,
e) BUŁA Andrzej 9 167,
f) MILLER Rajmund Tadeusz 8 901.
- 5) liście nr 11 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Wyborców Mniejszość Niemiecka, na którą oddano 28 014 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
- a) GALLA Ryszard Jerzy 11 794.

Rozdział 22. Okręg wyborczy nr 22

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 11 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:
- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 133 320 głosów, przypadło 6 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
- a) KUCHARCZYŃSKI Marek Tadeusz 23 128,
b) RZONCA Bogdan Józef 15 623,
c) GOLBA Mieczysław Józef 12 332,
d) PIOTROWICZ Stanisław 12 325,
e) ZIOBRO Kazimierz Bronisław 8 234,
f) BABINETZ Piotr Mieczysław 7 239.
- 2) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 21 044 głosy, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy została wybrana kandydatka, która otrzymała największą liczbę głosów:
- a) MARCINKIEWICZ Małgorzata 10 058.
- 3) liście nr 5 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe, na którą oddano 37 702 głosy, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
- a) KASPRZAK Mieczysław 6 854.

4) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 75 403 głosy, przypadły 3 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:

a) CHOMYCZ Małgorzata Maria	16 829,
b) TOMAŃSKI Piotr	9 621,
c) RZAŚA Marek Zdzisław	9 204.

Rozdział 23. Okręg wyborczy nr 23

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 15 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:

1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 219 629 głosów, przypadło 8 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:

a) OŻÓG Stanisław	37 160,
b) HRYNKIEWICZ Józefa	17 039,
c) CHMIELOWIEC Zbigniew Michał	16 038,
d) MOSKAL Kazimierz Marian	14 234,
e) SZLACHTA Andrzej	13 717,
f) POPIOŁEK Krzysztof Andrzej	12 755,
g) WARZECHA Jan Marek	12 588,
h) GOŁOJUCH Kazimierz Edward	12 311.

2) liście nr 3 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej, na którą oddano 25 649 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:

a) KAMIŃSKI Tomasz Artur	8 410.
--------------------------	--------

3) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 30 718 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:

a) DZIADZIO Dariusz Cezar	11 091.
---------------------------	---------

4) liście nr 5 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe, na którą oddano 47 832 głosy, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:

a) BURY Jan	15 649.
-------------	---------

5) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 111 871 głosów, przypadły 4 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:

a) RYNASIEWICZ Zbigniew Franciszek	27 510,
b) SKOWROŃSKA Krystyna	25 174,
c) PLUTA Mirosław Stanisław	12 812,
d) BUTRYN Renata Celina	8 941.

Rozdział 24. Okręg wyborczy nr 24

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 14 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:

- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 158 572 głosy, przypadło 6 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) JURGIEL Krzysztof 35 763,
  - b) KAMIŃSKI Mariusz 22 675,
  - c) ZIELIŃSKI Jarosław 21 015,
  - d) PIONTKOWSKI Dariusz 14 439,
  - e) KOŁAKOWSKI Lech Antoni 13 502,
  - f) BOGUCKI Jacek 10 927.
- 2) liście nr 3 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej, na którą oddano 40 603 głosy, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
  - a) CZYKWIN Eugeniusz 14 286.
- 3) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 34 397 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
  - a) RYBAKOWICZ Adam 11 792.
- 4) liście nr 5 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe, na którą oddano 47 338 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
  - a) BORAWSKI Edmund 11 759.
- 5) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 127 224 głosy, przypadło 5 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) KUDRYCKA Barbara 41 047,
  - b) TYSZKIEWICZ Robert 10 465,
  - c) RACZKOWSKI Damian 10 271,

d) KAMIŃSKA Bożena	10 019,
e) ŻALEK Jacek	8 103.

Rozdział 25. Okręg wyborczy nr 25

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 12 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:

- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 102 131 głosów, przypadły 3 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) FOTYGA Anna Elżbieta 24 662,
  - b) JAWORSKI Andrzej 22 770,
  - c) ŁOPIŃSKI Maciej Jan 15 794.
- 2) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 37 615 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
  - a) BAUĆ Piotr Paweł 13 398.
- 3) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 219 106 głosów, przypadło 8 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) NOWAK Sławomir Ryszard 65 629,
  - b) GUZOWSKA Iwona Kamila 22 616,
  - c) POMASKA Agnieszka Dominika 16 117,
  - d) BLANIK Leszek Robert 15 031,
  - e) NEUMANN Sławomir Arkadiusz 14 346,
  - f) BOROWCZAK Jerzy Stanisław 10 504,
  - g) KOZDRONŃ Jerzy 9 913,
  - h) HALL Katarzyna 9 898.

Rozdział 26. Okręg wyborczy nr 26

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 14 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:

- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 113 647 głosów, przypadły 4 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) ŚNIADEK Janusz Józef 26 440,
  - b) SZCZYPIŃSKA Jolanta Irena 19 819,
  - c) ARCISZEWSKA-MIELEWCZYK Dorota Irvina 18 088,
  - d) SELLIN Jarosław Daniel 9 932.
- 2) liście nr 3 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej, na którą oddano 36 190 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
  - a) MILLER Leszek Cezary 18 038.
- 3) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 43 264 głosy, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
  - a) BIEDROŃ Robert 16 919.
- 4) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 220 245 głosów, przypadło 8 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) BIERNACKI Marek 66 019,
  - b) KONWIŃSKI Zbigniew Marek 18 548,
  - c) PLOCKE Kazimierz Florian 18 452,
  - d) KŁOSIN Krystyna Maria 16 187,
  - e) AZIEWICZ Tadeusz 14 013,
  - f) LAMCZYK Stanisław Józef 12 664,
  - g) BUDNIK Jerzy Feliks 8 546,
  - h) HOPPE Teresa Jadwiga 7 552.

Rozdział 27. Okręg wyborczy nr 27

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 9 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:
  - 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 98 152 głosy, przypadły 3 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
    - a) SZWED Stanisław 32 416,
    - b) PIĘTA Stanisław Jan 12 708,

- c) FALFUS Jacek Eugeniusz 11 391.
- 2) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 29 338 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
- a) GÓRCZYŃSKI Artur Robert 9 980.
- 3) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 131 471 głosów, przypadło 5 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
- a) NYKIEL Mirosława 43 329,
- b) KOWALSKI Sławomir Stanisław 13 389,
- c) GLUZA Czesław Tadeusz 13 334,
- d) PEPEK Małgorzata Anna 12 723,
- e) TRYBUŚ Aleksandra Barbara 10 061.

Rozdział 28. Okręg wyborczy nr 28

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 7 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:
- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 61 429 głosów, przypadły 2 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
- a) WIŚNIEWSKA Jadwiga Maria 34 491,
- b) GIŻYŃSKI Szymon Stanisław 9 146.
- 2) liście nr 3 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej, na którą oddano 23 547 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
- a) BALT Marek Paweł 5 378.
- 3) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 30 049 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
- a) BRAMORA Artur Franciszek 10 610.
- 4) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 78 500 głosów, przypadły 3 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
- a) ROZPONDEK Halina Leokadia 23 722,
- b) LESZCZYNA Izabela Dorota 18 737,
- c) SZTOLCMAN Grzegorz Czesław 8 926.

Rozdział 29. Okręg wyborczy nr 29

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 9 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:

- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 65 724 głosy, przypadły 2 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:

a) POLACZEK Jerzy Jan	22 310,
b) PYZIK Piotr Mieczysław	12 039.

- 2) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 30 320 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:

a) STOLARSKI Marek Janusz	12 739.

- 3) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 140 272 głosy, przypadło 6 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:

a) SZUMILAS Krystyna Maria	42 200,
b) GŁOGOWSKI Tomasz Marian	15 649,
c) GAŁAŻEWSKI Andrzej Józef	11 746,
d) BRZEZINKA Jacek Piotr	10 775,
e) BUDKA Borys Piotr	10 260,
f) KAŻMIERCZAK Jan Piotr	8 155.

Rozdział 30. Okręg wyborczy nr 30

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 9 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:

- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 75 504 głosy, przypadły 3 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:

a) PIECHA Bolesław Grzegorz	34 520,
b) KLOC Izabela Helena	12 833,

- c) MATUSIAK Grzegorz 6 889.
- 2) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 23 804 głosy, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
- a) CHMIELOWSKI Piotr Sylwester 9 925.
- 3) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 118 524 głosy, przypadło 5 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
- a) KRZĄKAŁA Marek Grzegorz 25 938,
- b) KLUZIK-ROSTKOWSKA Joanna Grażyna 22 418,
- c) SIEDLACZEK Henryk Piotr 20 019,
- d) GADOWSKI Krzysztof Jan 15 326,
- e) ZAWADZKI Ryszard Józef 10 108.

Rozdział 31. Okręg wyborczy nr 31

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 12 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:
- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 98 737 głosów, przypadły 3 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
- a) SZARAMA Wojciech Piotr 27 541,
- b) TOBISZOWSKI Grzegorz Józef 13 268,
- c) NOWAK Maria Teresa 10 820.
- 2) liście nr 3 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej, na którą oddano 25 704 głosy, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
- a) ZABOROWSKI Zbyszek 9 482.
- 3) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 43 884 głosy, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
- a) ROZENEK Andrzej Tadeusz 15 793.
- 4) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 195 018 głosów, przypadło 7 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
- a) TOMCZYKIEWICZ Tomasz Kazimierz 57 323,
- b) PIETRASZEWSKA Danuta Róża 25 496,

c) PLURA Marek Mirosław	22 795,
d) PIERZCHAŁA Elżbieta Apolonia	14 557,
e) KOŁODZIEJ Ewa Edyta	14 149,
f) WÓJCIK Marek Krzysztof	10 753,
g) ZIĘTEK Jerzy Marek	8 960.

Rozdział 32. Okręg wyborczy nr 32

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 9 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:
  - 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 59 453 głosy, przypadły 2 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
    - a) MALIK Ewa Danuta 25 214,
    - b) ANDZEL Waldemar Franciszek 10 328.
  - 2) liście nr 3 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej, na którą oddano 36 460 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
    - a) KLEPACZ Witold Janusz 6 817.
  - 3) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 41 504 głosy, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
    - a) BORKOWSKI Jerzy 20 292.
  - 4) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 120 530 głosów, przypadło 5 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
    - a) SAŁUGA Wojciech Paweł 26 368,
    - b) MAŁECKA-LIBERA Beata Maria 23 822,
    - c) VAN DER COGHEN Piotr Artur 12 171,
    - d) PIĘTA Jarosław 9 309,
    - e) NEMŚ Anna Ewa 9 086.

Rozdział 33. Okręg wyborczy nr 33

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 16 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:

- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 138 039 głosów, przypadło 6 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) KEMPA Beata Agnieszka 70 127,
  - b) RUSIECKI Jarosław 7 323,
  - c) LIPIEC Krzysztof Bogdan 6 774,
  - d) ZUBA Maria 6 222,
  - e) BĘTKOWSKI Andrzej Krzysztof 4 591,
  - f) KACZMAREK Tomasz Krzysztof 4 332.
- 2) liście nr 3 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej, na którą oddano 42 096 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
  - a) KOPYCIŃSKI Sławomir Piotr 7 003.
- 3) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 38 331 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
  - a) CEDZYŃSKI Jan 14 796.
- 4) liście nr 5 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe, na którą oddano 85 590 głosów, przypadły 3 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) JARUBAS Adam Sebastian 28 750,
  - b) PAWLAK Mirosław Antoni 6 317,
  - c) GÓRCZYŃSKI Jarosław Jacek 4 814.
- 5) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 109 916 głosów, przypadło 5 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) OKŁA-DREWNOWICZ Marzena 34 745,
  - b) MIODOWICZ Konstanty Bronisław 14 202,
  - c) GIERADA Artur Daniel 11 679,
  - d) PACELT Zbigniew 8 842,
  - e) PIETRZCZYK Lucjan Marek 6 057.

Rozdział 34. Okręg wyborczy nr 34

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 8 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:

- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 45 403 głosy, przypadły 2 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) KRASULSKI Leonard Seweryn 12 790,
  - b) BABALSKI Zbigniew 7 217.
- 2) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 22 659 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
  - a) PENKALSKI Wojciech Adam 9 255.
- 3) liście nr 5 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe, na którą oddano 23 870 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
  - a) ŻELICHOWSKI Stanisław 6 458.
- 4) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 82 904 głosy, przypadły 4 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) GELERT Elżbieta Kazimiera 15 901,
  - b) CIEŚLIŃSKI Piotr 15 547,
  - c) RYBICKI Sławomir Piotr 13 644,
  - d) SYCZ Miron 8 884.

Rozdział 35. Okręg wyborczy nr 35

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 10 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:

- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 59 996 głosów, przypadły 2 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:

- a) SZMIT Jerzy 17 234,
- b) ARENT Iwona Ewa 11 955.
- 2) liście nr 3 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej, na którą oddano 23 020 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
  - a) IWIŃSKI Tadeusz 11 025.
- 3) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 29 122 głosy, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
  - a) MAKOWSKI Tomasz 7 980.
- 4) liście nr 5 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe, na którą oddano 30 713 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
  - a) WŁODKOWSKI Zbigniew 8 131.
- 5) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 108 522 głosy, przypadło 5 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) BUBLEWICZ Beata Maria 23 262,
  - b) STAROŃ Lidia Ewa 16 091,
  - c) CICHON Janusz Władysław 13 902,
  - d) ORZECZOWSKI Andrzej 12 046,
  - e) PAPKE Paweł 10 132.

Rozdział 36. Okręg wyborczy nr 36

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 12 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:
  - 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 82 114 głosów, przypadły 3 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
    - a) DERA Andrzej Mikołaj 17 606,
    - b) DZIEDZICZAK Jan Michał 15 954,
    - c) ROGACKI Adam Maksym 14 903.
  - 2) liście nr 3 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej, na którą oddano 40 250 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
    - a) ALEKSANDRZAK Leszek Grzegorz 9 941.

- 3) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 34 367 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
  - a) KŁOSOWSKI Krzysztof 13 080.
- 4) liście nr 5 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe, na którą oddano 43 278 głosów, przypadły 2 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) WALKOWSKI Piotr 6 331,
  - b) RACKI Józef 6 179.
- 5) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 125 596 głosów, przypadło 5 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) WITCZAK Mariusz Sebastian 31 263,
  - b) ADAMCZAK Małgorzata 18 119,
  - c) ORZECZOWSKI Maciej Bolesław 14 123,
  - d) ZIEMNIAK Wojciech Stanisław 12 713,
  - e) BOROWIAK Łukasz 11 545.

Rozdział 37. Okręg wyborczy nr 37

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 9 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:
  - 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 71 795 głosów, przypadły 3 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
    - a) HOFMAN Adam Andrzej 24 047,
    - b) DOLATA Zbigniew 11 939,
    - c) CZARNECKI Witold Wojciech 10 201.
  - 2) liście nr 3 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej, na którą oddano 34 289 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
    - a) TOMASZEWSKI Tadeusz 11 267.
  - 3) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 29 236 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
    - a) KWIATKOWSKI Jacek 13 380.
  - 4) liście nr 5 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe, na

którą oddano 33 590 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:

- a) GRZESZCZAK Eugeniusz Tomasz 9 648.
- 5) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 80 857 głosów, przypadły 3 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
- a) NOWAK Tomasz Piotr 24 346,
  - b) ARNDT Paweł Antoni 12 627,
  - c) POŚLEDNIA Krystyna 8 714.

Rozdział 38. Okręg wyborczy nr 38

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 9 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:

- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 50 023 głosy, przypadły 2 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) SZALAMACHA Paweł Włodzimierz 12 009,
  - b) KRACZKOWSKI Maks 10 389.
- 2) liście nr 3 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej, na którą oddano 29 638 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
  - a) AJCHLER Romuald Kazimierz 9 362.
- 3) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 28 633 głosy, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
  - a) NAJDER Jacek 11 701.
- 4) liście nr 5 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe, na którą oddano 31 192 głosy, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
  - a) KALEMBA Stanisław 10 597.
- 5) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 113 226 głosów, przypadły 4 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) SZEJNFELD Adam Stanisław 45 764,
  - b) RUTNICKI Jakub Adam 19 784,
  - c) JANYSKA Maria Małgorzata 12 132,

d) MUNYAMA Killion Munzele

7 925.

Rozdział 39. Okręg wyborczy nr 39

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 10 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:

1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 76 772 głosy, przypadły 2 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:

a) DZIUBA Tadeusz Antoni	28 508,
b) GÓRSKI Tomasz Paweł	9 197.

2) liście nr 3 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej, na którą oddano 33 764 głosy, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy została wybrana kandydatka, która otrzymała największą liczbę głosów:

a) ŁYBACKA Krystyna Maria	16 616.

3) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 46 750 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:

a) BANASZAK Maciej	18 837.

4) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 220 354 głosy, przypadło 6 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:

a) DZIKOWSKI Waldy	54 647,
b) GRUPIŃSKI Rafał Szymon	40 510,
c) KOZŁOWSKA-RAJEWICZ Agnieszka	27 807,
d) FIEDLER Arkady Elpidio	17 467,
e) TOMCZAK Jacek Jerzy	14 547,
f) SZYDŁOWSKA Bożena Stanisława	14 352.

Rozdział 40. Okręg wyborczy nr 40

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 8 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:

- 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 45 558 głosów, przypadły 2 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) HOC Czesław 19 942,
  - b) STRZAŁKOWSKI Stefan Zdzisław 4 840.
- 2) liście nr 3 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej, na którą oddano 24 474 głosy, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
  - a) WZIĄTEK Stanisław Czesław 8 838.
- 3) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 26 582 głosy, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
  - a) LEWANDOWSKI Andrzej 11 128.
- 4) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 99 506 głosów, przypadły 4 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
  - a) GAWŁOWSKI Stanisław 27 047,
  - b) HOK Marek Tomasz 16 364,
  - c) SUCHOWIEJKO Wiesław Jacek 8 724,
  - d) SUSKI Paweł 7 741.

Rozdział 41. Okręg wyborczy nr 41

Oddział 1. Dane ogólne

1. W okręgu wyborczym wybierano 12 posłów.

Oddział 3. Wyniki wyborów w okręgu wyborczym

2. Następujące listy kandydatów otrzymały w okręgu mandaty:
  - 1) liście nr 1 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, na którą oddano 82 529 głosów, przypadły 3 mandaty. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:
    - a) BRUDZIŃSKI Joachim Stanisław 38 700,
    - b) DOBRZYŃSKI Leszek 6 107,
    - c) JACH Michał 4 383.
  - 2) liście nr 3 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Sojusz Lewicy Demokratycznej, na którą oddano 42 165 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat, który otrzymał największą liczbę głosów:
    - a) NAPIERAŁSKI Grzegorz Bernard 23 940.
  - 3) liście nr 4 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Ruch Palikota, na którą oddano 45 111 głosów, przypadł 1 mandat. Posłem z tej listy został wybrany kandydat,

który otrzymał największą liczbę głosów:

a) PIĄTAK Andrzej	15 579.
4) liście nr 7 zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, na którą oddano 178 124 głosy, przypadło 7 mandatów. Posłami z tej listy zostali wybrani kandydaci, którzy otrzymali największą liczbę głosów:	
a) ARŁUKOWICZ Bartosz Adam	101 746,
b) KOCHAN Magdalena Maria	14 198,
c) LITWIŃSKI Arkadiusz	9 396,
d) OŚWIĘCIMSKI Konstanty Tomasz	7 459,
e) ZAREMBA Renata	6 355,
f) ŁAWRYNOWICZ Zofia	5 057,
g) ŻMUDA – TRZEBIATOWSKA Ewa Ilona	4 906.

OBWIESZCZENIE
PAŃSTWOWEJ KOMISJI WYBORCZEJ
z dnia 11 października 2011 r.
o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r.
(Dz. U. Nr 218. poz. 1295)
(wyciąg)

Na podstawie art. 276 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. — Kodeks wyborczy (Dz. U. Nr 21, poz. 112 z późn. zm.¹⁾) Państwowa Komisja Wyborcza ogłasza wyniki wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r.

Dział I.
Dane zbiorcze w skali kraju

Rozdział 1. Dane ogólne

1. Wybory przeprowadziły: Państwowa Komisja Wyborcza, 41 okręgowych komisji wyborczych i 25 993 obwodowe komisje wyborcze. W skład obwodowych komisji wyborczych powołano 202 376 wyborców.
2. Wybierano 100 senatorów spośród 500 kandydatów zgłoszonych przez 88 komitetów wyborczych.

Rozdział 2. Zbiorcze wyniki głosowania i wyniki wyborów

1. Liczba osób uprawnionych do głosowania wynosiła 30 762 931; pakiety wyborcze wysłano 22 951 osobom.
2. Karty do głosowania wydano 15 053 061 osobom, w tym 12 394 karty wydano na podstawie przedstawionego pełnomocnictwa.
3. Z urn wyjęto 15 061 640 kart do głosowania, w tym 17 016 kart z kopert na karty do głosowania.
4. Liczba kart nieważnych wyniosła 13 380.
5. Liczba kart ważnych wyniosła 15 048 260.
6. Frekwencja wyborcza wyniosła 48,92%.
7. Liczba głosów nieważnych wyniosła 516 798, co stanowi 3,43% ogólnej liczby głosów.
8. Liczba głosów ważnych wyniosła 14 531 462, co stanowi 96,57% ogólnej liczby głosów.

9. Wybrano 100 senatorów zgłoszonych przez następujące komitety wyborcze:
- 1) Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP – wybrano 63 senatorów,
  - 2) Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość – wybrano 31 senatorów,
  - 3) Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe – wybrano 2 senatorów,
  - 4) Komitet Wyborczy Wyborców Cimoszewicz do Senatu – wybrano 1 senatora,
  - 5) Komitet Wyborczy Wyborców Marka Borowskiego – wybrano 1 senatora,
  - 6) Komitet Wyborczy Wyborców Kazimierza Kutza – wybrano 1 senatora,
  - 7) Komitet Wyborczy Wyborców Rafał Dutkiewicz – wybrano 1 senatora.

Dział II.

Wyniki głosowania i wyniki wyborów w okręgach wyborczych

Rozdział 1. Okręg wyborczy nr 1

11. Senatorem został wybrany MICHALSKI Jan zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 2. Okręg wyborczy nr 2

11. Senatorem został wybrany PINIOR Józef zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 3. Okręg wyborczy nr 3

11. Senatorem została wybrana CZUDOWSKA Dorota zgłoszona przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, która otrzymała największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 4. Okręg wyborczy nr 4

11. Senatorem został wybrany KILIAN Wiesław zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 5. Okręg wyborczy nr 5

11. Senatorem został wybrany JURCEWICZ Stanisław zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 6. Okręg wyborczy nr 6

11. Senatorem został wybrany DUDA Jarosław zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 7. Okręg wyborczy nr 7

11. Senatorem została wybrana CHYBICKA Alicja Paulina zgłoszona przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, która otrzymała największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 8. Okręg wyborczy nr 8

11. Senatorem został wybrany OBREMSKI Jarosław Wojciech zgłoszony przez Komitet Wyborczy Wyborców Rafał Dutkiewicz, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 9. Okręg wyborczy nr 9

11. Senatorem został wybrany KOBIAK Andrzej zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 10. Okręg wyborczy nr 10

11. Senatorem został wybrany RULEWSKI Jan zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 11. Okręg wyborczy nr 11

11. Senatorem został wybrany WYROWIŃSKI Jan Alfons zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 12. Okręg wyborczy nr 12

11. Senatorem został wybrany WOJTCZAK Michał Józef zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 13. Okręg wyborczy nr 13

11. Senatorem został wybrany PERSON Andrzej zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 14. Okręg wyborczy nr 14

11. Senatorem został wybrany GOGACZ Stanisław zgłoszony przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 15. Okręg wyborczy nr 15

11. Senatorem został wybrany CZELEJ Grzegorz zgłoszony przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 16. Okręg wyborczy nr 16

11. Senatorem został wybrany CIOCH Henryk zgłoszony przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 17. Okręg wyborczy nr 17

11. Senatorem został wybrany BIERECKI Grzegorz Michał zgłoszony przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 18. Okręg wyborczy nr 18

11. Senatorem został wybrany ZAJĄC Józef zgłoszony przez Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 19. Okręg wyborczy nr 19

11. Senatorem został wybrany CHRÓŚCIKOWSKI Jerzy Mieczysław zgłoszony przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 20. Okręg wyborczy nr 20

11. Senatorem został wybrany IWAN Stanisław Antoni zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 21. Okręg wyborczy nr 21

11. Senatorem została wybrana HATKA Helena zgłoszona przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, która otrzymała największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 22. Okręg wyborczy nr 22

11. Senatorem został wybrany DOWHAN Robert zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 23. Okręg wyborczy nr 23

11. Senatorem został wybrany GRUBSKI Maciej Tomasz zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 24. Okręg wyborczy nr 24

11. Senatorem został wybrany BONISŁAWSKI Ryszard Wiesław zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 25. Okręg wyborczy nr 25

11. Senatorem został wybrany BŁASZCZYK Przemysław Jacek zgłoszony przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 26. Okręg wyborczy nr 26

11. Senatorem został wybrany OWCZAREK Andrzej zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 27. Okręg wyborczy nr 27

11. Senatorem został wybrany SEWERYŃSKI Michał zgłoszony przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 28. Okręg wyborczy nr 28

11. Senatorem został wybrany DOBKOWSKI Wiesław Józef zgłoszony przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 29. Okręg wyborczy nr 29

11. Senatorem został wybrany WOJCIECHOWSKI Grzegorz Michał zgłoszony przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 30. Okręg wyborczy nr 30

11. Senatorem został wybrany PAJĄK Andrzej Michał zgłoszony przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 31. Okręg wyborczy nr 31

11. Senatorem został wybrany PEK Bogdan Marek zgłoszony przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 32. Okręg wyborczy nr 32

11. Senatorem został wybrany SEPIOŁ Janusz Marian zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 33. Okręg wyborczy nr 33

11. Senatorem został wybrany KLICH Bogdan Adam zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 34. Okręg wyborczy nr 34

11. Senatorem został wybrany KLIMA Maciej Jan zgłoszony przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 35. Okręg wyborczy nr 35

11. Senatorem został wybrany WIATR Kazimierz Adam zgłoszony przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 36. Okręg wyborczy nr 36

11. Senatorem został wybrany HODOROWICZ Stanisław Andrzej zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 37. Okręg wyborczy nr 37

11. Senatorem został wybrany KOGUT Stanisław zgłoszony przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 38. Okręg wyborczy nr 38

11. Senatorem został wybrany MARTYNOWSKI Marek Eryk zgłoszony przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 39. Okręg wyborczy nr 39

11. Senatorem został wybrany JACKOWSKI Jan Maria zgłoszony przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 40. Okręg wyborczy nr 40

11. Senatorem została wybrana AKSAMIT Anna Teresa zgłoszona przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, która otrzymała największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 41. Okręg wyborczy nr 41

11. Senatorem został wybrany ABGAROWICZ Łukasz Maria zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 42. Okręg wyborczy nr 42

11. Senatorem został wybrany BOROWSKI Marek Stefan zgłoszony przez Komitet Wyborczy Wyborców Marka Borowskiego, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 43. Okręg wyborczy nr 43

11. Senatorem został wybrany ROCKI Marek Dariusz zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 44. Okręg wyborczy nr 44

11. Senatorem została wybrana BORYS-DAMIĘCKA Barbara zgłoszona przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, która otrzymała największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 45. Okręg wyborczy nr 45

11. Senatorem został wybrany POCIEJ Aleksander August zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 46. Okręg wyborczy nr 46

11. Senatorem został wybrany MAMAŁOW Robert Adam zgłoszony przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 47. Okręg wyborczy nr 47

11. Senatorem został wybrany GÓRSKI Henryk zgłoszony przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 48. Okręg wyborczy nr 48

11. Senatorem został wybrany KRASKA Waldemar Jerzy zgłoszony przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 49. Okręg wyborczy nr 49

11. Senatorem został wybrany KARCZEWSKI Stanisław zgłoszony przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 50. Okręg wyborczy nr 50

11. Senatorem został wybrany SKURKIEWICZ Wojciech zgłoszony przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 51. Okręg wyborczy nr 51

11. Senatorem został wybrany KNOSALA Ryszard Antoni zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 52. Okręg wyborczy nr 52

11. Senatorem został wybrany WACH Piotr zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 53. Okręg wyborczy nr 53

11. Senatorem został wybrany ŚWIEYKOWSKI Aleksander Stefan zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 54. Okręg wyborczy nr 54

11. Senatorem została wybrana SAGATOWSKA Janina Zofia zgłoszona przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, która otrzymała największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 55. Okręg wyborczy nr 55

11. Senatorem został wybrany ORTYL Władysław Zenon zgłoszony przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 56. Okręg wyborczy nr 56

11. Senatorem został wybrany JAWORSKI Kazimierz zgłoszony przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 57. Okręg wyborczy nr 57

11. Senatorem została wybrana ZAJĄC Alicja Maria zgłoszona przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, która otrzymała największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 58. Okręg wyborczy nr 58

11. Senatorem został wybrany MATUSIEWICZ Andrzej Antoni zgłoszony przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 59. Okręg wyborczy nr 59

11. Senatorem został wybrany PASZKOWSKI Bohdan Józef zgłoszony przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 60. Okręg wyborczy nr 60

11. Senatorem został wybrany ARŁUKOWICZ Tadeusz zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 61. Okręg wyborczy nr 61

11. Senatorem został wybrany CIMOSZEWICZ Włodzimierz zgłoszony przez Komitet Wyborczy Wyborców Cimoszewicz do Senatu, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 62. Okręg wyborczy nr 62

11. Senatorem został wybrany KLEINA Kazimierz Mariusz zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 63. Okręg wyborczy nr 63

11. Senatorem został wybrany ZABOROWSKI Roman zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 64. Okręg wyborczy nr 64

11. Senatorem został wybrany WITTBRODT Edmund Kazimierz zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 65. Okręg wyborczy nr 65

11. Senatorem został wybrany BORUSEWICZ Bogdan Michał zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 66. Okręg wyborczy nr 66

11. Senatorem został wybrany GRZYB Andrzej Stefan zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 67. Okręg wyborczy nr 67

11. Senatorem został wybrany CZARNOBAJ Leszek zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 68. Okręg wyborczy nr 68

11. Senatorem został wybrany LASECKI Jarosław Wacław zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 69. Okręg wyborczy nr 69

11. Senatorem został wybrany SZEWIŃSKI Andrzej zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 70. Okręg wyborczy nr 70

11. Senatorem została wybrana PAŃCZYK-POZDZIEJ Maria zgłoszona przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, która otrzymała największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 71. Okręg wyborczy nr 71

11. Senatorem został wybrany MISIOŁEK Andrzej Kazimierz zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 72. Okręg wyborczy nr 72

11. Senatorem został wybrany ZDZIEBŁO Adam Michał zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 73. Okręg wyborczy nr 73

11. Senatorem został wybrany MOTYCZKA Antoni Andrzej zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 74. Okręg wyborczy nr 74

11. Senatorem został wybrany PIECHOTA Leszek Marian zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 75. Okręg wyborczy nr 75

11. Senatorem została wybrana BIEŃKOWSKA Elżbieta Ewa zgłoszona przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, która otrzymała największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 76. Okręg wyborczy nr 76

11. Senatorem został wybrany MERES Zbigniew Henryk zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 77. Okręg wyborczy nr 77

11. Senatorem został wybrany ŚMIGIELSKI Bogusław Piotr zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 78. Okręg wyborczy nr 78

11. Senatorem został wybrany MUCHACKI Rafał Klemens zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 79. Okręg wyborczy nr 79

11. Senatorem został wybrany KOPEĆ Tadeusz Wiktor zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 80. Okręg wyborczy nr 80

11. Senatorem został wybrany KUTZ Kazimierz Julian zgłoszony przez Komitet Wyborczy Wyborców Kazimierza Kutza, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 81. Okręg wyborczy nr 81

11. Senatorem został wybrany GIL Mieczysław Władysław zgłoszony przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 82. Okręg wyborczy nr 82

11. Senatorem została wybrana GOSIEWSKA Beata Barbara zgłoszona przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, która otrzymała największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 83. Okręg wyborczy nr 83

11. Senatorem został wybrany SŁOŃ Krzysztof Marek zgłoszony przez Komitet Wyborczy Prawo i Sprawiedliwość, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 84. Okręg wyborczy nr 84

11. Senatorem został wybrany GINTOWT-DZIEWAŁTOWSKI Witold Józef zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 85. Okręg wyborczy nr 85

11. Senatorem został wybrany GORCZYCA Stanisław Andrzej zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 86. Okręg wyborczy nr 86

11. Senatorem został wybrany GÓRECKI Ryszard Józef zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 87. Okręg wyborczy nr 87

11. Senatorem został wybrany KONOPKA Marek zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 88. Okręg wyborczy nr 88

11. Senatorem został wybrany AUGUSTYN Mieczysław zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 89. Okręg wyborczy nr 89

11. Senatorem został wybrany LIBICKI Jan Filip zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 90. Okręg wyborczy nr 90

11. Senatorem został wybrany ZIÓLKOWSKI Marek Aleksander zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 91. Okręg wyborczy nr 91

11. Senatorem została wybrana ROTNICKA Jadwiga Kazimiera zgłoszona przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, która otrzymała największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 92. Okręg wyborczy nr 92

11. Senatorem został wybrany GRUSZCZYŃSKI Piotr Andrzej zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 93. Okręg wyborczy nr 93

11. Senatorem został wybrany NIEWIAROWSKI Ireneusz zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 94. Okręg wyborczy nr 94

11. Senatorem został wybrany POŚLEDNIK Marian zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 95. Okręg wyborczy nr 95

11. Senatorem została wybrana MOŹDŻANOWSKA Andżelika Anna zgłoszona przez Komitet Wyborczy Polskie Stronnictwo Ludowe, która otrzymała największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 96. Okręg wyborczy nr 96

11. Senatorem został wybrany SITARZ Witold Jan zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 97. Okręg wyborczy nr 97

11. Senatorem został wybrany OBRYCKI Norbert Piotr zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 98. Okręg wyborczy nr 98

11. Senatorem został wybrany PREISS Sławomir Piotr zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 99. Okręg wyborczy nr 99

11. Senatorem została wybrana SZTARK Grażyna Anna zgłoszona przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, która otrzymała największą liczbę głosów ważnych.

Rozdział 100. Okręg wyborczy nr 100

11. Senatorem został wybrany ZIENTARSKI Piotr Benedykt zgłoszony przez Komitet Wyborczy Platforma Obywatelska RP, który otrzymał największą liczbę głosów ważnych.

Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej

(-) Stefan J. Jaworski

Zastępcy Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej

(-) Andrzej Kisielewicz

(-) Stanisław Kosmal

Członkowie Państwowej Komisji Wyborczej

(-) Bogusław Dauter

(-) Maria Grzelka

(-) Andrzej Mączyński

(-) Janusz Niemcewicz

(-) Włodzimierz Ryms

(-) Stanisław Zabłocki

**SPRAWOZDANIE
Z WYBORÓW DO SEJMU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
I DO SENATU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ
przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r.**

Państwowa Komisja Wyborcza zgodnie z art. 240 i art. 278 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz. U. Nr 21, poz. 112 z późn. zm), przedstawia sprawozdanie z wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r.

I. Zarządzenie i przygotowanie wyborów.

1. Wybory zarządził Prezydent Rzeczypospolitej Polskiej postanowieniem z dnia 4 sierpnia 2011 r., wyznaczył ich datę na dzień 9 października 2011 r. i określił terminy wykonania poszczególnych czynności wyborczych (kalendarz wyborczy). Postanowienie Prezydenta zostało ogłoszone w Dzienniku Ustaw Nr 162, poz. 978 z dnia 5 sierpnia 2011 r. Państwowa Komisja Wyborcza podała w dniu 8 sierpnia 2011 r. do wiadomości wyborców w każdym okręgu wyborczym obwieszczenia o okręgu wyborczym do Sejmu i okręgu wyborczym do Senatu, zawierające informacje o granicach każdego okręgu i liczbie wybieranych w nim posłów i senatorów.
2. Wybory zostały przygotowane i przeprowadzone na podstawie ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz. U. Nr 21, poz. 112, Nr 94, poz. 550, Nr 102, poz. 588, Nr 134, poz. 777, Nr 147, poz. 881 i Nr 149, poz. 889) – dalej Kodeks wyborczy, która zgodnie z art. 1 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks wyborczy (Dz. U. Nr 21, poz. 113), weszła w życie w dniu 1 sierpnia 2011 r. Przepisy Kodeksu wyborczego w szczególności przewidziane w tym akcie nowe regulacje i instytucje prawne, wymagały odpowiednio wczesnego ich poznania przez organy i służby wykonujące zadania wyborcze. Państwowa Komisja Wyborcza podjęła działania w tym zakresie niezwłocznie po uchwaleniu Kodeksu wyborczego. Tekst ustawy został zamieszczony na stronie internetowej Komisji www.pkw.gov.pl, w maju 2011 r. odbyła się robocza konferencja Państwowej Komisji Wyborczej z udziałem komisarzy wyborczych, dyrektorów delegatur Krajowego Biura Wyborczego oraz przedstawicieli nauki, poświęcona przygotowaniu wyborów według przepisów nowo uchwalonego Kodeksu wyborczego.

Po zarządzeniu wyborów Państwowa Komisja Wyborcza przystąpiła niezwłocznie do realizacji ustawowych zadań oraz zapewniła w różnych formach pomoc prawną i organizacyjną w zakresie wykonania czynności wyborczych organom i służbom wyborczym, komitetom wyborczym i wyborcom. W realizacji tych zadań korzystano w szerokim zakresie, obok tradycyjnych sposobów komunikacji, z sieci internetowych. W całym okresie kampanii wyborczej dostępne były dla potrzeb wyborczych strony internetowe: www.pkw.gov.pl, [serwis informacyjny – info.pkw.gov.pl](http://serwis.informacyjny.info.pkw.gov.pl), [wybory 2011.pkw.gov.pl](http://wybory2011.pkw.gov.pl) oraz [infolinia telefoniczna](http://infolinia.telefoniczna).

Na stronie pkw.gov.pl zamieszczano na bieżąco obowiązujące teksty przepisów prawa wyborczego, rozporządzenia i uchwały wydane na podstawie Kodeksu wyborczego oraz informacje, wyjaśnienia i komunikaty Państwowej Komisji Wyborczej, w tym informacje o warunkach i sposobie głosowania, dane o organach wyborczych, komitetach wyborczych i kandydatach, wynikach głosowania i wynikach wyborów. Dla ułatwienia podmiotom wyborczym wykonania czynności wymaganych prawem wyborczym Państwowa Komisja Wyborcza sporządziła i udostępniła informacje dotyczące tworzenia komitetów wyborczych oraz zasad i sposobu zgłaszania list kandydatów na posłów i senatorów wraz z wzorami dokumentów wymaganych w tych sprawach. Ponadto, w celu umożliwienia dokonania zgłoszeń o utworzeniu komitetów Państwowa Komisja Wyborcza pełniła dyżur wyborczy również 20 sierpnia 2011 r. w sobotę poprzedzającą upływ terminu na dokonanie tej czynności. W dniach 23-30 sierpnia 2011 r. w związku z rejestracją list kandydatów na posłów i kandydatów na senatorów dyżury pełniły okręgowe komisje wyborcze. W tygodniu poprzedzającym wybory tj. od 2 do 7 października 2011 r. wszystkie organy wyborcze pracowały w przedłużonym czasie.

W okresie kampanii wyborczej udzielono ponad 1000 informacji i wyjaśnień na pytania w sprawach wyborów, zgłoszone za pośrednictwem infolinii. Z serwisu informacyjnego info.pkw.gov.pl korzystało w okresie od 1 do 12 października br. 850 tys. użytkowników. W ramach upowszechniania wiedzy na temat prawa wyborczego, od dnia 22 września br. prezentowane były spoty informacyjne Państwowej Komisji Wyborczej poświęcone w szczególności możliwości głosowania przez pełnomocnika i głosowania korespondencyjnego oraz z wykorzystaniem nakładki na kartę do głosowania sporządzonej w alfabecie Braille'a. Spoty emitowano wielokrotnie w programach telewizji publicznej – TVP 1, TVP 2, TVP Info i TVP Polonia oraz we wszystkich ośrodkach regionalnych.

Państwowa Komisja Wyborcza w piśmie z dnia 17 sierpnia 2011 r. skierowanym do przewodniczących rad gmin, rad miejskich, wójtów, burmistrzów i prezydentów miast, przypomniała o ich zadaniach wynikających z Kodeksu wyborczego, apelując o terminowe i sprawne wykonanie czynności wyborczych powierzonych organom gmin. Dotyczyło to w szczególności: utworzenia obwodów głosowania i ustalenia siedzib lokali wyborczych, w tym lokali dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych, powołania obwodowych komisji wyborczych, rozplakatowania obwieszczeń o numerach i granicach obwodów głosowania, wyznaczenia miejsc na bezpłatne umieszczenie przez komitety wyborcze ich obwieszczeń i plakatów wyborczych, sporządzenia pełnomocnictw do głosowania dla wyborców niepełnosprawnych i powyżej 75 lat, zapewnienia warunków do głosowania korespondencyjnego oraz przy użyciu nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille'a.

3. Zgodnie z ustawowym upoważnieniem zostały wydane przez właściwych ministrów i Krajową Radę Radiofonii i Telewizji akty wykonawcze przewidziane w Kodeksie wyborczym, dotyczące: prowadzenia rejestru wyborców; sporządzenia i aktualizacji spisu wyborców; utworzenia obwodów głosowania dla obywateli polskich przebywających za granicą i na polskich statkach morskich oraz sporządzenia spisów wyborców dla tych obwodów; zawiadamiania gmin o osobach pozbawionych prawa wybierania; doręczania i przekazywania przesyłek wyborczych w głosowaniu korespondencyjnym; lokali wyborczych dostosowanych do potrzeb wyborców niepełnosprawnych; sprawozdań finansowych z wyborów oraz rejestru kredytów i wpłat prowadzonych przez komitety wyborcze; prowadzenia debat wyborczych w Telewizji Polskiej S.A. oraz podziału czasu przeznaczonego na rozpowszechnianie nieodpłatnie audycji wyborczych w programach ogólnokrajowych i programach regionalnych publicznych nadawców radiowych i telewizyjnych.

Państwowa Komisja Wyborcza współdziałała na bieżąco w tych sprawach, opiniowała projekty, zgłaszała uwagi i wnioski, udzielała wyjaśnień.

Wykaz rozporządzeń stanowi załącznik nr 1 do sprawozdania.

4. Państwowa Komisja Wyborcza zgodnie z ustawowym upoważnieniem: uchwaliła regulaminy okręgowych i obwodowych komisji wyborczych i wzory ich pieczęci; wysokość należności pieniężnych przysługujących członkom komisji wyborczych w związku z udziałem w pracach w komisjach wyborczych; ustaliła wzory potwierdzenia

zgłoszenia listy kandydatów na posłów oraz kandydatów na senatorów, protokoły rejestracji listy kandydatów i rejestracji kandydata na senatora; wzory kart do głosowania oraz nakładek na karty do głosowania sporządzonych w alfabecie Braille'a; wzory i rozmiary kopert i pakietów stosowanych w głosowaniu korespondencyjnym oraz sposób postępowania z tymi dokumentami; warunki techniczne głosowania korespondencyjnego w obwodach głosowania za granicą; sposób drukowania i sporządzania nakładek na karty do głosowania w alfabecie Braille'a oraz tryb przekazania kart do głosowania obwodowym komisjom wyborczym; sposób sporządzania i przekazania kart do obwodów głosowania utworzonych za granicą i na polskich statkach morskich; zasady i sposób wykorzystania elektronicznego systemu przesyłania i przetwarzania danych przy ustalaniu wyników głosowania i wyborów; wzory zestawień wyników głosowania w obwodzie oraz wzory protokołów głosowania i protokołów wyborów; tryb przekazywania wyników głosowania z obwodów utworzonych za granicą i na polskich statkach morskich; wzór zaświadczenia dla mężów zaufania. Komisja wydała też: wytyczne dla okręgowych komisji wyborczych dotyczące przyjmowania zgłoszeń i rejestracji list kandydatów na posłów i kandydatów na senatorów; wytyczne dla obwodowych komisji wyborczych dotyczące zadań i trybu ich pracy w przygotowaniu i przeprowadzeniu głosowania; wytyczne dla okręgowych i obwodowych wyborczych dotyczące trybu i zasad przekazywania informacji o „frekwencji” w trakcie głosowania; wytyczne dla okręgowych komisji wyborczych dotyczące zadań związanych z ustalaniem wyników głosowania i wyników wyborów.

Wykaz uchwał Państwowej Komisji Wyborczej stanowi załącznik nr 2 do sprawozdania.

Rozporządzenia i uchwały zostały ogłoszone odpowiednio w Dzienniku Ustaw i Monitorze Polskim, a na bieżąco były zamieszczane na stronie internetowej PKW.

Zgodnie z art. 199 § Kodeksu wyborczego Państwowa Komisja Wyborcza w komunikacie z dnia 8 sierpnia 2011 r. podała do publicznej wiadomości informację o liczbie wyborców ujętych w rejestrach wyborców na terenie całego kraju według stanu na dzień 30 czerwca 2011 r.; liczba ta wyniosła 30.612.295 osób.

5. Wybory przeprowadziły organy wyborcze określone w Kodeksie wyborczym: Państwowa Komisja Wyborcza, okręgowe komisje wyborcze i obwodowe komisje wyborcze. Zgodnie z art. 170 § 3 Kodeksu wyborczego Państwowa Komisja Wyborcza uchwałą z dnia 18 sierpnia 2011 r. powołała okręgowe komisje wyborcze w celu

przeprowadzenia wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych na dzień 9 października 2011 r. W ich skład weszli sędziowie zgłoszeni przez Ministra Sprawiedliwości, a funkcje przewodniczących objęli z urzędu komisarze wyborczy. W 6 Okręgowych Komisjach Wyborczych: w okręgu nr 12 w Chrzanowie, okręgu nr 20 w Warszawie II, okręgu nr 26 w Gdyni, okręgu nr 29 w Gliwicach, okręgu nr 30 w Rybniku i okręgu nr 32 w Sosnowcu, w których nie było możliwości objęcia funkcji przewodniczącego przez komisarza wyborczego, przewodniczący – zgodnie z art. 170 § 4 Kodeksu wyborczego – zostali wybrani ze składów komisji. Łącznie w skład 41 okręgowych komisji wyborczych powołano 382 sędziów, w tym 3 sędziów Sądu Najwyższego, 2 sędziów Naczelnego Sądu Administracyjnego i 4 sędziów wojewódzkich sądów administracyjnych, 20 sędziów sądów apelacyjnych, 186 sędziów sądów okręgowych, 167 sędziów sądów rejonowych.

Obwodowe komisje wyborcze powołali wójtowie, burmistrzowie i prezydenci miast, a w obwodach głosowania za granicą i na polskich statkach morskich odpowiednio konsulowie i kapitanowie statków. Powołano 25 993 obwodowe komisje wyborcze, w tym 268 komisji za granicą i 3 komisje na polskich statkach morskich. W skład obwodowych komisji powołano 202 376 wyborców. W skład komisji powołano osoby zgłoszone przez pełnomocników komitetów wyborczych oraz po jednej osobie wskazanej odpowiednio przez wójta (burmistrza, prezydenta miasta), konsula bądź kapitana statku. Łącznie w skład obwodowych komisji wyborczych powołano: 24 152 osoby - zgłoszone przez KW Prawo i Sprawiedliwość, 23 605 osób – przez KW Platforma Obywatelska RP, 23 455 osób – przez KW Polskie Stronnictwo Ludowe, 22 828 osób – przez KW Sojusz Lewicy Demokratycznej, 13 795 osób – przez KW Polska Jest Najważniejsza, 12 935 osób – przez KW Polska Partia Pracy Sierpień 80, 10 113 osób – przez KW Ruch Palikota, 8 771 osób – przez KW Prawica, 7 633 osoby – przez KW Nowa Prawica Janusza Korwin-Mikke, 3 771 osób – przez KWW Unia Prezydentów-Obywatele do Senatu, 674 osoby – przez KWW Rafał Dutkiewicz.

Z informacji posiadanych przez Państwową Komisję Wyborczą wynika, że przy powoływaniu komisji dochowano przewidzianej prawem procedury; uchybienia w tym zakresie były nieliczne, miały organizacyjno-techniczny charakter i były usuwane na bieżąco.

6. Utworzono na obszarze kraju, za granicą i na polskich statkach morskich 25 993 obwody głosowania: w kraju 25 722 obwody, w tym 24 269 obwodów powszechnych, 1 252 obwody w szpitalach i zakładach pomocy społecznej, 184 obwody w zakładach karnych, aresztach śledczych i oddziałach zewnętrznych tych jednostek, 17 obwodów w domach studenckich. Obwody głosowania dla obywateli polskich przebywających za granicą – w liczbie 268, oraz na polskich statkach morskich przebywających w podróży – w liczbie 3, utworzyli odpowiednio Minister Spraw Zagranicznych i Minister Infrastruktury. W każdej gminie zgodnie z ustawowymi wymogami co najmniej 1/5 lokali głosowania dostosowano do potrzeb osób niepełnosprawnych; lokali takich utworzono ogółem 7 718. Ponadto w wielu miastach i gminach organy jednostek samorządu terytorialnego zapewniły osobom niepełnosprawnym i w podeszłym wieku pomoc w dojeździe do lokali wyborczych oraz inne ułatwienia pozwalające na oddanie głosu. Do głosowania korespondencyjnego wyznaczono 2 758 obwodów głosowania (2 598 obwodów w kraju i 160 obwodów za granicą). Obwieszczenia o obwodach głosowania były rozplakatowane w terminie wymaganym kalendarzem wyborczym. W wielu gminach i miastach zapewniono informację o lokalach głosowania także w inny sposób: w lokalnych środkach przekazu, poprzez wywieszki na klatkach schodowych, ogłoszenia na tablicach informacyjnych, art. Informacje o adresach lokali wyborczych były dostępne na stronach internetowych, udzielano ich także telefonicznie w okręgowych komisjach wyborczych i Państwowej Komisji Wyborczej.
7. W trybie ustawowo wymaganym urzędy gmin, konsulowie i kapitanowie statków sporządzili spisy wyborców. W spisach ujęto 30 762 931 wyborców: na obszarze kraju – 30 623 615 osób a za granicą i na statkach – 139 415 wyborców. Spisy zostały z nielicznymi wyjątkami sporządzone prawidłowo. W dniu głosowania do Państwowej Komisji Wyborczej i okręgowych komisji wyborczych zgłaszano w tych sprawach nieliczne tylko interwencje telefoniczne, z których część wynikała z błędnego rozumienia skutków wpisywania się – na własny wniosek – do rejestru wyborców. Sporadycznie interwencje zgłaszały również osoby zamieszkujące czasowo na obszarze gminy, które zamierzając głosować w miejscu pobytu czasowego nie złożyły wniosku o wpisanie ich do spisu bądź stałego rejestru wyborców. Państwowa Komisja Wyborcza i Krajowe Biuro Wyborcze na stronach internetowych, w wielokrotnych wyjaśnieniach w telewizji, radiu i prasie a także w informacjach pisemnych i telefonicznych informowały o obowiązujących przepisach prawnych, o terminie

składania wniosków o dopisanie do spisu w miejscu czasowego pobytu, o możliwości i terminie pobrania zaświadczenia o prawie do głosowania. Także okręgowe komisje wyborcze oraz delegatury terenowe Krajowego Biura Wyborczego i urzędy wielu gmin starały się zapewnić w różnych formach bieżącą informację w tych sprawach. Według informacji z urzędów gmin, wydano 188 549 zaświadczeń o prawie do głosowania.

4. Tworzenie komitetów wyborczych, zgłaszanie i rejestracja list kandydatów na posłów i kandydatów na senatorów.

1. Zgodnie z art. 84 § 2 Kodeksu wyborczego, prawo zgłaszania kandydatów w wyborach do Sejmu i do Senatu przysługuje komitetom wyborczym, które mogą być tworzone przez partie polityczne, koalicje partii politycznych i przez wyborców. Utworzenie komitetu wyborczego wymaga przyjęcia przez Państwową Komisję Wyborczą zawiadomienia o jego utworzeniu; zawiadomienie może być dokonane do 50 dnia przed dniem wyborów (art. 204 § 2, § 4 i § 6 i art. 205 § 1 Kodeksu wyborczego).

W wyborach w 2011 r. zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego mogły być zgłaszane do dnia 22 sierpnia 2011 r. Od dnia 9 sierpnia 2011 r. do upływu terminu zgłaszania zawiadomień dostępna była na stronie internetowej Komisji informacja w sprawie przyjmowania zawiadomień, w której omówiono szczegółowo warunki prawne i organizacyjne związane z tworzeniem komitetów oraz tryb działania Państwowej Komisji Wyborczej w tych sprawach wraz z wzorami stosownych dokumentów.

Do Państwowej Komisji Wyborczej wpłynęły zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego od 110 podmiotów. Państwowa Komisja Wyborcza przyjęła zawiadomienia o utworzeniu 103 komitetów wyborczych, a odmówiła przyjęcia 7 zawiadomień złożonych przez komitety wyborców. Utworzenie tych ostatnich – zdaniem Państwowej Komisji Wyborczej – komitetów nie zostało poparte podpisami co najmniej 1000 obywateli mających prawo wybierania (art. 204 § 6 i 7 pkt 3 Kodeksu wyborczego).

Skargę do Sądu Najwyższego na odmowę przyjęcia zawiadomienia złożyły 3 komitety. Sąd Najwyższy uznał za zasadną skargę Komitetu Wyborczego Wyborców Obywatelskich List Nowego Ekranu, któremu Państwowa Komisja Wyborcza odmówiła przyjęcia zawiadomienia w dniu 23 sierpnia 2011 r. Sąd Najwyższy wyraził swoje stanowisko w postanowieniu z dnia 31 sierpnia 2011 r. sygn. akt III SW 10/11. Na podstawie art. 205 § 2 Kodeksu wyborczego, Państwowa Komisja Wyborcza podjęła w dniu 31 sierpnia 2011 r. uchwałę o przyjęciu zawiadomienia tego komitetu,

ustalając dla niego termin zgłoszenia list kandydatów na posłów i kandydatów na senatora do dnia 7 września 2011 r. do godz. 24⁰⁰. Ten termin na zgłoszenie list i kandydatów zapewniał Komitetowi taki sam wymiar czasu na dokonanie tej czynności jaki miałby on gdyby zawiadomienie zostało przyjęte w dniu 23 sierpnia 2011 r.

Tryb postępowania w tej sprawie zastosowany przez Państwową Komisję Wyborczą jest zgodny ze wskazaniem zawartym w uchwale Sądu Najwyższego z dnia 9 listopada 2004 r. sygn. akt III SW 46/04. W rezultacie, do udziału w wyborach zarządzonych na dzień 9 października 2011 r. uprawnione były 104 komitety wyborcze: 19 komitetów wyborczych partii politycznych i 85 komitetów wyborczych wyborców, w tym 2 komitety mniejszości narodowych. Kandydatów wyłącznie do Sejmu zamierzał zgłaszać jeden komitet wyborczy, kandydatów do Sejmu i Senatu – 18 komitetów, kandydatów tylko do Senatu – 85 komitetów wyborczych. Komunikat w sprawie przyjęcia zawiadomień został w dniu 2 września 2011 r. zamieszczony na stronie internetowej PKW.

2. Do dnia 30 sierpnia 2011 r. do godz. 24⁰⁰ pełnomocnicy komitetów wyborczych mogli zgłaszać do rejestracji okręgowym komisjom wyborczym listy kandydatów na posłów i kandydatów na senatorów.

Okręgowe komisje wyborcze zarejestrowały 338 list kandydatów na posłów, a odmówiły rejestracji 33 list ponieważ nie spełniały wymogów ustawowo przewidzianych, w szczególności zgłoszenie listy nie zostało poparte podpisami co najmniej 5000 wyborców z danego okręgu wyborczego, albo dołączonym – zamiast wykazu podpisów – zaświadczeniem Państwowej Komisji Wyborczej uprawniającym do zgłoszenia listy bez poparcia podpisami wyborców (art. 210 Kodeksu wyborczego). Zgodnie z powołanym przepisem, lista kandydatów na posłów zgłoszona do rejestracji powinna, oprócz spełnienia przewidzianych wymogów formalnych, zostać poparta podpisami co najmniej 5000 wyborców stale zamieszkałych w danym okręgu wyborczym. Zgodnie z art. 209 § 2 Kodeksu wyborczego, prawidłowe poparcie listy kandydatów następuje poprzez złożenie podpisu obok czytelnie wpisanego nazwiska i imienia, adresu zamieszkania i numeru ewidencyjnego PESEL wyborcy. Jeżeli komitet wyborczy rejestruje listy co najmniej w połowie okręgów wyborczych, jest uprawniony do zgłoszenia dalszych list na podstawie zaświadczenia Państwowej Komisji Wyborczej, które Komisja wydaje na wniosek zainteresowanego komitetu wyborczego złożony do 40 dnia przed dniem wyborów, tj. w wyborach zarządzonych

na dzień 9 października 2011 r. – do dnia 30 sierpnia. Państwowa Komisja Wyborcza zgodnie ze złożonymi wnioskami wydała takie zaświadczenia 5 Komitetom Wyborczym: Polska Jest Najważniejsza, Polska Partia Pracy-Sierpień 80, Polskie Stronnictwo Ludowe, Ruch Palikota, Sojusz Lewicy Demokratycznej. Zaświadczenia nie uzyskał Komitet Wyborczy Nowa Prawica – Janusza Korwin-Mikke, ponieważ wniosek komitetu o wydanie zaświadczenia wpłynął do Państwowej Komisji Wyborczej w dniu 1 września 2011 r. czyli po terminie wynikającym z ustawy. W dniu 30 sierpnia 2011 r. Komitet Wyborczy Nowej Prawicy nie miał zarejestrowanych list co najmniej w połowie okręgów wyborczych, nie był więc uprawniony do otrzymania zaświadczenia. Do Państwowej Komisji Wyborczej wpłynęło 10 odwołań na odmowę rejestracji list kandydatów na posłów przez okręgowe komisje wyborcze – 7 odwołań Komitetu Wyborczego Nowa Prawica-Janusza Korwin-Mikke i po jednym odwołaniu – Komitetu Wyborczego Polska Partia Pracy-Sierpień 80 i Komitetu Wyborczego Prawica oraz Komitetu Wyborczego Wyborców „Ojcowizna”. Państwowa Komisja Wyborcza uznała zasadność 2 odwołań: Komitetu Wyborczego Polska Partia Pracy-Sierpień 80 od uchwały Okręgowej Komisji Wyborczej w Katowicach i Komitetu Wyborczego Prawica od uchwały Okręgowej Komisji Wyborczej w Warszawie II. Państwowa Komisja Wyborcza pozostałe odwołania oddaliła.

Zdaniem Państwowej Komisji Wyborczej osobnego omówienia wymaga sprawa protestu Komitetu Wyborczego Nowa Prawica-Janusza Korwin-Mikke złożonego w dniu 14 września 2011 r. do Sądu Najwyższego.

W proteście Komitet zarzucił, że Państwowa Komisja Wyborcza, na podstawie art. 210 § 2 Kodeksu wyborczego, nieprawidłowo przyjmuje, iż uprawnionym do zgłoszenia list kandydatów bez poparcia podpisami wyborców jest tylko taki komitet, który listy kandydatów z wykazami poparcia co najmniej w połowie okręgów wyborczych zarejestrował w terminie do 40 dnia przed dniem wyborów; zarzucił też, że przy rozpatrywaniu odwołań od uchwał okręgowych komisji wyborczych odmawiających rejestracji list kandydatów na posłów z powodu „niewyraźnego podpisu” lub „niewyraźnego adresu” na wykazach poparcia Państwowa Komisja Wyborcza nie respektuje wskazówek Sądu Najwyższego zawartych w postanowieniu z dnia 31 sierpnia 2011 r. sygn. akt III SW 10/11.

Odpowiadając na wezwanie Sądu Najwyższego (sygn. akt III SW 12/11) Państwowa Komisja Wyborcza w piśmie procesowym, opublikowanym też w Internecie, wyraziła

pogląd, że protest wyborczy Komitetu Wyborczego Nowa Prawica- Janusza Korwin-Mikke jest niedopuszczalny i powinien być pozostawiony bez dalszego biegu, odnośnie zaś do zarzutów, że są one bezpodstawne.

W części dotyczącej niedopuszczalności protestu wyborczego Państwowa Komisja Wyborcza powołała się na przepisy art. 82 § 1 i art. 241 Kodeksu wyborczego, zgodnie z którymi przeciwko ważności wyborów, ważności wyborów w okręgu lub wyborowi określonej osoby może być wniesiony protest z powodu: 1) dopuszczenia się przestępstwa przeciwko wyborom, określonego w rozdziale XXXI Kodeksu karnego, mającego wpływ na przebieg głosowania, ustalenie wyników głosowania lub wyników wyborów lub 2) naruszenia przepisów Kodeksu dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyników wyborów, mającego wpływ na wynik wyborów zaś protest przeciwko ważności wyborów do Sejmu wnosi się na piśmie do Sądu Najwyższego w terminie 7 dni od dnia ogłoszenia wyników wyborów przez Państwową Komisję Wyborczą w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej.

Wobec tego, że protest wyborczy Komitetu Wyborczego Nowa Prawica-Janusza Korwin-Mikke nie spełniał podstawowego warunku określonego w art. 241 § 1 Kodeksu wyborczego, tzn. został złożony w czasie gdy wyborów do Sejmu jeszcze w 2011 r. nie przeprowadzono uzasadniony był wniosek Państwowej Komisji Wyborczej o pozostawienie protestu zgodnie z art. 243 § 1 Kodeksu wyborczego bez dalszego biegu.

Postanowieniem z dnia 20 września 2011 r. w sprawie oznaczonej sygn. akt III SW 12/11 Sąd Najwyższy pozostawił protest Komitetu Wyborczego Nowa Prawica-Janusza Korwin-Mikke bez dalszego biegu.

Odnośnie do zarzutów przedstawionych w proteście Państwowa Komisja Wyborcza wyraziła swoje stanowisko mając na względzie nagłośnienie tych zarzutów oraz stosunkowo duże zainteresowanie wyrażane w tym zakresie w opinii publicznej.

Państwowa Komisja Wyborcza wskazała, że termin zgłoszenia list kandydatów do okręgowych komisji wyborczych upłynął w dniu 30 sierpnia 2011 r. o godz. 24.⁰⁰ oraz, że w tym terminie Komitet Wyborczy Nowa Prawica-Janusza Korwin-Mikke posiadał zarejestrowane listy kandydatów jedynie w 19 spośród 41 okręgów wyborczych. Wprawdzie Komitet zgłosił do rejestracji ponadto listy kandydatów z wykazami poparcia wyborców w Okręgowej Komisji Wyborczej w Radomiu (w dniu 30 sierpnia 2011 r. o godz. 23.³⁰), w Warszawie I (w dniu 30 sierpnia 2011 r. o godz. 23.⁴⁵), w

Gdyni (w dniu 30 sierpnia 2011 r. o godz. 23.⁵⁵), w Pile (w dniu 30 sierpnia 2011 r. o godz. 23.⁵⁰) ale w tych Okręgowych Komisjach Wyborczych odmówiono Komitetowi rejestracji list kandydatów. Komitet zgłosił także do rejestracji listy kandydatów z wykazami poparcia w Okręgowej Komisji Wyborczej w Rybniku i w Okręgowej Komisji Wyborczej w Warszawie II, jednakże obydwie te zgłoszenia wykazywały wady; po ich usunięciu przez Komitet listy kandydatów w tych Okręgowych Komisjach Wyborczych zostały zarejestrowane odpowiednio w dniach 1 września 2011 r. i 5 września 2011 r.

Po przedstawieniu szczegółowo ww. okoliczności, w wyniku których stwierdzono, że Komitet Wyborczy Nowa Prawica-Janusza Korwin-Mikke w dniu 30 sierpnia 2011 r. nie posiadał co najmniej w połowie okręgów wyborczych zarejestrowanych list kandydatów z wykazami poparcia, Państwowa Komisja Wyborcza powołała się na art. 210 § 2 Kodeksu wyborczego, zgodnie z którym uprawnionym do zgłoszenia dalszych list bez poparcia zgłoszenia podpisami wyborców jest komitet wyborczy, który zarejestrował listy kandydatów co najmniej w połowie okręgów wyborczych.

Państwowa Komisja Wyborcza wyjaśniła jednocześnie, że skoro zgodnie z art. 210 § 3 Kodeksu wyborczego wniosek o wydanie przez Państwową Komisję Wyborczą zaświadczenia musi być złożony do 40 dnia przed dniem wyborów to najpóźniej w terminie do 40 dnia przed dniem wyborów komitet zainteresowany zaświadczeniem, o którym mowa, musi wykazać się zarejestrowaniem co najmniej w połowie okręgów wyborczych list kandydatów z wykazami poparcia. Państwowa Komisja Wyborcza wskazała, że przedstawiona interpretacja przepisów art. 210 § 2 Kodeksu wyborczego, a także art. 211 § 1 i art. 216 Kodeksu wyborczego jest zgodna z wykładnią obowiązujących poprzednio przepisów art. 142 i 148 – Ordynacji wyborczej do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej zawierających co do zasady analogiczne uregulowania jak w wymienionych przepisach Kodeksu wyborczego, dokonaną przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 16 września 2005 r. sygn. akt III SW 120/05 w sprawie protestu wyborczego przeciwko ważności wyborów do Sejmu i do Senatu w 2005 r.

W związku z twierdzeniem Komitetu Wyborczego Nowa Prawica-Janusza Korwin-Mikke, że wniosek o wydanie zaświadczenia złożył we właściwym terminie, ponieważ w dniu 30 sierpnia 2011 r. nadał wniosek na poczcie, Państwowa Komisja Wyborcza stwierdziła, że zgodnie z art. 210 § 3 Kodeksu wyborczego wniosek powinien w dniu

30 sierpnia 2011 r. trafić do Państwowej Komisji Wyborczej i nadanie go na pocztę tego wymogu nie spełniło.

Wprawdzie Kodeks wyborczy nie wskazuje tego wyraźnie, ale oczywiste jest, że skoro zaświadczenie wydaje Państwowa Komisja Wyborcza, to o jego wydanie należy wnioskować do Państwowej Komisji Wyborczej, przy czym określenie „złożony” wyraża zrealizowaną wobec Państwowej Komisji Wyborczej czynność techniczną. Zdaniem Państwowej Komisji Wyborczej, już samo niezachowanie terminu z art. 210 § 3 Kodeksu wyborczego stanowiło okoliczność przesądzającą o niemożności wydania Komitetowi Wyborczemu Nowa Prawica-Janusza Korwin-Mikke wnioskowanego zaświadczenia zważywszy, że według art. 9 § 1 Kodeksu wyborczego przez zachowanie terminu do wniesienia skargi, odwołania lub innego dokumentu do sądu, organu wyborczego, urzędu gminy, konsula albo kapitana statku, należy rozumieć dzień złożenia skargi, odwołania lub innego dokumentu w sądzie, organowi wyborczemu, w urzędzie gminy, w konsulacie lub kapitanowi statku.

Odnosząc się do zarzutu nierespektowania wskazówek Sądu Najwyższego w postanowieniu z dnia 31 sierpnia 2011 r. sygn. akt III SW 10/11 Państwowa Komisja Wyborcza wyjaśniła, że wymienione orzeczenie Sądu Najwyższego zostało wydane w sprawie dotyczącej odmowy przyjęcia zawiadomienia o utworzeniu Komitetu Wyborczego Wyborców Obywatelskich List Wyborczych Nowego Ekranu, a wyrażony w nim pogląd o braku podstaw do wymagania czytelnych podpisów w wykazach poparcia dotyczył przepisów art. 204 §7 pkt 3 Kodeksu wyborczego.

Postanowienie to nie dotyczyło kwestii prawidłowości wpisania danych do wykazu poparcia listy kandydatów na posłów, a więc przepisów art. 209 § 2 Kodeksu wyborczego w związku z art. 216 §1 Kodeksu wyborczego. Wobec tego, zawarte w nim wytyczne co do metody sprawdzania prawidłowości wpisywania danych osobowych do wykazu poparcia dla utworzenia komitetu wyborczego wyborców nie znajdują zastosowania przy weryfikacji wpisów w wykazach poparcia list kandydatów na posłów.

Państwowa Komisja Wyborcza wskazała też, że art. 209 § 2 Kodeksu wyborczego – odmiennie niż art. 204 § 7 pkt 3 Kodeksu wyborczego – zawiera wyraźny wymóg wpisania w sposób czytelny nazwiska, imienia i adresu zamieszkania wyborcy.

W wyborach do Senatu okręgowe komisje wyborcze zarejestrowały 503 kandydatów na senatorów. Odmówiono rejestracji 33 kandydatów, przede wszystkim z powodu

niepoparcia zgłoszenia podpisami co najmniej 2000 wyborców z danego okręgu wyborczego. Na odmowę rejestracji wniesiono do Państwowej Komisji Wyborczej 6 odwołań od uchwał Okręgowych Komisji Wyborczych: w Warszawie I – trzy odwołania oraz w Sosnowcu, Radomiu i Warszawie II – po jednym odwołaniu. Państwowa Komisja Wyborcza uznała zasadność odwołania Komitetu Wyborczego Wyborców Jerzego Krzekotowskiego od uchwały Okręgowej Komisji Wyborczej w Warszawie I, a pozostałe odwołania oddaliła, ponieważ – po sprawdzeniu wykazu podpisów – stwierdziła, że zgłoszenia kandydatów nie zostały poparte wymaganą liczbą 2000 podpisów wyborców z tych okręgów.

3. Obwieszczenia o zarejestrowanych listach kandydatów zawierające informacje o ich numerach, nazwach i skrótach nazw komitetów wyborczych oraz dane o kandydatach umieszczonych na listach i obwieszczenia o kandydatach na senatorów zostały podane do wiadomości wyborców przez rozplakatowanie. W okresie od zarejestrowania do dnia głosowania okręgowe komisje wyborcze skreśliły z list 51 kandydatów na posłów oraz unieważniły rejestrację 3 kandydatów na senatorów – z powodu wycofania przez tych kandydatów zgody na kandydowanie. Obwieszczenia o skreślonych kandydatach zostały podane do publicznej wiadomości.

W rezultacie w wyborach do Sejmu przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r. wyborcy głosowali na 338 list okręgowych obejmujących 7 035 kandydatów zgłoszonych przez 11 komitetów wyborczych. W wyborach do Senatu głosowano na 500 kandydatów zgłoszonych przez 88 komitetów wyborczych.

4. Po zakończeniu procedury rejestracji list kandydatów Państwowa Komisja Wyborcza, zgodnie z zasadami określonymi w art. 219 § 1 Kodeksu wyborczego, przyznała w dniu 9 września 2011 r. jednolite numery listom kandydatów na posłów tych komitetów wyborczych, których listy zostały zarejestrowane w więcej niż jednym okręgu wyborczym. Były to numery:

Nr 1 – dla list Komitetu Wyborczego Prawo i Sprawiedliwość

Nr 2 – dla list Komitetu Wyborczego Polska Jest Najważniejsza

Nr 3 – dla list Komitetu Wyborczego Sojusz Lewicy Demokratycznej

Nr 4 – dla list Komitetu Wyborczego Ruch Palikota

Nr 5 – dla list Komitetu Wyborczego Polskie Stronnictwo Ludowe

Nr 6 – dla list Komitetu Wyborczego Polska Partia Pracy-Sierpień 80

Nr 7 – dla list Komitetu Wyborczego Platforma Obywatelska

Nr 8 – dla list Komitetu Wyborczego Nasz Dom Polska-Samoobrona Andrzeja Leppera

Nr 9 – dla list Komitetu Wyborczego Nowa Prawica-Janusza Korwin-Mikke

Nr 10 – dla list Komitetu Wyborczego Prawica.

Numer 11 otrzymała od Okręgowej Komisji Wyborczej lista Komitetu Wyborczego Wyborców „Mniejszość Niemiecka” zarejestrowana w okręgu Nr 21 w Opolu. W tym samym dniu komunikat Państwowej Komisji Wyborczej o jednolitych numerach list kandydatów na posłów, został podany na konferencji prasowej oraz zamieszczony w Internecie.

5. Komitety wyborcze, które zarejestrowały listy kandydatów na posłów co najmniej w 21 okręgach wyborczych, tj. komitety wyborcze oznaczone w pkt 4 numerami od 1 do 7, oraz oznaczony numerem 9 Komitet Wyborczy Nowa Prawica-Janusza Korwin-Mikke, zgodnie z art. 252 Kodeksu wyborczego, miały prawo do nieodpłatnego rozpowszechniania audycji wyborczych w programach publicznych nadawców radiowych i telewizyjnych na takich samych zasadach.

6. Kampania wyborcza.

1. Państwowa Komisja Wyborcza jeszcze przed zarządzeniem wyborów zajęła stanowisko w sprawie inicjatyw i działań mających cechy kampanii wyborczej prowadzonych przez partie polityczne pod hasłem kampanii informacyjnej. Państwowa Komisja Wyborcza przypomniała, iż zgodnie z przepisami Kodeksu wyborczego partia polityczna od dnia zarządzenia wyborów do dnia przyjęcia zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego może prowadzić działania wyłącznie związane z agitacją na rzecz upowszechniania jej celów programowych, a działania te muszą być finansowane ze środków bieżących partii. Prowadzenie kampanii i agitacji wyborczej przed zarządzeniem wyborów i przed przyjęciem zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego jest niezgodne z przepisami prawa wyborczego. Państwowa Komisja Wyborcza przypomniała także, że w okresie bezpośrednio poprzedzającym kampanię wyborczą działania partii politycznych i innych podmiotów promujące idee, poglądy czy programy oraz osoby wizerunkowo kojarzące się z danym podmiotem są postrzegane jako działania podejmowane nieprzypadkowo właśnie w tym czasie i mają na celu zachęcenie wyborców do głosowania w określony sposób w zbliżających się wyborach do Sejmu i do Senatu, a więc jako prowadzenie kampanii wyborczej przed jej formalnym rozpoczęciem. Po zarządzeniu wyborów Państwowa Komisja Wyborcza prowadziła systematycznie działania na rzecz prawidłowego stosowania przepisów

prawa wyborczego. Ważnym środkiem przekazywania tych informacji były strony internetowe, na których dostępne były teksty wszystkich obowiązujących aktów prawnych oraz wytycznych, informacji, wyjaśnień i komunikatów Państwowej Komisji Wyborczej. Niezależnie od tej formy, na bieżąco udzielano na piśmie i telefonicznie odpowiedzi i wyjaśnień na wnoszone do Komisji pytania i wątpliwości. Zgłaszano je przez cały okres trwania kampanii wyborczej i dotyczyły one szerokiej problematyki wyborczej. W sprawach najczęściej podnoszonych i budzących wątpliwości Państwowa Komisja Wyborcza wydawała i zamieszczała w Internecie informacje zawierające szczegółowe wyjaśnienia przepisów prawnych i procedur wyborczych. Wyjaśnienia wydano w sprawach:

- zgłaszania list kandydatów na posłów i kandydatów na senatorów, zbierania podpisów wyborców popierających zgłoszenia;
- prowadzenia przez komitety wyborcze gospodarki finansowej, w tym: warunków pozyskiwania oraz wydatkowania środków finansowych; limitów wydatków komitetów wyborczych; prowadzenia i finansowania przez komitety wyborcze stron internetowych;
- praw wyborczych i warunków udziału obywateli polskich w głosowaniu na obszarze kraju, za granicą i na polskich statkach morskich, szczegółowych warunków i procedur dotyczących głosowania w szpitalach, zakładach pomocy społecznej, zakładach karnych i aresztach śledczych, trybu dopisywania się wyborców na własny wniosek do rejestru wyborców i spisu wyborców, głosowania korespondencyjnego przez wyborców niepełnosprawnych, głosowania przez pełnomocnika i sporządzenia aktów pełnomocnictwa, głosowania na podstawie zaświadczenia o prawie do głosowania oraz uzyskiwania zaświadczeń, a także uprawnień mężów zaufania.

Wyjaśnienia i informacje dotyczące wpisywania wyborców do rejestru i spisu oraz sposobu głosowania, w tym głosowania i uprawnień wyborców niepełnosprawnych były przypomniane wielokrotnie w prasie, telewizji, radiu i na portalach internetowych; informowały o tym również okręgowe komisje wyborcze w środkach komunikacji lokalnej i w sposób zwyczajowo przyjęty. Mimo wcześniejszych wyjaśnień dotyczących zasad prowadzenia kampanii wyborczej, miały miejsce i zachowania i wypowiedzi niektórych uczestników kampanii wyborczej o treściach i charakterze agresywnej agitacji. W związku z tym, w rozpowszechnionym publicznie oświadczeniu z dnia 29 sierpnia 2011 r. Państwowa Komisja Wyborcza zwróciła się do wszystkich osób, komitetów wyborczych oraz innych podmiotów uczestniczących w procesie

wyborczym z apelem o umiar w prowadzonych działaniach agitacyjnych. Komisja podkreśliła, „że nawet najbardziej krytyczne opinie i oceny, przedstawione w tzw. kampanii negatywnej, powinny być wyrażane bez naruszania granic kultury politycznej, a tym bardziej przepisów prawa. Ostre i pryncypialne spory programowe nie mogą wiązać się z naruszeniem dóbr osobistych, w tym godności poddawanych krytyce przeciwników politycznych. Uczestnicy dyskursu publicznego korzystając w kampanii wyborczej z wolności słowa, powinni pamiętać także o odpowiedzialności za słowo”. Przypomniała również, że zgodnie z art. 109 § 3 Kodeksu wyborczego, materiały wyborcze podlegają ochronie prawnej.

7. Przebieg głosowania oraz ustalenie wyników głosowania w obwodach.

1. Lokale wyborcze zostały przygotowane zgodnie z ustawowymi wymogami. Większość lokali znajdowała się w stałych miejscach, tych samych co w poprzednich wyborach do Sejmu i Senatu oraz wyborach Prezydenta RP i wyborach samorządowych przeprowadzonych w 2010 r. Były one na ogół odpowiednio wyposażone i oznakowane. Wywieszone w nich były obwieszczenia o obwodach głosowania, o listach kandydatów na posłów i kandydatach na senatora, informacje o sposobie głosowania i warunkach ważności głosu oddanego na karcie do głosowania oraz o głosowaniu, gdy na karcie było nazwisko skreślonego kandydata. We wszystkich lokalach znajdowały się pomieszczenia za osłoną bądź parawany i osłony mające zapewnić tajność głosowania. Stosownie do wymogu Kodeksu wyborczego 1/5 lokali w każdej gminie została dostosowana do potrzeb wyborców niepełnosprawnych – w kraju było 7718 takich lokali wyborczych. Obwodowe komisje wyborcze we wszystkich lokalach przystosowanych do potrzeb osób niepełnosprawnych posiadały nakładki na karty do głosowania sporządzone w alfabecie Braille'a; na żądanie wyborców niewidzących możliwe było również głosowanie przy pomocy nakładki w pozostałych obwodach. W wielu gminach zapewniono ponadto inne formy pomocy dla wyborców niepełnosprawnych, zwłaszcza środki transportu i podjazdy dla wózków inwalidzkich. Głosowanie rozpoczęło w dniu 9 października 2011 r. o godz. 7⁰⁰, ale przygotowania do otwarcia lokali wyborczych rozpoczęły się na ogół przed godziną 6⁰⁰. Komisje policzyły i ostemplowały karty do głosowania, sprawdziły i opieczętowały urnę wyborczą, rozłożyły spisy wyborców. Przypadki nienależytego przygotowania lokali wyborczych były nieliczne. Uwagi wyborców dotyczyły zwłaszcza zbyt małych powierzchni lokali wyborczych, co utrudniało należyte

rozmieszczenie urządzeń (urn, parawanów, stołów dla komisji, miejsc dla mężów zaufania) a także braku odpowiedniego wystroju lokalu. Zgłaszano też pojedyncze uwagi, że przy urnie wyborczej nie było przedstawiciela obwodowej komisji, nie oznaczono miejsc dla mężów zaufania, sygnalizowano brak tradycyjnej informacji o lokalach głosowania umieszczonej na klatkach schodowych w budynkach mieszkalnych. Były też zastrzeżenia co do liczby pomieszczeń za osłoną (kabin), a także do stosowania parawanów umieszczonych na stołach, przy których wyborcy mogli oddać głos. W przeddzień głosowania i w dniu głosowania okręgowe komisje wyborcze pełniły dyżury w celu udzielania pomocy i informacji obwodowym komisjom wyborczym i wyborcom. Dyżury pełniono także w urzędach gmin, przede wszystkim w działach ewidencji ludności, w większych jednostkach terytorialnych (zwłaszcza w dużych miastach), pełniły dyżury inne służby. Dyżury pełniła również Państwowa Komisja Wyborcza oraz Krajowe Biuro Wyborcze.

W dniu głosowania miały miejsce dwa nadzwyczajne zdarzenia. W Gorzowie Wlkp. o godz. 3⁰⁰ na ul. Gwiazdzistej przed lokalem wyborczym nr 13 Policja znalazła na chodniku pakunek, a na drzwiach tego lokalu informację – że w pakunku znajduje się bomba oraz dodatkową informację – że jeżeli wybory się odbędą, to o godz. 15⁰⁰ na terenie kraju zostaną zdetonowane ładunki wybuchowe. Lokal zabezpieczono, podjęto decyzję o ewakuacji mieszkańców budynku znajdującego się w pobliżu lokalu wyborczego. Podobna sytuacja miała miejsce w Lublinie. O godz. 9⁴⁵ Policja otrzymała informację od Straży Miejskiej o leżącym przed lokalami wyborczymi nr 157 i 158 przy ul. Pogodnej 19 podejrzanym pakunku. Teren został zabezpieczony. W obu tych sprawach podjęto niezwłocznie czynności dochodzeniowe. Zagrożenia eksplozji ładunków nie zostały potwierdzone, dalsze postępowanie w celu wykrycia sprawców prowadzą właściwe organy. Z tych przyczyn głosowanie w wyborach w dniu 9 października 2011 r. w lokalu wyborczym nr 13 w Gorzowie Wlkp. rozpoczęło się o godz. 9³⁰, a w lokalach nr 157 i 158 w Lublinie zostało wznowione o godz. 12³⁰, jednakże komisje obwodowe uznały, iż nie ma konieczności przedłużenia godzin otwarcia lokalu wyborczego.

Nie było sygnałów o istotnych naruszeniach zakazu prowadzenia agitacji wyborczej. Incydenty w tym zakresie miały wymiar lokalny i polegały najczęściej na naklejaniu bądź wzajemnym zaklejaniu plakatów wyborczych, obwoźnym agitowaniu za głosowaniem na danego kandydata, (w formie oplakatowanego autobusu lub samochodu będącego w ruchu), rozrzucaniu ulotek, próbach emitowania reklamy

wyborczej w telewizji kablowej i przez Internet, agitowaniu przez nadawanie sms-ów, art. Takie sytuacje miały miejsce w większości dużych miast art. w Gorzowie Wlkp. w pobliżu lokali wyborczych nr 50, 51 i 54 na budynku Szkoły Podstawowej nr 20 rozwieszono były dwa wielkie plakaty z odręcznymi napisami: „9 października wrzucić Platformę do śmietnika” oraz „Wolność słowa dla kibola, AntyPo”. W Wieruszowie, w okręgu wyborczym nr 11, Policja otrzymała informację, że na stronie internetowej gazety „Ilustrowany Tygodnik Powiatowy” jest czynna ankieta: „Którego z mieszkańców powiatu wieruszowskiego popierasz w wyborach do Sejmu”, z nazwiskami kandydatów na posłów oraz polami na oddanie głosu i liczbą głosów oddanych na dane nazwisko. Policję w Rzeszowie poinformowano 8 października br. że na stronie internetowej „Wirtualnej Polski” znajduje się spot z obraźliwymi zdjęciami i komentarzami pod adresem zwolenników PiS. O niszczeniu bądź naklejaniu plakatów wyborczych, rozrzucaniu ulotek, telefonach i sms-ach informowano Policję, a także organy wyborcze. Działania interwencyjne we wszystkich tego rodzaju przypadkach podejmowała Policja i służby porządkowe, interweniowały także w zakresie swojej właściwości – obwodowe komisje wyborcze oraz urzędy gminne i miejskie.

Informacje o naruszeniu „ciszy wyborczej” przekazywane były również z zagranicy, art. z Nowego Jorku, Londynu, Berlina.

Niektóre obwodowe komisje wyborcze nie ostemplowały wszystkich kart do głosowania przed jego rozpoczęciem; miały miejsce zdarzenia o charakterze porządkowym, związane z otwarciem lokalu wyborczego, niedyspozycją członka komisji, przejściową awarią. Zdarzenia te utrudniały przejściowo głosowanie jednak nie powodowały większych zakłóceń i nie miały wpływu na ogólny jego przebieg. Stwierdzono pojedyncze przypadki kart do głosowania wadliwie wydrukowanych, art. na terenie miasta Szczecina. Okręgowa Komisja Wyborcza niezwłocznie po rozpoczęciu głosowania zwróciła uwagę komisjom obwodowym na konieczność dokładnego sprawdzania kart wydawanych wyborcom. W gminie Nowogródek Pomorski, w okręgu nr 41, dwie obwodowe komisje po przeliczeniu kart do głosowania w godzinach wieczornych w dniu 7 października 2011 r. zdecydowały, z uwagi na brak warunków bezpiecznego przechowywania kart w lokalach komisji, o zdeponowaniu ich do dnia głosowania w mieszkaniach przewodniczących komisji. Wskutek interwencji Okręgowej Komisji Wyborczej materiały wyborcze z tych obwodów zostały zabezpieczone i przechowane w Urzędzie Gminy. W Białymstoku i

w gminie Knyszyn w okręgu wyborczym nr 24 wykryto w wyniku kontroli i wycofano przed dniem głosowania 11 nieprawidłowo wydrukowanych kart do głosowania. W obwodowej komisji wyborczej nr 45 w Tychach w okręgu nr 13, w godzinach przedpołudniowych jedna spośród art. 40 osób, które razem weszły do lokalu wyborczego, zerwała pieczęć z urny wyborczej i podniosła jej wieko mówiąc: „zobaczcie, można urnę otworzyć”. O incydencie powiadomiono Policję. Obwodowa Komisja urnę opieczętowała ponownie i dalej głosowanie przebiegało bez zakłóceń. Z protokołu głosowania sporządzonego w tym obwodzie wynika, że komisja otrzymała po 1750 kart do głosowania w wyborach do Sejmu i wyborach do Senatu. Liczba wyborców, którym wydano karty w wyborach do Sejmu wynosi 1010, w wyborach do Senatu 1009. Liczby te są równe liczbie kart wyjętych z urny. Zatem otwarcie urny w czasie głosowania nie miało wpływu na wynik głosowania. W tym samym okręgu wyborczym, obwodowa komisja nr 25 w Mysłowicach wraz z otwarciem lokalu wyborczego ustawiła w lokalu dwie urny wyborcze. Po interwencji pełnomocnika Okręgowej Komisji Wyborczej jedna z tych urn została usunięta.

Przed wyborami i w dniu wyborów miały miejsce pojedyncze przypadki dokonania zmian w składach obwodowych komisji, w celu zapewnienia należytego przeprowadzenia głosowania. Między innymi w Paryżu odwołano ze składu obwodowych komisji nr 55 i 57 przewodniczących tych komisji, ponieważ nie zwołali oni posiedzeń komisji w regulaminowym terminie i nie gwarantowali sprawnej ich pracy.

Już po zakończeniu głosowania odwołany został przewodniczący obwodowej komisji nr 15 w Skarżysku Kamiennej w okręgu nr 33, który podczas liczenia głosów dostawił znak „X” na 5 kartach do głosowania do Sejmu. Ponadto, odwołano 2 przewodniczących z powodu nietrzeźwości. Sprawy te zostały zgłoszone właściwym organom.

2. W dniu głosowania tak do obwodowych, jak i okręgowych komisji wyborczych wpłynęło niewiele skarg, pytań i uwag wyborców. W pojedynczych przypadkach wyborcy zgłaszali interwencje w sprawie nieumieszczenia ich w spisie wyborców. Dotyczyły one przeważnie osób zamieszkujących czasowo na danym terenie, które zgodnie z przepisami dopisuje się do spisu wyborców na ich wnioski, złożony najpóźniej w 10 dniu przed głosowaniem. Stosunkowo niewiele było interwencji dotyczących nieumieszczenia w spisach wyborców osób przebywających w szpitalach

oraz przybyłych do szpitali bądź wypisywanych ze szpitali bezpośrednio przed dniem głosowania. Jeżeli były one zasadne i wynikały z niedopełnienia przez administrację szpitali obowiązku sporządzenia i aktualizacji spisu wyborców, okręgowe komisje wyborcze we współdziałaniu z komisjami obwodowymi i działami ewidencji ludności w gminach podejmowały działania w celu umożliwienia tym wyborcom udziału w głosowaniu. Zdarzały się jednostkowe interwencje wyborców niedopuszczonych przez komisję do udziału w głosowaniu w związku z podpisem złożonym przez innego wyborcę w nieprzeznaczonej dla niego rubryce spisu wyborców. W takiej sytuacji obwodowe komisje wyborcze starały się w miarę możliwości wyjaśnić i sprostować zaistniałą pomyłkę.

3. Przy czynnościach głosowania i ustalania wyników głosowania w obwodach mogli być obecni mężowie zaufania komitetów wyborczych. Według informacji przekazanych do Państwowej Komisji Wyborczej przez okręgowe komisje wyborcze byli oni obecni w około 30% obwodach głosowania, częściej w miastach, rzadziej w obwodach na wsi. Z dokumentacji wyborczej wynika, że mężowie zaufania zgłosili uwagi i zarzuty do 208 protokołów obwodowych komisji wyborczych. Dotyczyły one zróżnicowanej problematyki, także pozawyborczej. Art. w obwodzie nr 83 w Krakowie mąż zaufania zgłosił zarzut, że w lokalu wyborczym nie ma „upominków o wydźwięku patriotycznym dla dzieci”. Znaczna część uwag miała charakter organizacyjno-porządkowy, często w ocenie komisji niezasadnych. Do wniesionych zarzutów i uwag odniosły się komisje obwodowe i właściwe okręgowe komisje wyborcze. Uwagi zgłaszano również na bieżąco w toku pracy komisji i jeżeli były one zasadne komisje uwzględniały je w toku dalszych prac. Art. Obwodowa Komisja Wyborcza nr 150 w Łodzi oraz Okręgowa Komisja Wyborcza w Łodzi uznały zasadność zarzutu dotyczącego obliczania przez komisję obwodową wyników głosowania na tym samym stole, na którym znajdowały się niewykorzystane karty do głosowania. Uznając słuszność zarzutu komisja obwodowa w obecności męża zaufania, ponownie przeliczyła niewykorzystane karty do głosowania, ich liczba się potwierdziła, tym samym uchybienie komisji nie miało wpływu na prawidłowość ustalenia wyników głosowania w obwodzie. Protokoły głosowania z obwodowych komisji wyborczych nr 1, 2, 3, 4 i 5 w gminie Brzeźno w okręgu nr 11 zostały dostarczone do Okręgowej Komisji Wyborczej w niezaklejonych i nieopieczutowanych kopertach. Komisja Okręgowa uznała zasadność zarzutu, stwierdzając jednocześnie po ustaleniu zgodności

dostarczonych protokołów papierowych z protokołami przekazanymi w systemie informatycznym, że uchybienia te nie miały wpływu na wynik głosowania w obwodach ani w okręgu wyborczym. W Obwodowej Komisji Wyborczej nr 113 w Częstochowie, w okręgu wyborczym nr 69 do Senatu, mąż zaufania zarzucił Komisji, że przy ustalaniu wyników głosowania karty do głosowania liczyli poszczególni członkowie komisji przy odrębnych stolikach. Komisja obwodowa zaprzeczyła temu zarzutowi. W obwodzie głosowania nr 17 w Poznaniu, w okręgu wyborczym nr 39 mąż zaufania zgłosił zarzut, że komisja nie przeliczyła i nie zabezpieczyła wyjętych kart z urny oraz pozostałych kart niewykorzystanych. Obwodowa komisja a także Okręgowa Komisja Wyborcza zaprzeczyły temu zarzutowi. W obwodach głosowania za granicą – nr 55 Paryż I, nr 57 Paryż III, nr 187 i 193 Chicago, mężowie zaufania zgłosili uwagi dotyczące organizacji pracy komisji, zwłaszcza w związku z tworzącymi się przed lokalami głosowania kolejkami wyborców chcących głosować, w tym zbyt małej liczby kabin i członków komisji, brakami w wyposażeniu lokali.

W przeważającej liczbie obwodów głosowania komisje obwodowe prawidłowo ustaliły wyniki głosowania i prawidłowo sporządziły protokoły głosowania. W nielicznych protokołach wystąpiły nieprawidłowości wynikające z niedostatecznej staranności komisji obwodowych i polegały na niezachowaniu wymogów formalnych; art. niezłożenia podpisów przez niektórych członków komisji obecnych przy sporządzaniu protokołu oraz nieopatrzeniu go pieczęcią komisji. Zdarzały się też uchybienia wynikające z niezrozumienia treści protokołu, art. mylenie otrzymanych kart do głosowania z liczbą osób uprawnionych do głosowania. Wadliwie sporządzone protokoły były przez obwodowe komisje wyborcze – na podstawie decyzji okręgowych komisji wyborczych – poprawiane, uzupełniane bądź ponownie sporządzane. Ustalone przez komisje wyniki głosowania niezwłocznie podawano do publicznej wiadomości przez ich wywieszenie w siedzibach komisji, w miejscach dostępnych dla wyborców. Odnotowano sporadyczne sygnały o wywieszeniu informacji w mało dostępnym miejscu oraz o niekompletności informacji. W miarę możliwości w takich wypadkach były one uzupełniane bądź wywieszane ponownie. Dla zapewnienia kontroli poprawności arytmetycznej wyników głosowania ustalanych przez obwodowe komisje wyborcze i poprawnego sporządzenia protokołów głosowania, okręgowe komisje wyborcze na podstawie art. 173 Kodeksu wyborczego powołały w gminach i miastach swoich pełnomocników. Tryb ich powołania i zadania zostały określone uchwałą Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 27 czerwca 2011 r. w sprawie warunków i

sposobu wykorzystania techniki elektronicznej oraz trybu przekazywania danych za pośrednictwem sieci elektronicznego przekazywania danych w wyborach do Sejmu RP i do Senatu RP (M. P. Nr 63, poz. 601). Pełnomocnicy dokonali sprawdzenia zgodności arytmetycznej wyników głosowania przy użyciu oprogramowania dostarczonego przez Krajowe Biuro Wyborcze, określonego w powołanej wyżej uchwale PKW, na podstawie przekazanych im przez obwodową komisję zestawień, zawierających dane liczbowe z protokołów głosowania w obwodzie. Protokoły głosowania w obwodach przewodniczący obwodowych komisji lub ich zastępcy przekazywali w zapieczętowanych kopertach okręgowym komisjom wyborczym. W większości miast oraz w gminach odległych od siedziby okręgowej komisji w celu usprawnienia przekazywania protokołów, utworzono dla ich odbioru punkty rejonowe. Zgodnie z wytycznymi Państwowej Komisji Wyborczej punkty rejonowe mieściły się w urzędach miast i gmin (urzędach dzielnic), a w szczególnych wypadkach – w innych budynkach organów administracji samorządowej, w których osoby upoważnione przez okręgowe komisje wyborcze dokonywały odbioru protokołów. Zadaniem tych osób było jedynie dostarczenie (w zamkniętej i opieczętowanej kopercie) protokołu do okręgowej komisji wyborczej. Przy czynnościach tych mogli być obecni mężowie zaufania, w praktyce nieczęsto jednak korzystali oni z tego uprawnienia.

Państwowa Komisja Wyborcza zgodnie z przyjętymi zasadami przekazywania w dniu głosowania przez obwodowe i okręgowe komisje wyborcze danych o frekwencji wyborczej, określonymi w uchwale z dnia 8 sierpnia 2011 r. (M. P. Nr 75, poz. 743), podała do publicznej wiadomości na konferencjach prasowych w „Studiu Wyborczym” i w Internecie informacje o frekwencji: o godz. 10³⁰ według danych przekazanych na godz. 9⁰⁰; o godz. 15³⁰ według danych na godz. 14⁰⁰ i o godz. 19³⁰ według danych z godz. 18⁰⁰. Frekwencja wyniosła: na godz. 9⁰⁰ – 2,79%, na godz. 14⁰⁰ – 23,03%, na godz. 18⁰⁰ – 39,65%.

8. Ustalenie wyników głosowania i wyborów w okręgach wyborczych

1. Okręgowe komisje wyborcze na podstawie protokołów głosowania w obwodach w wyborach do Sejmu ustaliły protokolarnie wyniki głosowania w okręgu wyborczym. Dane z protokołów zostały niezwłocznie przekazane Państwowej Komisji Wyborczej, która na ich podstawie, zgodnie z art. 231 § 1 Kodeksu wyborczego, ustaliła wstępnie liczbę głosów ważnych oraz głosów ważnie oddanych na listy kandydatów poszczególnych komitetów wyborczych w skali kraju i określiła które listy są

uprawnione do uczestniczenia w podziale mandatów w okręgach wyborczych. Okręgowe Komisje Wyborcze przekazały następnie do Państwowej Komisji Wyborczej za pośrednictwem sieci elektronicznego przesyłania danych dokument elektroniczny zawierający obraz protokołu wyników głosowania w okręgu wyborczym podpisany przez członków komisji obecnych przy jego sporządzeniu oraz plik tekstowy zawierający dane z protokołu. Na jej podstawie Państwowa Komisja Wyborcza, zgodnie z art. 231 § 2 Kodeksu wyborczego, ustaliła zbiorcze wyniki głosowania na listy komitetów w skali kraju i stwierdziła, które listy spełniają warunki uprawniające do uczestniczenia w podziale mandatów w okręgach wyborczych. Informację o tym Państwowa Komisja Wyborcza niezwłocznie przekazała okręgowym komisjom wyborczym; na jej podstawie okręgowe komisje wyborcze zgodnie z art. 232 Kodeksu wyborczego, dokonały podziału mandatów pomiędzy uprawnione listy i sporządziły protokoły z wyborów posłów w okręgach wyborczych. Informacja Państwowej Komisji Wyborczej o listach uprawnionych do uczestniczenia w podziale mandatów oraz protokolarne ustalenie uprawnionych list były niezwłocznie podane do publicznej wiadomości i udostępnione w Internecie pod adresem: wybory2011.pkw.gov.pl.

Okręgowe komisje wyborcze, po otrzymaniu ze wszystkich obwodów protokołów głosowania w obwodzie na kandydatów na senatora, sporządziły protokoły wyników głosowania i wyników wyborów senatorów w okręgach wyborczych. Informacje o wynikach głosowania i wynikach wyborów do Sejmu i do Senatu zostały podane do publicznej wiadomości. Przy czynnościach ustalania i przekazywania danych i protokołów wyników głosowania i wyborów posłów i senatorów, w większości okręgowych komisji wyborczych byli obecni pełnomocnicy komitetów wyborczych lub upoważnione przez nich osoby (najczęściej Komitetów Wyborczych Prawo i Sprawiedliwość, Platforma Obywatelska, Polskie Stronnictwo Ludowe), którzy nie wnieśli uwag i zarzutów do protokołów.

2. Przy wykorzystaniu techniki elektronicznej dokonano:

- ustalenia i sprawdzenia wyników głosowania w okręgach wyborczych i w skali kraju,
- ustalenia, które komitety wyborcze spełniają warunek uprawniający do uczestniczenia w podziale mandatów,
- podziału mandatów pomiędzy listy uprawnionych komitetów wyborczych,

ustalenia liczby mandatów przypadających komitetom wyborczym oraz nazwisk kandydatów otrzymujących mandaty.

Zasady zastosowania techniki elektronicznej określała uchwała Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 27 czerwca 2011 r. w sprawie warunków i sposobu wykorzystania techniki elektronicznej oraz trybu przekazywania danych za pośrednictwem sieci elektronicznego przekazywania danych w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, zarządzonych na dzień 21 października 2007 r. (M.P. Nr 63, poz. 601).

Na podstawie informacji otrzymanych drogą elektroniczną Państwowa Komisja Wyborcza podała na konferencjach prasowych w dniu 10 października 2011 r. informację o częściowych nieoficjalnych wynikach wyborów na podstawie danych z 14,93%, 35,18%, 63,74%, 93,05% i 99,48% obwodów głosowania odpowiednio o godz. 2³⁰, 3⁴², 5²³, 8¹⁷ i 13⁰².

Wyniki głosowania i wyborów do Sejmu i do Senatu zostały umieszczone na stronie internetowej wybory2011.pkw.gov.pl.

3. Okręgowe komisje wyborcze dostarczyły Państwowej Komisji Wyborczej w zaklejonych i opieczętowanych kopertach:

- protokoły wyników głosowania w okręgu wyborczym,
- protokoły z wyborów posłów w okręgu wyborczym wraz z zestawieniami wyników głosowania i podziału mandatów pomiędzy listy kandydatów na posłów,
- protokoły wyników głosowania i wyników wyborów senatów w okręgu wyborczym, z każdego okręgu wyborczego na obszarze właściwości komisji,
- nośniki informatyczne z danymi zarejestrowanymi w okręgu wyborczym.

Na podstawie otrzymanych protokołów Państwowa Komisja Wyborcza, po stwierdzeniu prawidłowości wyników głosowania i wyborów w okręgach wyborczych ustalonych przez okręgowe komisje wyborcze, sporządziła w dniu 11 października 2011 r.:

- obwieszczenie o wynikach wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r. oraz
- obwieszczenie o wynikach wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r.

Niezwłocznie po przyjęciu obwieszczeń Komisja podała o godz. 14⁰⁰ zbiorcze wyniki głosowania i wyborów do publicznej wiadomości na konferencji prasowej oraz

przekazała obwieszczenia do ogłoszenia w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Zostały one ogłoszone w Dzienniku Ustaw z dnia 12 października 2011 r. Nr 218, poz. 1294 i 1295.

Przy czynności ustalenia przez Państwową Komisję Wyborczą, które komitety wyborcze spełniły warunek uprawniający do uczestniczenia w podziale mandatów był obecny pełnomocnik Komitetu Wyborczego Wyborców Andrzeja Celińskiego. Przy ustaleniu wyników wyborów do Sejmu i do Senatu pełnomocnicy komitetów wyborczych nie byli obecni mimo przekazania im informacji o miejscu i czasie tej czynności.

4. Wybory do Sejmu i do Senatu w dniu 9 października 2011 r., obserwowali zaproszeni przez Ministra Spraw Zagranicznych przedstawiciele organów wyborczych i instytucji państwowych Egiptu, Libii i Tunezji. Spotkali się oni dwukrotnie z Państwową Komisją Wyborczą, uzyskali informację o rozwiązaniach polskiego prawa wyborczego, w tym dotyczących organizacji wyborów, i funkcjonowania informatyki wyborczej. Obserwowali przebieg głosowania w kilku obwodach głosowania w Warszawie, Płocku i Radomiu. Odbyli spotkania z przewodniczącymi i członkami Okręgowych Komisji Wyborczych w tych okręgach.
5. W ramach współpracy i wymiany doświadczeń Państwowa Komisja Wyborcza zaprosiła na wybory przedstawicieli centralnych organów wyborczych Chorwacji, Gruzji, Litwy, Łotwy, Ukrainy i Węgier. Byli oni w wybranych obwodach w okręgu Nr 6 w Lublinie i Nr 35 w Olsztynie oraz spotkali się z członkami Okręgowych Komisji Wyborczych i z Państwową Komisją Wyborczą. Korzystali również z informacji za pośrednictwem „Studia Wyborczego”.
6. Przepisy Kodeksu wyborczego i przygotowania do wyborów do Sejmu i do Senatu były analizowane i obserwowane przez przedstawicieli i ekspertów OBWE/ODIHR. Odbyły się dwa spotkania delegacji ODIHR z Państwową Komisją Wyborczą. Delegaci odbyli wizyty robocze w Państwowej Komisji Wyborczej i Krajowym Biurze Wyborczym oraz w Okręgowych Komisjach Wyborczych i delegaturach Krajowego Biura Wyborczego w Warszawie, Gdańsku, Katowicach, Lublinie, Łodzi i Wrocławiu. Przedmiotem ich zainteresowania były między innymi rozwiązania prawne i praktyka działania w zakresie tworzenia komitetów wyborczych, powoływania komisji wyborczych, postępowania ze skargami i protestami wyborczymi; funkcjonowania nowych instytucji wyborczych – głosowania przez pełnomocnika i głosowania

korespondencyjnego, zasady i praktyka prowadzenia kampanii wyborczej, w tym w mediach. Spotkania dotyczyły też spraw finansowania kampanii wyborczej, badania sprawozdań i dokumentacji sprawozdawczej, subwencjonowania partii politycznych, występowania w praktyce naruszeń zasad finansowania partii i kampanii wyborczych.

Na podstawie posiadanych dokumentów i informacji o przebiegu głosowania i wyborów Państwowa Komisja Wyborcza nie stwierdziła naruszeń prawa wyborczego, które – w jej ocenie – mogłyby mieć wpływ na wyniki głosowania i wyniki wyborów.

Uchwała Sądu Najwyższego z dnia 14 grudnia 2011 r. w sprawie ważności wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r. (Dz. U. Nr 286, poz. 1676)

UCHWAŁA SĄDU NAJWYŻSZEGO

z dnia 14 grudnia 2011 r.

III SW 173 – 174/11

w sprawie ważności wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie całej Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych

Przewodniczący Prezes Sądu Najwyższego

Walerian Sanetra

Sędziowie Sądu Najwyższego:

Bogusław Cudowski

Teresa Flemming – Kulesza

Małgorzata Gersdorf

Katarzyna Gonera

Beata Gudowska

Zbigniew Hajn

Józef Iwulski

Kazimierz Jaśkowski (sprawozdawca)

Halina Kiryło

Zbigniew Korzeniowski

Roman Kuczyński

Jerzy Kuźniar

Jerzy Kwaśniewski

Zbigniew Myszka

Maciej Pacuda

Romualda Spyt

Jolanta Strusińska-Żukowska

Małgorzata Wrębiakowska - Marzec

Protokolanci: Ewa Przedwojska i Eliza Maniewska

z udziałem Zastępcy Prokuratora Generalnego Roberta Hemanda i Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej Stefana J. Jaworskiego, po rozpoznaniu sprawy na posiedzeniu jawnym w dniu 14 grudnia 2011 r., mając na uwadze, co następuje:

I

1. Na mocy art. 244 § 1 i art. 258 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy (Dz. U. Nr 21, poz. 112 ze zm.), Sąd Najwyższy w składzie całej Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych, na podstawie sprawozdania z wyborów przedstawionego przez Państwową Komisję Wyborczą oraz opinii wydanych w wyniku rozpoznania protestów, rozstrzyga o ważności wyborów oraz o ważności wyboru posła lub senatora, przeciwko któremu wniesiono protest.

2. Sprawozdanie Państwowej Komisji Wyborczej z wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r. zawiera informacje o ich prawidłowym przebiegu oraz o nielicznych przypadkach naruszenia prawa wyborczego.

Państwowa Komisja Wyborcza podniosła, że w dniu głosowania miały miejsce dwa nadzwyczajne wydarzenia. Pierwsze polegało na znalezieniu przed lokalem Obwodowej Komisji Wyborczej nr 13 w Gorzowie Wielkopolskim paczki a na drzwiach lokalu groźby zdetonowania na terenie kraju ładunków wybuchowych, jeżeli wybory nie zostaną odwołane. Drugie polegało na znalezieniu podejrzanego pakunku przed lokalami Obwodowych Komisji Wyborczych nr 157 i 158 w Lublinie. W obu przypadkach zagrożenia nie zostały potwierdzone. Zdarzenia te uniemożliwiły pracę Komisji Obwodowych przez około 3 godziny, jednak nie było konieczności przedłużenia godzin otwarcia lokali wyborczych.

Z innych nieprawidłowości należy wskazać na dostawienie przez Przewodniczącego Obwodowej Komisji Wyborczej nr 15 w Skarżysku Kamiennej w czasie liczenia głosów znaków „x” na 5 kartach do głosowania, sporadyczne przypadki wydrukowania wadliwych kart do głosowania i naruszenia ciszy wyborczej.

W konkluzji Państwowa Komisja Wyborcza nie stwierdziła takich naruszeń prawa wyborczego, które mogłyby mieć wpływ na wyniki głosowania i wyniki wyborów.

3.1. Sąd Najwyższy w składach trzyosobowych rozpoznał 157 protestów wyborczych. Wyborów do Sejmu i Senatu dotyczyły 142 protesty, wyłącznie do Sejmu – 10, a wyłącznie do Senatu – 5.

3.2. W odniesieniu do 20 protestów Sąd Najwyższy wydał opinię, że są one uzasadnione w całości lub części, lecz stwierdzone naruszenia prawa nie miały wpływu na wynik wyborów.

W części spraw stwierdzono błędne ustalenie wyników głosowania w 9 obwodowych komisjach wyborczych, obejmujące od 1 do 40 głosów. Przyczynami zniekształcenia rzeczywistego wyniku głosowania było nieprawidłowe kwalifikowanie głosu jako nieważnego lub – najczęściej – omyłkowe wpisywanie liczby głosów oddanych na danego kandydata do sąsiedniej rubryki protokołu. Jednak z uwagi na znaczne różnice głosów między poszczególnymi kandydatami nie miało to wpływu na wynik wyborów. W odniesieniu do wyborów do Sejmu Sąd Najwyższy wziął także pod uwagę, że głosy błędnie zaliczone innemu kandydatowi z tej samej listy wyborczej są wliczane do ogólnej liczby głosów uzyskanych przez dany komitet wyborczy, zaś prawidłowe ustalenie wyników nie zmieniłoby podziału mandatów w okręgu. Podniesiono także, iż w kilku przypadkach wynik wyborów danego komitetu wyborczego był bardzo odległy od wynikającego z art. 196 § 1 Kodeksu wyborczego wymagania uzyskania co najmniej 5% ważnie oddanych głosów w skali kraju, co jest niezbędne do udziału w podziale mandatów. Nadto w tych sprawach Sąd Najwyższy stwierdził, że Obwodowe Komisje Wyborcze nr 8 i 28 w Chełmie, z naruszeniem art. 79 § 2 Kodeksu wyborczego, przeliczyły ponownie głosy już po przekazaniu Prezydentowi Miasta dokumentów z głosowania do depozytu.

Zasadny był także zarzut wadliwego sporządzenia niektórych kart do głosowania i wydania ich wyborcom w Okręgach Wyborczych nr 41 w Szczecinie i nr 24 w Suwałkach, polegającego na pominięciu listy kandydatów na posłów zgłoszonej przez Komitet Wyborczy Polska Jest Najważniejsza. To naruszenie art. 52 § 2 w związku z art. 224 Kodeksu wyborczego nie miało jednak wpływu na wynik wyborów do Sejmu, gdyż nawet gdyby wszyscy wyborcy, którym wydano takie nieważne karty do głosowania zamierzali głosować na pominiętą listę, to w obwodach objętych protestami mogło to dotyczyć tylko 43 głosów. Nie spowodowałoby to więc

osiągnięcia przez ten Komitet Wyborczy progu 5% ważnie oddanych głosów, niezbędnego do udziału w podziale mandatów.

3.3. Protestów nieuzasadnionych wpłynęło 29. Bez dalszego biegu Sąd Najwyższy pozostawił 107 protestów, jako że nie spełniały one wymagań przewidzianych przez Kodeks wyborczy. Jedno postępowanie umorzono z powodu cofnięcia protestu.

Część nieuzasadnionych protestów dotyczyła odmowy Państwowej Komisji Wyborczej wydania Komitetowi Wyborczemu Nowa Prawica – Janusza Korwin – Mikke zaświadczenia uprawniającego, na mocy art. 210 § 2 Kodeksu wyborczego, do zgłaszania list kandydatów na posłów w kolejnych okręgach wyborczych bez potrzeby uzyskania poparcia wyborców. Wniosek o wydanie tego zaświadczenia należało zgłosić w terminie określonym w art. 210 § 3 Kodeksu wyborczego, który upłynął dnia 30 sierpnia 2011 r. Sąd Najwyższy uznał protesty za nieuzasadnione dlatego, że wniosek ten został zgłoszony po terminie. Wniosek został wysłany pocztą ostatniego dnia biegu terminu i dotarł do Państwowej Komisji Wyborczej 1 września 2011 r., czyli po jego upływie. Tymczasem zgodnie z art. 9 § 1 Kodeksu wyborczego dla zachowania terminu konieczne jest złożenie wniosku u jego adresata, a nie wysłanie pocztą. W części tego rodzaju spraw Sąd Najwyższy pozostawił protesty wyborcze bez dalszego biegu uznając, że wykraczają poza dopuszczalny zakres protestu wyborczego określony w art. 82 § 1 Kodeksu wyborczego.

4. Zastępca Prokuratora Generalnego wniósł o podjęcie uchwały o ważności wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r. i o ważności wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r.

5. Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej wniósł o stwierdzenie ważności wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r.

II

Sąd Najwyższy w składzie całej Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych, po rozważeniu sprawozdania Państwowej Komisji Wyborczej i opinii w sprawach z protestów wyborczych, przy uwzględnieniu obwieszczeń Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 11 października 2011 r. o wynikach wyborów do Sejmu

Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r. (Dz. U. Nr 218, poz. 1294 i 1295) oraz biorąc pod uwagę wnioski Prokuratora Generalnego i Przewodniczącego Państwowej Komisji Wyborczej, na podstawie art. 101 ust. 1 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej i art. 244 § 1 i 2 w związku z art. 258 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy (Dz. U. Nr 21, poz. 112 ze zm.)

stwierdza ważność wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r.

[Handwritten signature]
Za zgodność z oryginałem
Kierownik Sekretariatu Wydziału

POSTANOWIENIA SĄDU NAJWYŻSZEGO W SPRAWACH PROTESTÓW WYBORCZYCH (wybór)

Sygn. akt III SW 18/11

POSTANOWIENIE

Dnia 25 października 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący)

SSN Zbigniew Hajn

SSN Zbigniew Myszka (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 25 października 2011 r.
sprawy z protestu wyborczego w sprawie Anny Cholewy
przeciwko ważności wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu
Rzeczypospolitej Polskiej,

postanawia:

pozostawić protest bez dalszego biegu.

Uzasadnienie

Dnia 11 października 2011 r. Anna Cholewa drogą elektroniczną na adres mailowy sekretariatu Sądu Najwyższego przesłała protest wyborczy, uzasadniając go tym, że według szczegółowych wyników wyborów zamieszczonych na stronie internetowej PKW kandydat, na którego oddała głos, nie otrzymał żadnych głosów.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 241 § 1 zdanie pierwsze ustawy z dnia 5 stycznia 2001 r. Kodeks wyborczy (Dz.U. Nr 21, poz. 112, powoływanej dalej jako Kodeks wyborczy), protest przeciwko ważności wyborów do Sejmu wnosi się na piśmie do Sądu Najwyższego w terminie 7 dni od ogłoszenia wyniku wyborów przez

Państwową Komisję Wyborczą w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Spełnia ten warunek nadanie pisemnego protestu w wymienionym terminie w polskiej placówce pocztowej operatora publicznego (art. 241 § 1 zdanie drugie Kodeksu wyborczego). Państwowa Komisja Wyborcza ogłosiła wyniki wyborów do Sejmu oraz do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej obwieszczeniami z dnia 11 października 2011 r., które zostały opublikowane w dniu 12 października 2011 r. w Dzienniku ustaw z 2011 r. Nr 218, poz. 1294 i 1295. Wskazana data ogłoszenia wyników wyborów określiła początek biegu terminu do wnoszenia protestów przeciwko ważności wyborów. Tymczasem protest Anny Cholewy „w związku z ostatnimi wyborami parlamentarnymi”, w którym zarzuciła ona nieuwzględnienie w szczegółowych wynikach wyborów „zamieszczonych na stronie internetowej wybory2011.pkw.gov.pl”, głosu oddanego „na kandydata, na którego zagłosowałam”, nie został sporządzony na piśmie ani nadany w polskiej placówce pocztowej operatora publicznego, ale został skierowany pocztą elektroniczną na elektroniczny adres Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego w dniu „11 października 2011 15:35”, tj. przed dniem 12 października 2011 r., w którym Państwowa Komisja Wyborcza oficjalnie ogłosiła wyniki wyborów w wyłącznie miarodajnym organie publikacyjnym, tj. w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 12 października 2011 r. Oznaczało to, Anna Cholewa wniosła protest przed rozpoczęciem biegu ustawowego terminu do wnoszenia protestów wyborczych. „Przedwczesny” protest Anny Cholewy, bo skierowany przed rozpoczęciem biegu terminu do wnoszenia protestów wyborczych, nie spełnił warunku wniesienia go w terminie ustawowo określonym, o którym mowa w art. 241 § 1 Kodeksu wyborczego. Ponadto protest nie był sporządzony na piśmie ani nie był nadany w polskiej placówce operatora publicznego, ale został skierowany drogą elektroniczną, tyle że takiej formy wnoszenia protestów wyborczych ustawodawca nie dopuścił w przepisach Kodeksu wyborczego, uznając ją za dozwoloną w niektórych innych sytuacjach, np. przy składaniu wniosku o niecierpiące zwłoki wydanie zaświadczenia o prawie do głosownia w innym miejscu pobytu w dniu wyborów (por. art. 32 § 1 Kodeksu wyborczego). Ponadto w proteście zabrakło wskazania określonego sądu, do którego był on skierowany, oraz podpisu wnoszącej protest (art. 126 § 1 pkt 4

k.p.c.) i jej adresu zamieszkania (art. 126 § 2 k.p.c.). Nie został także sprecyzowany zarzut, bo wnosząca protest nie wskazała żadnego konkretnego kandydata, na którego miała oddać swój głos, następnie nieuwzględniony w znanych jej wynikach wyborów. Wszystko to oznaczało, że wniesiony protest nie spełnił licznych warunków koniecznych do poddania go merytorycznemu rozpoznaniu, dlatego Sąd Najwyższy pozostawił protest bez dalszego biegu z mocy art. 243 § 1 Kodeksu wyborczego, bez możliwości oceny faktycznej i prawnej zawartych w nim zarzutów.

Za zgodność z oryginałem
Kierownik Biura Sądowego

Sygn. akt III SW 31/11

POSTANOWIENIE

Dnia 25 października 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)

SSN Bogusław Cudowski (sprawozdawca)

SSN Romualda Spyt

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 25 października 2011 r.
sprawy z protestu wyborczego w sprawie Krzysztofa Puzyny
przeciwko ważności wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu
Rzeczypospolitej Polskiej,

postanawia:

pozostawić protest bez dalszego biegu.

Uzasadnienie

17 i 18 października 2011 r. do Sądu Najwyższego wpłynął protest przeciwko ważności wyborów do Sejmu i Senatu przeprowadzonych 9 października 2011 r. Wnoszący protest – Krzysztof Puzyna – przesłał go faksem i pocztą elektroniczną. 18 października 2011 r. otrzymano w SN pocztą elektroniczną pismo, w którym wnoszący protest ustanowił pełnomocnika. Tej samej treści co wcześniejsze pisma kolejny protest zostało nadany 17 października 2011 r. w polskiej placówce pocztowej. We wszystkich pismach wnoszący protest podał swój adres – Hamburg (Niemcy). Żadne z pism nie było opatrzone podpisem.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 241 § 1 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy (Dz.U. z 2011 r. Nr 21, poz. 112 ze zm.) protest przeciwko ważności wyborów do Sejmu wnosi się na piśmie do Sądu Najwyższego w terminie 7 dni od dnia ogłoszenia wyników wyborów przez Państwową Komisję Wyborczą w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Nadanie w tym terminie protestu w polskiej placówce pocztowej operatora publicznego jest równoznaczne z wniesieniem go do Sądu Najwyższego. Paragraf 2 tego przepisu stanowi z kolei, że w odniesieniu do wyborcy przebywającego za granicą lub na polskim statku morskim wymogi wymienione w § 1 uważa się za spełnione, jeżeli protest został złożony odpowiednio właściwemu terytorialnie konsulowi lub kapitanowi statku. Wyborca obowiązany jest dołączyć do protestu zawiadomienie o ustanowieniu swojego pełnomocnika zamieszkałego w kraju lub pełnomocnika do doręczeń zamieszkałego w kraju, pod rygorem pozostawienia protestu bez biegu.

W niniejszej sprawie, wnoszący protest nie ustanowił, a był do tego zobligowany, pełnomocnika zamieszkałego w kraju lub pełnomocnika do doręczeń zamieszkałego w kraju, o którym mowa w art. 241 § 2 Kodeksu wyborczego. Nie można bowiem jako takiego traktować pisma w wersji elektronicznej (dodatkowo bez własnoręcznego podpisu), które do Sądu Najwyższego wpłynęło 18 października 2011 r. (podobnie w odniesieniu do protestu przesłanego w formie elektronicznej postanowienie SN z 15 lipca 2010 r., III SW 87/10, OSNP 2011/3-4/53). Taki brak protestu nie wymaga wzywania do uzupełnienia braków, ponieważ ustawodawca ustanowił w tym przypadku rygor pozostawienia protestu bez rozpoznania (postanowienia SN z 15 listopada 2007 r., III SW 112/07, z 17 października 2001 r., III SW 64/01, 24 czerwca 2003 r., III SW 76/03 niepubl.).

Z tego względu, orzeczono jak w sentencji postanowienia.

[Handwritten signature]
Zgodnie z wytycznymi
Kierownik Sekcji Stanu Wydziału

Sygn. akt III SW 70/11

POSTANOWIENIE

Dnia 25 października 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący)

SSN Zbigniew Hajn

SSN Zbigniew Myszka (sprawozdawca)

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 25 października 2011 r.
sprawy z protestu wyborczego w sprawie Witolda Kiełbusiewicza
przeciwko ważności wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu
Rzeczypospolitej Polskiej,

postanawia:

pozostawić protest bez dalszego biegu.

Uzasadnienie

W dniu 18 października 2011 r. drogą elektroniczną na adres mailowy sekretariatu Sądu Najwyższego, wpłynęło pismo Witolda Kiełbusiewicza z żądaniem „skrupulatnego i ponownego przeliczenia przez WKW oraz PKW, wyników głosowania do parlamentu 9 października 2011 roku.” Na potrzebę taką wskazuje „kilkanaście tysięcy głosów więcej oddanych niż osoby biorące udział w wyborach” oraz „blisko 2 mln głosów nieważnych”.

Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej wniósł o pozostawienie protestu bez dalszego biegu ponieważ nie zawiera on żadnych okoliczności wskazujących na naruszenie prawa i ani dowodów, potwierdzających podniesione w nim zarzuty. Państwowa Komisja Wyborcza stwierdziła, że liczba wyborców, którzy otrzymali karty do głosowania (łącznie z wyborcami, którzy otrzymali pakiety

wyborcze) wyniosła 15.076.705, liczba kart wyjętych z urn (łącznie z kartami z kopert na karty do głosowania) wyniosła zaś 15.063.945, w tym kart ważnych 15.050.027. Ponadto liczba głosów nieważnych wyniosła 680.524, co stanowi 4,52% ogólnej liczby głosów. W świetle przedstawionych danych zarzuty protestu są nieprawdziwe.

Prokurator Generalny również wnioskował o pozostawienie protestu bez dalszego biegu, podkreślając, że nie spełnia on wymogów ustawowych z art. 241 § 3 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks Wyborczy (Dz.U. Nr 21, poz. 112 ze zm.) ponieważ nie zawiera zarzutów dotyczących jego naruszenia, albo dopuszczenia się przestępstwa przeciwko wyborom - mających wpływ na wynik wyborów, jak też dowodów uzasadniające te zarzuty. Dodatkowo w ocenie Prokuratora Generalnego niedopuszczalne jest wniesienie protestu w formie elektronicznej.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 241 § 1 zdanie pierwsze ustawy z dnia 5 stycznia 2001 r. Kodeks wyborczy (Dz.U. Nr 21, poz. 112, powoływanej dalej jako Kodeks wyborczy), protest przeciwko ważności wyborów do Sejmu wnosi się na piśmie do Sądu Najwyższego w terminie 7 dni od ogłoszenia wyniku wyborów przez Państwową Komisję Wyborczą w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Wymaganie zachowania formy pisemnej spełnia nadanie protestu w wymienionym terminie w polskiej placówce pocztowej operatora publicznego (art. 241 § 1 zdanie drugie Kodeksu wyborczego). Wymienione ustawowe wymogi tylko w odniesieniu do wyborcy przebywającego za granicą lub na polskim statku morskim uważa się za spełnione, jeżeli protest został złożony konsulowi lub kapitanowi statku, z dołączonym do protestu zawiadomieniem o ustanowieniu swojego pełnomocnika zamieszkałego w kraju lub pełnomocnika do doręczeń, pod rygorem pozostawienia protestu bez biegu. Tymczasem protest „Wiktora Kielbusiewicza z Poznania” został nadany pocztą elektroniczną na elektroniczny adres sekretariatu Pierwszego Prezesa Sądu Najwyższego, tyle że elektronicznej formy wnoszenia protestów wyborczych ustawodawca nie dopuścił w przepisach Kodeksu wyborczego, uznając ją za dozwoloną w niektórych szczególnych sytuacjach, np. przy składaniu wniosku

o niecierpiące zwłoki wydanie zaświadczenia o prawie do głosownia w innym miejscu pobytu w dniu wyborów (por. art. 32 § 1 Kodeksu wyborczego). Klarowne wymaganie formy pisemnej wyłączało możliwość zastosowania art. 125 § 2 k.p.c., z którego wynika, że tylko gdy przepis szczególny tak stanowi, pisma procesowe wnosi się na urzędowych formularzach lub na informatycznych nośnikach danych albo za pośrednictwem środków komunikacji elektronicznej. Tymczasem Kodeks wyborczy nie wprowadził takich możliwości wnoszenia protestów przeciwko ważności wyborów. Wszystko to oznaczało, że wnoszący protest nie dochował wyżej wymienionych koniecznych wymagań formalnych, przeto jego niespełniający warunków określonych w art. 241 § 1 i 2 Kodeksu wyborczego protest przeciwko ważności wyborów wniesiony w formie elektronicznej należało pozostawić się bez dalszego biegu w zgodzie z art. 243 § 1 tego Kodeksu.

Niezależnie od tej nieusuwalnej wady formalnej wniesiony protest obarczony był innymi istotnymi brakami, bo zabrakło w nim nazwania określonego sądu, do którego był on skierowany, a także podpisu wnoszącego protest (art. 126 § 1 pkt 4 k.p.c.) oraz adresu jego zamieszkania (art. 126 § 2 k.p.c.), który jest wymagany co najmniej dla doręczeń i sprawia, że Sąd Najwyższy nie miał nawet możliwości formalnego powiadomienia wnoszącego protest o wyniku wszczętego w sprawie postępowania nieprocesowego, tj. nie mógł doręczyć wydanego postanowienia ze względu na brak adresu zamieszkania. Wszystko to oznaczało, że wniesiony protest nie spełnił licznych warunków koniecznych do poddania go merytorycznemu rozpoznaniu, dlatego Sąd Najwyższy pozostawił protest bez dalszego biegu z mocy art. 243 § 1 Kodeksu wyborczego, bez możliwości i potrzeby ustosunkowywania się do oceny faktycznej i prawnej zawartego w nim „ŻĄDANIA SKRUPULATNEGO, PONOWNEGO PRZELICZENIA PRZEZ WKW ORAZ PKW, WYNIKÓW GŁOSOWANIA DO PARLAMENTU 9 PAŹDZIERNIKA 2011 ROKU”.

Za zgodność z oryginałem
Kierownik Sekcji Zarządu Wydziału

Sygn. akt III SW 170/11

POSTANOWIENIE

Dnia 10 listopada 2011 r.

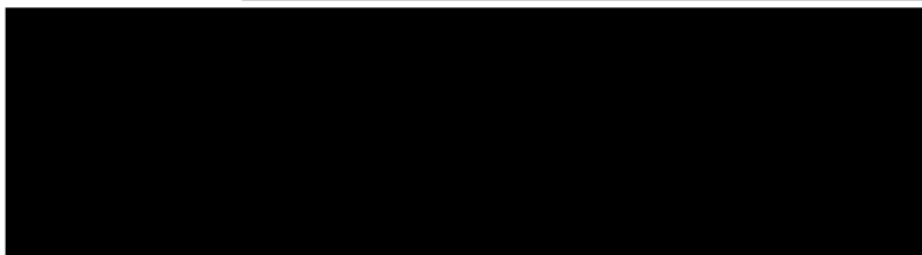
Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Teresa Flemming-Kulesza (przewodniczący)

SSN Halina Kiriło (sprawozdawca)

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z protestu

przeciwko ważności wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej,

z udziałem Państwowej Komisji Wyborczej i Prokuratora Generalnego po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 10 listopada 2011 r.,

postanawia:

pozostawić protest wyborczy bez dalszego biegu.

UZASADNIENIE

wniosły protest przeciwko ważności wyborów do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, zarzucając uniemożliwienie im udziału w głosowaniu w dniu 9 października 2011r.

W uzasadnieniu podały, że są pacjentkami Szpitala Psychiatrycznego, a przeszkodą w skorzystaniu przez nie z czynnego prawa wyborczego był brak dowodów osobistych. Dokumenty te znajdują się bowiem w depozycie szpitalnym i wnoszące protest nie miały możliwości ich odebrania. Nikt wcześniej nie poinformował protestujących o konieczności posiadania dowodu osobistego w dniu głosowania. Zarzuciły nadto, iż komisja wyborcza pojawiła się w szpitalu w porze kolacji, na kilka minut, nie pytając pozostałych pacjentów o chęć wzięcia udziału w wyborach.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Warto zauważyć, że instytucja protestu przeciwko ważności wyborów do Sejmu i Senatu ma konstytucyjne podstawy. Zgodnie bowiem z art. 101 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej wyborcy przysługuje prawo zgłoszenia do Sądu Najwyższego protestu przeciwko ważności wyborów na zasadach określonych w ustawie. Zasady te zawarte zostały w przepisach ogólnych art. 82 i art. 83 zamieszczonych w rozdziale 10 działu I Kodeksu wyborczego oraz – w odniesieniu do wyborów do Sejmu – w przepisach szczególnych art. 241 – 243 zamieszczonych w rozdziale 8 działu III tego aktu, do których odsyła (w kwestii wskazania sądu właściwego do rozpoznania protestu oraz zasad jego wnoszenia i trybu rozpoznania) art. 83 Kodeksu wyborczego.

W świetle art. 82 § 2 – 5 Kodeksu wyborczego prawo wniesienia protestu przysługuje wyborcom, których nazwiska są umieszczone w spisie wyborców w jednym z obwodów głosowania oraz przewodniczącemu właściwej komisji wyborczej i pełnomocnikowi wyborczemu. Sam protest wyborczy zdefiniowany zaś

został w art. 82 § 1 Kodeksu wyborczego jako protest przeciwko ważności wyborów, ważności wyborów w okręgu lub wyborowi określonej osoby. Takie określenie protestu wyborczego koresponduje z brzmieniem cytowanego art. 101 ust. 2 Konstytucji RP, a jego konsekwencją jest zawarty w punktach 1 i 2 art. 82 § 1 Kodeksu wyborczego katalog zarzutów, na jakich można oprzeć protest. Są nimi: 1/ dopuszczenie się przestępstwa przeciwko wyborom, określonego w rozdziale XXXI Kodeksu karnego, mającego wpływ na przebieg głosowania, ustalanie wyników głosowania lub wyników wyborów oraz 2/ naruszenie przepisów Kodeksu wyborczego dotyczących głosowania, ustalania wyników głosowania lub wyników wyborów, mającego wpływ na wynik wyborów. Reasumując: przedmiotem protestu wyborczego jest ważność wyborów lub wyboru określonej osoby, a podstawę zakwestionowania tej ważności stanowią czyny przestępcze i delikty wyborcze rzutujące na przebieg głosowania i ustalanie jego wyników lub ustalanie wyników samych wyborów.

W myśl art. 241 § 1 i 3 oraz art. 242 § 1 i 2 Kodeksu wyborczego również w przypadku wyborów do Sejmu protest wyborczy skierowany jest przeciwko ważności wyborów, wymaga zachowania formy pisemnej, a jego treść powinna obejmować sformułowanie zarzutów, o jakich mowa w art. 82 § 1 Kodeksu wyborczego oraz przedstawienie lub wskazanie dowodów na ich poparcie. W sytuacji, gdy następuje merytoryczne rozpoznanie protestu (w składzie trzyosobowym w postępowaniu nieprocesowym), Sąd Najwyższy wydaje, w formie postanowienia, opinię w sprawie protestu, która zawiera ustalenie co do zasadności zarzutów podniesionych przez protestującego, a w razie potwierdzenia zasadności owych zarzutów – ocenę, czy przestępstwo przeciwko wyborom lub naruszenie przepisów Kodeksu wyborczego miało wpływ na wynik wyborów.

Skoro protest wyborczy dotyczy ważności wyborów, a jego podstawą są noszące znamiona przestępstwa lub deliktu wyborczego czyny mogące mieć wpływ na wynik wyborów, ustawodawca ustanawiając w art. 82 § 1 Kodeksu wyborczego siedmiodniowy termin do wniesienia protestu określił jako początkową datę tego terminu dzień ogłoszenia wyników wyborów przez Państwową Komisję Wyborczą w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Nadanie w tym terminie protestu w

polskiej placówce pocztowej operatora publicznego jest równoznaczne z wniesieniem go do Sądu Najwyższego

Zgodnie z art. 243 § 1 Kodeksu wyborczego Sąd Najwyższy pozostawia bez dalszego biegu protest wniesiony przez osobę do tego nieuprawnioną lub niespełniającą warunków określonych w art. 241. Warto zauważyć, że przepis ten odsyła do treści całego art. 241 Kodeksu wyborczego, do wszystkich jego jednostek redakcyjnych, a więc także do § 1 regulującego problematykę terminu do wniesienia protestu. Za przyjęciem takiej tezy przemawia dodatkowo zdanie drugie art. 243 § 1, stanowiące o niedopuszczalności przywrócenia uchybionego terminu. Należy zatem stwierdzić, że wynikająca z dyspozycji zawartej w art. 243 § 1 zdaniu pierwszym normy prawnej sankcja w postaci pozostawienia protestu bez dalszego biegu dotyczy sytuacji, gdy protest pochodzi od osoby niewymienionej w katalogu podmiotów predestynowanych do dokonania tej czynności zamieszczonym w art. 82 Kodeksu wyborczego lub nie spełnia wymagań formalnych określonych w art. 241 § 3 bądź też został wniesiony z naruszeniem terminu przewidzianego w § 1 tego ostatniego przepisu. Protest niewniesiony w ustawowym terminie to zarówno protest przedwczesny, czyli złożony przed datą początkującą bieg terminu (tj. przed dniem ogłoszenia wyników wyborów), jak i protest spóźniony, czyli wniesiony po upływie tegoż terminu.

Termin do złożenia protestów wyborczych rozpoczął bieg od ogłoszenia wyników wyborów w Dzienniku Ustaw Nr 218 z dnia 12 października 2011 r. (pod poz. 1294 w odniesieniu do wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej oraz pod pozycją 1295 w odniesieniu do wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej) i upłynął w dniu 19 października 2011 r. Niniejszy protest nadany został do Sądu Najwyższego w polskiej placówce operatora publicznego w dniu 2 listopada 2011 r. Wcześniejsze wystanie go na adres Urzędu Marszałkowskiego Województwa Lubelskiego w Lublinie (w dniu 14 października 2011 r.) i przekazanie przez ten organ do Delegatury Krajowego Biura Wyborczego w Lublinie (w dniu 24 października 2011 r.) nie może prowadzić do uznania, że uczestniczki postępowania zachowały ustawowy termin do wniesienia protestu. Protest wyborczy wnosi się bowiem do Sądu Najwyższego – bez pośrednictwa innych organów. Liczy się więc data nadania pisma na adres Sądu Najwyższego, co w

niniejszej sprawie nastąpiło z przekroczeniem ustawowego terminu. Niedopuszczalne jest przy tym przywrócenie terminu do wniesienia protestu.

Mając powyższe na uwadze, z mocy art. 243 § 1 Kodeksu wyborczego orzeczono jak w sentencji postanowienia.

[Handwritten signature]
Przewodniczący
Sądu Konstytucyjnego

Sygn. akt III SW 44/11

POSTANOWIENIE

Dnia 16 listopada 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Hajn

SSN Zbigniew Myszka

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 16 listopada 2011 r.
sprawy z protestu wyborczego w sprawie Doroty Wojtiuk
przeciwko ważności wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu
Rzeczypospolitej Polskiej,

postanawia:

**wyrazić opinię o zasadności protestu, jednak stwierdzone
naruszenie nie miało wpływu na wynik wyborów.**

Uzasadnienie

Dorota Wojtiuk, jako uprawniony wyborca, wniosła 13 października 2011 r. protest wyborczy przeciwko ważności wyborów do Sejmu RP i Senatu RP przeprowadzonych 9 października 2011 r. z powodu naruszenia przepisów ustawy Kodeks wyborczy, w szczególności poprzez naruszenie przez Obwodową Komisję Wyborczą Nr 8 w Chełmie przepisów prawa wyborczego dotyczących ustalenia wyników wyborów. Wnosząca protest stwierdziła, że w dniu wyborów oddała głos na kandydatkę do Sejmu umieszczoną na liście nr 5 pod pozycją 13, ale po ogłoszeniu wyników w Obwodowej Komisji Wyborczej Nr 8 okazało się, że przy tym

kandydacie „figuruje liczba zero”. Wnosząca protest wyraziła obawę, że naruszenie przepisów prawa wyborczego mogło mieć wpływ na wynik wyborów, ponieważ „zachodzi podejrzenie fałszowania wyników głosowania”. Rozważyć również należy, czy nie doszło do popełnienia przestępstwa przeciwko wyborom, co oznacza, że należy o powyższym zawiadomić Prokuratora Generalnego.

Zgodnie z oczekiwaniem wnoszącej protest, odpis protestu został doręczony Prokuratorowi Generalnemu.

Przewodniczący Okręgowej Komisji Wyborczej w Chełmie jako uczestnik postępowania zajął stanowisko, że nawet omyłkowe nieuwzględnienie przez Obwodową Komisję Wyborczą Nr 8 w Chełmie głosów oddanych na kandydatkę z listy nr 5 pod pozycją 13, zgłoszoną przez Komitet Wyborczy Polskiego Stronnictwa Ludowego Lucynę Kozaczuk, nie miałyby wpływu na wynik wyborów w okręgu wyborczym nr 7 z siedzibą Okręgowej Komisji Wyborczej w Chełmie. Kandydatka na posła do Sejmu RP z listy nr 5 pozycja 13, pani Lucyna Kozaczuk, otrzymała w całym okręgu wyborczym 847 głosów. Tymczasem w okręgu wyborczym nr 7 Komitet Wyborczy Polskiego Stronnictwa Ludowego uzyskał dwa mandaty, a na posłów wybrani zostali kandydaci, którzy otrzymali kolejno 10.527 i 8.906 głosów. Przewodniczący Okręgowej Komisji Wyborczej dodał przy tym, że obwodowe komisje wyborcze zostały wybrane spośród osób zgłoszonych przez pełnomocników poszczególnych komitetów wyborczych, którzy mieli baczenie, aby głosy zostały prawidłowo policzone i przypisane właściwym kandydatom. Ewentualna omyłka Obwodowej Komisji Wyborczej Nr 8 nie miała wpływu na wynik wyborów, a ustalenie stanu faktycznego wymagałoby przeprowadzenia postępowania dowodowego, do czego Okręgowa Komisja Wyborcza nie jest uprawniona.

W odpowiedzi na protest Prokurator Generalny wniósł o wydanie postanowienia zawierającego opinię, że zarzuty protestu są zasadne, lecz naruszenie przepisów ustawy nie miało wpływu na wynik wyborów. Analizując protest można ocenić zarzut w nim zawarty jako zasadny. Jednakże w świetle wyjaśnień nadesłanych przez przewodniczącego Okręgowej Komisji Wyborczej w Chełmie ewentualne naruszenie zasad liczenia głosów i ustalania wyniku wyborów w Obwodowej Komisji Wyborczej Nr 8 w Chełmie nie miało wpływu na wynik

wyborów w okręgu wyborczym nr 7 w Chełmie. Kandydatka, na którą oddała głos wnosząca protest, a której głos - według jej twierdzeń - nie został uwidoczniiony w protokole głosowania w obwodzie, pani Lucyna Kozaczuk, uzyskała w całym okręgu wyborczym 847 głosów, a na posłów z listy Komitetu Wyborczego Polskiego Stronnictwa Ludowego wybrani zostali kandydaci, którzy otrzymali kolejno 10.527 i 8.906 głosów.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 82 § 1 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy (Dz.U. Nr 21, poz. 112), przeciwko ważności wyborów, ważności wyborów w okręgu lub wyborowi określonej osoby może być wniesiony protest z powodu: 1) dopuszczenia się przestępstwa przeciwko wyborom, określonego w rozdziale XXXI Kodeksu karnego, mającego wpływ na przebieg głosowania, ustalenie wyników głosowania lub wyników wyborów lub 2) naruszenia przepisów Kodeksu wyborczego dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyników wyborów, mającego wpływ na wynik wyborów.

Twierdzenia faktyczne przedstawione w proteście oraz w wyjaśnieniach Przewodniczącego Okręgowej Komisji Wyborczej w Chełmie wymagały weryfikacji, w związku z czym Sąd Najwyższy dopuścił dowód z oględzin kart do głosowania w obwodzie nr 8 w Chełmie w celu ustalenia liczby ważnie oddanych głosów na kandydatkę do Sejmu z listy nr 5 pod pozycją 13, panią Lucynę Kozaczuk, oraz dowód z zeznań w charakterze świadka Przewodniczącego Obwodowej Komisji Wyborczej Nr 8 w Chełmie, pana Zbysława Ryla, w celu wyjaśnienia przyczyn ewentualnych nieprawidłowości w ustaleniu liczby głosów ważnie oddanych na kandydatkę do Sejmu z listy nr 5 pozycja 13. Dowody te zostały przeprowadzone w drodze pomocy sądowej przez Sąd Rejonowy w Chełmie.

Wyniki postępowania dowodowego potwierdziły zasadność zarzutu protestu. Po przeprowadzeniu w drodze pomocy sądowej przez Sąd Rejonowy w Chełmie dowodu z oględzin kart do głosowania w obwodzie nr 8 w Chełmie okazało się, że na kandydatkę z pozycji 13 z listy nr 5 w rzeczywistości oddano 13 ważnych głosów. Równocześnie na kandydata z pozycji 10 z tej samej listy nr 5

w rzeczywistości nie oddano żadnego ważnego głosu, natomiast w protokole głosowania w tym obwodzie błędnie przypisano mu 13 ważnie oddanych głosów. Z powyższego zestawienia wynika, że 13 ważnych głosów oddanych na kandydatkę z pozycji 13 z listy nr 5 zostało błędnie przypisanych innemu kandydatowi - z pozycji 10 z tej samej listy, co przesłuchany w charakterze świadka Przewodniczący Obwodowej Komisji Wyborczej Nr 8 w Chełmie wytłumaczył błędem tej Komisji wynikającym z „zamiany” ważnie oddanych głosów na tych dwoje kandydatów, który powstał „przy przepisywaniu brudnopisu na czystopis”. Oznacza to, że trafny okazał się zarzut protestu dotyczący nieprawidłowego ustalenia wyników głosowania na poszczególnych kandydatów z listy nr 5. Brak staranności (błąd, pomyłka) członków Obwodowej Komisji Wyborczej Nr 8 przy ustalaniu wyników głosowania w tym obwodzie nie miał jednak wpływu ani na łączną liczbę głosów oddanych na kandydatów z listy nr 5, ani na wybranych z tej listy kandydatów na posłów w okręgu wyborczym nr 7, ani na wynik wyborów w okręgu, ponieważ kandydatka z pozycji 13 z listy nr 5 otrzymała w całym tym okręgu wyborczym znacznie mniej głosów (łącznie 847, bez uwzględnienia 13 głosów błędnie jej nieprzypisanych w protokole Obwodowej Komisji Wyborczej Nr 8) niż dwaj posłowie wybrani z tej listy, którzy uzyskali odpowiednio 10.527 oraz 8.906 głosów.

Mimo stwierdzenia przez Sąd Najwyższy naruszenia art. 228 § 1 pkt 8 Kodeksu wyborczego - zgodnie z którym obwodowa komisja wyborcza, ustalając wyniki głosowania w obwodzie, oblicza między innymi liczbę głosów ważnych oddanych na poszczególnych kandydatów z poszczególnych list - nie można przyjąć, że naruszenie to miało jakikolwiek wpływ na wynik wyborów. Stwierdzony błąd nie ma też rangi „fałszowania wyników głosowania” jak to ujęto w proteście.

Mając powyższe na uwadze, Sąd Najwyższy w oparciu o art. 242 § 2 Kodeksu wyborczego wyraził opinię, że chociaż zarzut protestu co do wadliwego ustalenia wyników głosowania w obwodzie nr 8 w Chełmie okazał się uzasadniony, to stwierdzone naruszenie przepisów prawa wyborczego nie miało wpływu na wynik wyborów.

Niezależnie od potwierdzenia zasadności zarzutu protestu Sąd Najwyższy stwierdził, na podstawie dowodów zgromadzonych w rozpoznawanej sprawie, że

już po ogłoszeniu wyniku wyborów doszło do ponownego przeliczenia głosów oddanych w Obwodowej Komisji Wyborczej Nr 8 w Chełmie na listę nr 5. Fakt ponownego przeliczenia głosów wynika z zeznań Przewodniczącego Obwodowej Komisji Wyborczej Nr 8 złożonych przed Sądem Rejonowym w Chełmie oraz z treści notatki służbowej sporządzonej przez członków Obwodowej Komisji Wyborczej Nr 8 w dniu 18 października 2011 r. Do ponownego przeliczenia głosów przez członków tej Komisji doszło 18 października 2011 r. Ponowne przeliczenie głosów prawdopodobnie stanowiło naruszenie art. 229 zd. drugie Kodeksu wyborczego, który dopuszcza ponowne ustalenie przez obwodową komisję wyborczą wyników głosowania w obwodzie (co łączy się z ponownym przeliczeniem głosów) wyłącznie w razie stwierdzenia nieprawidłowości ustalenia wyników głosowania w obwodzie przez właściwą okręgową komisję wyborczą, co wymaga wydania zarządzenia przez tę komisję i powiadomienia Państwowej Komisji Wyborczej. Natomiast po wniesieniu protestu przeciwko ważności wyborów dowód z oględzin kart do głosowania może dopuścić wyłącznie Sąd Najwyższy właściwy do rozpoznawania protestów w postępowaniu nieprocesowym (art. 79 § 2 w związku z art. 241 § 1 Kodeksu wyborczego), a ponadto przekazane w depozyt odpowiednio wójtowi, konsulowi albo kapitanowi statku dokumenty z głosowania oraz pieczęć komisji mogą być udostępnione tylko na żądanie sądów, prokuratury lub policji, prowadzących postępowanie karne (art. 79 Kodeksu wyborczego). Równocześnie stwierdzić należy, że ponowne przeliczenie głosów oddanych w Obwodowej Komisji Wyborczej Nr 8 w Chełmie przez członków tej Komisji już po ogłoszeniu wyniku wyborów (18 października 2011 r.) nie miało jakiegokolwiek wpływu na wynik wyborów. Tym niemniej Państwowa Komisja Wyborcza powinna podjąć odpowiednie kroki w celu przeciwdziałania w przyszłości podobnym przypadkom stwierdzonych naruszeń Kodeksu wyborczego, np. w ramach szkoleń członków obwodowych komisji wyborczych.

Zarzuty protestu nie dotyczyły opisanych powyżej okoliczności. Sąd Najwyższy uznał jednak za konieczne zwrócenie na ujawnione nieprawidłowości uwagi Państwowej Komisji Wyborczej.

Za zgodność z oryginałem
Kierownik Biura Sądowego

Sygn. akt III SW 85/11

POSTANOWIENIE

Dnia 4 listopada 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jerzy Kwaśniewski (przewodniczący)

SSN Zbigniew Korzeniowski

SSN Maciej Pacuda (sprawozdawca)

w sprawie z protestu Komitetu Wyborczego Nowa Prawica - Janusza Korwina -
Mikke

przeciwko ważności wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej
z udziałem:

1. Państwowej Komisji Wyborczej

2. Prokuratora Generalnego

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 4 listopada 2011 r.,

postanawia:

**wyrazić opinię, że zarzuty protestu wyborczego są
niezasadne.**

UZASADNIENIE

Pełnomocnik wyborczy Komitetu Wyborczego Nowa Prawica – Janusza
Korwina-Mikke złożył w dniu 19 października 2011 r. w Sądzie Najwyższym protest
wyborczy przeciwko:

- 1) ważności wyborów do Sejmu RP w całej Polsce, żądając unieważnienia
wyborów w całej Polsce, ewentualnie

- 2) ważności wyborów do Sejmu RP w 20 okręgach, w których nie zarejestrowano KW Nowa Prawica, żądając unieważnienia wyborów w tych okręgach.

Równocześnie zarzucił:

- 1) naruszenie przez Państwową Komisję Wyborczą przepisów Kodeksu wyborczego mające wpływ na wynik wyborów, a polegające na błędnej interpretacji i błędnym zastosowaniu art. 210 § 2 i art. 210 § 3 Kodeksu i w konsekwencji uniemożliwienie KW Nowa Prawica rejestracji list w 20 okręgach wyborczych, pomimo spełnienia przez KW Nowa Prawica ustawowych przesłanek pozwalających na rejestrację list w tych 20 okręgach wyborczych bez konieczności przedstawienia podpisów wyborców, co w konsekwencji pozbawiło biernego prawa wyborczego osoby kandydujące i czynnego prawa wyborców mających wole głosowania na kandydatów KW Nowa Prawica w okręgach, w których listy te nie zostały zarejestrowane oraz wpłynęło na wyniki głosowania w pozostałych okręgach ze względu na ograniczone możliwości prowadzenia kampanii wyborczej,
- 2) dopuszczenie się przestępstwa przeciwko wyborom, o którym mowa w art. 248 pkt 1 k.k. poprzez sporządzenie list kandydujących z pominięciem uprawnionych kandydatów KW Nowej Prawicy, oraz alternatywnie
- 3) naruszenie przez Państwową Komisję Wyborczą przepisów Kodeksu wyborczego mające wpływ na wynik wyborów, a polegające na błędnej interpretacji i błędnym zastosowaniu art. 210 § 3 Kodeksu, poprzez uznanie, że termin na złożenie wniosku, o którym mowa w art. 210 § 3 Kodeksu upływa 30 sierpnia 2011 r., a nie 29 sierpnia 2011 r. i bezprawne umożliwienie w ten sposób zarejestrowania list przez komitety wyborcze, które następnie, na skutek ustalonego wyniku głosowania uczestniczą w podziale mandatów do Sejmu,
- 4) dopuszczenie się przestępstwa przeciwko wyborom, o którym mowa w art. 248 pkt 1 k.k. poprzez sporządzenie list kandydujących z wpisaniem nieuprawnionych kandydatów komitetów wyborczych, którym wydano zaświadczenie, o którym mowa w art. 210 § 3 Kodeksu, pomimo złożenia wniosków po terminie.

W bardzo obszernym i szczegółowym uzasadnieniu wnoszący protest podał między innymi, iż wniosek, o którym mowa w art. 210 § 3 Kodeksu wyborczego, KW Nowa Prawica złożył w dniu 30 sierpnia 2011 r. poprzez nadanie go w polskiej placówce operatora publicznego, tj. w Poczcie Polskiej. Zdaniem wnoszącego protest Państwowa Komisja Wyborcza, odmawiając wydania zaświadczenia, winna uczynić to, zgodnie z art. 217 k.p.a., w drodze postanowienia, na które służy zażalenie. Postanowienie to powinno zaś być wydane w drodze uchwały PKW. Tymczasem odmowa wydania KW Nowa Prawica wnioskowanego przez nią zaświadczenia nastąpiła pismem Przewodniczącego PKW z dnia 1 września 2011 r. Wnoszący protest nie zgodził się także ze stanowiskiem zawartym w owym piśmie, podnosząc że nie jest ono oparte na obowiązujących przepisach prawa, albowiem z analizy przepisów Kodeksu wyborczego dotyczących procesu rejestracji list kandydatów wynika, iż do zadań komitetu wyborczego należy spełnienie określonych wymogów formalnych, przy czym procedura rejestracji list przewiduje możliwość uzupełniania przez komitet wyborczy braków formalnych w zgłoszeniu oraz procedurę odwoławczą od postanowień okręgowych komisji wyborczych. Procedura uzupełniania braków formalnych w zgłoszeniu przewiduje prawo do uzupełnienia dowolnego braku, które nie jest ograniczone w czasie z jednym tylko wyjątkiem dotyczącym uzupełnienia wykazu podpisów, które z kolei nie może być dokonane później niż do 40 dnia przed dniem wyborów do godz. 24⁰⁰. Jeśli natomiast chodzi o uprawnienie do odwołania od postanowień odmawiających rejestracji listy, to przysługuje ono od każdego rodzaju postanowienia, tj. bez względu na przyczynę jego wydania. Użyty w art. 210 § 2 Kodeksu zwrot: „komitet zarejestrował” nie może zatem oznaczać nic innego jak „spełnił wymogi formalne niezbędne do rejestracji list”, a zwrot: „Okręgowa komisja wyborcza rejestruje” nie może oznaczać niczego innego jak „stwierdziła spełnienie wymogów formalnych”. „Stwierdzenie przez okręgową komisję wyborczą spełnienia wymogów formalnych, niezbędnych do rejestracji listy” następuje przy tym poprzez sporządzenie protokołu rejestracji. Jest więc to czynność o charakterze deklaratoryjnym, a nie konstytutywnym. Jeśli więc komitet wyborczy zgłosił najpóźniej w 40 dniu przed dniem wyborów listy kandydatów w co najmniej połowie okręgów, spełniające wymogi formalne (w tym uzupełnił ewentualne braki formalne w terminie 3 dni od

dnia wezwania – również po 40 dniu przed dniem wyborów), to mamy do czynienia z sytuacją „zarejestrowania” przez ten komitet wyborczy list w co najmniej połowie okręgów, w związku z czym należy przyjąć, komitet wyborczy spełnił też warunek uprawniający go do zgłaszania dalszych list bez podpisów poparcia, o którym mowa w art. 210 § 2 Kodeksu. Należy ponadto podkreślić, iż wskazany przepis nie określa żadnego terminu, w którym warunek „zarejestrowania list kandydatów” w co najmniej połowie okręgów wyborczych winien zostać spełniony. Wnoszący protest wyraził również pogląd, że art. 210 § 2 i 3 Kodeksu zawierają szczególną normę prawną względem normy prawnej zawartej w art. 211 § 1 Kodeksu, wobec czego termin określony w art. 211 § 1 Kodeksu nie ma zastosowania do zgłaszania list kandydatów w oparciu o uprawnienie określone w art. 210 § 2 i 3 Kodeksu, a terminy określone w art. 210 § 3 Kodeksu i w art. 211 § 1 Kodeksu, to dwa różne terminy. Gdyby bowiem przyjąć, iż termin do złożenia wniosku, o którym mowa w art. 210 § 3 Kodeksu i termin do złożenia list, o którym mowa w art. 211 § 1 Kodeksu, to ten sam dzień (30 sierpnia 2011 r.), oraz że wydanie zaświadczenia uwarunkowane jest „posiadaniem” zarejestrowanych list w 21 okręgach wyborczych najpóźniej w dniu 30 sierpnia 2011 r., to w pewnych stanach faktycznych nie byłoby możliwym skorzystanie z uprawnienia do rejestracji list, o którym mowa w art. 210 § 2 Kodeksu, mimo tego że dany komitet wyborczy posiadałby zaświadczenie, o którym mowa w art. 210 § 3 Kodeksu. Dlatego należy uznać, że w sytuacji uzyskania zaświadczenia PKW po terminie wskazanym w art. 211 § 1 Kodeksu, zgłoszenie list w trybie art. 210 § 2 Kodeksu może nastąpić także po terminie wskazanym w art. 211 § 1 Kodeksu. Wnoszący protest stwierdził ponadto, iż w jego ocenie KW Nowa Prawica spełnił też warunek polegający na złożeniu wniosku o wydanie zaświadczenia, o którym mowa w art. 210 § 3 Kodeksu (w proteście zapewne wskutek oczywistej omyłki wskazano w tym miejscu art. 211 § 3 Kodeksu dotyczący tzw. kwot wyborczych - parytetów), w terminie do 40 dnia przed dniem wyborów, ponieważ nadał go w dniu 30 sierpnia 2011 r. w polskiej placówce operatora publicznego, tj. w Poczcie Polskiej. Autor protestu podniósł równocześnie, że w odniesieniu do tego wniosku nie znajdował zastosowania art. 9 § 1 Kodeksu, ponieważ przepis ten dotyczy tylko takich sytuacji, w których określony dokument należy złożyć w określonym miejscu. Tymczasem art. 210 § 3

Kodeksu nie mówi o tym, gdzie winien zostać złożony wniosek o wydanie zaświadczenia, ograniczając się jedynie do podania maksymalnego terminu na jego złożenie. W tej zaś sytuacji wniosek KW Nowej Prawicy o wydanie zaświadczenia był w pełni uzasadniony. Na koniec wnoszący protest podkreślił, iż („z daleko posuniętej ostrożności procesowej i wyłącznie na wypadek, gdyby PKW odmówiła wydania zaświadczenia”) wnosił w trybie określonym w art. 58 § 1 i 2 k.p.a. o przywrócenie terminu do wniesienia wniosku o wydanie zaświadczenia, o którym mowa w art. 210 § 3 Kodeksu, składając ponownie ten wniosek i przedstawiając w nim okoliczności uzasadniające przywrócenie terminu. Sugerował także, iż dodatkowym potwierdzeniem faktu, że doszło do naruszenia przez Państwową Komisję Wyborczą do naruszenia przepisów Kodeksu wyborczego, skutkującego uniemożliwieniem rejestracji list przez KW Nowa Prawica w 20 okręgach winna być opinia prawna przygotowana przez dr hab. Ryszarda Piotrowskiego. Wskazał ponadto, iż argumentację podniesioną w tej opinii należy uznać za argumentację wnoszącego protest.

Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej, będący zgodnie z art. 242 § 3 Kodeksu wyborczego uczestnikiem postępowania, w odpowiedzi na protest wniósł o uznanie, że protest w całości jest oczywiście bezzasadny. Ponadto stwierdził, iż wbrew odmiennemu stanowisku wnoszącego protest do postępowania w sprawie wydania zaświadczenia, o którym mowa w art. 210 § 3 Kodeksu wyborczego, tak jak i w pozostałych sprawach dotyczących procedury wyborczej, nie mają zastosowania przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego, ponieważ ustawa – Kodeks wyborczy kompleksowo normuje postępowanie w sprawie przeprowadzenia wyborów oraz uprawnienia do sądowej kontroli procesu wyborczego. W ustawie tej brak jest też odwołań do k.p.a., a przepisy k.p.a. nie przewidują możliwości ich stosowania do procedury wyborczej. Zdaniem Przewodniczącego PKW oczywistym jest również, że zwrot „zarejestrował” oznacza w tym przypadku (art. 210 § 2 Kodeksu wyborczego) „posiada zarejestrowane”, tzn. uzyskał protokół rejestracji. Dowodem zarejestrowania list jest z kolei zaświadczenie, o którym mowa w art. 210 § 3 Kodeksu wyborczego. O takim znaczeniu wymienionego zaświadczenia przesądza zawarte w art. 210 § 3 Kodeksu wyborczego sformułowanie „spełniające warunek, o którym mowa w § 2”.

Zatem, skoro zaświadczenie, o którym mowa w art. 210 § 3 Kodeksu wyborczego, zaświadczać ma o spełnieniu warunku posiadania przez komitet wyborczy co najmniej w połowie okręgów wyborczych zarejestrowanych list kandydatów popartych podpisami wyborców, to oczywistym jest, że wniosek zainteresowanego komitetu wyborczego o wydanie zaświadczenia dotyczyć może tylko istniejącego już w chwili składania wniosku stanu posiadania zarejestrowanych list kandydatów, wymaganego w art. 210 § 2 Kodeksu wyborczego. Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej stwierdził ponadto, iż art. 210 § 3 Kodeksu wyborczego stanowi, że wniosek zainteresowanego komitetu wyborczego o wydanie zaświadczenia musi być złożony do 40 dnia przed dniem wyborów. Przedstawione wyżej argumenty wskazują więc na to, iż w tym samym terminie, tj. do 40 dnia przed dniem wyborów, komitet wyborczy zainteresowany zaświadczeniem musi posiadać co najmniej w połowie okręgów wyborczych zarejestrowane listy kandydatów z podpisami poparcia wyborców. Za oparty na sprzecznym z wyraźnym brzmieniem art. 210 § 2 i art. 211 § 1 Kodeksu wyborczego Przewodniczący PKW uznał z kolei pogląd wnoszącego protest, sugerujący że użyte w pierwszym z wymienionych przepisów określenie „zarejestrował” oznacza tyle, co „zgłosił”. Pogląd ten zdaniem Przewodniczącego PKW jest też spreczny z wykładnią zaprezentowaną przez Sąd Najwyższy w postanowieniu z dnia 16 listopada 2005 r., III SW 120/05 oraz ze stanowiskiem doktryny (vide: Stanisław Gebethner „Wybory do Sejmu i do Senatu”, Komentarz wydawnictwo naukowe Scholar 2001 r., str. 217). Przewodniczący PKW podkreślił także, iż wnoszący protest konstruuje hipotetyczne stany faktyczne mające uzasadnić dokonywaną przez niego wykładnię przepisów, pomijając przy tym okoliczności faktyczne, w których KW Nowa Prawica zgłaszał listy kandydatów do okręgowych komisji wyborczych i ubiegał się o rejestrację tych list. Podsumowując swoje stanowisko, Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej podniósł, że wniosek Komitetu Wyborczego Nowa Prawica – Janusza Korwin-Mikke o wydanie zaświadczenia przewidzianego w art. 210 § 3 Kodeksu wyborczego był wnioskiem spóźnionym, ponieważ wpłynął do Państwowej Komisji Wyborczej w dniu 1 września 2011 r., po nadaniu go w urzędzie pocztowym w dniu 30 sierpnia 2011 r. Odnosząc się zaś do zawartego w proteście żądania unieważnienia wyborów w 20 okręgach wyborczych, w których nie zarejestrowano list Komitetu

Wyborczego Nowa Prawica – Janusza Korwin-Mikke i pomijając to, że protest jest w całości bezzasadny, Przewodniczący PKW podkreślił, iż wymieniony Komitet Wyborczy miał zarejestrowanych 21 list kandydatów, a ponadto zgłosił 16 list kandydatów, z których żadna nie spełniała wymogów Kodeksu wyborczego, zaś w 4 przypadkach listy kandydatów w ogóle nie zostały zgłoszone.

Prokurator Generalny wniósł o pozostawienie protestu wyborczego bez dalszego biegu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Wstępnie Sąd Najwyższy uważa za stosowane przypomnieć, że instytucja protestu przeciwko ważności wyborów do Sejmu i Senatu ma swoje konstytucyjne podstawy. Zgodnie bowiem z art. 101 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej wyborcy przysługuje prawo zgłoszenia do Sądu Najwyższego protestu przeciwko ważności wyborów na zasadach określonych w ustawie. Zasady te zostały obecnie zawarte w przepisach ogólnych art. 82 i art. 83 zamieszczonych w rozdziale 10 działu I ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz. U. Nr 21, poz. 1510 ze zm.) oraz – w odniesieniu do wyborów do Sejmu – w przepisach szczególnych art. 241 – 243 zamieszczonych w rozdziale 8 działu III tego aktu, do których odsyła (w kwestii wskazania sądu właściwego do rozpoznania protestu oraz zasad jego wnoszenia i trybu rozpoznania) art. 83 Kodeksu wyborczego.

W świetle art. 82 § 2 – 5 Kodeksu wyborczego prawo wniesienia protestu przysługuje wyborcom, których nazwiska są umieszczone w spisie wyborców w jednym z obwodów głosowania oraz przewodniczącemu właściwej komisji wyborczej i pełnomocnikowi wyborczemu. Sam protest wyborczy został zaś zdefiniowany w art. 82 § 1 Kodeksu wyborczego jako protest przeciwko ważności wyborów, ważności wyborów w okręgu lub wyborowi określonej osoby. Takie określenie protestu wyborczego koresponduje z brzmieniem cytowanego art. 101 ust. 2 Konstytucji RP, a jego konsekwencją jest zawarty w punktach 1 i 2 art. 82 § 1 Kodeksu wyborczego katalog zarzutów, na których można oprzeć protest. Są nimi: 1) dopuszczenie się przestępstwa przeciwko wyborom, określonego w rozdziale XXXI Kodeksu karnego, mającego wpływ na przebieg głosowania, ustalanie

wyników głosowania lub wyników wyborów oraz 2) naruszenie przepisów Kodeksu wyborczego dotyczących głosowania, ustalania wyników głosowania lub wyników wyborów, mającego wpływ na wynik wyborów. Reasumując, przedmiotem protestu wyborczego jest ważność wyborów lub wyboru określonej osoby, a podstawę zakwestionowania tej ważności stanowią określone czyny przestępcze i delikty wyborcze rzutujące na przebieg głosowania, ustalanie jego wyników lub ustalanie wyników samych wyborów.

W myśl art. 241 § 1 i 3 oraz art. 242 § 1 i 2 Kodeksu wyborczego również w przypadku wyborów do Sejmu (a na podstawie art. 258 także wyborów do Senatu) protest wyborczy skierowany przeciwko ważności wyborów wymaga zachowania formy pisemnej, a jego treść powinna obejmować sformułowanie zarzutów, o których mowa w art. 82 § 1 Kodeksu wyborczego oraz przedstawienie lub wskazanie dowodów na ich poparcie. W sytuacji, gdy następuje merytoryczne rozpoznanie protestu (w składzie trzyosobowym w postępowaniu nieprocesowym), Sąd Najwyższy wydaje, w formie postanowienia, opinię w sprawie protestu, która zawiera ustalenia co do zasadności zarzutów podniesionych przez protestującego, a w razie potwierdzenia zasadności owych zarzutów – ocenę, czy przestępstwo przeciwko wyborom lub naruszenie przepisów Kodeksu wyborczego miało wpływ na wynik wyborów. Zgodnie z art. 243 § 1 Kodeksu wyborczego Sąd Najwyższy pozostawia natomiast bez dalszego biegu protest wniesiony przez osobę do tego nieuprawnioną lub niespełniającą warunków określonych w art. 241. Warto zauważyć, że przepis ten odsyła do treści całego art. 241 Kodeksu wyborczego, to znaczy do wszystkich jego jednostek redakcyjnych, a więc także do § 3 określającego podstawowe warunki, którym protest wyborczy powinien odpowiadać. Należy zatem stwierdzić, że wynikająca z dyspozycji normy prawnej zawartej w art. 243 § 1 zdaniu pierwszym sankcja w postaci pozostawienia protestu bez dalszego biegu dotyczy sytuacji, gdy protest pochodzi od osoby niewymienionej w katalogu podmiotów uprawnionych do dokonania tej czynności zawartym w art. 82 Kodeksu wyborczego lub nie spełnia wymagań formalnych określonych w art. 241 § 3, bądź też został wniesiony z naruszeniem terminu przewidzianego w § 1 tego ostatniego przepisu. Zgodnie z art. 243 § 2 Kodeksu wyborczego Sąd Najwyższy pozostawia bez dalszego biegu również protest

dotyczący sprawy, co do której w Kodeksie przewiduje się możliwość wniesienia przed dniem głosowania skargi lub odwołania do sądu lub do Państwowej Komisji Wyborczej.

Przenosząc na grunt rozpoznawanej sprawy przedstawione wyżej regulacje, Sąd Najwyższy stwierdza przede wszystkim, że protest inicjujący postępowanie w tej sprawie z całą pewnością pochodzi od osoby uprawnionej. Jego autorem jest bowiem pełnomocnik wyborczy Komitetu Wyborczego Nowa Prawica – Janusza Korwina–Mikke (por. art. 82 § 5 Kodeksu wyborczego). Nie może także budzić wątpliwości fakt, iż protest został wniesiony z zachowaniem terminu, o którym mowa w art. 241 § 1 Kodeksu wyborczego. Wątpliwości co do potrzeby merytorycznej oceny zasadności protestu mogą natomiast dotyczyć tego, czy został on oparty na zarzutach, których katalog określa art. 82 § 1 Kodeksu wyborczego, a także czy przynajmniej część sformułowanych w jego treści zarzutów nie dotyczyło spraw, co do których w Kodeksie przewiduje się możliwość wniesienia przed dniem głosowania skargi lub odwołania do sądu lub do Państwowej Komisji Wyborczej.

Protest, co wynika z jego treści, dotyczy zasadniczo niewydania (wskutek błędnej interpretacji i błędnego zastosowania przez Państwową Komisję Wyborczą art. 210 § 2 i 3 Kodeksu wyborczego) Komitetowi Wyborczemu Nowa Prawica – Janusza Korwina–Mikke zaświadczenia, o którym mowa w art. 210 § 3 Kodeksu wyborczego, co zdaniem wnoszącego protest uniemożliwiło wymienionemu Komitetowi Wyborczemu rejestrację list kandydatów w 20 okręgach wyborczych bez konieczności przedstawienia podpisów wyborców. W tym miejscu wypada zauważyć, iż Komitet Wyborczy Nowa Prawica – Janusza Korwina-Mikke bezspornie zgłosił do dnia 30 sierpnia 2011 r. listy kandydatów na posłów do Sejmu w 25 okręgach wyborczych z podpisami wyborców. W 19 okręgach wyborczych listy z podpisami co najmniej 5 000 wyborców zostały zarejestrowane do godziny 24⁰⁰ w dniu 30 sierpnia 2011 r., czyli w 40 dniu przed dniem wyborów (przeprowadzonych 9 października 2011 r.). Po 30 sierpnia 2011 r. zarejestrowano zgłoszenia list tego Komitetu Wyborczego jeszcze w 2 okręgach wyborczych (1 i 5 września 2011 r.). Łącznie zarejestrowano więc listy Komitetu z podpisami poparcia wyborców w 21 okręgach wyborczych. Listy, które nie miały poparcia 5 000

wyborców, nie zostały natomiast zarejestrowane. Na podstawie informacji nadesłanej przez pełnomocnika wyborczego Komitetu Wyborczego Nowa Prawica – Janusza Korwina-Mikke oraz informacji uzyskanej od Państwowej Komisji Wyborczej Sąd Najwyższy ustalił ponadto, że Komitet do dnia 30 sierpnia 2011 r. zgłosił dodatkowo listy kandydatów na posłów do Sejmu bez poparcia zgłoszenia podpisami wyborców w 2 okręgach wyborczych (w Gdańsku i w Bielsku – Białej; pismo PKW z 28 października 2011 r. złożone w sprawie), bądź w 3 okręgach wyborczych (prócz dwóch wskazanych przez PKW, także w Płocku – pismo pełnomocnika z 31 października 2011 r. złożone w sprawie), co spotkało się jednak z odmową rejestracji tych list, z powodu braku zaświadczenia Państwowej Komisji Wyborczej o zarejestrowaniu list z poparciem wyborców w 21 okręgach wyborczych. W dniach 6 i 7 września 2011 r. Komitet Wyborczy zgłosił listy kandydatów na posłów do Sejmu bez poparcia zgłoszeń podpisami wyborców jeszcze w 10 (lub 9) okręgach wyborczych. Listy te również nie zostały zarejestrowane. W 4 okręgach wyborczych nie doszło natomiast w ogóle do zgłoszenia list kandydatów przez Komitet Wyborczy. Niespornym jest też, że Komitet Wyborczy Nowa Prawica – Janusza Korwina-Mikke w dniu 30 sierpnia 2011 r. wysłał pocztą do Państwowej Komisji Wyborczej wniosek o wydanie zaświadczenia o zarejestrowaniu list kandydatów co najmniej w połowie okręgów wyborczych. Wniosek ten Państwowa Komisja Wyborcza otrzymała w dniu 1 września 2011 r.

Rozpoczynając analizę zagadnienia wynikającego z wniosku jednego z uczestników postępowania o pozostawienie protestu bez dalszego biegu od interpretacji językowej, należy zauważyć, że z art. 82 § 1 Kodeksu wyborczego na pewno wynika jakieś ograniczenie przedmiotu protestu. Protest wszak może być wniesiony „przeciwko ważności wyborów, ważności wyborów w okręgu lub wyborowi określonej osoby”. Jest to pierwsze – natury teleologicznej – ograniczenie. Drugie odnosi się do przepisów Kodeksu „dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyników wyborów, mającego wpływ na wynik wyborów” oraz przestępstwa przeciwko wyborom „mającego wpływ na przebieg głosowania, ustalenie wyników głosowania lub wyników wyborów”.

Rozważany problem powstaje na tle językowej nieokreśloności a w każdym razie z braku ścisłego określenia zakresu przepisów Kodeksu „dotyczących głosowania”. „Dotyczą” głosowania przepisy które wprost odnoszą się do głosowania jako określonej czynności procesu wyborczego. Przepisy te najczęściej są wyodrębnione w rozdziale poświęconym ściśle głosowaniu, np. „przepisy wspólne dla głosowania” (rozdział 6 Dział I), „Głosowanie przez pełnomocnika” (rozdział 7 Dział 1), „Głosowanie korespondencyjne w obwodach głosowania utworzonych za granicą” (rozdział 8 Dział I) czy „Karty do głosowania” (rozdział 4 Dział III) oraz „Sposób głosowania i warunki ważności głosu” (rozdział 5 Dział III).

Jednakże „dotyczyć” wedle językowego sensu, znaczy to samo, co „odnosić się do czegoś” albo „mieć z czymś związek”. Trzeba w związku z tym zauważyć, że do głosowania odnoszą się i na pewno mają związek z głosowaniem także inne – oprócz wyżej wymienionych – przepisy Kodeksu wyborczego, np. przepisy określające Prawa wyborcze (rozdział 2 dział I), Obwody głosowania (rozdział 3 Dział I), czy przepisy odnoszące się do organów wyborczych np. określające kompetencje Państwowej Komisji Wyborczej (poz. np. art. 162 § 1 Kodeksu wyborczego), czy też Obwodowej Komisji Wyborczej, do której należy „przeprowadzanie głosowania w obwodzie” (rozdział 7 Dział II). Do powyższej kategorii „dotyczenia” głosowania należą między innymi przepisy rozdziału 3 Działu III „Zgłoszenie kandydatów na posłów”. Najogólniej rzecz ujmując od prawidłowego zastosowania procedury zgłaszania kandydatów zależy, a w każdym razie może zależeć, realizacja przepisów określających prawo wybierania skonkretyzowane ostatecznie w kartach do głosowania będących bezpośrednim środkiem głosowania.

Systematyka Kodeksu wyborczego nie daje zatem wystarczającego oparcia dla pewnego wskazania przepisów, które dlatego dotyczyłyby głosowania w rozumieniu art. 82 § 1 Kodeksu, że znajdują się w wyodrębnionej grupie przepisów poświęconych głosowaniu jako określonej fazy przeprowadzania wyborów. Takiej systematyzacji procesu wyborczego w przepisach Kodeksu wyborczego nie udało się przeprowadzić. Można to odczytać także ze sposobu ujęcia zakresu Kodeksu w jego najogólniejszej formule, zawartej art. 1, w której

„głosowania” nie wyodrębniono z kategorii zasad i trybu zgłaszania kandydatów, przeprowadzania oraz warunków ważności wyborów.

Przeciwko tezie, która ograniczałaby krąg przepisów Kodeksu dotyczących głosowania w rozumieniu art. 82 § 1 Kodeksu do tych tylko, które bezpośrednio określają czynności fazy głosowania, przemawia także dookreślenie zakresu postępowania w sprawie protestu wynikające z art. 243 § 2 Kodeksu. Z przepisu tego wynika, że nie może być przedmiotem protestu sprawa, co do której w Kodeksie przewiduje się możliwość wniesienia przed dniem głosowania skargi lub odwołania do sądu lub do Państwowej Komisji Wyborczej. Sens tej regulacji musi odnosić się do „sprawy” dotyczącej przepisów określających czynności poprzedzające procedury głosowania wyborczego. Tylko bowiem w fazach procesu wyborczego wcześniejszych niż faza głosowania przewiduje się określone środki odwoławcze. Jest to zresztą pragmatyczną koniecznością, gdyż weryfikacja czynności bezpośrednio dotyczących głosowania w procedurze skargi lub odwołania do sądu lub do Państwowej Komisji Wyborczej musiałaby zajmować jakiś czas, którego w czasie głosowania a przed ustaleniem wyników głosowania już nie ma.

Sąd Najwyższy w składzie rozpoznającym protest zarzucający naruszenie przepisów Kodeksu dotyczących zgłoszenia przez Komitet Wyborczy kandydatów na posłów miał na uwadze istotność postępowania w sprawie protestów w sprawowaniu przez Sąd Najwyższy wyznaczonej mu w Konstytucji RP właściwości stwierdzenia ważności wyborów do Sejmu i Senatu (art.101 ust.1 i ust.2 konstytucji). Wyborcy przysługuje konstytucyjne prawo do zgłoszenia protestu, opinie wydawane w wyniku rozpoznania protestu są – oprócz sprawozdania z wyborów – niezbędnymi przesłankami rozstrzygnięcia przez Sąd Najwyższy o ważności wyborów (art. 244 § 1 Kodeksu wyborczego). Nierozpoznanie wniesionego protestu ograniczałoby zatem wykonanie przez Sąd Najwyższy jego konstytucyjnie wyznaczonego zadania, jeżeli protest dotyczy istotnego i powiązanego z głosowaniem zdarzenia wyborczego, co do którego nie zachodziła możliwość sprawdzenia postawionego zarzutu w toku procesu wyborczego.

W rozpatrywanym przypadku protest dotyczy realizacji przez Komitet wyborczy określonego w art. 210 § 2 kodeksu wyborczego uprawnienia do zgłoszenia list kandydatów bez poparcia zgłoszenia podpisami wyborców. Uprawnienie to, w jego konstrukcji dookreślonej w art. 210 § 3 kodeksu, sprzęgnięte zostało z kompetencją Państwowej Komisji Wyborczej do wydania odpowiedniego zaświadczenia stwierdzającego uprawnienie komitetu wyborczego. Niewydanie przez Państwową Komisję Wyborczą przedmiotowego zaświadczenia, według wnoszącego protest, spowodowało naruszenie uprawnienia Komitetu wyborczego z konsekwencją wyłączenia go z udziału w głosowaniu w znacznej części okręgów wyborczych.

Przedmiot protestu wprost odnosi się do procedury zgłoszenia kandydatów na postów. Wskazane natomiast w proteście konsekwencje naruszenia tej procedury bezpośrednio dotyczą głosowania, skoro chodzi m.in. o wadliwe, według wnoszącego protest, sporządzenie kart do głosowania (poz. art. 223 i art. 224 Kodeksu).

Nie ma racji będący uczestnikiem postępowania Prokurator Generalny, wskazując art. 243 § 2 Kodeksu jako podstawę pozostawienia protestu bez dalszego biegu z tego powodu, że w danej sprawie zachodziła możliwość wniesienia odwołania do Państwowej Komisji Wyborczej. Przedmiotem określonej protestem sprawy nie jest bowiem – jak to zakłada Prokurator Generalny – postępowanie przed okręgową komisją wyborczą z możliwością odwołania do Państwowej Komisji Wyborczej w trybie przepisów art. 218 § 1 i 2 Kodeksu, ale jest nim odmowa Państwowej Komisji Wyborczej wydania zaświadczenia określonego w art. 210 § 3 Kodeksu, na którą to odmowę w przepisie Kodeksu wyborczego nie przewidziano żadnych środków zaskarżenia.

Z powyższych przyczyn Sąd Najwyższy uznał, że protest zarzucający naruszenie art. 210 § 3 Kodeksu wyborczego mieści się w granicach protestu wyborczego określonych w art. 82 § 1 pkt 2 Kodeksu oraz, że rozpoznanie postawionego zarzutu, jakoby Komitet Wyborczy Nowa Prawica został pozbawiony upoważnienia do zgłoszenia list kandydatów w trybie art. 210 § 2 Kodeksu na skutek bezzasadnej odmowy Państwowej Komisji Wyborczej wydania odpowiedniego zaświadczenia, jest niezbędne dla rozstrzygnięcia przez Sąd

Najwyższy w składzie całej Izby Pracy Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych o ważności wyborów do Sejmu.

Jak się zdaje, również Przewodniczący Państwowej Komisji Wyborczej podziela pogląd o potrzebie merytorycznej oceny protestu wniesionego w niniejszej sprawie, o czym świadczyć może fakt, iż nie wniósł o jego pozostawienie bez dalszego biegu, lecz o uznanie, że „protest w całości jest oczywiście bezzasadny”.

Uznając zatem ostatecznie, iż protest z wymienionych przyczyn winien podlegać merytorycznej ocenie, Sąd Najwyższy stanął wszakże na stanowisku, że sformułowane w nim zarzuty nie były zasadne. O zajęciu takiego właśnie stanowiska zdecydował przede wszystkim fakt, iż Komitet Wyborczy Nowa Prawica Janusza Korwina-Mikke nie złożył Państwowej Komisji Wyborczej do 40 dnia przed dniem wyborów wniosku o wydanie zaświadczenia, o którym mowa w art. 210 § 3 Kodeksu wyborczego, czyli potwierdzającego uprawnienie do zgłaszania dalszych list bez poparcia podpisami wyborców. Tymczasem wystąpienie z wnioskiem o wydanie takiego zaświadczenia w terminie w określonym w art. 210 § 3 Kodeksu wyborczego stanowi warunek *sine qua non* zgłoszenia do rejestracji tych list kandydatów, które nie uzyskały poparcia podpisami co najmniej 5 000 wyborców. Co już wyżej zostało podniesione, Komitet Wyborczy wniosek o wydanie zaświadczenia nadał w urzędzie pocztowym w dniu 30 sierpnia 2011 r. Do Państwowej Komisji Wyborczej wniosek ten dotarł z kolei w dniu 1 września 2011 r., a więc po terminie określonym w art. 210 § 3 Kodeksu wyborczego. Wbrew odmiennemu pogładowi wnoszącego protest, wniosek o wydanie zaświadczenia powinien być przy tym złożony do 40 dnia przed dniem wyborów bezpośrednio w Państwowej Komisji Wyborczej. Potwierdzeniem takiego sposobu rozumienia terminu określonego w art. 210 § 3 Kodeksu wyborczego jest przepis art. 9 tej ustawy, jednoznacznie określający wiążącą normę w tym zakresie. Zgodnie bowiem z art. 9 § 1 Kodeksu wyborczego, ilekroć w Kodeksie jest mowa o upływie terminu do wniesienia skargi, odwołania lub innego dokumentu do sądu, organu wyborczego, urzędu gminy, konsula albo kapitana statku, należy przez to rozumieć dzień złożenia dokumentu organowi wyborczemu. Cytowany przepis określa więc zasadę, która odnosi się do większości czynności związanych z wyborami, uregulowanych w Kodeksie wyborczym. Odstępstwa od tej zasady zostały z kolei

ściśle wymienione w Kodeksie, który w takich przypadkach wyraźnie zastrzega, iż nadanie w określonym terminie pisma w polskiej placówce pocztowej operatora publicznego jest równoznaczne z wniesieniem go do adresata (por. 241 § 1 oraz art. 321 § 1 Kodeksu wyborczego). Art. 210 § 3 Kodeksu wyborczego takiego zastrzeżenia natomiast nie zawiera, co musi prowadzić do wniosku, że dla zachowania terminu do zgłoszenia wniosku o wydanie zaświadczenia, o którym mowa w tym przepisie, konieczne jest, aby dotarł on (fizycznie) do PKW, do 40 dnia przed dniem wyborów. Nie ma też racji wnoszący protest, podnosząc że do sposobu określenia terminu do złożenia wniosku, o którym mowa w art. 210 § 3 Kodeksu wyborczego, nie ma zastosowania art. 9 § 1 Kodeksu, ponieważ w art. 210 § 3 nie ma mowy o tym, gdzie powinien zostać złożony wniosek. Wbrew temu twierdzeniu, wykładnia językowo – logiczna oraz funkcjonalna użytego w art. 210 § 3 Kodeksu sformułowania: „na podstawie zaświadczenia Państwowej Komisji Wyborczej wydanego na wniosek zainteresowanego komitetu wyborczego, złożony do 40 dnia przed dniem wyborów” daje bowiem podstawę do przyjęcia, że wniosek winien zostać złożony w siedzibie organu wyborczego, który ma wydać zaświadczenie, a zatem w siedzibie Państwowej Komisji Wyborczej. Nie ma też żadnego uzasadnienia do uznania, iż terminy określone w art. 210 § 3 oraz art. 211 § 1 Kodeksu wyborczego, to „dwa różne terminy”. Brak „dookreślenia” w art. 210 § 3 Kodeksu, że wskazany w nim termin upływa „do godziny 24⁰⁰ w 40 dniu przed dniem wyborów” wynika bowiem stąd, że zgodnie z art. 9 § 3 Kodeksu, jeżeli Kodeks nie stanowi inaczej, czynności wyborcze określone kalendarzem wyborczym oraz czynności, o których mowa w § 1 (złożenie skargi, odwołania lub innego dokumentu – tu wniosku o wydanie zaświadczenia), są dokonywane w godzinach urzędowania sądów, organów wyborczych, urzędów gmin oraz konsulatów. Stąd zresztą, co niesłusznie kwestionuje autor protestu, w pełni uzasadnione (i zgodne z powołanym przepisem) było określenie przez PKW w „informacji o zasadach zgłaszania list kandydatów na posłów i kandydatów na senatorów w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, zarządzonych na dzień 9 października 2011 r.”, że wniosek o wydanie zaświadczenia można było złożyć do dnia 30 sierpnia 2011 r., do godz. 16¹⁵, a więc do końca godzin urzędowania PKW w tym dniu. To że PKW

urzędowała w tym dniu (jak twierdzi wnoszący protest) do godz. 24⁰⁰, było zaś jedynie dodatkowym ułatwieniem dla komitetów wyborczych, które nie zdążyły złożyć wniosków wcześniej.

Kierując się przedstawionymi wyżej motywami, Sąd Najwyższy doszedł do przekonania, że złożenie przez Komitet Wyborczy Nowa Prawica – Janusza Korwina-Mikke wniosku o wydanie zaświadczenia, o którym mowa w art. 210 § 3 Kodeksu wyborczego, poprzez nadanie go w dniu 30 sierpnia 2011 r. w urzędzie pocztowym, spowodowało, iż wniosek ten został złożony po upływie terminu przewidzianego w wymienionym przepisie, gdyż wpłynął on do Państwowej Komisji Wyborczej dopiero w dniu 1 września 2011 r. To z kolei pociągało za sobą niemożność skorzystania przez Komitet Wyborczy ze sposobu (trybu) dokonania zgłaszania list kandydatów w określonego w art. 210 § 2 Kodeksu, jako że w myśl art. 210 § 3 Kodeksu zgłoszenie takie może być dokonane na podstawie zaświadczenia wydanego jedynie wówczas, gdy wniosek o jego wydanie zostanie złożony do 40 dnia przed dniem wyborów.

Odnosząc się do pozostałych argumentów protestu, Sąd Najwyższy uznał z kolei za stosowne zauważyć, że Kodeks wyborczy przewiduje dwa (równorzędne) tryby zgłaszania list kandydatów na posłów w okręgach wyborczych. Pierwszy na podstawie poparcia podpisami co najmniej 5 000 wyborców i drugi bez poparcia podpisami wyborców, przy czym to drugie zgłoszenie jest uprawnionym (prawidłowym) zgłoszeniem, gdy komitet wyborczy zarejestruje listy kandydatów co najmniej w połowie okręgów wyborczych. Termin zgłoszeń jest zaś taki sam i nieprzekraczalny bez względu na to, z którym trybem zgłoszenia listy mamy do czynienia. Jest to godzina 24⁰⁰ w 40 dniu przed dniem wyborów, wskazana w art. 211 § 1 Kodeksu wyborczego, który jest jedynym przepisem tego aktu prawnego określającym termin zgłaszania list kandydatów do okręgowej komisji wyborczej w wyborach do Sejmu RP i (na podstawie art. 258 Kodeksu) do Senatu RP. Nie ma więc racji wnoszący protest, twierdząc że w drugim z wymienionych przypadków, tj. wtedy gdy zgłoszenie następuje na podstawie art. 210 § 2 Kodeksu, może być ono dokonane również po upływie terminu z art. 211 § 1 Kodeksu, po otrzymaniu przez komitet wyborczy zaświadczenia, o którym mowa w art. 210 § 3 Kodeksu. I w tym przypadku zgłoszenie musi być bowiem dokonane najpóźniej do godziny 24⁰⁰ w 40

dniu przed dniem wyborów. Inną kwestią jest natomiast termin uzupełnienia braków takiego zgłoszenia, gdyż o ile art. 216 § 1 Kodeksu wyborczego przewiduje, że uzupełnienie liczby prawidłowo złożonych podpisów wyborców popierających zgłoszenie listy kandydatów jest możliwe tylko do upływu terminu, o którym mowa w art. 211 § 1 Kodeksu, to analogiczny termin nie jest przewidziany dla uzupełnienia zgłoszenia poprzez załączenie do niego zaświadczenia z art. 210 § 3 Kodeksu. Można zatem twierdzić, że z całą pewnością (o czym była już mowa) zgłoszenie w drugim trybie (bez podpisów) jest z jednej strony uwarunkowane wystąpieniem w odpowiednim terminie przez zainteresowany komitet wyborczy do Państwowej Komisji Wyborczej o wydanie zaświadczenia o zarejestrowaniu list kandydatów co najmniej w połowie okręgów wyborczych, ale równocześnie jego dokonanie nie jest uzależnione od równoczesnego załączenia tego zaświadczenia. Zaświadczenie nie jest bowiem nośnikiem uprawnienia do zgłaszania list bez poparcia podpisami wyborców, gdyż uprawnienie to wynika z zarejestrowania list kandydatów co najmniej w połowie okręgów wyborów a nie z faktu sporządzenia zaświadczenia, skoro tak stanowi art. 210 § 2 Kodeksu. Zaświadczenie nie musi być więc wydane przed upływem nieprzekraczalnego terminu określonego w ustawie do zgłaszania list kandydatów - art. 211 § 1. Dlatego za uprawniony należy uznać pogląd, iż przyjęty w ustawie zwrot o zgłaszaniu list „na podstawie zaświadczenia Państwowej Komisji Wyborczej” (art. 210 § 3) nie oznacza zgłoszenia list z załączonym do nich zaświadczeniem, lecz dokonanie takiego zgłoszenia „z powołaniem się na zaświadczenie”, tzn. na podstawie uprawnienia wynikającego ze spełnienia warunku określonego w art. 210 § 2, co oznacza, że zaświadczenie fizycznie nie musi być wydane przed upływem nieprzekraczalnego terminu z art. 211 § 1 do zgłaszania list kandydatów do okręgowych komisji wyborczych. Zaświadczenie jedynie potwierdza (dokumentuje) uprawnienie z art. 210 § 2 i skoro rejestracja zgłoszeń (sporządzenie przez okręgową komisję wyborczą protokołu rejestracji listy) może następować już po terminie z art. 211 § 1, to również sprawdzenie tego uprawnienia może nastąpić po tym terminie.

Według stanowiska Państwowej Komisji Wyborczej i uczestników postępowania w rozpatrywanej sprawie stan rzeczy, w którym w terminie przewidzianym do zgłoszenia list kandydatów komitet wyborczy nie uzyskał

rejestracji dokonanej w 21 okręgach, wyłącza uprawnienie zgłoszenia uprzywilejowanego, chociażby Komitet wyborczy dokonał w terminie zgłoszenia z zachowaniem wszelkich warunków zgłoszenia. Interpretacja ta, oparta na utożsamianiu sytuacji zarejestrowania list przez komitet wyborczy w rozumieniu art. 210 § 2 Kodeksu wyłącznie z sytuacją rejestracji dokonanej przez okręgowe komisje wyborcze (art. 215 § 1 kodeksu) budzi poważne wątpliwości, bo uzależnia prawo komitetu wyborczego od nieprzewidzianych w ustawie warunków, które nie dotyczą komitetu lecz organów wyborczych. Uprawnienie Komitetu wyborczego określone w art. 210 § 2 Kodeksu powinno być natomiast odnoszone do sytuacji dotyczących komitetu, przez komitet dokonywanych, za które on odpowiada i na które ma wpływ. Uprawnienie to wynika ze spełnienia wymagania „zarejestrowania” listy kandydatów (w zwykłym trybie) co najmniej w połowie okręgów wyborczych. Komitet wyborczy spełnia spoczywające na nim wymagania, jeżeli – z zachowaniem wszystkich warunków – dokonuje zgłoszenia w przewidzianym do tego terminie. Nie ma usprawiedliwionego powodu do konstruowania uprawnienia komitetu wyborczego z dodaniem nieprzewidzianego wyraźnie w ustawie jeszcze innego warunku, który odnosiłby się do niezależnego od komitetu wyborczego zachowania (czynności albo beczynności) organów wyborczych. Na szczególne podkreślenie – w rozpatrywanym kontekście – zasługuje prawne znaczenie określonego w ustawie terminu do zgłaszania list kandydatów. Stanowisko Państwowej Komisji Wyborczej temu ustawowo określönemu terminowi odbiera znaczenie normatywne, jego podstawowy sens, bo okazuje się – w interpretacji PKW – że komitet wyborczy dla uzyskania przedmiotowego uprawnienia musiałby dokonać zgłoszenia list nie w terminie do tego przewidzianym, ale przed tym terminem i to w czasie bliżej nieokreślonym. Trzeba zwrócić uwagę na ten ostatni aspekt, bo terminy, z którymi się wiąże rozpatrywane uprawnienie, odnoszą się wyłącznie do komitetu wyborczego. Ustawa nie precyzuje natomiast terminu, w jakim od dokonania zgłoszenia listy kandydatów następuje jej rejestracja w drodze czynności okręgowej komisji wyborczej, o której mowa w art. 215 § 1 Kodeksu. Pomijając przypadki nieuzasadnionej beczynności, należy mieć na uwadze, że rejestrację listy w formie protokołu rejestracji poprzedzają przewidziane

w ustawie czynności sprawdzające, które wymagają czasu (por. np. sytuację z art. 214 i z art. 215 § 3 i § 5 Kodeksu).

Rozpatrując konstrukcję normatywną uprawnień do zgłoszenia dalszych list bez poparcia zgłoszenia podpisami wyborców w systemowym kontekście dotyczącym zgłoszenia kandydatów na posłów Sąd Najwyższy uznaje zatem, że będące przesłanką podstawową uprawnienia, „zarejestrowanie” list w rozumieniu art. 210 § 2 Kodeksu oznacza „zarejestrowanie” sporządzone na podstawie zgłoszenia list przez uprawniony do tego komitet wyborczy, dokonane z zachowaniem przewidzianych w kodeksie wymogów w terminie określonym w art. 211 § 1 Kodeksu. Zarejestrowanie, o którym mowa w art. 210 § 2 Kodeksu może być zatem późniejsze od terminu określonego dla złożenia listy kandydatów.

W ocenie składu Sądu Najwyższego rozpoznającego protest zastosowanie prawa wyborczego przez Państwową Komisję Wyborczą zdominowała wykładnia literalna (gramatyczna) ustawy, na której nie można było poprzestać, gdyż mogła prowadzić do zróżnicowania sytuacji faktycznej i prawnej komitetów i już tylko na tej płaszczyźnie wykładnia ta mogła być kwestionowana. Oczywistym jest, że komitet wyborczy nie rejestrował list kandydatów, lecz tylko je zgłaszał, natomiast to okręgowe komisje wyborcze rejestrowały zgłoszenia list albo odmawiały ich rejestracji. Ustawa nie określa przy tym (o czym była już mowa) terminu, w którym po przyjęciu zgłoszenia okręgowa komisja wyborcza ma zdecydować o rejestracji listy (por. art. 215 § 1 Kodeksu wyborczego). Poprzestanie tylko na literalnym odczycaniu art. 210 § 2 prowadzić może zatem do stawiania dalszych nieuprawnionych warunków o konieczności zarejestrowania przed terminem z art. 211 § 1 list kandydatów co najmniej w połowie okręgów wyborczych, a także do stanowiska, że rejestracja dalszych list bez poparcia zgłoszenia podpisami wyborców możliwa jest tylko w oparciu o zaświadczenie posiadane (fizycznie). Skoro do godziny 24⁰⁰ w 40 dniu przed dniem wyborów można zgłosić listy z podpisami poparcia, a także najpóźniej w tym samym dniu złożyć w Państwowej Komisji Wyborczej wniosek o wydanie zaświadczenia, o którym mowa w art. 210 § 3 Kodeksu wyborczego, to nie można równocześnie wymagać, aby komitet wyborczy faktycznie posiadał zaświadczenie przed tym terminem jako warunek zgłoszenia dalszych list, czyli bez poparcia podpisami wyborców. Uprawnienie do

zgłoszenia list bez poparcia wynika ze zgłoszenia list z poparciem w 21 okręgach wyborczych i dlatego uprawnienie to może być stwierdzone po godzinie 24⁰⁰ w 40 dniu przed dniem wyborów, czyli również w dniach następnym. Brak zaświadczenia przed tym terminem nie może natomiast przekreślać uprawnienia do rejestracji. Jeżeli bowiem komitet wyborczy spełnił warunki zgłoszenia listy, choć bez zaświadczenia, to zgłoszenie jest wprawdzie wadliwe, jednakże może zostać uzupełnione przez usunięcie wad (art. 215 § 3 Kodeksu). Skoro więc zaświadczenie nie jest materialną przesłanką zgłoszenia, to jego brak w chwili dokonania zgłoszenia nie powinien przesądzać o odmowie rejestracji zgłoszenia listy. Zaświadczenie ma bowiem charakter techniczny, potwierdzający określone uprawnienie. Odwoływanie się w tym zakresie przez Państwową Komisję Wyborczą do poglądów Sądu Najwyższego wyrażonych w postanowieniu z dnia 16 listopada 2005 r., III SW 120/05 jest zaś o tyle niewłaściwe, że inny był przedmiot sprawy rozstrzygniętej przez Sąd Najwyższy tym postanowieniem. Protest wyborczy okazał się wówczas niezasadny z braku przesłanek przestępstwa w odmowie wydania zaświadczenia o zarejestrowaniu list okręgowych, natomiast obecny protest został uznany za niezasadny z braku złożenia Państwowej Komisji Wyborczej w terminie z art. 210 § 3 Kodeksu wyborczego wniosku o wydanie zaświadczenia. W sprawie III SW 120/05 Sąd Najwyższy nie analizował też szerzej znaczenia zaświadczenia i rejestracji zgłoszenia bez zaświadczenia.

Mylne byłoby jednak dalej idące zapatrywanie, że skoro tylko takie znaczenie ma zaświadczenie, to tym samym traciłby na znaczeniu sam wniosek o wydanie owego zaświadczenia. Wniosek o wydanie zaświadczenia jest warunkiem koniecznym (*sine qua non*) rejestracji list zgłoszonych bez poparcia podpisami wyborców. To, że zaświadczenie nie musi być wydane komitetowi wyborczemu do godziny 24⁰⁰ w 40 dniu przed dniem wyborów, nie oznacza, że sam wniosek o zaświadczenie jest zbędny lub nie ma znaczenia. Na taką ocenę nie pozwalają wcześniej przytoczone regulacje zawarte w Kodeksie wyborczym. Zaświadczenie potwierdza uprawnienie, na podstawie którego dalsze listy kandydatów bez poparcia podpisami wyborców mogą być zarejestrowane w innych okręgowych komisjach wyborczych. Rejestracja list bez poparcia podpisami wyborców zależy z kolei od zaświadczenia, a to zależy od wniosku złożonego w terminie Państwowej

Komisji Wyborczej. Innymi słowy złożenie wniosku po terminie oznacza, że komitet wyborczy traci uprawnienie z art. 210 § 2 Kodeksu wyborczego, nawet gdyby okręgowe komisje wyborcze zarejestrowały zgłoszone przez niego listy kandydatów co najmniej w połowie okręgów wyborczych po terminie z art. 211 § 1 Kodeksu wyborczego, czyli po terminie do zgłaszania list kandydatów do okręgowych komisji wyborczych.

Nie sposób zgodzić się z twierdzeniami wnoszącego protest, iż w postępowaniu przed organami wyborczymi uregulowanym przepisami Kodeksu wyborczego mają zastosowanie przepisy Kodeksu postępowania administracyjnego. W tym zakresie Sąd Najwyższy w pełni podziela argumentację zawartą w stanowisku Państwowej Komisji Wyborczej wobec protestu, również uznając że Kodeks wyborczy kompleksowo normuje postępowanie w sprawie przeprowadzenia wyborów, w wyczerpujący sposób regulując uprawnienia do sądowej kontroli procesu wyborczego. W Kodeksie wyborczym brak jest też odwołań do k.p.a., a przepisy k.p.a. nie przewidują możliwości ich stosowania do procedury wyborczej. Mimo to w ocenie składu rozpoznającego protest formą odmowy wydania zaświadczenia powinna być uchwała Państwowej Komisji Wyborczej, a nie pismo jej Przewodniczącego. Zgodnie bowiem z treścią art. 161 § 5 Kodeksu wyborczego Komisja podejmuje uchwały w zakresie swoich ustawowych uprawnień.

Na koniec wypada również zauważyć, że o trybie zgłaszania list kandydatów z podpisami poparcia (pierwszym) albo bez podpisów poparcia (drugim) decyduje zgłaszający listy komitet wyborczy. W odniesieniu do sytuacji Komitetu Wyborczego Nowa Prawica – Janusza Korwina-Mikke dwie (bądź trzy) listy zgłoszone w drugim trybie (bez podpisów poparcia) do godziny 24⁰⁰ w dniu 30 sierpnia 2011 r. nie mogły być zarejestrowane, gdyż Komitet Wyborczy nie spełnił warunku podstawowego, czyli nie wystąpił o wydanie zaświadczenia do Państwowej Komisji Wyborczej w terminie określonym w art. 210 § 3 Kodeksu wyborczego. Czym innym jest wniosek o wydanie zaświadczenia i czym innym samo zaświadczenie. Rejestrację list zgłoszonych bez wykazów poparcia warunkował wniosek o wydanie zaświadczenia. Natomiast zgłoszone po terminie 30 sierpnia 2011 r. listy bez poparcia podpisami wyborców (w 9 lub 10 okręgach) nie mogły być zarejestrowane,

także jako wniesione po nieprzekraczalnym terminie do zgłaszania list, określonym w art. 211 § 1 Kodeksu wyborczego.

Mając na względzie przedstawione wyżej motywy oraz opierając się na treści art. 242 § 1 i 2 Kodeksu wyborczego, wyrażono opinię jak w sentencji.

Za zgodność z oryginałem
Kierownik Biura Stażystów Sądowych

**Patrz również postanowienia Sądu Najwyższego orzekane w tym samym składzie
m. in. sygn. akt III SW 26/11; III SW 27/11, III SW 67/11, III SW 133/11**

Sygn. akt III SW 64/11

POSTANOWIENIE

Dnia 3 listopada 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Małgorzata Gersdorf (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Roman Kuczyński

SSA Jolanta Frańczak

w sprawie protestu Marka Harasiuka
przeciwko ważności wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu
Rzeczypospolitej Polskiej,
z udziałem Państwowej Komisji Wyborczej i Prokuratora Generalnego
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 3 listopada 2011 r.,

postanawia:

pozostawić protest bez dalszego biegu.

Uzasadnienie

W proteście z dnia 18 października 2011 r. Marek Harasiuk domaga się unieważnienia wyborów do Sejmu i Senatu z dnia 9 października 2011 r.

W uzasadnieniu wskazał, że przyczynę wniesienia protestu stanowi postępowanie Państwowej Komisji Wyborczej w stosunku do komitetu wyborczego Nowa Prawica. Zdaniem skarżącego PKW z naruszeniem art. 210 § 3 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz.U. Nr 21 poz. 112 ze zm.) odmówił rejestracji list kandydatów tego komitetu wyborczego na terenie całego kraju. Odmowa ta odbiła się jego zdaniem na wyniku wyborczym.

W swoim stanowisku PKW wniosła o pozostawienie protestu bez dalszego biegu. Wskazała, że stosownie do art. 243 § 2 K.w. Sąd Najwyższy pozostawia bez biegu protest, co w sprawie, w której przewiduje się możliwość wniesienia przed dniem głosowania skargi lub odwołania do sądu lub do Państwowej Komisji Wyborczej. PKW wskazała, że KW Nowa Prawica nie był uprawniony do zgłoszenia list kandydatów, na zasadzie art. 210 § 2 K.w. albowiem w przewidzianym terminie nie zarejestrował list kandydatów co najmniej w połowie okręgów.

W stanowisku Prokuratora Generalnego także wskazano na konieczność pozostawienia protestu bez dalszego biegu. Podniesiono w tym stanowisku, że od uchwały komisji wyborczej w przedmiocie odmowy rejestracji listy kandydatów służy odwołanie do Państwowej Komisji Wyborczej zgodnie z art. 218 § 2 K.w. Jest to zatem sprawa, w której protest – stosownie do art. 243 § 2 K.w. pozostawia się bez dalszego biegu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Protest wymaga pozostawienia bez dalszego biegu.

W świetle regulacji Kodeksu wyborczego zasady wnoszenia protestów wyborczych w wyborach do Sejmu i Senatu określa art. 241 tego Kodeksu (w wyborach do Senatu na zasadzie art. 258 K.w.). Wśród wymagań formalnych protestu znajduje się jego wniesienie w odpowiednim terminie a także ujęcie w jego ramach zarzutów oraz przedstawienie lub wskazanie dowodów, na jakich zarzuty te są oparte (art. 241 § 1 K.w.). Zarzuty te określa art. 82 Kodeksu wyborczego. Mogą one obejmować popełnienie przestępstwa przeciwko wyborom, określonego w rozdziale XXXI Kodeksu karnego albo naruszenie przepisów dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyników wyborów. Protest nie spełniający wymagań formalnych albo wniesiony w sprawie, co do której w kodeksie przewiduje się możliwość wniesienia przed dniem głosowania skargi lub odwołania do sądu lub do Państwowej Komisji Wyborczej (art. 243 § 2 K.w.) pozostawia się bez dalszego biegu.

Sprawa rejestracji list wyborczych należy do kompetencji okręgowych komisji wyborczych (art. 215 K.w.), bez względu na to, czy lista zostaje zgłoszona na

zasadzie art. 210 § 1 K.w. czy też – po zarejestrowaniu list w odpowiedniej liczbie okręgów – na zasadzie art. 210 § 2 K.w. W obu przypadkach komisje okręgowe rejestrują listy (stosownie do art. 215 § 1 K.w.) lub z różnych względów rejestracji odmawiają (art. 215 § 3 -5 K.w., art. 216 § 2 K.w., art. 217 § 2 K.w.). Postanowienia o odmowie rejestracji podlegają zaskarżeniu do Państwowej Komisji Wyborczej (art. 218 § 2 K.w.) z wyraźnym zastrzeżeniem, że od rozstrzygnięcia tego organu nie przysługuje żaden środek prawny.

W korelacji z tym unormowaniem pozostaje wynikający z art. 82 K.w. zakres spraw podlegających ocenie Sądu Najwyższego w ramach protestu wyborczego. Pomijając przypadki przestępstw przeciwko wyborom, podlegają ocenie wadliwości dotyczące przebiegu głosowania i ustalenia wyników głosowania i wyborów. Sąd Najwyższy, posługując się pewnym uproszczeniem, może zatem oceniać wadliwości od dnia wyborów do dnia ogłoszenia ich wyników. Nie ma natomiast możliwości badania, czy rozstrzygnięcia w przedmiocie rejestracji list kandydatów zostały poczynione poprawnie, skoro Kodeks wyborczy nie daje mu takiego uprawnienia (patrz art. 218 § 2 zd. 2 K.w.).

Niemożność głosowania na kandydatów określonej listy wyborczej nie może zatem stanowić przedmiotu protestu wyborczego, a protest taki – na zasadzie art. 243 § 2 K.w. pozostawia się bez dalszego biegu.

Mając na uwadze powyższe, Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

Za zgodność z oryginałem
[Podpis]

Patrz również postanowienia Sądu Najwyższego orzekane w tym samym składzie m. in. sygn. akt III SW 65/11; III SW 82/11, III SW 128/11, III SW 131/11

Sygn. akt III SW 150/11

POSTANOWIENIE

Dnia 8 listopada 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)

SSN Bogusław Cudowski (sprawozdawca)

SSN Romualda Spyt

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 8 listopada 2011 r.
sprawy z protestu wyborczego w sprawie Krzysztofa Jezierskiego
przeciwko ważności wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu
Rzeczypospolitej Polskiej,

postanawia:

pozostawić protest bez dalszego biegu.

Uzasadnienie

Krzysztof Jezierski wniósł protest wyborczy przeciwko ważności wyborów do Sejmu RP przeprowadzonych 9 października 2011 r. i domagał się ich powtórzenia. W proteście stwierdzono przede wszystkim, że wnoszący jest jednym z 15 milionów wyborców, którym uniemożliwiono głosowanie na partię Nowa Prawica. Było to skutkiem decyzji Państwowej Komisji Wyborczej, która miała nie zarejestrować we wszystkich okręgach wyborczych list Nowej Prawicy. Wnoszący protest podkreślił bezprawność działań PKW w tym zakresie. Podniesiono również, że Nowa Prawica mogła wejść do Sejmu. Podano przykład gminy Warlubie, gdzie partia ta uzyskała 5,74% głosów. Decyzja PKW miała więc wpływ na wynik wyborów. Wnoszący protest twierdził, że wniósł protest również w imieniu swojej matki, której był pełnomocnikiem do głosowania.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 101 ust. 2 Konstytucji RP wyborcy przysługuje prawo zgłoszenia do Sądu Najwyższego protestu przeciwko ważności wyborów do Sejmu i Senatu na zasadach określonych w ustawie. Zasady wnoszenia protestów wyborczych określa ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy (Dz.U. z 2011 r. Nr 21, poz. 112 ze zm.). Zgodnie z jej art. 82 § ust. 1 tej ustawy przeciwko ważności wyborów, ważności wyborów w okręgu lub wyborowi określonej osoby może być wniesiony protest z powodu: 1) dopuszczenia się przestępstwa przeciwko wyborom, określonego w rozdziale XXXI Kodeksu karnego, mającego wpływ na przebieg głosowania, ustalenie wyników głosowania lub wyników wyborów lub 2) naruszenia przepisów kodeksu dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyników wyborów, mającego wpływ na wynik wyborów.

Zgodnie z art. 241 § 3 Kodeksu wyborczego wnoszący protest powinien sformułować w nim zarzuty oraz przedstawić lub wskazać dowody, na których opiera swoje zarzuty. Art. 82 Kodeksu wyborczego precyzyjnie określa, jakie nieprawidłowości w samej procedurze głosowania (tj. głosowanie, ustalenie wyników głosowania lub wyników wyborów) mogą być przedmiotem protestu wyborczego. Sąd Najwyższy musi więc nie tylko orzekać w granicach określonych przez zarzut (postanowienie SN z 8 lipca 2004 r., III SW 12/04, niepubl.), ale również w granicach określonych przez wspomniany art. 82 Kodeksu wyborczego. Domyślając się jedynie, że wnoszącemu protest chodzi o decyzję Państwowej Komisji Wyborczej wydanej na podstawie art. 211 Kodeksu wyborczego, należy wyraźnie podkreślić, że nie jest to materia objęta art. 82 Kodeksu.

Zgodnie z art. 243 § 1 Kodeksu wyborczego Sąd Najwyższy pozostawia bez dalszego biegu protest niespełniający warunków określonych w art. 241 (podobnie SN w postanowieniach z 12 października 2000 r., III SW 19/00, 13 października 2000 r., III SW 25/00, III SW 42/00, 17 października 2000 r., III SN 53/00, 18 października 2001 r., III SW 43/01, niepublikowane).

Z tego względu, na podstawie art. 243 § 1 Kodeksu wyborczego, orzeczono
jak w sentencji.

Za zgodność z oryginałem
Kierownik Sekretariatu Wydziału

15/2/2008

Sygn. akt III SW 161/11

POSTANOWIENIE

Dnia 16 listopada 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Katarzyna Gonera (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Zbigniew Hajn

SSN Zbigniew Myszka

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 16 listopada 2011 r.
sprawy z protestu wyborczego w sprawie Henryka Kozłowskiego
przeciwko ważności wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu
Rzeczypospolitej Polskiej,

postanawia:

pozostawić protest bez dalszego biegu.

Uzasadnienie

W dniu 20 października 2011 r. Henryk Kozłowski, jako uprawniony wyborca, nadał w polskiej placówce pocztowej operatora publicznego protest wyborczy przeciwko ważności wyborów do Sejmu RP i Senatu RP, przeprowadzonych 9 października 2011 r.

Wniósł o stwierdzenie nieważności wyborów do Sejmu RP i Senatu RP (we wszystkich okręgach) ze względu na:

a) naruszenie przez Państwową Komisję Wyborczą art. 210 § 2 w związku z art. 211 § 1 i art. 215 § 1 Kodeksu wyborczego, co miało wpływ na wynik wyborów, oraz art. 99 ust.1 i art. 100 ust. 1 Konstytucji w związku z niewydaniem Komitetowi Wyborczemu Nowa Prawica Janusza Korwina-Mikke zaświadczenia, o którym mowa w art. 210 § 3 Kodeksu wyborczego;

b) naruszenie przez Okręgowe Komisje Wyborcze art. 210 § 1 i art. 265 § 1 Kodeksu wyborczego w związku z niezarejestrowaniem list Komitetu Wyborczego Nowa Prawica oraz kandydatów do Senatu Marka Króla i Anny Kalaty;

c) naruszenie art. 228 Kodeksu wyborczego w związku z rozbieżnością w liczbie wydanych kart do głosowania do Sejmu RP i Senatu RP oraz wątpliwościami odnośnie do liczby oddanych głosów nieważnych.

Ponadto wnoszący protest wniósł o skierowanie pytania prawnego do Trybunału Konstytucyjnego w sprawie niezgodności art. 218 § 2 Kodeksu wyborczego – w zakresie, w jakim nie przewiduje możliwości odwołania do sądu od postanowień PKW – z art. 45 Konstytucji (prawo do sądu) oraz w sprawie niezgodności art. 196 i 198 w związku z art. 197 § 1 Kodeksu wyborczego – w zakresie, w jakim przewidują progi wyborcze dla komitetów wyborczych, a zwalniają z tego wymogu komitety wyborcze organizacji mniejszości narodowych – z art. 32 Konstytucji (równość wobec prawa).

Państwowa Komisja Wyborcza jako uczestnik postępowania wniosła o pozostawienie protestu bez dalszego biegu na podstawie art. 243 § 1 Kodeksu wyborczego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

1. Zgodnie z art. 82 § 1 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy (Dz.U. Nr 21, poz. 112), przeciwko ważności wyborów, ważności wyborów w okręgu lub wyborowi określonej osoby może być wniesiony protest z powodu: 1) dopuszczenia się przestępstwa przeciwko wyborom, określonego w rozdziale XXXI Kodeksu karnego, mającego wpływ na przebieg głosowania, ustalenie wyników głosowania lub wyników wyborów lub 2) naruszenia przepisów Kodeksu wyborczego dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyników wyborów, mającego wpływ na wynik wyborów.

Według art. 241 § 1 Kodeksu wyborczego, protest przeciwko ważności wyborów do Sejmu wnosi się na piśmie do Sądu Najwyższego w terminie siedmiu dni od dnia ogłoszenia wyników wyborów przez Państwową Komisję Wyborczą w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Nadanie w tym terminie protestu w

polskiej placówce pocztowej operatora publicznego jest równoznaczne z wniesieniem go do Sądu Najwyższego. Stosownie do art. 241 § 3 Kodeksu wyborczego, wnoszący protest powinien sformułować w nim zarzuty oraz przedstawić lub wskazać dowody, na których opiera swoje zarzuty.

Sąd Najwyższy pozostawia bez dalszego biegu protest wniesiony przez osobę do tego nieuprawnioną albo niespełniającą warunków określonych w art. 241 Kodeksu wyborczego. Niedopuszczalne jest przywrócenie terminu do wniesienia protestu (art. 243 § 1 Kodeksu wyborczego).

2. Protest wniesiony przez Henryka Kozłowskiego należało pozostawić bez dalszego biegu, ponieważ nie spełnia on warunków określonych w art. 241 § 1 Kodeksu wyborczego.

Zgodnie z tym przepisem, protest przeciwko ważności wyborów do Sejmu wnosi się na piśmie do Sądu Najwyższego w terminie siedmiu dni od ogłoszenia wyniku wyborów przez Państwową Komisję Wyborczą w Dzienniku Ustaw Rzeczypospolitej Polskiej. Warunek ten spełnia nadanie pisemnego protestu w wymienionym terminie w polskiej placówce pocztowej operatora publicznego. Państwowa Komisja Wyborcza ogłosiła wyniki wyborów do Sejmu RP i do Senatu RP dwoma obwieszczeniami z 11 października 2011 r., które zostały opublikowane 12 października 2011 r. w Dzienniku Ustaw z 2011 r. Nr 218, poz. 1294 i 1295. Powyższa data ogłoszenia wyników wyborów w Dzienniku Ustaw określiła początek biegu terminu do wnoszenia protestów przeciwko ważności wyborów. Siedmiodniowy termin upłynął 19 października 2011 r. o północy. Tymczasem protest Henryka Kozłowskiego przeciwko ważności wyborów do Sejmu RP i Senatu RP (we wszystkich okręgach) został nadany w polskiej placówce pocztowej operatora publicznego 20 października 2011 r. (co jednoznacznie wynika z datownika poczty na kopercie, w której został przesłany na adres Sądu Najwyższego), czyli jeden dzień po ustawowym terminie.

Protest Henryka Kozłowskiego nie został nadany w polskiej placówce pocztowej operatora publicznego w ustawowym terminie – do 19 października 2011 r. włącznie. Oznacza to, że spóźniony protest nie spełnił warunku wniesienia go w terminie ustawowo określonym, o którym mowa w art. 241 § 1 Kodeksu wyborczego. Niedopuszczalne jest przywrócenie terminu do wniesienia protestu

(art. 243 § 1 Kodeksu wyborczego). Z tej przyczyny Sąd Najwyższy pozostawił protest bez dalszego biegu z mocy art. 243 § 1 Kodeksu wyborczego, bez dokonywania oceny faktycznej i prawnej zawartych w nim zarzutów.

Za zgodność z oryginałem
Krzysztof Góralczyk
Sekretarz Sąd Najwyższy

Sygn. akt III SW 86/11

POSTANOWIENIE

Dnia 22 listopada 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Jerzy Kuźniar (przewodniczący)

SSN Bogusław Cudowski

SSN Romualda Spyt (sprawozdawca)

Po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w dniu 22 listopada 2011 r. protestu wyborczego złożonego przez Komitet Wyborczy Wyborców Obywatelskich List Wyborczych Nowego Ekranu oraz Krystynę Woźniak, Olgę Maliszewską, Sławomira Maliszewskiego, Artura Stańczyka, Zofię Wicińską, Jana Kudłaka, Zbigniewa Dudziaka, Krzysztofa Kłosa, Iwonę Annę Świder, Krystynę Dąbrowską, Mariusza Grzybowskiego, Bartosza Wajraka, Dariusza Kuchcińskiego, Stanisława Gęga, Lucjana Malca, Agnieszkę Sarniak, Agatę Drozd, Wacława Pietkuna, Marcina Poczobutta, Agnieszkę Warakomską - Poczobutt, Krzysztofa Słomczyńskiego, Pawła Krysińskiego, Mateusza Birula, Patryka Maika, Karola Niewiadomskiego, Mariusza Jacewicza, Wojciecha Racza, Wojciecha Smugę, Pawła Tuska, Mateusza Trocha, Piotra Lisowskiego, Beatę Rej, Konrada Więcko, Tomasza Zielonko, Tomasza Kłaka, Dorotę Kłak, Włodzimierza Parola, Krystynę Parol, Marię Waszek, Bolesława Orzeszyna, Reginę Orzeszyna, Urszulę Zakrent, Marię Podymną, Romualda Biernata, Antoninę Jankowską, Franciszka Jankowskiego, Aleksandrę Żak, Małgorzatę Biernat, Andrzeja Niedzielskiego, Mirosławę Niedzielską, Janusza Galewskiego, Pawła Kłysiaka, Krzysztofa Witkowskiego, Piotra Słodaczewskiego, Patrycję Koprucką, Magdalenę Kłysiak, Ireneusza Marka, Stanisławę Marek, Jana Marka, Krzysztofa Marka, Małgorzatę Marek, Wojciecha Makarewicza, Grażynę Makarewicz, Paulinę Makarewicz, Piotra Majchra, Aleksandrę Rudzką, Irenę Rudzką, Mieczysława Rudzkiego, Halinę Sakiewicz - Targosz, Grzegorza Targosza, Grzegorza Stasiaka, Zbigniewa Stasiaka, Urszulę Stelmaszczyk, Andrzeja Wiśnickiego, Zofię Wiśnicką, Pawła Parysa, Małgorzatę Parys, Michała Kowalskiego, Agnieszkę Łukowską, Pawła Łukowskiego, Irenę Ćwiek, Józefa Wincentego Ćwieka, Zofię Lubowińską, Stanisława Lubowińskiego, Katarzynę Bider, Juliannę Ziemska, Mirosławę Skrzypczyńską, Włodzimierza Skrzypczyńskiego, Piotra Kaczmarka, Przemysława Skrzypczyńskiego, Izabelę Mazurkiewicz, Monikę Helenę Dudek, Przemysława Bobrowicza, Monikę Szulc, Macieja Wałkowiaka, Paulinę Michałkiewicz, Marka Antkiewicza, Wioletę Michałkiewicz, Halinę Jaśniewicz, Adawinę Jachimską, Agnieszkę Zielińską, Daniela Walczaka, Barbarę Błaszczczyńską, Mariana Błaszczczyńskiego, Kamila Błaszczczyńskiego, Martę Julitę Wojnarowską, Mateusza Wojnarowskiego, Lillianę Klimkowską, Katarzynę Borkiewicz, Ewę Walczak, Piotra Szymczaka, Teresę Justynę Szymczak, Zdzisława Szymczaka, Stanisława

Robaka, Wandę Robak, Andrzeja Piaseckiego, Mariannę Gwozdzik, Małgorzatę Przespolewską, Piotra Przespolewskiego, Stanisława Matyka, Andrzeja Rosiaka, Mariannę Bolewską, Emilję Dzierzawską, Alicję Matyka, Wioletę Lichemik, Krzysztofa Budka, Annę Moskał, Kacpra Biegasiewicza, Piotra Biegasiewicza, Grażynę Zielińską, Teresę Zielińską, Małgorzatę Kopaczewską, Michała Szafrana, Dariusza Kmieciaka, Mirosława Janiszewskiego, Jadwigę Kaszuba, Mirosława Budnera, Kazimierza Nowakowskiego, Jana Maciejewskiego, Jerzego Szafrana, Patrycję Janiszewską, Alicję Janiszewską, Mieczysława Pankowskiego, Paulinę Lebedzińską, Jadwigę Staszak, Władysława Staszaka, Kacpra Szafrana, Dariusza Kopaczewskiego, Tomasza Kopaczewskiego, Agnieszkę Finiak, Mariusza Finiaka, Elżbietę Pecherzewską, Annę Pecherzewską, Ewelinę Zelek, Andrzeja Zelka, Marka Smolarza, Mariusza Kwaśniewskiego, Dorotę Kwaśniewską, Zenona Gałęziewskiego, Marzenę Smolarz, Marzenę Dudkiewicz-Smolarz, Monikę Dudkiewicz, Monikę Osajda, Janusza Ogórka, Józefę Ogórek, Czesława Zienteckiego, Marcina Smolarza, Eugeniusza Urbaniaka, Halinę Klimczak, Marka Klimczaka, Krystynę Konieczko, Czesława Kałużnego, Adelę Kałużną, Beatę Kałużną, Marlenę Kałużną, Radosława Kałużnego, Teresę Kwaśniewicz, Jadwigę Woźniak, Jana Urbańskiego, Wiesława Smolarza, Danutę Smolarz, Dorotę Chrapkowską, Ewę Mroczkowską, Janinę Mroczkowską, Krystynę Kubis, Bożenę Kubis, Ewelinę Brzezińską, Wioletę Witczak, Pawła Witczaka, Magdalenę Romańską, Justynę Bechcińską, Karolinę Grzelczak, Darię Żurawicz, Agnieszkę Prusińską, Elwirę Malecką, Elżbietę Chocianowicz, Agnieszkę Grzelczak, Leokadię Rosiak, Annę Rosiak, Roberta Rosiaka, Halinę Kozłorek, Joannę Świtale, Joannę Mikołajczyk, Karolinę Wietrzak, Dorotę Matusiak, Jacka Bienkowskiego, Arletę Bienkowską, Elżbietę Zimecką, Sylwię Romaszewską, Wiesławę Kowalską, Ewę Koftan, Zygmunta Koftana, Józefa Kowalskiego, Teresę Żuracik, Irenę Klimaińską, Annę Motykę, Krystynę Kacprzak, Bolesława Grzegórskiego, Wojciecha Pióro, Pawła Pióro, Patrycję Sorochtej, Elżbietę Sorochtej, Annę Grzegórską, Marię Szymańską, Jacka Szymańskiego, Andrzeja Naumowicza, Grażynę Naumowicz, Rafała Kukawkę, Barbarę Nastaj, Barbarę Grzegorzólkę, Monikę Wienke, Barbarę Działkowską, Krzysztofa Działkowskiego, Henryka Pietrzaka, Stanisława Michnowskiego, Piotra Naumowicza, Jana Gisterka, Justynę Wancel, Elżbietę Jankiewicz, Józefę Mikołajczyk, Stanisławę Stonka-Paczyńską, Jerzego Paczyńskiego, Zbigniewa Rozejowskiego, Ewę Rozejowską, Pawła Rozejowskiego, Edytę Rozejowską, Mariana Franckiego, Michała Gryczmana, Michała Jaworka, Agatę Skorupską-Cymbaluk, Krzysztofa Owczarka, Igora Pyca, Roberta Owczarka, Jadwigę Owczarek, Halinę Nowańską, Sylwię Bartczak, Małgorzatę Dziedzic, Paulinę Michałak, Magdalenę Owczarek, Artura Schmidta, Jana Kochmana, Jana Słotwińskiego, Zbigniewa Słotwińskiego, Dorotę Świszczorowską, Edwina Sieredzińskiego, Grzegorza Wierdzienieca, Kamila Gapińskiego, Monikę Brejnek, Kacpra Szklarczyka, Pawła Kajda, Kordiana Okorskiego, Aleksandra Okorskiego, Urszulę Okorską, Marię Wanat, Kingę Haber, Tadeusza Misika, Benignę Dobrowolską, Elżbietę Tabor-Cieślak, Mariannę Mierzejewską, Elżbietę Rychter, Karolinę Karczewską, Magdalenę Łobejko, Dawida Pazio, Agnieszkę Orlicz, Marcina Jacewicza, Mariusza Wolczyńskiego, Jakuba Liskina, Mariusza Huka, Kazimierza Bereziuka, Pawła Bereziuka, Janinę Białoskirska, Józefa Białoskirskiego, Danutę Bereziuk, Marię Mazur, Kazimierza Mazura, Małgorzatę Maryniak, Józefa Skotnickiego, Annę Skotnicką, Andrzeja Skotnickiego, Jana

Skotnickiego, Piotra Maryniaka, Mieczysława Kujawskiego, Wiesławę Kujawską, Marzenę Ciupik, Roberta Maryniaka, Dariusza Kamińskiego, Bolesława Jaworskiego, Małgorzatę Rutkowską, Piotra Rutkowskiego, Renatę Strelcow, Angelikę Rutkowską, Irenę Zuzelską, Barbarę Niżewską, Roberta Milasa, Wojciecha Ramsa, Macieja Walerczuka, Helenę Walerczuk, Roberta Walerczuka, Beatę Dobrzyńską, Maję Pomykałę, Andrzeja Dawidziuka, Marka Trąbińskiego, Mateusza Brzezika, Martę Jakubowską, Karolinę Srebnicką, Roberta Rdy, Halinę Grablis, Tadeusza Kutołowskiego, Wandę Bułakowską, Martę Marczyńską, Marię Górską-Żubrys, Teresę Kościechę, Arkadiusza Kościechę, Grażynę Leszczyńską, Iwonę Kalwarczyk, Macieja Persona, Grzegorza Rodziewicza, Czesława Grządziela, Marię Grządziel, Marię Gurgul, Henryka Połcika, Alicję Księżopolską-Kaczorowską, Barbarę Kaczorowską, Janinę Tkacz, Bożenę Budny, Zbigniewa Budnego, Katarzynę Kotkiewicz, Marzenę Sitniewską, Marzennę Wiśniewską, Renatę Zamorowską, Ewę Łalińską, Agatę Król, Jarosława Króla, Bartłomieja Siedmiogrodzkiego, Adriana Smagura, Cezarego Dudkiewicza, Renatę Jasińską, Tomasz Jasińskiego, Pawła Jasińskiego, Teresę Klimczak, Tadeusza Klimczaka, Tomasz Szczesnego, Marzenę Szczesną, Damiana Wichowskiego, Janusza Wichowskiego, Iwonę Kawka-Przybylską, Jacka Przybylskiego, Tomasz Parnowski, Katarzynę Jarośnińską, Mateusza Zakrzewskiego, Katarzynę Smulską, Jerzego Przybylskiego, Barbarę Szymańską, Marię Brzezińską, Jacka Jaskólskiego, Marka Toczka, Izabelę Brodacką, Pawła Ziemińskiego, Adama Bednarczyka, Bartosza Józwiaka, Pawła Gromolaka, Andrzeja Zientka, Bartosza Zientka, Bożenę Zientek, Grażynę Zientek, Jakuba Zientka, Agatę Szczepanik, Hannę Kowalczyk, Anetę Tryk, Amelię Kułakowską, Dominikę Kułakowską, Agnieszkę Anuszewską, Magdalenę Oficjalną, Mariusza Giereja, Marka Oficjalnego, Tomasz Dworzyńskiego, Krystiana Kaźmierczyka, Ryszarda Oparę, Tomasz Urbasia, Bartłomieja Parola, Krzysztofa Sapiejewskiego, Adama Surdę, Joannę Kurę, Andrzeja Kocioł, Iwonę Bronikowską, Piotra Bronikowskiego, Marcina Bronikowskiego, Piotra Roguskiego, Joannę Paprocką, Dominikę Rzeźnik, Józefinę Sinko, Joannę Banaszewską, Piotra Bugaja, Krystiana Fadera, Marka Rutę, Pawła Kowalczyka, Mikołaja Szymczyka, Tomasz Zygierewicz, Weronikę Wypijewską, Paulinę Stolarczyk, Marcina Naborskiego, Huberta Wójcika, Agnieszkę Gołaszewską, Małgorzatę Brożek, Darię Litenkę, Michała Mazura, Jakuba Traczewskiego, Jana Gładkowa, Waldę Gładkow, Romana Lyżniaka, Andrzeja Wronkowskiego, Mariusza Bodnara, Stanisława Ducha, Piotra Majewskiego, Andrzeja Rosińskiego, Renatę Rosińską, Piotra Waydyka, Iwonę Waydyk, Sławę Śmieszek, Dariusza Skórskiego, Zbigniewa Kowalewskiego, Krzysztofa Litwinowicza, Józefa Grebera, Krystynę Sobotkowską, Emiliana Rutowicza, Igę Pawłowską, Barbarę Pawłowską, Andrzeja Pawłowskiego, Włodzimierza Leks, Annę Leks, Helenę Kozłowską, Annę Michałowicz, Piotra Górnego, Sylwię Górną, Marcina Górnego, Irenę Górną, Leokadię Górną, Hannę Kulczak-Misiak, Jarosława Połatyńskiego, Agnieszkę Gembalską, Szymona Kropacza, Marcina Szarka, Michała Sulawko, Łukasza Donocika, Piotra Szarka, Lucynę Szarek, Konrada Plocha, Lucynę Ulmer-Ploch, Kazimierza Plocha, Tomasz Plocha, Annę Burjan, Marcelinę Kowalczyk, Alicję Tasinkiewicz, Beatę Ploch, Adelajdę Ploch, Marcina Jurczyka, Laurę Karczmarzyk, Annę Flis, Michała Doźniaka, Tomasz Poloka, Jakuba Fedaka, Piotra Poloka, Bartłomieja Barwinka, Mateusza Rytla, Damiana Rudnickiego, Grzegorza Leśniańskiego, Jadwigę Kiljan, Władysława Kiljana,

Elżbietę Kiljan, Agnieszkę Kowal, Grzegorza Kowala, Elżbietę Kiljan-Rytel, Henryka Rytla, Franciszka Rytla, Stanisława Kiljana, Macieja Lesniańskiego, Franciszka Denisiuka, Jadwigę Denisiuk, Marka Góreckiego, Tatianę Górecką, Małgorzatę Filak, Marka Gucwę, Marlenę Gucwę, Franciszkę Kluza, Ewę Gucwę, Tadeusza Gucwę, Martę Gucwę, Janinę Materię, Annę Witolec, Kazimierę Żarek, Mieczysława Witalec, Stanisława Dziaka, Józefa Witalec, Anielę Babicz, Marię Witalec, Joannę Widak, Wandę Petkę, Bronisławę Wojtaszek, Janinę Pertowską, Mariana Bujaka, Marię Witalec, Magdalenę Partykę, Tomasza Partkę, Andrzeja Filipowicza, Agatę Filipowicz, Łukasza Jackiewicza, Urszulę Filipowicz, Henryka Kopera, Annę Koper, Malwinę Rabiej, Damiana Kopera, Artura Kwietnia, Barbarę Wojtowicz, Jana Popieko, Piotra Kalbarczyka, Alicję Popieko, Pawła Antonowicza, Joannę Antonowicz, Karola Antonowicza, Danutę Wiśniewską, Bronisława Antonowicza, Krystynę Antonowicz, Stanisławę Wiśniewską, Jarosława Pocięchę, Elżbietę Springer, Marka Springera, Małgorzatę Springer, Dominika Szewczyka, Barbarę Springer, Mateusza Zielińskiego, Piotra Zielińskiego, Teresę Zielińską, Bartosza Kabzińskiego, Bogumiłę Szczeć, Wojciecha Przytułę, Ewelinę Kozłowską, Magdalenę Lejk, Martę Patułę, Aleksandrę Lewkowicz, Weronikę Roguska, Izabelę Mierzwińska, Mariannę Żukowską, Romualda Żukowskiego, Annę Żukowską-Zielińską, Jarosława Neumana, Sylwię Neumana, Władysławę Dobkowską, Tomasza Dobkowskiego, Dominika Jonatowskiego, Dominikę Maksimczuk, Daniela Oleszczuka, Iwonę Maksimczuk, Aleksandrę Szymaniak, Sebastiana Mekkę, Mieczysławę Urbańską, Zbigniewa Jonatowskiego, Alinę Jonatowską, Grażynę Tatarską, Wojciecha Pawlusa, Mateusza Górkę, Angelikę Batko, Tomasza Czarę, Sławomira Derwisza, Łukasza Dziedzica, Łukasza Sakwę, Mateusza Chrzęszcza, Ireneusza Zająca, Pawła Leśniara, Piotra Staneckiego, Tomasza Jangrota, Ewelinę Kowalewską, Marcina Kaczora, Dominika Kamińskiego, Michała Tomaszczuka, Michała Rożka, Bartosza Batoga, Katarzynę Obreżyńską, Weronikę Śmiałek, Mateusza Mirka, Macieja Musiała, Adriana Mikłusiaka, Izabelę Bandyk, Urszulę Tali, Patrycję Tylkę, Katarzynę Szczubę, Łukasza Miąskowskiego, Marcina Dziedzica, Mateusza Surdzia, Kamila Palenika, Mateusza Kubika, Barbarę Lichosyt, Adama Lichosyta, Roberta Kasprzaka, Adama Giądlą, Stanisława Kasprzaka, Annę Kasprzak, Krzysztofa Lichotę, Jacka Nowaka, Agatę Lichosytę, Małgorzatę Lichosytę, Stanisława Bugajskiego, Urszulę Kasprzak, Iwonę Giądlę, Jacka Giądlę, Annę Giądlę, Jadwigę Giądlę, Eugeniusza Giądlę, Magdalenę Giądlę, Tomasza Musiała, Mariolę Klepadło, Macieja Prusa, Mateusza Skoczylasa, Konrada Michalczyka, Marcina Madziarza, Michała Piaseckiego, Macieja Rodaka, Grzegorza Sagańskiego, Władysława Borysowa, Waldemara Giałę, Tadeusza Sagańskiego, Jerzego Sagańskiego, Zofię Sagańską, Anastazję Kaczorowską, Irenę Wąterską, Danutę Rybicką, Iwonę Unger, Danutę Kosobudzką, Krzysztofa Kosobudzkiego, Konrada Kosobudzkiego, Marka Chrapana, Krystynę Michno, Apolonię Babicz, Stanisława Kaczorowskiego, Mieczysława Łuszczaka, Mateusza Nikołajewskiego, Bohdana Daniszkwicza, Irenę Ładowską, Irenę Kofakowską, Jerzego Głuchowskiego, Waclawę Litkę, Stanisława Hulanickiego, Henryka Łukaszewicza, Mariusza Chabowskiego, Stanisława Aftewicza, Elżbietę Król, Annę Król, Michała Król, Ewę Frejus, Józefa Romanowskiego, Kamilę Banaszczyk, Bolesława Wasiuka, Barbarę Maciulewicz, Tadeusza Suchenka, Halinę Szustek, Stefanę Lipińską, Halinę Poduch, Krzysztofa Bronowskiego, Łukasza Bronowskiego, Henryka Bukowieckiego, Iwonę Bronowską, Agnieszkę Bukowiecką,

Krzysztofa Misztala, Magdalenę Misztal, Piotra Borowskiego, Tomasza Machnio, Sławomira Kozyrę, Marka Wachnickiego, Jana Rychla, Wincentego Machnio, Jadwigę Machnio, Krystynę Kozyrę, Krzysztofa Kacperskiego, Jana Malinowskiego, Krzysztofa Nosala, Artura Szymańczyka, Wojciecha Skowrona, Helenę Skowron, Zbigniewa Skowrona, Zofię Skowron, Wojciecha Skowrona, Jakuba Skowrona, Hannę Borkowską, Aleksandrę Kanię, Jolantę Szpak, Henryka Szpaka, Jerzego Bagrija, Stanisława Pieciukiewicza, Henrykę Pieciukiewicz, Bogdana Duś, Hannę Duś, Jana Sidora, Danutę Sakowicz, Krzysztofa Pieciukiewicza, Marię Bagrij-Szopińską, Janinę Bagrij, Piotra Dyndę, Michała Smęta, Wojciecha Wajlera, Krzysztofa Saniaka, Pawła Ciołka, Krzysztofa Lewickiego, Macieja Plebanowicza, Michała Boliboka, Katarzynę Kopycińską, Marcina Zająca, Łukasza Kęcika, Grzegorza Babiuka, Pawła Poluchowicza, Adriana Torenca, Romana Sklepowicza, Piotra Pieluszyńskiego, Sławomira Szymaniaka, Ilonę Szymaniak, Pawła Łukasika, Janusza Komór, Monikę Komór, Alicję Komór, Franciszka Cieślińskiego, Barbarę Cieślińską, Annę Raciniewską, Mariolę Wałędzik, Igora Janickiego, Andrzeja Słonawskiego, Michała Woźnia, Agnieszkę Pliszkiwicz, Mariusza Lewońskiego, Jerzego Michajłowicza, Ewę Michajłowicz, Małgorzatę Zabiegałę, Marię Zabiegałę, Kamila Motyczyńskiego, Krzysztofa Szawkała, Elżbietę Zych, Mateusza Ruchnia, Zenona Zycha, Lidę Celińską, Dominika Gawętek, Wioletę Budzik, Dominikę Sierakowską, Angelikę Matuszewską, Huberta Zycha, Łukasza Rosłona, Sebastiana Rogalę, Sebastiana Łupińskiego, Magdalenę Sopińską, Beatę Michalak, Klaudię Janiak, Łukasza Cegielskiego, Daniela Gello, Piotra Walczaka, Adama Szablowskiego, Piotra Muciaka, Ludwika Zdaniuka, Martę Zdaniuk, Olgierda Obryckiego
przeciwko ważności wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej,

postanawia:

I. Zarzuty protestu dotyczące:

1. przeprowadzenia wyborów na podstawie niemających cech obowiązującego aktu normatywnego postanowienia o zarządzeniu wyborów do Sejmu i Senatu oraz ustawy Kodeks wyborczy w wyniku złożenia podpisów pod tymi dokumentami przez osobę, która nie złożyła określonej Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej przysięgi prezydenckiej,

2. ograniczenia biernego prawa wyborczego - poprzez bezprawną, podstępłą odmowę przyjęcia zawiadomień o utworzeniu komitetów wyborczych wyborców oraz rejestracji list kandydatów do Sejmu i Senatu na podstawie niezgodnego z okolicznościami faktycznymi ustalenia braku wymaganej liczby prawidłowo złożonych podpisów wyborców,

3. złamania przez Państwową Komisję Wyborczą kalendarza wyborczego - poprzez bezprawne przedłużenie Komitetowi Wyborczemu Wyborców Obywatelskich List Wyborczych Nowego Ekranu terminu zgłaszania list wyborczych do Sejmu i Senatu,

4. uniemożliwienia przez Państwową Komisję Wyborczą zebrania podpisów poparcia dla kandydatów do Senatu Komitetu Wyborczego Wyborców Obywatelskich List Wyborczych Nowego Ekranu - poprzez likwidację wzorów dokumentów na stronach internetowych PKW oraz nieopublikowanie (pomimo wezwania) komunikatu w powszechnie dostępnych mediach, że jeden z komitetów wyborczych ma wyjątkowe prawo do zbierania podpisów do dnia 7 września 2011 r., co pozbawiło Komitet Wyborczy zarejestrowania kilkudziesięciu kandydatów w wyborach do Senatu,

5. naruszenia przez Państwową Komisję Wyborczą konstytucyjnej gwarancji równego traktowania wyborców korzystających z biernego prawa wyborczego - poprzez wydanie okólnika skierowanego do Okręgowych Komisji Wyborczych zalecającego niedokonywanie weryfikacji podpisów poparcia dla kandydatów jednego z komitetów wyborczych,

6. braku rozpoznania przez Sąd Najwyższy odwołania jednego z komitetów wyborczych od uchwały Państwowej Komisji Wyborczej złożonego w terminie i w trybie Kodeksu wyborczego,

7. rejestracji list kandydatów i kandydatów na podstawie niezgodnego z okolicznościami faktycznymi przyjęcia wniesienia wymaganej liczby prawidłowo złożonych podpisów wyborców,

8. naruszenia ciszy wyborczej „przez TVP1, TVP2 i TVN”

- pozostawia bez dalszego biegu,

II. wyraża opinię, że:

1. zarzuty protestu związane z wydaniem i liczeniem kart do głosowania, tj. dotyczące naruszenia art. 52 § 2 Kodeksu wyborczego podczas głosowania w Obwodzie nr 3, Okręgu w nr 14, w Szczawie - poprzez wydanie wyborcy dodatkowego egzemplarza karty wyborczej oraz naruszenia art. 228 § 1 Kodeksu wyborczego podczas ustalania wyników głosowania w Obwodzie nr 2, Okręgu nr 3, w Sycowie - poprzez niezaliczenie 40 ważnie oddanych głosów na Mariusza Oriona Jędryska kandydującego do Sejmu z listy nr 1 na rzecz tego kandydata

- są zasadne, lecz nie mają wpływu na wynik wyborów.

2. zarzuty protestu dotyczące:

a) podejrzenia sfalszowania oddanych głosów - poprzez dopisanie przez nieznaną osobę drugiego znaku X na karcie do głosowania prowadzące do nieważności głosu lub poprzez naruszenie procedur związanych powołaniem/odwołaniem komisji wyborczych,

b) błędnego ustalenia wyników wyborów do Sejmu - poprzez uchybienie w przetwarzaniu danych,

c) braku kontroli i nadzoru nad drukiem, przechowywaniem i dystrybucją kart wyborczych, co umożliwiło „kradzież i bezprawny dodruk kart wyborczych”

- nie są zasadne;

Uzasadnienie

Pismem z dnia 19 października 2011 r. (data wpływu do Sądu Najwyższego: 19 października 2011 r.) pełnomocnik wyborczy Komitetu Wyborczego Wyborców Obywatelskich List Wyborczych Nowego Ekranu oraz Krystyna Woźniak, Olga Maliszewska, Sławomir Maliszewski, Artur Stańczyk, Zofia Wicińska, Jan Kudlak, Zbigniew Dudziak, Krzysztof Kłos, Iwona Anna Świder, Krystyna Dąbrowska, Mariusz Grzybowski, Bartosz Wajrak, Dariusz Kuchciński, Stanisław Gęga, Lucjan Malec, Agnieszka Sarniak, Agata Drozd, Waclaw Pietkun, Marcin Poczobutt, Agnieszka Warakomska - Poczobutt, Krzysztof Słomczyński, Paweł Krysiński, Mateusz Birula, Patryk Maik, Karol Niewiadomski, Mariusz Jacewicz, Wojciech Racz, Wojciech Smuga, Paweł Tusek, Mateusz Trocha, Piotr Lisowski, Beata Rej, Konrad Więcko, Tomasz Zielonko, Tomasz Kłak, Dorota Kłak, Włodzimierz Parol, Krystyna Parol, Maria Waszek, Bolesław Orzeszyna, Regina Orzeszyna, Urszula Zakrent, Maria Podymna, Romuald Biernat, Antonina Jankowska, Franciszek Jankowski, Aleksandra Żak, Małgorzata Biernat, Andrzej Niedzielski, Mirosława Niedzielska, Janusz Galewski, Paweł Kłysiak, Krzysztof Witkowski, Piotr Słodaczewski, Patrycja Koprucka, Magdalena Kłysiak, Ireneusz Marek, Stanisław Marek, Jan Marek, Krzysztof Marek, Małgorzata Marek, Wojciech Makarewicz, Grażyna Makarewicz, Paulina Makarewicz, Piotr Majcher, Aleksandra Rudzka, Irena Rudzka, Mieczysław Rudzki, Halina Sakiewicz - Targosz, Grzegorz Targosz, Grzegorz Stasiak, Zbigniew Stasiak, Urszula Stelmaszczyk, Andrzej Wiśnicki, Zofia Wiśnicka, Paweł Parys, Małgorzata Parys, Michał Kowalski, Agnieszka Łukowska, Paweł Łukowski, Irena Ćwiek, Józef Wincenty Ćwiek, Zofia Lubowińska, Stanisław Lubowiński, Katarzyna Bider, Julianna Ziemska, Mirosława Skrzypczyńska, Włodzimierz Skrzypczyński, Piotr Kaczmarek, Przemysław Skrzypczyński, Izabela Mazurkiewicz, Monika Helena Dudek, Przemysław Bobrowicz, Monika Szulc, Maciej Walkowiak, Paulina Michałkiewicz, Marek Antkiewicz, Wioleta Michałkiewicz, Halina Jaśniewicz, Adawina Jachimska, Agnieszka Zielińska, Daniel Walczak, Barbara Błaszczewska, Marian Błaszczewski, Kamil Błaszczewski, Marta Julita Wojnarowska, Mateusz Wojnarowski, Liliana Klimkowska, Katarzyna Borkiewicz, Ewa Walczak, Piotr Szymczak, Teresa Justyna Szymczak, Zdzisław

Szymczak, Stanisław Robak, Wanda Robak, Andrzej Piasecki, Marianna Gwoździak, Małgorzata Przespolewska, Piotr Przespolewski, Stanisław Matyka, Andrzej Rosiak, Marianna Bolewska, Emilia Dzierzawska, Alicja Matyka, Wioleta Lichemik, Krzysztofa Budka, Anna Moskał, Kacper Biegasiewicz, Piotr Biegasiewicz, Grażyna Zielińska, Teresa Zielińska, Małgorzata Kopaczewska, Michał Szafran, Dariusz Kmiecik, Mirosław Janiszewski, Jadwiga Kaszuba, Mirosław Budner, Kazimierz Nowakowski, Jan Maciejewski, Jerzy Szafran, Patrycja Janiszewska, Alicja Janiszewska, Mieczysław Pankowski, Paulina Lebedzińska, Jadwiga Staszak, Władysław Staszak, Kacper Szafran, Dariusz Kopaczewski, Tomasz Kopaczewski, Agnieszka Finiak, Mariusz Finiak, Elżbieta Pecherzewska, Anna Pecherzewska, Ewelina Zelek, Andrzej Zelek, Marek Smolarz, Mariusz Kwaśniewski, Dorota Kwaśniewska, Zenon Gałęziwski, Marzena Smolarz, Marzena Dudkiewicz-Smolarz, Monika Dudkiewicz, Monika Osajda, Janusz Ogórek, Józefa Ogórek, Czesław Zientecki, Marcin Smolarz, Eugeniusz Urbaniak, Halina Klimczak, Marek Klimczak, Krystyna Konieczko, Czesław Kałużny, Adela Kałużna, Beata Kałużna, Marlena Kałużna, Radosław Kałużny, Teresa Kwaśniewicz, Jadwiga Woźniak, Jan Urbański, Wiesław Smolarz, Danuta Smolarz, Dorota Chrapkowska, Ewa Mroczkowska, Janina Mroczkowska, Krystyna Kubis, Bożena Kubis, Ewelina Brzezińska, Wioleta Witczak, Paweł Witczak, Magdalena Romańska, Justyna Bechcińska, Karolina Grzelczak, Daria Żurawicz, Agnieszka Prusińska, Elwira Malecka, Elżbieta Chocianowicz, Agnieszka Grzelczak, Leokadia Rosiak, Anna Rosiak, Robert Rosiak, Halina Kozłorek, Joanna Światała, Joanna Mikołajczyk, Karolina Więtrzak, Dorota Matusiak, Jacek Bienkowski, Arleta Bienkowska, Elżbieta Zimecka, Sylwia Romaszewska, Wiesława Kowalska, Ewa Koftan, Zygmunt Koftan, Józef Kowalski, Teresa Żuracik, Irena Klimańska, Anna Motyka, Krystyna Kacprzak, Bolesław Grzegórski, Wojciech Pióro, Paweł Pióro, Patrycja Sorochtej, Elżbieta Sorochtej, Anna Grzegórska, Maria Szymańska, Jacek Szymański, Andrzej Naumowicz, Grażyna Naumowicz, Rafał Kukawka, Barbara Nastaj, Barbara Grzegrzółka, Monika Wienke, Barbara Dziaczkowska, Krzysztof Dziaczkowski, Henryk Pietrzak, Stanisław Michnowski, Piotr Naumowicz, Jan Gisterek, Justyna Wancel, Elżbieta Jankiewicz, Józefa Mikołajczyk, Stanisława Stonka-Paczyńska, Jerzy Paczyński, Zbigniew Rozejowski, Ewa Rozejowska,

Paweł Rożejowski, Edyta Rożejowska, Maria Franecki, Michał Gryczman, Michał Jaworek, Agata Skorupska-Cymbaluk, Krzysztof Owczarek, Igor Pyc, Robert Owczarek, Jadwiga Owczarek, Halina Nowańska, Sylwia Bartczak, Małgorzata Dziedzic, Paulina Michalak, Magdalena Owczarek, Artur Schmidt, Jan Kochman, Jan Słotwiński, Zbigniew Słotwiński, Dorota Świszczorowska, Edwin Sieredziński, Grzegorz Wierdzieniec, Kamil Gapiński, Monika Brejnek, Kacper Szklarczyk, Paweł Kajda, Kordian Okorski, Aleksander Okorski, Urszula Okorska, Maria Wanat, Kinga Haber, Tadeusz Misik, Benigna Dobrowolska, Elżbieta Tabor-Cieślak, Marianna Mierzejewska, Elżbieta Rychter, Karolina Karczewska, Magdalena Łobejko, Dawid Pazio, Agnieszka Orlicz, Marcin Jacewicz, Mariusz Wolczyński, Jakub Liskin, Mariusz Huk, Kazimierz Bereziuk, Paweł Bereziuk, Janina Białoskirska, Józef Białoskirski, Danuta Bereziuk, Maria Mazur, Kazimierz Mazur, Małgorzata Maryniak, Józef Skotnicki, Anna Skotnicka, Andrzej Skotnicki, Jan Skotnicki, Piotr Maryniak, Mieczysława Kujawski, Wiesława Kujawska, Marzena Ciupik, Robert Maryniak, Dariusz Kamiński, Bolesław Jaworski, Małgorzata Rutkowska, Piotr Rutkowski, Renata Strelcow, Angelika Rutkowska, Irena Zuzelska, Barbara Niżewska, Robert Milas, Wojciech Rams, Maciej Walerczuk, Helena Walerczuk, Robert Walerczuk, Beata Dobrzyńska, Maja Pomykała, Andrzej Dawidziuk, Marek Trąbiński, Mateusz Brzezik, Marta Jakubowska, Karolina Srebnicka, Robert Rda, Halina Grablis, Tadeusz Kutołowski, Wanda Bułakowska, Marta Marczyńska, Maria Górka-Żubrys, Teresa Kościecha, Arkadiusz Kościech, Grażyna Leszczyńska, Iwona Kalwarczyk, Maciej Person, Grzegorz Rodziewicz, Czesław Grządziel, Maria Grządziel, Maria Gurgul, Henryk Połcik, Alicja Księżopolska-Kaczorowska, Barbara Kaczorowska, Janina Tkacz, Bożena Budny, Zbigniew Budny, Katarzyna Kotkiewicz, Marzena Sitniewska, Marzena Wiśniewska, Renata Zamorowska, Ewa Łalińska, Agata Król, Jarosław Król, Bartłomiej Siedmiogrodzki, Adrian Smagur, Cezary Dudkiewicz, Renata Jasińska, Tomasz Jasiński, Paweł Jasiński, Teresa Klimczak, Tadeusz Klimczak, Tomasz Szczęsny, Marzena Szczęsna, Damian Wichowski, Janusz Wichowski, Iwona Kawka-Przybylska, Jacek Przybylski, Tomasz Parnowski, Katarzyna Jarośnińska, Mateusz Zakrzewski, Katarzyna Smulska, Jerzy Przybylski, Barbara Szymańska, Maria Brzezińska, Jacek Jaskólski, Marek Toczek, Izabela Brodacka, Paweł Ziemiński, Adam Bednarczyk,

Bartosz Jóźwiak, Paweł Gromolak, Andrzej Zientek, Bartosz Zientek, Bożenę Zientek, Grażyna Zientek, Jakub Zientek, Agata Szczepanik, Hanna Kowalczyk, Aneta Tryk, Amelia Kułakowska, Dominika Kułakowska, Agnieszka Anuszevska, Magdalena Oficjalska, Mariusz Gierej, Marek Oficjalski, Tomasz Dworzyński, Krystian Kaźmierczyk, Ryszard Opara, Tomasz Urbaś, Bartłomiej Parol, Krzysztof Sapiejewski, Adam Surda, Joanna Kura, Andrzej Kociot, Iwona Bronikowska, Piotr Bronikowski, Marcin Bronikowski, Piotr Roguski, Joanna Paprocka, Dominika Rzeźnik, Józefina Sinko, Joanna Banaszewska, Piotr Bugaj, Krystian Fader, Marek Ruta, Paweł Kowalczyk, Mikołaj Szymczyk, Tomasz Zygierewicz, Weronika Wypijewska, Paulina Stolarczyk, Marcin Naborski, Hubert Wójcik, Agnieszka Gołaszewska, Małgorzata Brożek, Daria Litenka, Michał Mazur, Jakub Traczewski, Jana Gładkow, Walda Gładkow, Roman Lyźniak, Andrzej Wronkowski, Mariusz Bodnar, Stanisław Duch, Piotr Majewski, Andrzej Rosiński, Renata Rosińska, Piotr Waydyk, Iwona Waydyk, Sława Śmieszek, Dariusz Skórski, Zbigniew Kowalewski, Krzysztof Litwinowicz, Józef Greber, Krystyna Sobotkowska, Emilian Rutowicz, Iga Pawłowska, Barbara Pawłowska, Andrzej Pawłowski, Włodzimierz Leks, Anna Leks, Helena Kozłowska, Anna Michałowicz, Piotr Górny, Sylwia Górna, Marcin Górny, Irena Górna, Leokadia Górna, Hanna Kulczak-Misiak, Jarosław Połatyński, Agnieszka Gembalska Szymon Kropacz, Marcin Szarek, Michał Suławko, Łukasz Donocik, Piotr Szarek, Lucyna Szarek, Konrad Ploch, Lucyna Ulmer-Ploch, Kazimierz Ploch, Tomasz Ploch, Anna Burjan, Marcelina Kowalczyk, Alicja Tasinkiewicz, Beata Ploch, Adelajda Ploch, Marcin Jurczyk, Laura Karczmarzyk, Anna Flis, Michał Doźniak, Tomasz Polok, Jakub Fedak, Piotr Polok, Bartłomiej Barwinek, Mateusz Rytel, Damian Rudnicki, Grzegorz Leśniański, Jadwiga Kiljan, Władysław Kiljan, Elżbieta Kiljan, Agnieszka Kowal, Grzegorz Kowala, Elżbieta Kiljan-Rytel, Henryk Rytel, Franciszk Rytel, Stanisław Kiljan, Maciej Leśniański, Franciszk Denisiuk, Jadwiga Denisiuk, Marek Górecki, Tatiana Górecka, Małgorzata Filak, Marek Gucwa, Marlena Gucwa, Franciszk Kluz, Ewa Gucwa, Tadeusz Gucwa, Marta Gucwa, Janina Materla, Anna Witolec, Kazimiera Żarek, Mieczysław Witalec, Stanisław Dziak, Józef Witalec, Aniela Babicz, Maria Witalec, Joanna Widak, Wanda Petka, Bronisława Wojtaszek, Janina Perłowska, Marian Bujak, Maria Witalec, Magdalena Partyka, Tomasz Partka, Andrzej Filipowicz,

Agata Filipowicz, Łukasza Jackiewicz, Urszula Filipowicz, Henryk Koper, Anna Koper, Malwina Rabiej, Damian Koper, Artur Kwiecień, Barbara Wojtowicz, Jan Popieko, Piotr Kalbarczyk, Alicja Popieko, Paweł Antonowicz, Joanna Antonowicz, Karol Antonowicz, Danuta Wiśniewska, Bronisław Antonowicz, Krystyna Antonowicz, Stanisława Wiśniewska, Jarosław Pociecha, Elżbieta Springer, Marek Springer, Małgorzata Springer, Dominik Szewczyk, Barbara Springer, Mateusza Zieliński, Piotr Zieliński, Teresa Zielińska, Bartosz Kabziński, Bogumiła Szczeć, Wojciech Przytuła, Ewelina Kozłowska, Magdalena Lejk, Marta Patuła, Aleksandra Lewkowicz, Weronika Roguska, Izabela Mierzwińska, Marianna Żukowska, Romuald Żukowski, Anna Żukowska-Zielińska, Jarosław Neuman, Sylwia Neuman, Władysława Dobkowska, Tomasz Dobkowski, Dominik Jonatowski, Dominika Maksimczuk, Daniel Oleszczuk, Iwona Maksimczuk, Aleksandra Szymaniak, Sebastian Mekka, Mieczysława Urbańska, Zbigniew Jonatowski, Alina Jonatowska, Grażyna Tatarska, Wojciech Pawlus, Mateusz Górka, Angelika Batko, Tomasz Czara, Sławomir Derwisz, Łukasz Dziedzic, Łukasz Sakwa, Mateusz Chrzęszcz, Ireneusz Zając, Paweł Leśniar, Piotr Stanecki, Tomasz Jangrot, Ewelina Kowalewska, Marcin Kaczor, Dominika Kamiński, Michał Tomaszczuk, Michał Rożek, Bartosz Batog, Katarzyna Obreżyńska, Weronika Śmiałek, Mateusz Mirek, Maciej Musiał, Adrian Mikłusiak, Izabella Bandyk, Urszula Tali, Patrycja Tylka, Katarzyna Szczuba, Łukasz Miąskowski, Marcin Dziedzic, Mateusz Surdzia, Kamil Palenik, Mateusz Kubik, Barbara Lichosyt, Adam Lichosyt, Robert Kasprzak, Adam Giądła, Stanisława Kasprzak, Anna Kasprzak, Krzysztofa Lichota, Jacek Nowak, Agata Lichosyt, Małgorzata Lichosyt, Stanisław Bugajski, Urszula Kasprzak, Iwona Giądła, Jacek Giądła, Anna Giądła, Jadwiga Giądła, Eugeniusz Giądła, Magdalena Giądła, Tomasz Musiał, Mariola Klepadło, Maciej Prus, Mateusz Skoczylas, Konrad Michalczyk, Marcin Madziarz, Michał Piasecki, Maciej Rodak, Grzegorz Sagański, Władysław Borysow, Waldemar Głagła, Tadeusz Sagański, Jerzy Sagański, Zofia Sagańska, Anastazja Kaczorowska, Irena Wątarska, Danuta Rybicka, Iwona Unger, Danuta Kosobudzka, Krzysztof Kosobudzki, Konrad Kosobudzki, Marek Chrapan, Krystyna Michno, Apolonia Babicz, Stanisław Kaczorowski, Mieczysław Łuszczak, Mateusz Nikołajewski, Bohdan Daniszkowicz, Irena Ładowska, Irena Kołakowska, Jerzy Głuchowski, Wacława Litka, Stanisław Hulanicki Henryk Łukaszewicz,

Mariusz Chabowski, Stanisław Aftewicz, Elżbieta Król, Anna Król, Michał Król, Ewa Frejus, Józef Romanowski, Kamila Banaszczyk, Bolesław Wasiuk, Barbara Maciulewicz, Tadeusz Suchenek, Halina Szustek, Stefania Lipińska, Halina Poduch, Krzysztof Bronowski, Łukasz Bronowski, Henryk Bukowiecki, Iwona Bronowska, Agnieszka Bukowiecka, Krzysztof Misztal, Magdalena Misztal, Piotr Borowski, Tomasz Machnio, Sławomir Kozyra, Marek Wachnicki, Jan Rychel, Wincenty Machnio, Jadwiga Machnio, Krystyna Kozyra, Krzysztof Kacperski, Jan Malinowski, Krzysztof Nosał, Artur Szymańczyk, Wojciech Skowron, Helena Skowron, Zbigniew Skowron, Zofia Skowron, Wojciech Skowron, Jakub Skowron, Hanna Borkowska, Aleksandra Kania, Jolanta Szpak, Henryk Szpak, Jerzy Bagrij, Stanisław Pieciukiewicz, Henryka Pieciukiewicz, Bogdan Duś, Hanna Duś, Jan Sidor, Danuta Sakowicz, Krzysztof Pieciukiewicz, Maria Bagrij-Szopińska, Janina Bagrij, Piotr Dynda, Michał Smęt, Wojciech Wajler, Krzysztof Saniak, Paweł Ciołek, Krzysztof Lewicki, Maciej Plebanowicz, Michał Bolibok, Katarzyna Kopycińska, Marcin Zając, Łukasz Kęcik, Grzegorz Babiuk, Paweł Poluchowicz, Adrian Torenc, Roman Sklepowicz, Piotr Pieluszyński, Sławomir Szymaniak, Ilona Szymaniak, Paweł Łukasik, Janusz Komór, Monika Komór, Alicja Komór, Franciszek Cieśliński, Barbara Cieślińska, Anna Raciniewska, Mariola Walędzik, Igor Janicki, Andrzej Stonawski, Michał Woźnia, Agnieszka Pliszkiwicz, Mariusz Lewoński, Jerzy Michajłowicz, Ewa Michajłowicz, Małgorzata Zabiegała, Maria Zabiegała, Kamil Motyczyński, Krzysztof Szawkało, Elżbieta Zych, Mateusz Ruchnia, Zenon Zych, Lidia Celińska, Dominik Gawełek, Wioleta Budzik, Dominika Sierakowska, Angelika Matuszewska, Hubert Zych, Łukasz Rosłon, Sebastian Rogala, Sebastian Łupiński, Magdalena Sopińska, Beata Michalak, Klaudia Janiak, Łukasz Cegielski, Daniel Gello, Piotr Walczak, Adam Szablowski, Piotr Muciak, Ludwik Zdaniuk, Marta Zdaniuk, Olgierd Obrycki - przeciwko ważności wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej.

Wnoszący protest zarzucili:

1. przeprowadzenie wyborów na podstawie niemających cech obowiązującego aktu normatywnego postanowienia o zarządzeniu wyborów do Sejmu i Senatu oraz ustawy Kodeks wyborczy w wyniku złożenia podpisów pod tymi

- dokumentami przez osobę, która nie złożyła określonej Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej przysięgi prezydenckiej,
2. ograniczenie biernego prawa wyborczego - poprzez bezprawną, podstępną odmowę przyjęcia zawiadomień o utworzeniu komitetów wyborczych wyborców oraz rejestracji list kandydatów do Sejmu i Senatu na podstawie niezgodnego z okolicznościami faktycznymi ustalenia braku wymaganej liczby prawidłowo złożonych podpisów wyborców,
  3. złamanie przez Państwową Komisję Wyborczą kalendarza wyborczego - poprzez bezprawne przedłużenie Komitetowi Wyborczemu Wyborców Obywatelskich List Wyborczych Nowego Ekranu terminu zgłaszania list wyborczych do Sejmu i Senatu,
  4. uniemożliwienie przez Państwową Komisję Wyborczą zebrania podpisów poparcia dla kandydatów do Senatu Komitetu Wyborczego Wyborców Obywatelskich List Wyborczych Nowego Ekranu - poprzez likwidację wzorów dokumentów na stronach internetowych Państwowej Komisji Wyborczej oraz nieopublikowanie (pomimo wezwania) komunikatu w powszechnie dostępnych mediach, że jeden z komitetów wyborczych ma wyjątkowe prawo do zbierania podpisów do dnia 7 września 2011 r., co pozbawiło Komitet Wyborczy zarejestrowania kilkudziesięciu kandydatów w wyborach do Senatu,
  5. naruszenie przez Państwową Komisję Wyborczą konstytucyjnej gwarancji równego traktowania wyborców korzystających z biernego prawa wyborczego - poprzez wydanie okólnika skierowanego do Okręgowych Komisji Wyborczych zalecającego niedokonywanie weryfikacji podpisów poparcia dla kandydatów jednego z komitetów wyborczych,
  6. brak rozpoznania przez Sąd Najwyższy odwołania jednego z komitetów wyborczych od uchwały Państwowej Komisji Wyborczej złożonego w terminie i w trybie Kodeksu wyborczego,
  7. rejestrację list kandydatów i kandydatów na podstawie niezgodnego z okolicznościami faktycznymi przyjęcia wniesienia wymaganej liczby prawidłowo złożonych podpisów wyborców,

8. podejrzenie sfałszowania oddanych głosów poprzez dopisanie przez nieznane osoby drugiego znaku X na karcie do głosowania prowadzące do nieważności głosu lub poprzez naruszenie procedur związanych powołaniem/odwołaniem komisji wyborczych, oraz z wydaniem i liczeniem kart wyborczych,
9. błędne ustalenie wyników wyboru do Sejmu poprzez uchybienie w przetwarzaniu danych ,
10. brak kontroli i nadzoru nad drukiem, przechowywaniem i dystrybucją kart wyborczych,
11. naruszenie ciszy wyborczej przez TVP1, TVP2 i TVN.

Skarżący wnieśli „o uznanie niniejszego protestu i unieważnienie wyborów do Sejmu i Senatu RP z dnia 9 października 2011 r.” z uwagi na „wskazane nieprawidłowości, naruszenia prawa wyborczego oraz przestępstwa przeciwko wyborom powodujące bezprawne wykluczenie z wyborów kilkuset kandydatów do Sejmu i Senatu RP, uniemożliwiające pokrzywdzonym komitetom wyborczym prowadzenie zgodnej z przepisami kampanii wyborczej, oraz uniemożliwiające znacznej części wyborców (w tym Polonii) głosowania zgodnie z przekonaniem, a więc dotyczące głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyników wyborów, mające istotny wpływ na wynik wyborów”.

Odnosząc się do podniesionych zarzutów Państwowa Komisja Wyborcza wniosła - w zakresie zarzutu pierwszego - o pozostawienie protestu bez dalszego biegu na podstawie art. 243 § 1 Kodeksu wyborczego z uwagi na niespełnienie wymagań formalnych protestu wyborczego, w zakresie zarzutu drugiego - o pozostawienie protestu bez dalszego biegu na podstawie art. 243 § 2 Kodeksu wyborczego, w zakresie zarzutu trzeciego - o pozostawienie protestu bez dalszego biegu na podstawie art. 243 § 1 i 2 Kodeksu wyborczego, w zakresie zarzutu czwartego - o pozostawienie protestu bez dalszego biegu na podstawie art. 243 § 1 i 2 Kodeksu wyborczego, gdyż wnoszący nie wskazują w nim naruszenia żadnego przepisu, zaś opisane w nim zdarzenia nie dotyczą żadnej z przestępstw określonych w art. 82 § 1 Kodeksu wyborczego, w zakresie zarzutu piątego - o pozostawienie protestu w tym punkcie bez dalszego biegu na podstawie art. 243 §

1 Kodeksu wyborczego, gdyż skarżący nie przedstawiają i nie wskazują w nim dowodów, na których opierają ten zarzut. W zakresie zarzutu szóstego, dotyczącego działań Sądu Najwyższego, Państwowa Komisja Wyborcza uznała, że nie jest uprawniona do wypowiedzania się w tym zakresie. W zakresie zarzutu siódmego Państwowa Komisja Wyborcza wniosła o pozostawienie protestu bez dalszego biegu na podstawie art. 243 § 1 i 2 Kodeksu wyborczego, gdyż wnoszący protest nie formułują w nim żadnego konkretnego zarzutu, zaś opisane w nim zdarzenia nie dotyczą żadnej z przesłanek określonych w art. 82 § 1 Kodeksu wyborczego, w zakresie zarzutu ósmego - o pozostawienie protestu bez dalszego biegu na podstawie art. 243 § 1 Kodeksu wyborczego, gdyż skarżący nie przedstawiają i nie wskazują w nim konkretnych dowodów, które ten zarzut czyniłoby wiarygodnym. Na wypadek gdyby zaś Sąd uznał, że zarzut spełnia ustawowe wymagania, Państwowa Komisja Wyborcza wniosła o uznanie jego niezasadności. W zakresie zarzutów dziewiątego i dziesiątego Państwowa Komisja Wyborcza wniosła o uznanie ich za bezzasadne, w zakresie zarzutu jedenastego - o pozostawienie protestu w tym punkcie bez dalszego biegu na podstawie art. 243 § 1 Kodeksu wyborczego.

Prokurator Generalny pismem z dnia 31 października 2011 r. wniósł o pozostawienie protestu bez dalszego biegu. W uzasadnieniu wskazał, że Sąd Najwyższy nadaje dalszy bieg wniesionemu protestowi wyborczemu jedynie wówczas, gdy ten spełnia wymagania art. 241 § 3 w związku z art. 82 § 1 Kodeksu, zaś protest wniesiony przez pełnomocnika wyborczego Komitetu Wyborczego Nowego Ekranu i innych warunkom tym nie odpowiada.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 101 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej wyborcy przysługuje prawo zgłoszenia do Sądu Najwyższego protestu przeciwko ważności wyborów do Sejmu i Senatu na zasadach określonych w ustawie. Ustawa z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy (Dz.U. Nr 21, poz. 112 ze zm.) stanowi, że przedmiotem zarzutów może być dopuszczenie się przestępstwa przeciwko wyborom, określonego w rozdziale XXXI Kodeksu karnego, mającego wpływ na przebieg

głosowania, ustalenie wyników głosowania lub wyników wyborów lub naruszenie przepisów kodeksu dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyników wyborów, mającego wpływ na wynik wyborów (art. 82 § 1). Wnoszący protest powinien sformułować w nim zarzuty oraz przedstawić lub wskazać dowody, na których opiera swoje zarzuty (art. 241 § 3).

Przepisy te formułują dwa zasadnicze warunki, których spełnienie zobowiązuje Sąd Najwyższy do badania zasadności zgłoszonych zarzutów, a w przypadku ich potwierdzenia się - do oceny czy miały one wpływ na wynik wyborów (art. 242 § 2). Istotne jest zatem w pierwszej kolejności to, czy opisane w proteście okoliczności mieszczą się w jego ramach przedmiotowych oraz czy wnoszący protest przedstawił lub wskazał dowody potwierdzające stawiane zarzuty. Stosownie bowiem do treści art. 243 § 1, Sąd Najwyższy pozostawia bez dalszego biegu protest wniesiony przez osobę do tego nieuprawnioną lub niespełniającą warunków określonych w art. 241. Nie spełnia warunków z art. 241 protest nieoparty na ustawowej podstawie oraz protest niezawierający przedstawienia lub wskazania dowodów, na podstawie których formułowane są zarzuty. Co do kwestii przedstawienia lub wskazania dowodów podkreślić należy, że Kodeks wyborczy nie przewiduje możliwości wezwania osoby wnoszącej protest do uzupełnienia braków protestu przez uszczegółowienie zarzutów lub wskazanie dowodów. Protest taki pozostawia się więc bez dalszego biegu (por. np. postanowienie Sądu Najwyższego z 12 maja 2007 r., III SW 63/07, OSNP 2008 nr 15-16, poz. 246, dotyczące analogicznie brzmiącego art. 79 ust. 3 uprzednio obowiązującej ustawy z dnia 12 kwietnia 2001 r. - Ordynacja wyborcza do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, jednolity tekst: Dz.U. z 2007 r. Nr 190, poz. 1360).

Ustawową przesłanką protestu jest, oprócz zarzutu popełnienia przestępstwa określonego w rozdziale XXXI Kodeksu karnego, naruszenie przepisów Kodeksu wyborczego dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyników wyborów. Z przepisu art. 82 § 1 wynika kompetencja Sądu Najwyższego do badania ważności wyborów w ściśle określonym zakresie. W przypadku naruszenia prawa (przepisów Kodeksu wyborczego) kontroli podlega przebieg i sposób głosowania oraz prawidłowość obliczenia wyników głosowania w obwodzie i

ustalenia wyników głosowania w okręgu (podział mandatów pomiędzy uprawnione listy kandydatów do Sejmu i wskazanie osób wybranych do Senatu). Pozostałe przepisy Kodeksu wyborczego nie mogą stanowić podstaw zarzutów protestów wyborczych.

Podobne rozwiązanie obowiązuje w przypadku przestępstwa przeciwko wyborom. Podstawą protestu mogą być przestępstwa wymienione w rozdziale XXXI Kodeksu karnego, które mają wpływ „na przebieg głosowania, ustalenie wyników głosowania lub wyników wyborów” (art. 82 § 1 pkt 1). W powyższym rozdziale Kodeksu karnego ujęte zostały także inne przestępstwa przeciwko wyborom, do których popełnienia może dojść na etapie poprzedzającym głosowanie i nie stanowią one podstawy protestu wyborczego.

Taki kierunek wykładni potwierdza art. 243 § 2 Kodeksu wyborczego, zgodnie z którym Sąd Najwyższy pozostawia bez dalszego biegu protest dotyczący sprawy, co do której w Kodeksie przewiduje się możliwość wniesienia przed dniem głosowania skargi lub odwołania do sądu lub do Państwowej Komisji Wyborczej. Na postanowienie okręgowej komisji wyborczej o odmowie zarejestrowania listy kandydatów przysługuje osobie zgłaszającej listę prawo odwołania do Państwowej Komisji Wyborczej w terminie 3 dni od dnia doręczenia postanowienia. Od postanowienia Państwowej Komisji Wyborczej nie przysługuje środek prawny (art. 218 § 2). Pełnomocnikowi wyborczemu służy prawo wniesienia skargi do Sądu Najwyższego na postanowienie Państwowej Komisji Wyborczej o odmowie przyjęcia zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego (art. 205 § 1). Z wyraźnej woli ustawodawcy wyłączono z postępowania przed Sądem Najwyższym w sprawie ważności wyborów fazę rejestracji komitetów wyborczych, przewidując dla niej odrębny tryb odwołania się do Sądu Najwyższego oraz fazę zbierania podpisów poparcia pod listami kandydatów do Sejmu i Senatu, ich zgłaszania do okręgowych komisji wyborczych i rejestracji tych list, w której przewidziano jedynie możliwość odwołania się do Państwowej Komisji Wyborczej na odmowę zarejestrowania listy kandydatów do Sejmu i Senatu przez okręgową komisję wyborczą. Podobnie też uregulowano kwestię sporządzania rejestru wyborców i spisu wyborców. Od decyzji w sprawie odmowy wpisania do rejestru wyborców, decyzji nieuwzględniającej reklamację na nieprawidłowości w rejestrze wyborców

oraz decyzji nieuwzględniającej reklamację na nieprawidłowości w spisie wyborców przysługuje prawo wniesienia skargi do właściwego miejscowo sądu rejonowego (art. 20 § 4, art. 22 § 5, art. 37). Posługując się pewnym uproszczeniem, może zatem stwierdzić, że ocenie Sądu Najwyższego podlegają wadliwości procedur wyborczych od dnia wyborów do dnia ogłoszenia ich wyników. Zauważyć należy, że w przypadku odmowy rejestracji list kandydatów do Sejmu i kandydatów do Senatu ustawodawca nie przewidział drogi odwołania do sądu powszechnego lub Sądu Najwyższego. Kwestia ta jednak nie może być rozważana w niniejszym postępowaniu, gdyż przedmiotem protestu może być naruszenie przepisów Kodeksu wyborczego, nie zaś ocena przyjętych w nim regulacji prawnych.

Z tych względów przedmiotem protestu wyborczego nie mogą być zarzuty dotyczące rejestracji komitetów wyborczych, zbierania podpisów pod listami poparcia kandydatów, zgłaszanie tych list w okręgowych komisjach wyborczych i odmowa ich rejestracji przez organy wyborcze.

W związku z powyższym w granicach ustawowo określonych podstaw protestu nie mieszczą się opisane poniżej zarzuty.

a) Przeprowadzenie wyborów na podstawie niemających cech obowiązującego aktu normatywnego postanowienia o zarządzeniu wyborów do Sejmu i Senatu oraz ustawy Kodeks wyborczy w wyniku złożenia podpisów pod tymi dokumentami przez osobę, która nie złożyła określonej Konstytucją Rzeczypospolitej Polskiej przysięgi prezydenckiej.

Tak sformułowany zarzut nie został oparty na ustawowej przesłance protestu, bowiem dotyczy kwestii niezwiązanych z przepisami dotyczącymi „głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyników wyborów”.

b) Ograniczenie biernego prawa wyborczego – „poprzez bezprawną, podstępną odmowę przyjęcia zawiadomień o utworzeniu komitetów wyborczych wyborców oraz rejestracji list kandydatów do Sejmu i Senatu na podstawie niezgodnego z okolicznościami faktycznymi ustalenia braku wymaganej liczby prawidłowo złożonych podpisów wyborców”.

W zarzucie tym mieści się argumentacja o niekonstytucyjnej (niezgodnej z poglądami wyrażonymi w postanowieniu Sądu Najwyższego z dnia 31 sierpnia 2011 r., III SW 10/11) metodzie weryfikacji podpisów poparcia na listach

kandydatów do Sejmu (złożonych przez Komitet Wyborczy Nowej Prawicy - Janusza Korwin-Mikke oraz Komitet Wyborczy Prawica), a także na listach kandydatów do Senatu (Anny Kalaty i Marka Króla) w wyborach do Senatu (zgłoszonych przez Komitet Wyborczy Wyborców Unii Prezydentów Miast - Obywatele do Senatu). Zarzucono w nim także przewlekłość postępowania okręgowych komisji wyborczych, bezzasadnie kwestionujących podpisy, co uniemożliwiło legalną rejestrację kandydatów na skutek upływu terminów określonych w kalendarzu wyborczym, a w sytuacji skrajnej „doprowadziło do złamania przez komisje Kodeksu wyborczego polegającego na odmowie (uznanej przez PKW) zarejestrowania Komitetowi Wyborczemu Nowa Prawica – Janusza Korwin-Mikke ogólnopolskiej listy wyborczej, pomimo zarejestrowania list wyborczych w 21 okręgach wyborczych na podstawie wymaganej prawnie ilości podpisów poparcia”. „W ten sposób kilkuset kandydatów KW Nowa Prawica – Janusza Korwin-Mikke zostało bezprawnie pozbawionych możliwości udziału w wyborach, a znaczna część społeczeństwa (w tym cała Polonia, ponieważ temu komitetowi wyborczemu odmówiono zarejestrowania listy wyborczej do Sejmu w Okręgu warszawskim) została pozbawiona możliwości dokonania wyboru z uwzględnieniem kandydatów KW NP-JKM”. Przedstawione wywody kwestionują w rezultacie odmowę przyjęcia zawiadomienia o utworzeniu Komitetu Wyborczego Wyborców Obywatelskich List Wyborczych Nowego Ekranu oraz kwestie związane z zarejestrowaniem wymienionych w tym zarzucie list i kandydatów przez okręgowe komisje wyborcze, co - z uwagi na treść art. 82 § 1 i art. 243 § 2 - nie podlega kontroli Sądu Najwyższego w sprawie z protestu wyborczego.

c) Złamanie przez Państwową Komisję Wyborczą kalendarza wyborczego - poprzez bezprawne przedłużenie Komitetowi Wyborczemu Wyborców Obywatelskich List Wyborczych Nowego Ekranu terminu zgłaszania list wyborczych do Sejmu i Senatu.

d) Uniemożliwienie przez Państwową Komisję Wyborczą zebrania podpisów poparcia dla kandydatów do Senatu Komitetu Wyborczego Wyborców Obywatelskich List Wyborczych Nowego Ekranu - poprzez likwidację wzorów dokumentów na stronach internetowych Państwowej Komisji Wyborczej oraz nieopublikowanie (pomimo wezwania) komunikatu w powszechnie dostępnych

mediach, że jeden z komitetów wyborczych ma wyjątkowe prawo do zbierania podpisów do dnia 7 września 2011 r., co pozbawiło Komitet Wyborczy Wyborców Obywatelskich List Wyborczych Nowego Ekranu zarejestrowania kilkudziesięciu kandydatów w wyborach do Senatu.

Zarzuty protestu ad. b) i c) dotyczą zmiany przez Państwową Komisję Wyborczą kalendarza wyborczego. Postanowieniem z dnia 31 sierpnia 2011 r., w sprawie III SW 10/11, Sąd Najwyższy uznał za zasadną skargę Komitetu Wyborczego Wyborców Obywatelskich List Wyborczych Nowego Ekranu na uchwałę Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 23 sierpnia 2011 r. nr ZPOW540-106/11 w sprawie odmowy przyjęcia zawiadomienia pełnomocnika wyborczego o utworzeniu Komitetu Wyborczego Wyborców Obywatelskich List Wyborczych Nowego Ekranu. Państwowa Komisja Wyborcza. Wykonując postanowienie Sądu Najwyższego, Państwowa Komisja Wyborcza podjęła uchwałę z dnia 31 sierpnia 2011 r. nr ZPOW-540-106/11 o przyjęciu zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego – Komitet Wyborczy Wyborców Obywatelskich List Wyborczych Nowego Ekranu w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, zarządzonych na dzień 9 października 2011 r. (pkt I) oraz ustaliła indywidualny termin zgłoszenia list kandydatów na posłów i kandydatów na senatora do dnia 7 września 2011 r. (pkt II). Zdaniem skarżących, Państwowa Komisja wyborcza wyznaczyła pozaustawowy termin zgłoszenia list kandydatów (niezgodny z art. 211 § 2), stąd w sposób rażący przekroczyła swoje uprawnienia, a przez to naruszona została fundamentalna ustrojowa zasada podziału władz (art. 10 Konstytucji), zasada legalizmu (art. 7 Konstytucji) „w najważniejszym w demokracji procesie wyłaniania przedstawicieli narodu do władzy ustawodawczej. Okoliczności te niweczą zaufanie obywateli do państwa w jednej z najważniejszych sfer władztwa publicznego i tym samym godzą w interes publiczny”. Komitet „spodziewał się sanacji wcześniejszych błędów PKW w ustawowym trybie przez uprawniony organ przez ustalenie nowego kalendarza wyborczego dla wszystkich komitetów wyborczych”. „Państwowa Komisja Wyborcza pomimo wezwania (...) odmówiła podania do publicznej wiadomości poprzez opublikowanie komunikatu w mediach ogólnokrajowych informacji, że w stosunku do jednego z komitetów wyborczych termin zbierania podpisów poparcia

oraz zgłaszania kandydatów w wyborach do Sejmu i Senatu uległ przedłużeniu. To spowodowało uniemożliwienie zebrania przez KWW OLW NE wystarczającej liczby podpisów i zarejestrowania kilkudziesięciu kandydatów do Senatu, bowiem po ogłoszeniu przez wszystkie krajowe media (zgodnie z kalendarzem wyborczym ogłoszonym przez Prezydenta RP), że prawo do zbierania podpisów skończyło się z dniem 30 sierpnia 2011 r., wyborcy odmawiali składania podpisów poparcia w późniejszym terminie, gdyż uważali (mieli podstawy podejrzewać), że podpisy są zbierane przez podmiot nieuprawniony i że mają do czynienia z próbą wyłudzenia przez oszustów ich danych osobowych". Usunięcie przez Państwową Komisję Wyborczą z dniem 31 sierpnia 2011 r. ze swojej strony internetowej wzorów dokumentów koniecznych do zbierania podpisów i do rejestracji kandydatów, utrudniło poważnie Komitetowi Wyborczemu Obywatelskich List Wyborczych Nowego Ekranu wykonywanie uprawnień wynikających z biernego prawa wyborczego".

Na podstawie przedstawionych wyżej okoliczności wnoszący protest zarzucają organom wyborczym uniemożliwienie Komitetowi Wyborczemu Obywatelskich List Wyborczych Nowego Ekranu zebrania wymaganej liczby podpisów poparcia kandydatów, co, jak wskazano wyżej, nie może stanowić podstawy protestu wyborczego.

e) Naruszenie przez Państwową Komisję Wyborczą konstytucyjnej gwarancji równego traktowania wyborców korzystających z biernego prawa wyborczego, poprzez wydanie okólnika skierowanego do okręgowych komisji wyborczych zalecającego niedokonywanie weryfikacji podpisów poparcia dla kandydatów jednego z komitetów wyborczych (Komitetu Wyborczego Obywatelskich List Wyborczych Nowego Ekranu). Wedle skarżących, stanowi to także przestępstwo dokonane przez Państwową Komisję Wyborczą „przeciwko konstytucyjnej zasadzie równego traktowania komitetów wyborczych”.

Zarzuty te również dotyczą fazy rejestracji list kandydatów do Sejmu i kandydatów do Senatu, nie mieszczą się więc w materii będącej ustawową podstawą protestów wyborczych – tak w zakresie naruszenia przepisów Kodeksu wyborczego, jak i popełnienia przestępstwa. Zauważyć należy, że opisane okoliczności, abstrahując od tego czy rzeczywiście miały one miejsce (skarżący

żadnych dowodów tym zakresie nie przedstawili), nie wypełniałyby znamion czynów zabronionych wymienionych w rozdziale XXXI Kodeksu karnego. W odniesieniu do list kandydujących do organów władzy ustawodawczej wskazane są tam przestępstwa popełnione przy ich sporządzaniu, a nie przy ich weryfikacji przez organy wyborcze (zob. art. 248 pkt 1, 2 i 6 k.k.).

f) Brak rozpoznania przez Sąd Najwyższy odwołania jednego z komitetów wyborczych od uchwały Państwowej Komisji Wyborczej złożonego w terminie i w trybie Kodeksu wyborczego.

Co do tego zarzutu, skarżący wskazali na „bezprawne działania Sądu Najwyższego”, który nie rozpatrzył skargi Komitetu Wyborczego Wyborców Romana Sklepowicza w Poznaniu „w trybie przewidzianym przez Kodeks Wyborczy” na decyzję Państwowej Komisji Wyborczej dotyczącą „uniemożliwienia mu zbierania podpisów poparcia dla kandydata w terminie o 30 dni dłuższym powołując się na casus wyroku SN w sprawie rejestracji Komitetu Wyborczego Wyborców Obywatelskich List Wyborczych Nowego Ekranu”. Również i ten zarzut należy do sfery niestanowiącej ustawowe podstawy protestu wyborczego, bo odnosi się do etapu zbierania podpisów pod listami poparcia kandydata. Warto w tym kontekście zauważyć, że pismo przewodniczącego Wydziału III Izby Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych Sądu Najwyższego – Sędziego Sądu Najwyższego informujące, że „(...) Sąd Najwyższy nie ma uprawnień do nakazania Państwowej Komisji Wyborczej udzielenia komitetowi dodatkowych dni na zebranie podpisów poparcia dla Kandydata do Senatu” nie stanowi prywatnej korespondencji sędziego ze stroną, lecz stanowi wyjaśnienie Sądu Najwyższego udzielone stronie przez uprawnioną do tego osobę na podstawie § 7 ust. 2 i 3 uchwały Zgromadzenia Ogólnego Sędziów Sądu Najwyższego z dnia 1 grudnia 2003 r. w sprawie regulaminu Sądu Najwyższego (M.P. nr 57, poz. 898 ze zm.), wydanego na podstawie art. 3 § 2 ustawy z dnia 23 listopada 2002 r. o Sądzie Najwyższym (Dz.U. Nr 240, poz. 2052 ze zm.). Wbrew też przedstawionemu stanowisku, Kodeks wyborczy nie przewiduje skargi do Sądu Najwyższego na decyzję Państwowej Komisji Wyborczej dotyczącą odmowy przedłużenia terminu wynikającego z art. 211 § 1 w związku z art. 258 tego aktu prawnego.

g) Rejestracja list kandydatów do Sejmu i Senatu na podstawie niezgodnego z okolicznościami faktycznymi przyjęcia wniesienia wymaganej liczby prawidłowo złożonych podpisów wyborców.

Skarżący w tym kontekście zarzucają wybiórcze sprawdzenie przez okręgowe komisje wyborcze autentyczności złożonych podpisów wyborców przy rejestracji list kandydatów do Sejmu i Senatu, co miało doprowadzić do zarejestrowania tych list bez wymaganej liczby podpisów. Zdaniem skarżących, wśród złożonych podpisów wyborców znajdują się podpisy osób, które nigdy tych podpisów nie skreślały. Podkreślono, że „Państwowa Komisja Wyborcza potwierdziła, że nie jest stosowany nadzór ani żaden tryb zabezpieczenia i kontroli działań Okręgowych Komisji Wyborczych w kwestii prawidłowości zarejestrowania List Wyborczych (sprawdzenia czy przedłożone min 5.000 podpisów poparcia wyborców w każdym okręgu zostało przedłożone prawidłowo) przez komitety, które zarejestrowały listy w całym kraju. Przykład: Komitet Wyborczy Ruchu Poparcia Palikota nie był widoczny w Trójmieście podczas zbierania podpisów pod listą wyborczą w tym Okręgu Wyborczym, a jednak bez problemu jego lista kandydatów w wyborach do Sejmu została bez żadnych problemów zarejestrowana przez OKW na tym terenie. Rodzi to podejrzenia, że komitety wyborcze mogły dokonać fałszerstwa podpisów pod listami, jeśli dokonały tego dużą skalę, gdyż przedkładając dużo więcej niż 5000 podpisów w każdym z minimum 21 okręgach wyborczych (a czasem nawet 34) mogły być pewne, że prawidłowość podpisów wyborców nie będzie wtedy badana przez OKW ani kontrolowana przez PKW”. Treść zarzutu odwołuje się do znamion czynu zabronionego z art. 248 pkt 6 k.k., stosownie do którego, kto dopuszcza się nadużycia w sporządzaniu list z podpisami obywateli zgłaszających kandydatów w wyborach lub inicjujących referendum - podlega karze pozbawienia wolności do lat 3. Przepięstwo to może być popełnione na etapie sporządzania list kandydatów, nie ma więc wpływu na „przebieg głosowania, ustalenie wyników głosowania lub wyników wyborów” - czego wymaga art. 82 § 1 Kodeksu wyborczego. Również w zakresie ewentualnych naruszeń prawa zarzut ten odnosi się do tej samej fazy postępowania, która nie wchodzi w zakres materii protestu wyborczego.

h) Naruszenie ciszy wyborczej przez TVP1, TVP2 i TVN.

Uchybienie art. 107 § 1 Kodeksu wyborczego, zakazującego prowadzenia agitacji wyborczej w dniu głosowania oraz na 24 godziny przed tym dniem, nie stanowi naruszenia przepisów „dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyników wyborów”. Naruszenie ciszy wyborczej nie jest również czynem zabronionym wymienionym w rozdziale XXXI Kodeksu karnego, a jedynie występkiem z art. 298 Kodeksu wyborczego, który nie mieści się w ustawowej materii protestu wyborczego.

Wobec powyższego Sąd Najwyższy wskazane wyżej zarzuty protestu wyborczego pozostawił bez biegu.

Kolejne zarzuty protestu to:

- a) podejrzenie sfałszowania oddanych głosów „poprzez dopisanie przez nieznaną osobę drugiego znaku X na karcie do głosowania powodującego nieważność głosu, lub poprzez naruszenie procedur związanych z powołaniem/odwołaniem komisji wyborczych, oraz z wydaniem i liczeniem kart wyborczych”,
- b) błędne ustalenie wyników wyboru do Sejmu poprzez uchybienie w przetwarzaniu danych,
- c) brak kontroli i nadzoru nad drukiem, przechowywaniem i dystrybucją kart wyborczych.

W zarzucie a) ograniczono się jedynie do wyrażenia przekonania, że doszło do sfałszowania wyników głosowania - poprzez dostawienie drugiego znaku X na wypełnionych przez wyborców kartach do głosowania, co spowodowało nieważność oddanych głosów. Nie wskazano komisji obwodowych, w których miałyby mieć miejsce opisywane okoliczności ani osoby (osób), która stwierdziła, iż „dodatkowe znaki X na części kart wyglądają na spisane przez inną osobę niż wyborca, w tym w użyciu innego środka pisarskiego.” W istocie zatem nie przedstawiono jakichkolwiek okoliczności faktycznych, które prowadziłyby do wniosku, że istnieje uzasadnione podejrzenie popełnienia przestępstwa z art. 248 pkt 3 k.k. czy też naruszenia przepisów Kodeksu wyborczego dotyczących głosowania lub ustalania wyników głosowania. Sformułowana została hipoteza – bez przedstawienia jej przesłanek. W związku z tym Sąd Najwyższy nie jest zobowiązany do przeprowadzania dowodów, które w swym założeniu mają

weryfikować subiektywne przekonanie wnoszącego protest, które nie jest poparte opisem konkretnych zdarzeń (stanów faktycznych) wywołujących wątpliwości co do dochowania procedur wyborczych w określonym czasie i miejscu. Skoro postawiony zarzut nie został skonkretyzowany, to wnioskowany dowód z opinii „biegłego sądowego ds. piśmiennictwa na okoliczność skreślenia znaków X na kartach z więcej niż jednym znakiem X przez dwie osoby” nie ma żadnego uzasadnienia. Niczym nieuprawdopodobniony zarzut popełnienia przestępstwa nie może też stanowić podstawy do zawiadania Prokuratora Generalnego w trybie art. 243 § 3 Kodeksu wyborczego.

W uzasadnieniu powyższego zarzutu powołano się także na to, że „Okręgowa Komisja Wyborcza” w Paryżu powołana została w sposób nieprawidłowy, z naruszeniem wszelkich procedur, co wskazuje na możliwość zaistnienia „oszustwa wyborczego” (powinno być - Obwodowa Komisja Wyborcza, gdyż tego szczebla komisje są tworzone za granicą, a wyniki głosowania i protokoły głosowania w obwodzie na listy kandydatów na posłów oraz na kandydatów na senatora w obwodach głosowania utworzonych za granicą są przekazywane Okręgowej Komisji Wyborczej w Warszawie I, właściwej dla dzielnicy Śródmieście m.st. Warszawy, zob. uchwałę Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 6 czerwca 2011 r. w sprawie zasad i trybu przekazywania Okręgowej Komisji Wyborczej w Warszawie I, właściwej dla dzielnicy Śródmieście m.st. Warszawy, wyników głosowania i protokołów głosowania z obwodów utworzonych za granicą w wyborach do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, M.P. nr 47, poz. 542). Jako dowody dołączono doniesienie przewodniczącego Obwodowej Komisji Wyborczej w Paryżu i korespondencję elektroniczną – oba dotyczące sposobu powoływania powyższej Komisji. Kolejny raz skarżący nie sprecyzowali, na czym miała polegać możliwość popełnienia „oszustwa wyborczego”. Nie wyjaśniono zatem czy chodzi jedynie o kwestię powołania tej Obwodowej Komisji Wyborczej, zdaniem skarżącego, z naruszeniem obowiązujących przepisów, a więc z naruszeniem art. 182 Kodeksu wyborczego i przepisów uchwały Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 16 maja 2001 r. w sprawie trybu i terminu obwodowych komisji wyborczych w obwodach głosowania utworzonych za granicą powoływania (M.P. nr 44, poz. 477), czy też o inne

uchybień związane z głosowaniem, ustaleniem wyników głosowania w obwodzie. Z przedstawionych dowodów („doniesienie Przewodniczącego Okręgowej Komisji w Paryżu” i „korespondencja e-mail”) wynika wyłącznie pierwsza z tych kwestii, która nie mieści się w ustawowych podstawach protestu wyborczego, bowiem przepisy dotyczące powołania obwodowych komisji wyborczych (Dział II, rozdział 7 Kodeksu wyborczego) nie są przepisami dotyczącymi głosowania i ustalenia wyników głosowania w obwodzie w rozumieniu przedstawionym wyżej. Hipotetycznie niewłaściwy skład komisji wyborczej sam w sobie nie stanowi dowodu, że jej członkowie dokonywali „oszustw wyborczych” podczas głosowania, obliczenia wyników głosowania i ustalenia wyników wyborów.

Jeśli zaś chodzi o argumentację dotyczącą „ewidentnego sfalszowania protokołów” w Obwodowej Komisji Wyborczej 346 w Warszawie, to skarżący stwierdzają, że: „nie zgadzała się ilość podpisów wyborców z ilością wyjętych kart z urny - o 70 kart do Senatu było mniej niż podpisów. Wszystkie karty liczone były po cztery razy, a mimo to nadal nie zgadzało się. Ponieważ komisja nie mogła w żaden sposób wypełnić protokołu, to o godzinie 7 rano zabrano wszystkich członków tej komisji do urzędu dzielnicy Żoliborz, gdzie jeden z urzędników, po wcześniejszym porozumieniu się z jedną z członkiń komisji - wspólnie zabrali się do ponownego przeliczenia kart z głosami Pani Borys-Damięckiej, kandydatki PO. Ku zdziwieniu wszystkich Pan urzędnik nagle oświadczył, że znalazł te 70 kart i wszystko się już będzie zgadzało, po czym bez pomocy i zgody przewodniczącej Komisji oraz zastępcy, udał się do innego pokoju, by wydrukować protokół. Protokół z głosami kandydatów do sejmu również został sfalszowany, gdyż te same, niezgadające się ze sobą liczby zostały zmienione tak, aby wszystko zgodziło się w protokole”. Podkreślić należy, że autorzy protestu nie wskazali skąd wiedzą o powyższych zdarzeniach, bowiem ograniczyli się jedynie do przedstawienia zacytowanej relacji i wnioskowania o przesłuchanie członków Obwodowej Komisji Wyborczej nr 346 w Warszawie. Z natury rzeczy podstawę protestu mogą stanowić informacje - ustne lub pisemne - uzyskane z określonego źródła (własne obserwacje, relacje innych osób), na podstawie których wnioskuje się o zajściu okoliczności stanowiących naruszenie procedur wyborczych lub świadczących o popełnieniu przestępstwa. Skoro zarzuty protestu są konstruowane w oparciu o

takie informacje, to przedstawiane dowody powinny do nich nawiązywać. Inaczej rzecz ujmując, jeśli twierdzi się, że zaszły określone zdarzenia, to ich uprawdopodobnienie wymaga w pierwszej kolejności ujawnienia źródła informacji i przedłożenia (lub wskazania) dowodu, że określona osoba była ich świadkiem. Sąd Najwyższy nie ma natomiast obowiązku przeprowadzania dowodu z przesłuchania członków komisji wyborczej na okoliczności związane z obliczaniem wyników głosowania i sporządzeniem protokołu głosowania, jeśli nie ma dowodu na to, że doszło do uchybień w tym zakresie. Natomiast ogólny zarzut „innych nieprawidłowości, zgłaszanych przez wyborców” oparty został na załączonej do protestu korespondencji elektronicznej w żaden sposób nieodnoszącej się do działań konkretnych komisji wyborczych.

Zarzut b) dotyczy błędnego ustalenia wyników wyboru do Sejmu poprzez uchybienia w przetwarzaniu danych. Skarżący zarzucają, że wynik wyborów ogłoszony przez Państwową Komisję Wyborczą odbiega od ustalonych na podstawie wyników głosowania z obwodowych komisji wyborczych, zgodnie z algorytmem określonym Kodeksem wyborczym. Twierdzą, że „w Ottawie w Kanadzie loginami i hasłami do komputerowego systemu liczenia głosów i przetwarzania danych dysponowały osoby nieuprawnione. Nieuprawnione osoby także wprowadzały dane do systemu” oraz że „Ambasadorowie RP i Konsulowie RP w krajach pozaeuropejskich oraz członkowie Okręgowych Komisji Wyborczych nie korzystali przy przetwarzaniu danych i przesyłaniu danych dotyczących wyników głosowania w wyborach z zabezpieczonego przed ingerencją osób z zewnątrz systemu informatycznego ale ze zwykłych, niekodowanych arkuszy kalkulacyjnych co rodzi podejrzenie, iż przesłane do PKW w Warszawie wyniki wyborów nie były zgodne z rzeczywistością lub mogły być zmienione przez urzędników ambasad i konsulatów lub zatrudnionych w OKW w Warszawie”

Naruszeniem przepisów Kodeksu wyborczego jest więc według skarżących ustalenie wyniku wyborów niezgodnie z rzeczywistą liczbą głosów oddanych na poszczególne listy kandydatów do Sejmu w okręgach wyborczych (co również mogłoby stanowić przestępstwo z art. 248 pkt 2-4 k.k.), jednakże skarżący nie precyzują tej tezy. Ograniczają się do stwierdzenia, że system elektronicznego przekazywania danych, z którego korzystano przy wyborach, nie odpowiadał

warunkom bezpieczeństwa wprowadzania i przetwarzania danych oraz ich przekazywania i odbioru oraz że do tego systemu miały dostęp osoby nieuprawnione, co mogło prowadzić do manipulacji danymi wyborczymi. Taki zarzut wymagałby przedstawienia konkretnego przykładu (przykładów) zniekształcenia danych przyjętych do obliczania wyniku wyborów, a więc wskazania przypadku (przypadków) niezgodności rzeczywistych wyników głosowania w określonym okręgu wyborczym (okręgach wyborczych), z rozbiciem na poszczególne obwody głosowania - w opozycji do danych przyjętych do obliczenia wyników wyborów. Bez tego przedstawione twierdzenie jest gołosłowne i może być traktowane jedynie w kategorii przypuszczeń bądź subiektywnych przekonań. Jak już zaznaczono, zarzuty protestu nie mogą się sprowadzać wyłącznie do postawienia hipotezy i żądania jej zweryfikowania w postępowaniu przed Sądem Najwyższym, lecz muszą wskazywać konkretne stany faktyczne, poparte dowodami. Tymczasem w omawianym zakresie została sformułowana globalna hipoteza o zafalszowaniu wyników wyborów, której prawdziwość Sąd Najwyższy miałby dopiero zbadać na podstawie dowodów: z opinii „biegłego sądowego ds. informatyki na okoliczność niezgodnego z Kodeksem wyborczym sposobu przetwarzania danych począwszy od danych wejściowych z obwodowych komisji wyborczych”, „przesłuchania Ambadora RP w Ottawie, oraz członków Okręgowej Komisji Wyborczej w Ottawie” oraz „przesłuchania członków Okręgowej Komisji Wyborczej w Warszawie” na okoliczność, że „w Ottawie w Kanadzie loginami i hasłami do komputerowego systemu liczenia głosów i przetwarzania danych dysponowały osoby nieuprawnione” oraz że „Ambasadorowie RP i Konsulowie RP w krajach pozaeuropejskich oraz członkowie Okręgowych Komisji Wyborczych nie korzystali przy przetwarzaniu danych i przesyłaniu danych dotyczących wyników głosowania w wyborach z zabezpieczonego przed ingerencją osób z zewnątrz systemu informatycznego ale ze zwykłych, niekodowanych arkuszy kalkulacyjnych”. Co więcej, skonkretyzowany i uprawdopodobniony zarzut zafalszowania wyników wyborów dałby się w sposób oczywisty zweryfikować na podstawie oryginałów protokołu głosowania w określonych obwodach (także za granicą) – bez potrzeby ustalania okoliczności, związanych ze sposobem elektronicznego przekazywania danych wyborczych.

Zarzut c) uzasadniony został brakiem kontroli i nadzoru nad drukiem kart do głosowania w drukarniach, „które by uniemożliwiły kradzież i bezprawny dodruk kart wyborczych”. „Karty były niejednokrotnie przechowywane w miejscach niewłaściwych, nieposiadających zabezpieczeń przed dostępem do nich osób nieuprawnionych i przed kradzieżą kart wyborczych – co powoduje, że możliwe było fałszowanie wyników wyborów poprzez podłożenie wypełnionych wcześniej kart wyborczych”. Jako dowód wskazano oświadczenie Izabeli Brodackiej „przewodniczącej Komisji Wyborczej 89 w Instytucie Hematologii”, z którego wynika, że karty do głosowania przez noc poprzedzającą dzień wyborów nie były należycie zabezpieczone. W tej kwestii skarżący również przedstawiają ogólną hipotezę o możliwych nadużyciach związanych z kartami do głosowania w oparciu o jednostkową informację, która *nota bene* nie dotyczy kradzieży kart do głosowania, lecz warunków ich przechowywania. Nie powołują natomiast faktów, które potwierdzałyby ich kradzież (uszkodzenie paczek z kartami do głosowania, niezgodność ich liczby z adnotacją na paczce). Jeśli zaś chodzi o ewentualny „dodruk” kart do głosowania, to twierdzenie to nie zostało poparte jakimkolwiek dowodem.

Z powyższych względów wymienione w pkt a) – c) zarzuty uznane zostały za bezzasadne.

Wśród zarzutów podniesionych w niniejszym proteście dwa z nich okazały się zasadne. Dotyczy to głosowania do Sejmu w Obwodzie nr 3 (Okręg nr 14), w Szczawie, gmina Kamienica, w którym Obwodowa Komisja Wyborcza wydała 716 kart do głosowania, zaś z urny wyjęto ich 717 (dowód: protokół głosowania Obwodowej Komisji Wyborczej nr 3). Z informacji zawartej w protokole głosowania wynika, że przyczyną niezgodności liczby kart wydanych i wyjętych z urny było prawdopodobnie „podklejenie się” karty do głosowania do karty wydanej wyborcy, który tę dodatkową kartę wrzucił do urny. Stanowi to naruszenie art. 52 § 2 Kodeksu wyborczego, które nie ma wpływu na wynik wyborów.

Drugi zarzut kwestionuje wynikającą z ogłoszenia wyników głosowania ilość głosów ważnie oddanych na kandydata do Sejmu z listy nr 1 – Mariusza Oriona Jędryska w Obwodzie nr 2, Okręgu nr 3 - w Sycowie. Postępowanie dowodowe przeprowadzone przed Sądem Najwyższym wykazało, że w powyższym Obwodzie

oddano 40 ważnych głosów na wskazanego kandydata (dowód: oględziny kart do głosowania z Obwodowej Komisji wyborczej nr 2 w Okręgu nr 3), co przeczy treści protokołu głosowania sporządzonego przez Komisję, z którego wynika, że omawiany kandydat uzyskał „0” głosów ważnych. Potwierdził się zatem zarzut naruszenia art. 228 § 1 Kodeksu wyborczego podczas ustalania wyników głosowania w Obwodzie nr 2, Okręgu nr 3 w Sycowie - poprzez niezaliczenie 40 ważnie oddanych głosów na Mariusza Oriona Jędryska, kandydującego do Sejmu z listy nr 1. Uchybienie to nie miało jednak wpływu na wynik wyborów, nawet przyjmując możliwość, że te 40 głosów zostało zaliczonych na inną listę kandydatów. Biorąc po uwagę wynik wyborczy w Okręgu nr 3 (zob. obwieszczenie Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 11 października 2011 r. o wynikach wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r., Dz.U. z dnia 12 października 2011 r. Nr 218, poz. 1294), zgodnie z którym na kandydatów z listy nr 1 oddano 127.311 głosów (4 mandaty), z listy nr 4 – 47.626 głosów (1 mandat), z listy nr 7 – 250.869 głosów (9 mandatów), jakiegokolwiek doliczenie lub odliczenie 40 głosów w obrębie tych list nie zmieniłoby podziału mandatów w tym Okręgu.

Mając na uwadze powyższe Sąd Najwyższy orzekł jak w sentencji.

Wierność oryginałem
Przewodniczący
Sąd Najwyższy

Sygn. akt III SW 101/11

POSTANOWIENIE

Dnia 10 listopada 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Teresa Flemming-Kulesza (przewodniczący,
sprawozdawca)
SSN Halina Kiriło
SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie protestu Andrzeja Franka
przeciwko ważności wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu
Rzeczypospolitej Polskiej,
z udziałem Państwowej Komisji Wyborczej, Prokuratora Generalnego i Okręgowej
Komisji Wyborczej Nr 1 w Legnicy
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 10 listopada 2011 r.,

postanawia:

wydać opinię, że zarzuty protestu są niezasadne.

Uzasadnienie

Andrzej Frank wniósł protest przeciwko ważności wyborów w okręgu wyborczym nr 1 w wyborach do Sejmu RP i nr 3 w wyborach do Senatu RP. W proteście zawarł wnioski o: stwierdzenie wygaśnięcia mandatów posłów i senatorów wyłonionych w wyniku wyborów przeprowadzonych w dniu 9 października 2011 r. w okręgu nr 1 (w wyborach do Sejmu) oraz w okręgu nr 3 (w wyborach do Senatu); zarządzenie ponownego liczenia głosów oddanych w okręgach i wyborach wymienionych wyżej, ze szczególnym uwzględnieniem głosów

odrzuconych przez obwodowe komisje wyborcze okręgu nr 1 w wyborach do Sejmu oraz okręgu nr 3 w wyborach do Senatu; skorzystanie ze swoich uprawnień i dokonanie sprawdzenia czy w pozostałych okręgach wyborczych nie miało miejsca bezprawne uznawanie oddanych przez wyborców głosów za nieważne. W przypadku zaistnienia takich przypadków zarządzenie ponownego liczenia głosów także w innych okręgach.

W uzasadnieniu protestu Andrzej Frank podał, że pełnił funkcję męża zaufania Komitetu wyborczego PiS w Komisji Obwodowej nr 37 w Legnicy. Podczas segregowania i liczenia przez Komisję kart wyborczych spostrzegł, że członkowie Komisji odkładają jako nieważne niektóre karty, które jego zdaniem „spełniały wymagania przepisów Kodeksu wyborczego dotyczące ich ważności”. Twierdził, że na jednej z kart w wyborach do Sejmu wyborca wskazał umieszczonym w kratce znakiem x na liście nr 1 kandydata o nazwisku Lipiński natomiast nazwiska na pozostałych listach skreślił w całości. W kartach wyborczych do Senatu spostrzegł natomiast „odrzuconą” przez członków Komisji kartę tylko dlatego, że jedna z linii znaku x była koślawą (głos oddany na kandydata o nazwisku Głąb). Dodał, że jego uwagi zostały umieszczone w protokole ale były „lekko zmienione” na co nie miał wpływu.

Uczestnik postępowania – Przewodniczący Okręgowej Komisji Wyborczej w Legnicy wyraził opinię, że protest jest bezzasadny, gdyż podnoszone w nim zarzuty „nie mają żadnego znaczenia dla wyników głosowania i wyników wyborów w okręgu wyborczym nr 1 (Sejm) i w okręgu wyborczym nr 3 (Senat)”. Podniósł, że uwagi wnoszącego protest będącego mężem zaufania zostały odnotowane w protokołach głosowania, przy czym Komisja Obwodowa w pełnym składzie nie podzieliła tych zarzutów. Z treści protokołów nie wynika, by w urnie znalazły się karty nieważne. Zauważył, że w protokole głosowania do Senatu odnotowano uwagi wnoszącego protest co do uznania za nieważne dwóch głosów do Senatu oddanych na kandydatów Demeckiego i Myrdę natomiast w proteście zarzucono bezzasadność uznania za nieważny głosu oddanego na kandydata Głomba. W protokole głosowania do Sejmu odnotowano uwagi dotyczące uznania za nieważne głosów oddanych na dwóch kandydatów – Lipińskiego (1 głos) i Idczaka (1 głos).

Uczestnik postępowania – Prokurator Generalny wniósł o wydanie postanowienia wyrażającego opinię, że zarzuty są niezasadne, powołując się na okoliczności przedstawione w piśmie Okręgowej Komisji Wyborczej w Legnicy.

Sąd Najwyższy przeprowadził dowód z protokołów głosowania w obwodzie nr 37 w Legnicy na kandydatów na senatora i na kandydatów na posłów a ponadto z zeznań wnoszącego protest (jako strony) i zeznań świadka – przewodniczącej Obwodowej Komisji Wyborczej nr 37 w Legnicy – Marty Biel.

Na podstawie tych dowodów Sąd Najwyższy ustalił, że w głosowaniu na kandydatów na senatora w obwodzie nr 37 w Legnicy najwięcej (457) głosów otrzymał Jacek Kazimierz Głomb. Kandydat Wacław Demecki otrzymał 44 głosy a Kandydat Adam Stanisław Myrda 203 głosy. Głosów nieważnych było 34. Wpisane do protokołu uwagi męża zaufania dotyczyły bezzasadnego nieuznania za ważne 1 głosu oddanego na kandydata Demeckiego i 1 głosu oddanego na kandydata Myrdę. Natomiast z protokołu głosowania na kandydatów na posłów wynika, że głosów nieważnych było 37. Kandydat na posła z listy nr 1 Adam Józef Lipiński otrzymał 106 głosów, kandydat Witold Lech Idczak otrzymał 85 głosów. W protokole zamieszczono uwagi męża zaufania, który zarzucił Komisji bezzasadne uznanie za nieważny głosu oddanego na kandydata Lipińskiego, w którym postawiono znak x a na pozostałych listach skreślono dużym znakiem x imiona i nazwiska kandydatów. Głos na kandydata Idczaka „wg męża zaufania został postawiony prawdopodobnie przez mającego trudności w pisaniu wyborcę”.

Na podstawie dowodów z zeznań Marty Biel i wnoszącego protest Andrzeja Franka Sąd Najwyższy ustalił, że głos oddany na Adama Lipińskiego uznany został za nieważny, gdyż na innych listach przekreślenie dużym znakiem x „zahaczało” o kratki czyli przecięcie linii mieściło się w kratce przeznaczony na oddanie głosu. Sam wnoszący protest potwierdził, że „faktycznie przechodziły przez okienka do postawienia znaku”. Komisja uznawała za nieważne głosy oddane przez zaznaczenie w kratce innego znaku niż „krzyżyk” czyli przez postawienie „fajki”, „ptaszka” albo jakiegokolwiek innego w takiej postaci, że linie nie zbiegały się w postaci „krzyżyka”.

Sąd Najwyższy rozważył, co następuje:

W ustawie z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy (Dz.U. Nr 21, poz. 112 ze zm.) zostały określone warunki ważności głosu. Zgodnie z art. 227 § 1 Kodeksu, dotyczącym wyborów do Sejmu, wyborca głosuje tylko na jedną listę, stawiając na karcie do głosowania znak „x” (dwie przecinające się linie w obrębie kratki) w kratce z lewej strony obok nazwiska jednego z kandydatów. Za nieważny uznaje się, między innymi, głos, jeżeli na karcie do głosowania postawiono znak „x” w kratce z lewej strony obok nazwisk dwóch lub większej liczby kandydatów z różnych list kandydatów albo nie postawiono tego znaku w kratce z lewej strony obok nazwiska żadnego kandydata z którejkolwiek z list (art. 227 § 2 Kodeksu wyborczego). Jeśli chodzi o wybory do Senatu, zasady są analogiczne. Wyborca głosuje na określonego kandydata stawiając na karcie do głosowania znak „x” (dwie przecinające się linie w obrębie kratki) z lewej strony obok jego nazwiska (art. 268 § 1 Kodeksu wyborczego). W głosowaniu objętym protestem nie miał miejsca przypadek głosowania na tylko jednego zarejestrowanego kandydata opisany w art. 268 § 2 Kodeksu wyborczego. Za nieważny uznaje się, między innymi, głos wówczas gdy na karcie do głosowania nie postawiono znaku „x” obok nazwiska któregośkolwiek z kandydatów (art. 269 § 1 Kodeksu wyborczego).

Z przepisów tych wynika w sposób niebudzący wątpliwości, że tylko postawienie znaku w postaci dwóch przecinających się linii w obrębie kratki oznacza oddanie ważnego głosu. Gdy na więcej niż jednej liście postawiono znaki w postaci przecinających się linii w obrębie choćby jednej kratki, głos jest nieważny.

Obwodowa Komisja Wyborcza postępowała zgodnie z tymi zasadami.

Wnoszący protest jako mąż zaufania wniósł uwagi do protokołu; jeśli chodzi o głosowanie na kandydatów na senatorów wymienił nazwiska kandydatów, wśród których nie było nazwiska Głomb, podanego w proteście. Jego zastrzeżenia, co wyjaśnił w czasie przesłuchania, sprowadzały się do kwestionowania stanowiska Komisji, że postawienie dowolnego znaku wchodzącego w obręb kratki dyskwalifikuje głos. Stanowisko Komisji takie, jak opisał je wnoszący protest i takie jakie wynika z zeznań przewodniczącej (nie ma między nimi rozbieżności) znajduje oparcie w ustawie. Komisja nie naruszyła przepisów ustawy tylko je wykonała. Podobnie przedstawia się kwestia nieważności głosu w sytuacji przekreślenia

nazwisk na listach innych, poza tą, na której postawiono znak „x” przy nazwisku jednego z kandydatów. Jeżeli przekreślenia dokonano w taki sposób, że w obrębie choćby jednej kratki linie przecinały się, słusznie uznano głos za nieważny. Podstawą protestu, zgodnie z art. 82 § 1 pkt 2 Kodeksu wyborczego może być (między innymi) naruszenie przepisów kodeksu dotyczących ustalenia wyników głosowania. Do naruszenia przepisów zarzucanego w proteście, w ocenie Sądu Najwyższego, nie doszło.

Z tych przyczyn, Sąd Najwyższy na podstawie art. 242 Kodeksu wyborczego wydał opinię o niezasadności zarzutów protestu.

Za zgodność z oryginałem
Kierownik Sekretariatu Wydziału

[Handwritten signature]

Sygn. akt III SW 102/11

POSTANOWIENIE

Dnia 10 listopada 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Teresa Flemming-Kulesza (przewodniczący)

SSN Halina Kiryło (sprawozdawca)

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z protestu Zbigniewa Ładzińskiego
przeciwko ważności wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej
z udziałem Państwowej Komisji Wyborczej, Prokuratora Generalnego, Okręgowej
Komisji Wyborczej Nr 1 w Legnicy
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 10 listopada 2011 r.,

postanawia:

pozostawić protest wyborczy bez dalszego biegu.

UZASADNIENIE

Zbigniew Ładziński wniósł protest przeciwko ważności wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w okręgu wyborczym nr 2 w Legnicy, zarzucając popełnienie przestępstwa przeciwko wyborom, określonego w art. 249 Kodeksu karnego. Protestujący domagał się wydania przez Sąd Najwyższy opinii, iż zarzut protestu jest zasadny i miał wpływ na wynik wyborów, a w konsekwencji tegoż – o podjęcie uchwały o nieważności wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w okręgu wyborczym nr 2.

W uzasadnieniu protestu wnoszący podał, że w dniu 12 sierpnia 2011 r. został powołany uchwałą 15 członków założycieli Komitet Wyborczy Wyborców

„Aktywni Społecznie”. Uchwałą z dnia 19 sierpnia 2011 r. Państwowa Komisja Wyborcza przyjęła zawiadomienie o utworzeniu Komitetu celem zgłoszenia kandydatów w wyborach do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych na dzień 9 października 2011 r. Komitet zgłosił jako kandydata na senatora Zbigniewa Ładzińskiego. W dniu 4 października 2011 r. jeden z członków Komitetu – Tadeusz Sośnicki – złożył w Okręgowej Komisji Wyborczej w Legnicy oświadczenie o wystąpieniu z Komitetu. Oświadczenie to zostało przesłane do Państwowej Komisji Wyborczej, która w dniu 5 października 2011 r. wydała komunikat o rozwiązaniu Komitetu z mocy prawa wobec zmniejszenia się liczby jego członków poniżej 15 osób.

W dniu 4 października 2011 r. protestujący skontaktował się z Tadeuszem Sośnickim, który wyjaśnił, iż ktoś rozmawiał z nim i nakłaniał go do wystąpienia z Komitetu, nie informując o skutkach takiego wystąpienia. Następnego dnia Tadeusz Sośnicki sporządził pisemne oświadczenie, że nie występował i nie występuje z Komitetu, jednakże oświadczenie to nie zostało przyjęte przez Okręgową Komisję Wyborczą, która w dniu 6 października 2011 r. podjęła uchwałę o unieważnieniu rejestracji kandydata na senatora zgłoszonego przez Komitet. W dniu 10 października 2011 r. w Prokuraturze Rejonowej w Jeleniej Górze zostało złożone zawiadomienie o popełnieniu przez Romana Kuty przestępstwa z art. 249 Kodeksu karnego, polegającego na przeszkadzaniu podstępem i groźbą bezprawną w swobodnym wykonywaniu przez Zbigniewa Ładzińskiego prawa do kandydowania w wyborach.

Wnoszący protest podał nadto, że Roman Kuty kandydował do Sejmu z listy Polskiego Stronnictwa Ludowego i domagał się sfinansowania jego kampanii wyborczej przez Zbigniewa Ładzińskiego. Wnoszący protest pokrył koszty wspólnych spotkań przedwyborczych obu kandydatów, lecz odmówił dalszego finansowania kampanii wyborczej Romana Kuty. Wówczas Roman Kuty zaczął domagać się od wnoszącego protest pieniędzy, grożąc (m.in. w rozmowie telefonicznej z Wojciechem Chadży) „wykasowaniem” Komitetu Wyborczego Wyborców „Aktywni Społecznie”. On też zawiózł Tadeusza Sośnickiego do siedziby Okręgowej Komisji Wyborczej w Legnicy celem złożenia wspomnianego oświadczenia o wystąpieniu z Komitetu. Następnie zaś usłyszawszy o wycofaniu

przez Tadeusza Sośnickiego tegoż oświadczenia, w rozmowie telefonicznej z Kazimierzem Klimek powiedział, że ma inne sposoby rozwiązania Komitetu. Opisane działania Romana Kuty wyczerpują znamiona przestępstwa przeciwko wyborom, opisanego w art. 249 Kodeksu karnego. Przestępstwo to miało wpływ na wyniki wyborów do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w okręgu wyborczym nr 2, gdyż liczba zaznaczeń przy nazwisku kandydata Komitetu Wyborczego Wyborców „Aktywni Społecznie” na kartach do głosowania świadczy o tym, iż miałby on duże szanse na uzyskanie mandatu senatora.

Zdaniem protestującego oświadczenie Tadeusza Sośnickiego o wystąpieniu z Komitetu było dotknięte wadami oświadczenia woli, w szczególności tymi, o jakich stanowią art. 82 i art. 87 Kodeksu cywilnego. Gdyby przyjąć wadę oświadczenia woli z art. 82 Kodeksu cywilnego, wówczas oświadczenie to byłoby bezwzględnie nieważne. W razie zaś uznania oświadczenia woli za wadliwe w rozumieniu art. 87 Kodeksu cywilnego, składająca je osoba mogłaby uchylić się od skutków prawnych tegoż oświadczenia, co Tadeusz Sośnicki uczynił w dniu 5 października.

W ocenie wnoszącego protest językowa wykładnia art. 101 § 3 Kodeksu wyborczego prowadzi do wniosku, że rozwiązanie z mocy prawa komitetu wyborczego wyborców z powodu zmniejszenia się jego składu osobowego poniżej minimalnej liczby wymaganej do utworzenia komitetu wyborczego wyborców, dotyczy etapu tworzenia komitetu. W razie późniejszego wystąpienia któregoś z członków z komitetu nie można przyjąć, iż zmniejszyła się liczba osób, które „utworzyły” komitet. Ustawodawca nie poddał przy tym kontroli sądowej procedury rozwiązania komitetu wyborczego na podstawie art. 101 § 3 Kodeksu wyborczego. Wątpliwości budzi też zróżnicowanie przez ustawodawcę sytuacji prawnej komitetów wyborczych wyborców w porównaniu z innymi komitetami wyborczymi. W przypadku koalicyjnego komitetu wyborczego, art. 101 § 2 Kodeksu wyborczego w ogóle nie przewiduje zmiany składu komitetu po przyjęciu przez właściwy organ wyborczy zawiadomienia o jego utworzeniu, a jednostronne oświadczenie uczestnika koalicji wyborczej o wystąpieniu z niej nie rodzi skutków prawnych.

Przewodniczący Okręgowej Komisji Wyborczej w Legnicy przedstawiając swoje stanowisko w sprawie potwierdził fakt zarejestrowania Zbigniewa Stanisława Ładzińskiego jako kandydata na senatora do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej w

okręgu wyborczym nr 2, zgłoszonego przez Komitet Wyborczy Wyborców „Aktywni Społecznie”. Uchwałą OKW z dnia 6 października 2011 r. unieważniono rejestrację tegoż Komitetu w związku z informacją Państwowej Komisji Wyborczej o rozwiązaniu Komitetu z mocy prawa na skutek zmniejszenia się jego składu do 14 osób. Mając na uwadze zarówno powyższe okoliczności jak i wyniki wyborów, wniósł o uznanie protestu za bezzasadny.

Prokurator Generalny Rzeczypospolitej Polskiej wniósł o pozostawienie protestu bez dalszego biegu argumentując, że zarzuty protestu są ogólnikowe i nie nadają się do weryfikacji. Na podstawie przedstawionych przez wnoszącego protest okoliczności nie można bowiem wysnuć wniosku, iż złożenie przez Tadeusza Sośnickiego oświadczenia o wystąpieniu z komitetu wyborczego nie było realizacją przezeń prawa do tworzenia komitetów wyborczych. W świetle art. 89 § 1 Kodeksu wyborczego tworzenie komitetów wyborczych wyborców jest wszakże uprawnieniem, a nie obowiązkiem i wyborca ma prawo zarówno wstąpienia jak i wystąpienia z komitetu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Inicjując rozważania w niniejszej sprawie wypada podkreślić, że instytucja protestu przeciwko ważności wyborów do Sejmu i Senatu ma konstytucyjne podstawy. Zgodnie bowiem z art. 101 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej wyborcy przysługuje prawo zgłoszenia do Sądu Najwyższego protestu przeciwko ważności wyborów na zasadach określonych w ustawie. Zasady te zawarte zostały w przepisach ogólnych art. 82 i art. 83 zamieszczonych w rozdziale 10 działu I Kodeksu wyborczego oraz – w odniesieniu do wyborów do Sejmu – w przepisach szczególnych art. 241 – 243 zamieszczonych w rozdziale 8 działu III tego aktu, do których odsyła (w kwestii wskazania sądu właściwego do rozpoznania protestu oraz zasad jego wnoszenia i trybu rozpoznania) art. 83 Kodeksu wyborczego.

W świetle art. 82 § 2 – 5 Kodeksu wyborczego prawo wniesienia protestu przysługuje wyborcom, których nazwiska są umieszczone w spisie wyborców oraz przewodniczącemu właściwej komisji wyborczej i pełnomocnikowi wyborczemu. Sam protest wyborczy zdefiniowany zaś został w art. 82 § 1 Kodeksu wyborczego

jako protest przeciwko ważności wyborów, ważności wyborów w okręgu lub wyborowi określonej osoby. Takie określenie protestu wyborczego koresponduje z brzmieniem cytowanego art. 101 ust. 2 Konstytucji RP, a jego konsekwencją jest zawarty w punktach 1 i 2 art. 82 § 1 Kodeksu wyborczego katalog zarzutów, na jakich można oprzeć protest. Są nimi: 1/ dopuszczenie się przestępstwa przeciwko wyborom, określonego w rozdziale XXXI Kodeksu karnego, mającego wpływ na przebieg głosowania, ustalanie wyników głosowania lub wyników wyborów oraz 2/ naruszenie przepisów Kodeksu wyborczego dotyczących głosowania, ustalania wyników głosowania lub wyników wyborów, mającego wpływ na wynik wyborów. Reasumując: przedmiotem protestu wyborczego jest ważność wyborów lub wyboru określonej osoby, a podstawę zakwestionowania tej ważności stanowią czyny przestępcze i delikty wyborcze rzutujące na przebieg głosowania i ustalanie jego wyników lub ustalanie wyników samych wyborów.

W myśl art. 241 § 1 i 3 oraz art. 242 § 1 i 2 w związku z art. 258 Kodeksu wyborczego również w przypadku wyborów do Senatu protest wyborczy skierowany jest przeciwko ważności wyborów, wymaga zachowania formy pisemnej, a jego treść powinna obejmować sformułowanie zarzutów, o jakich mowa w art. 82 § 1 Kodeksu wyborczego oraz przedstawienie lub wskazanie dowodów na ich poparcie. W sytuacji, gdy następuje merytoryczne rozpoznanie protestu (w składzie trzyosobowym w postępowaniu nieprocesowym), Sąd Najwyższy wydaje, w formie postanowienia, opinię w sprawie protestu, która zawiera ustalenie co do zasadności zarzutów podniesionych przez protestującego, a w razie potwierdzenia zasadności owych zarzutów – ocenę, czy przestępstwo przeciwko wyborom lub naruszenie przepisów Kodeksu wyborczego miało wpływ na wynik wyborów.

Zgodnie z art. 243 § 1 Kodeksu wyborczego Sąd Najwyższy pozostawia bez dalszego biegu protest wniesiony przez osobę do tego nieuprawnioną lub niespełniającą warunków określonych w art. 241. Warto zauważyć, że przepis ten odsyła do treści całego art. 241 Kodeksu wyborczego, do wszystkich jego jednostek redakcyjnych, a więc także do § 3 stawiającego przed osobą wnoszącą protest wyborczy wymaganie sformułowania zarzutów oraz przedstawienia lub wskazania dowodów na ich poparcie. Oczywiście chodzi o zarzuty wymienione w art. 82 § 1 Kodeksu wyborczego.

Przedmiotowy protest wyborczy nie spełnia powyższych kryteriów jego dopuszczalności.

Odnośnie do zarzutów popełnienia przestępstw przeciwko wyborom warto przypomnieć, że w świetle art. 82 § 1 pkt 1 Kodeksu wyborczego powodem wniesienia protestu wyborczego nie jest zarzut dopuszczenia się jakiegokolwiek przestępstwa, ale tylko takiego, które zostało określone w rozdziale XXXI Kodeksu karnego, a którego popełnienie miało wpływ na przebieg głosowania, ustalanie wyników głosowania lub wyników wyborów. W myśl przepisów rozdziału XXXI Kodeksu karnego przestępstwa przeciwko wyborom i referendum dopuszcza się zaś m. in. ten, kto stosownie do art. 249 Kodeksu karnego przemocą, groźbą bezprawną lub podstępem przeszkadza odbyciu zgromadzenia poprzedzającego głosowanie, swobodnemu wykonywaniu prawa do kandydowania lub głosowania, głosowaniu lub obliczaniu głosów bądź sporządzeniu protokołów lub innych dokumentów wyborczych albo referendalnych.

W doktrynie prawa karnego zauważa się, że przedmiotem ochrony przepisu art. 249 Kodeksu karnego jest wolny od bezprawnych nacisków przebieg wyborów i referendum. Ochronie podlegają zgromadzenia organizowane w trakcie kampanii wyborczej, a także wykonywanie praw wyborczych, zarówno prawa wybierania (czynne prawo wyborcze) jak i prawa wybieralności (bierne prawo wyborcze), oraz określony w Kodeksie wyborczym sposób głosowania i obliczania głosów. Od strony podmiotowej jest to przestępstwo powszechne, które może popełnić każda osoba fizyczna, a z punktu widzenia znamion strony podmiotowej jest to przestępstwo umyślne, które można popełnić tylko z zamiarem bezpośrednim. Od strony przedmiotowej jest to zaś przestępstwo formalne, gdyż do jego znamion nie należy wywołanie skutku w postaci faktycznego uniemożliwienia przeprowadzenia zgromadzenia, wykonywania prawa wyborczego czy obliczenia głosów. Samo zaś przeszkadzanie, czyli ingerowanie w spokojny, prawem przewidziany tryb korzystania obywateli z przysługujących im praw związanych z udziałem w wyborach czy referendum, musi przybrać postać któregoś z taksatywnie wymienionych sposobów działania, tj. przemocy, podstępu, groźby bezprawnej (por. Kodeks karny. Komentarz pod redakcją A. Wąska i R. Zawłockiego, C.H.

Beck, Warszawa 2010, tom II, s. 425, Kodeks karny. Komentarz pod redakcją A. Zolla, Warszawa 2008, tom II, s. 1127).

W niniejszym przypadku wnoszący protest upatruje popełnienia przestępstwa opisanego hipotezą omawianej normy prawnej w fakcie przeszkadzaniu mu przez Romana Kutę w korzystaniu z biernego prawa wyborczego do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej. Z przedstawionych przez protestującego okoliczności nie wynika jednak, by był on adresatem wymienionych w cytowanym przepisie działań w postaci przemocy, groźby bezprawnej czy podstępu, a ściślej – aby sprawca podjął tego rodzaju działania skierowane bezpośrednio wobec jego osoby. Co więcej, wnoszący protest nie wykazał też, aby użyto przemocy, groźby bezprawnej czy podstępu w odniesieniu do wspomnianego Tadeusza Sośnickiego. Dla skutecznego wniesienia protestu wyborczego nie wystarcza zaś samo postawienie zarzutu popełnienia czynu karalnego odpowiadającego ustawowej definicji jednego z przestępstw przeciwko wyborom, stypizowanych w przepisach działu XXXI Kodeksu karnego, ale konieczne jest podanie okoliczności wypełniających ustawowe znamiona tego czynu i wskazanie przez protestującego dowodów na poparcie swoich twierdzeń

W sprawie bezsporne jest, że jeden z członków Komitetu Wyborczego Wyborców „Aktywni Społecznie” – Tadeusz Sośnicki - złożył w dniu 4 października 2011 r. pisemne oświadczenie o wystąpieniu z Komitetu. Wnoszący protest sugeruje potrzebę oceny tego oświadczenia w kontekście unormowań art. 82 – 87 Kodeksu cywilnego, regulujących problematykę wad oświadczeń woli. Rzec w tym, że nie mamy do czynienia z czynnością prawa cywilnego, lecz z aktem prawa publicznego, którego dopuszczalność i skutki prawne określone są przepisami tej właśnie gałęzi prawa, jakimi w tym przypadku są przepisy Kodeksu wyborczego. Jak zaś trafnie zauważył Prokurator Generalny RP, w świetle art. 89 § 1 Kodeksu wyborczego udział w utworzeniu komitetu wyborczego wyborców jest prawem, a nie obowiązkiem wyborcy; zatem może on swobodnie wejść w skład takiego komitetu, jak i z niego wystąpić. Decyzja taka ma oczywiście swoje konsekwencje na gruncie unormowań Kodeksu wyborczego.

W myśl art. 101 § 3 Kodeksu wyborczego komitet wyborczy wyborców ulega rozwiązaniu z mocy prawa, jeżeli liczba osób, które utworzyły komitet wyborczy, będzie mniejsza od określonej w kodeksie minimalnej liczby wymaganej dla utworzenia danego komitetu wyborczego wyborców (czyli – stosownie do art. 89 § 1 Kodeksu wyborczego- mniejsza niż 15). W takiej sytuacji zgodnie z art. 222 § 4 w związku z § 3 zdanie 2 Kodeksu wyborczego okręgowa komisja wyborcza unieważnia rejestrację listy tego komitetu, a na postanowienie tej treści nie przysługuje środek prawny.

Wnoszący protest niesłusznie sugeruje taką językową wykładnię przepisu art. 101 § 3 Kodeksu wyborczego, zgodnie z którą rozwiązanie komitetu wyborczego wyborców z mocy tego unormowania następuje wtedy, gdy zmniejszenie liczby osób poniżej ustawowego minimum następuje na etapie tworzenia komitetu. Otóż w świetle art. 89 § 1 i art. 97 § 1 Kodeksu wyborczego, w sytuacji, gdy liczba założycieli komitetu wyborczego wyborców jest niższa od wymaganych 15 osób, w ogóle nie dochodzi do utworzenia komitetu i wydania przez właściwy organ wyborczy postanowienia o przyjęciu zawiadomienia o tym fakcie. Rozwiązanie komitetu i unieważnienie jego rejestracji może dotyczyć tylko komitetu istniejącego w rozumieniu przepisów Kodeksu wyborczego. Generalnie w kontekście art. 100 Kodeksu wyborczego komitety wyborcze rozwiązują się po przeprowadzeniu wyborów i przyjęciu sprawozdania finansowego oraz rozpoznaniu protestów przeciwko ważności wyborów w danym okręgu. Wyjątkiem od tej zasady jest przewidziana w art. 101 § 1 Kodeksu wyborczego możliwość rozwiązania komitetu wyborczego jeszcze przed dniem wyborów w trybie przepisów o jego utworzeniu. Ograniczeniem tej możliwości jest zaś sytuacja, o jakiej mowa w art. 101 § 3 Kodeksu wyborczego, w której mimo, że do utworzenia komitetu wyborczego wyborców dochodzi (stosownie do art. 89 § 1) w drodze swobodnej decyzji założycieli, rozwiązanie komitetu następuje – w okolicznościach objętych hipotezą normy prawnej zawartej w art. 101 § 3 Kodeksu wyborczego - z mocy prawa, a więc niezależnie od woli osób tworzących komitet.

W przedmiotowej sprawie do utraty przez wnoszącego protest możliwości ubiegania się o mandat senatora doszło nie w wyniku zastosowania wobec niego przez Romana Kuty przemocy, groźby bezprawnej czy postępu, ale na skutek

rozwiązania z mocy prawa komitetu wyborczego wyborców, który zgłosił jego kandydaturę.

Resumując: wobec niespełnienia wymagań wynikających z art. 241 § 3 w związku z art. 82 § 1 w związku z art. 258 Kodeksu wyborczego niniejszy protest należało - z mocy art. 243 § 1 w związku z art. 258 tego aktu - pozostawić bez dalszego biegu.

Właściwość z [signature]
[illegible text]

Sygn. akt III SW 137/11

POSTANOWIENIE

Dnia 22 listopada 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Teresa Flemming-Kulesza (przewodniczący)

SSN Halina Kiryło (sprawozdawca)

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec

w sprawie z protestu Krzysztofa Maciejewskiego
przeciwko ważności wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu
Rzeczypospolitej Polskiej,
z udziałem Państwowej Komisji Wyborczej, Prokuratora Generalnego, Okręgowej
Komisji Wyborczej Nr 10 w Piotrkowie Trybunalskim
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 22 listopada 2011 r.,

postanawia:

- 1. wydać opinię, że zarzut protestu, dotyczący naruszenia cisy wyborczej jest zasadny, jednakże naruszenie to nie miało wpływu na wynik wyborów;**
- 2. pozostawić protest wyborczy w pozostałej części bez dalszego biegu.**

UZASADNIENIE

Krzysztof Maciejewski wniósł protest przeciwko ważności wyborów do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej, w tym wyborów przeprowadzonych w Okręgu Wyborczym nr 10 w Piotrkowie Trybunalskim.

Protest oparto na zarzucie naruszenia przepisów Konstytucji RP oraz Kodeksu wyborczego przez nieprawidłowe policzenie głosów oddanych na wnoszącego protest, jako kandydata na posła, i zakwalifikowanie głosów ważnych jako nieważne, a nadto przez złamanie ciszy wyborczej w dniu głosowania, co miało wpływ na wynik wyborów.

W uzasadnieniu protestu podano, iż według informacji pochodzących od anonimowych osób, wśród głosów zakwalifikowanych jako oddane na rzecz innych kandydatów znalazły się głosy oddane na wnoszącego protest. Poza tym ponad 100 głosów oddanych na Krzysztofa Maciejewskiego niesłusznie uznano za nieważne. Działania takie mają charakter przestępstwa przeciwko wyborom, określonego w rozdziale XXXI Kodeksu karnego. Wnoszący protest nie miał przy tym możliwości zapoznania się z kartami do głosowania dla sprawdzenia prawdziwości tych informacji.

Naruszenie ciszy wyborczej polegało zaś na umieszczeniu w dniu 9 października 2011 r. na ogólnodostępnym blogu sondy wyborczej m.in. z nazwiskiem wnoszącego protest. O fakcie tym asystent kandydata na posła zawiadomił Komendę Powiatową Policji.

Prokurator Generalny RP przedstawiając swoje stanowisko w sprawie wniósł o pozostawienie protestu bez dalszego biegu, wobec niespełnienia przezeń wymagań określonych w art. 241 § 3 w związku z art. 82 § 1 Kodeksu wyborczego.

Natomiast zastępca Przewodniczącego Okręgowej Komisji Wyborczej nr 10 w Piotrkowie Trybunalskim domagał się uznania protestu za bezzasadny argumentując, iż w tym okręgu wyborczym nie stwierdzono ani jednego przypadku złożenia do obwodowych komisji wyborczych, przez mężów zaufania lub samych członków komisji, zarzutów co do sposobu przeprowadzenia głosowania i ustalenia wyników głosowania. Daje to podstawę do przyjęcia, że czynności związane z ustaleniem wyników głosowania były przeprowadzone prawidłowo. Rzekome sygnały o niewłaściwym sposobie liczenia głosów, pochodzące od anonimowych informatorów, nie tylko nie uzasadniają unieważnienia wyborów, ale nie dają też podstaw do ponownego sprawdzania i przeliczania kart do głosowania. Same karty do głosowania nie mogły zaś być okazane wnoszącemu protest, gdyż oznaczałoby to naruszenie przepisu art. 79 § 2 Kodeksu wyborczego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Inicjując rozważania w niniejszej sprawie wypada podkreślić, że instytucja protestu przeciwko ważności wyborów do Sejmu i Senatu ma konstytucyjne podstawy. Zgodnie bowiem z art. 101 ust. 2 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej wyborcy przysługuje prawo zgłoszenia do Sądu Najwyższego protestu przeciwko ważności wyborów na zasadach określonych w ustawie. Zasady te zawarte zostały w przepisach ogólnych art. 82 i art. 83 zamieszczonych w rozdziale 10 działu I Kodeksu wyborczego oraz – w odniesieniu do wyborów do Sejmu – w przepisach szczególnych art. 241 – 243 zamieszczonych w rozdziale 8 działu III tego aktu, do których odsyła (w kwestii wskazania sądu właściwego do rozpoznania protestu oraz zasad jego wnoszenia i trybu rozpoznania) art. 83 Kodeksu wyborczego.

W świetle art. 82 § 2 – 5 Kodeksu wyborczego prawo wniesienia protestu przysługuje wyborcom, których nazwiska są umieszczone w spisie wyborców oraz przewodniczącemu właściwej komisji wyborczej i pełnomocnikowi wyborczemu. Sam protest wyborczy zdefiniowany zaś został w art. 82 § 1 Kodeksu wyborczego jako protest przeciwko ważności wyborów, ważności wyborów w okręgu lub wyborowi określonej osoby. Takie określenie protestu wyborczego koresponduje z brzmieniem cytowanego art. 101 ust. 2 Konstytucji RP, a jego konsekwencją jest zawarty w punktach 1 i 2 art. 82 § 1 Kodeksu wyborczego katalog zarzutów, na jakich można oprzeć protest. Są nimi: 1/ dopuszczenie się przestępstwa przeciwko wyborom, określonego w rozdziale XXXI Kodeksu karnego, mającego wpływ na przebieg głosowania, ustalanie wyników głosowania lub wyników wyborów oraz 2/ naruszenie przepisów Kodeksu wyborczego dotyczących głosowania, ustalania wyników głosowania lub wyników wyborów, mającego wpływ na wynik wyborów. Reasumując: przedmiotem protestu wyborczego jest ważność wyborów lub wyboru określonej osoby, a podstawę zakwestionowania tej ważności stanowią czyny przestępcze i delikty wyborcze rzutujące na przebieg głosowania i ustalanie jego wyników lub ustalanie wyników samych wyborów.

W myśl art. 241 § 1 i 3 oraz art. 242 § 1 i 2 Kodeksu wyborczego również w przypadku wyborów do Sejmu protest wyborczy skierowany jest przeciwko

ważności wyborów, wymaga zachowania formy pisemnej, a jego treść powinna obejmować sformułowanie zarzutów, o jakich mowa w art. 82 § 1 Kodeksu wyborczego oraz przedstawienie lub wskazanie dowodów na ich poparcie. W sytuacji, gdy następuje merytoryczne rozpoznanie protestu (w składzie trzyposobowym w postępowaniu nieprocesowym), Sąd Najwyższy wydaje, w formie postanowienia, opinię w sprawie protestu, która zawiera ustalenie co do zasadności zarzutów podniesionych przez protestującego, a w razie potwierdzenia zasadności owych zarzutów – ocenę, czy przestępstwo przeciwko wyborom lub naruszenie przepisów Kodeksu wyborczego miało wpływ na wynik wyborów.

Zgodnie z art. 243 § 1 Kodeksu wyborczego Sąd Najwyższy pozostawia bez dalszego biegu protest wniesiony przez osobę do tego nieuprawnioną lub niespełniającą warunków określonych w art. 241. Warto zauważyć, że przepis ten odsyła do treści całego art. 241 Kodeksu wyborczego, do wszystkich jego jednostek redakcyjnych, a więc także do § 3 stawiającego przed osobą wnoszącą protest wyborczy wymaganie sformułowania zarzutów oraz przedstawienia lub wskazania dowodów na ich poparcie.

W przedmiotowej sprawie wnoszący protest zarzuca nieprawidłowości w sposobie oceny ważności i liczeniu głosów przez obwodowe komisje wyborcze, a polegające na uznawaniu za nieważne głosów ważnych oraz zaliczeniu na rzecz innych kandydatów głosów w rzeczywistości oddanych na protestującego.

W tej materii warto zauważyć, że sposób oddawania przez wyborców głosów na kandydatów w wyborach do Sejmu i Senatu oraz przesłanki uznawania głosów za nieważne regulują art. 227 oraz art. 268 i art. 269 Kodeksu wyborczego, zaś w myśl art. 228 i art. 229 oraz art. 270 i art. 271 Kodeksu wyborczego ustalenia wyników głosowania dokonują obwodowe komisje wyborcze, natomiast okręgowe komisje wyborcze sprawdzają prawidłowość tychże ustaleń. Dopuszczenie się nadużycia lub dopuszczenie do nadużycia przy przyjmowaniu bądź liczeniu głosów stanowi przy tym przestępstwo z art. 248 pkt 4, zamieszczonego w rozdziale XXXI Kodeksu karnego.

Stawiając powyższy zarzut skarżący nie tylko nie sprecyzował, na czym konkretnie polegało niewłaściwe kwalifikowanie oddanych przez wyborców głosów jako nieważnych, ale także nie wskazał, w których obwodowych komisjach

wyborczych na obszarze Okręgowej Komisji Wyborczej nr 10 w Piotrkowie Trybunalskim doszło do owych nieprawidłowości. Nie przedstawił też żadnych dowodów na okoliczność rzekomego zaliczania na rzecz innych kandydatów głosów oddanych na wnoszącego protest. Dowodem takim nie są wszakże anonimowi informatorzy. Taki sposób formułowania i wykazywania zasadności zarzutu nie odpowiada wymogom określonym w art. 241 § 3 Kodeksu wyborczego i z mocy art. 243 § 1 tegoż aktu skutkuje pozostawienie protestu w tym zakresie bez dalszego biegu.

Z kolei w odniesieniu do zarzutu naruszenia ciszy wyborczej w dniu wyborów do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej wypada przytoczyć treść art. 115 § 1 Kodeksu wyborczego, zgodnie z którym na 24 godziny przed dniem głosowania aż do zakończenia głosowania zabrania się podawania do publicznej wiadomości wyników przedwyborczych badań (sondaży) opinii publicznej dotyczących przewidywanych zachowań wyborczych i wyników wyborów oraz wyników sondaży przedwyborczych przeprowadzanych w dniu głosowania.

Zgromadzony w sprawie materiał dowody potwierdza fakt naruszenia ciszy wyborczej w rozumieniu cytowanego przepisu.

Z zeznań świadka Pawła Więckowskiego oraz przesłuchania wnoszącego protest wynika bowiem, że w dniach 8 i 9 października 2011 r. na stronie internetowej Szymona Zyberynga www.szymonzyberyng.pl znajdowały się działające sondy wyborcze z pytaniami o to, na jaką partię zamierzają głosować wyborcy (z wymienieniem poszczególnych komitetów wyborczych) oraz którego z imiennie wskazanych kandydatów poprą oni w wyborach. Możliwe było zapoznanie się z bieżącymi wskaźnikami poparcia komitetów wyborczych i kandydatów (dowód: zeznania świadka i przesłuchanie wnoszącego protest).

Powyższe naruszenie przepisu art. 115 § 1 Kodeksu wyborczego nie miało jednak wpływu na wynik wyborów. Aby stwierdzić, że publikowanie sondaży (prognoz) wyborczych rzeczywiście rzutowało na wynik wyborów, należałoby wykazać bez żadnych wątpliwości, iż publikacje te skutecznie służyły zjednywaniu lub zniechęcaniu zwolenników konkretnego kandydata czy grupy kandydatów w wyborach. Pozbawiony tendencyjnego komentarza wynik sondażu w zasadzie nie stanowi tego rodzaju agitacji. Okoliczność faktycznego wpływania wspomnianymi

prognozami wyborczymi na ostateczny wynik wyborów jest nie do wykazania. Publikacje sondaży oddziałują bowiem dwustronnie. W stosunku do kandydatów przodujących w sondażu reakcja wyborców może polegać na zagłosowaniu na te osoby, gdyż chcą głosować na zwycięzców wyborów, ale też skutkiem takiej publikacji może być zaniechanie udziału w głosowaniu, skoro według prognoz wyborczych kandydaci przodujący w sondażu i tak odniosą zwycięstwo. Natomiast w odniesieniu do kandydatów na dalszych miejscach w sondażu wyborcy mogą być zniechęceni do głosowania na te osoby, uznając głos oddany na przegranego kandydata za stracony, albo przeciwnie - mogą być oni dodatkowo zmotywowani do udziału w wyborach w przekonaniu, iż bez ich głosów popierani przez nich kandydaci nie zwyciężą.

Mając powyższe na uwadze, z mocy art. 242 § 1 i 2 Kodeksu wyborczego Sąd Najwyższy wydał opinię co do zasadności drugiego z zarzutów protestu i braku wpływu stwierdzonego naruszenia przepisu Kodeksu na wynik wyborów.

Za zgodność z oryginałem:
Kierownik Sekretriatu Wydziału

h/z /ekt

Sygn. akt III SW 143/11

POSTANOWIENIE

Dnia 10 listopada 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Teresa Flemming-Kulesza (przewodniczący)

SSN Halina Kiryło

SSN Małgorzata Wrębiakowska-Marzec (sprawozdawca)

w sprawie protestu Marii Skubniewskiej i Małgorzaty Handerskiej
przeciwko ważności wyborów do Sejmu Rzeczypospolitej Polskiej i do Senatu
Rzeczypospolitej Polskiej,
z udziałem Państwowej Komisji Wyborczej, Prokuratora Generalnego, Okręgowej
Komisji Wyborczej Nr 19 w Warszawie
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 10 listopada 2011 r.,

postanawia:

**wydać opinię, że zarzut protestu dotyczący nieopieczętowania
urny w Obwodowej Komisji Wyborczej nr 430 w Warszawie jest
zasadny, jednakże stwierdzone naruszenie nie miało wpływu na
wynik wyborów.**

Uzasadnienie

W dniu 17 października 2011 r. Maria Skubniewska oraz Małgorzata Handerska złożyły protest wyborczy przeciw ważności wyborów do Sejmu RP w okręgu wyborczym nr 19 oraz do Senatu RP w okręgu wyborczym nr 42, zarzucając naruszenie przez Obwodową Komisję Wyborczą nr 430 w Warszawie

art. 42 § 1 i 2 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy (Dz.U. Nr 21, poz. 112 ze zm.).

Wnoszące protest podniosły, iż w dniu 9 października 2011 r. we wskazanej wyżej Komisji stwierdziły około godz. 14.00 brak pasków zabezpieczających na urnie do głosowania. Urna wyborcza została w sposób prawidłowy zabezpieczona i opieczętowana zgodnie z wymogami art. 42 Kodeksu wyborczego dopiero o godz. 15.40, co znalazło potwierdzenie w notatce służbowej funkcjonariuszy policji z Komendy Rejonowej Policji Warszawa VII. W ocenie wnoszących protest, rodzi to uzasadnione podejrzenie, że sytuacja ta mogła mieć wpływ na wynik wyborów w tym obwodzie, gdyż „każdy zainteresowany mógł zajrzeć do urny, aby coś 'wrzucić, wyjąć, wyjąć i wrzucić' lub zwyczajnie sprawdzić co jest w środku”.

Przewodnicząca Okręgowej Komisji Wyborczej w Warszawie I wskazała, że domniemanie o możliwości otwarcia urny wyborczej z powodu braku pasków zabezpieczających i wrzucenia do niej bądź wyjęcia z niej czegokolwiek, przy jednoczesnym braku wskazania jakiegokolwiek zdarzenia mogącego potwierdzić podejrzenia, powoduje bezzasadność zarzutów protestu.

Prokurator Generalny wniósł o wydanie postanowienia zawierającego opinię, że zarzut protestu jest zasadny, ale nie miał wpływu na wynik wyborów.

W wyniku przeprowadzonego przez Sąd Najwyższy postępowania dowodowego ustalono, iż z notatki urzędowej sporządzonej przez funkcjonariuszy policji wezwanych do lokalu Obwodowej Komisji Wyborczej nr 430 w Warszawie oraz z zapisów w książce służby stanowiska dowodzenia Komendy Rejonowej Policji Warszawa VII z dnia 9 października 2011 r. wynika potwierdzenie niewłaściwego zabezpieczenia urny wyborczej, polegającego na „braku plomb na urnie” oraz jej opieczętowanie przez „przewodniczącą wraz z członkami Komisji” dopiero o godz. 15.38 poprzez „zaplombowanie żółtą taśmą samoprzylepną oraz przystawienie pieczęci”.

Sąd Najwyższy zważył co następuje.

Zgodnie z art. 82 § 1 Kodeksu wyborczego przeciwko ważności wyborów, ważności wyborów w okręgu lub wyborowi określonej osoby może być wniesiony

protest z powodu: 1) dopuszczenia się przestępstwa przeciwko wyborom, określonego w rozdziale XXXI Kodeksu karnego, mającego wpływ na przebieg głosowania, ustalenie wyników głosowania lub wyników wyborów lub 2) naruszenia przepisów kodeksu dotyczących głosowania, ustalenia wyników głosowania lub wyników wyborów, mającego wpływ na wynik wyborów. Zasady rozpatrywania protestów przeciwko ważności wyborów do Sejmu określone zostały w art. 241 i następnym Kodeksu wyborczego i z mocy art. 258 tego Kodeksu znajdują zastosowanie również do protestów przeciwko ważności wyborów do Senatu. Przepis art. 241 § 3 Kodeksu wyborczego stanowi, że wnoszący protest powinien sformułować w nim zarzuty oraz przedstawić lub wskazać dowody, na których opiera swoje zarzuty.

Zgodnie z art. 42 § 1 i 2 Kodeksu wyborczego przed rozpoczęciem głosowania obwodowa komisja wyborcza sprawdza, czy urna jest pusta, po czym zamyka się urnę wyborczą i opieczętowuje ją pieczęcią komisji, zaś od chwili opieczętowania do końca głosowania urny wyborczej nie wolno otwierać. Wnoszące protest wyborczy podniosły zarzut naruszenia przez Obwodową Komisję Wyborczą nr 430 w Warszawie po pierwsze - art. 42 § 1 Kodeksu wyborczego, poprzez niewłaściwe zabezpieczenie urny wyborczej oraz wskazały dowody, na których zarzut ten oparty oraz po drugie - art. 42 § 2 tego Kodeksu, poprzez możliwość otwarcia nieopieczętowanej urny. W istocie skarżącym chodzi więc o naruszenie przez Obwodową Komisję Wyborczą art. 42 § 1 Kodeksu wyborczego, gdyż § 2 tego artykułu odnosi się wyłącznie do przypadku otwarcia przed końcem głosowania urny opieczętowanej.

Zarzut protestu należy uznać za zasadny w świetle wyników przeprowadzonego postępowania dowodowego, które wykazało, że urna wyborcza została opieczętowana w sposób określony w art. 42 § 1 Kodeksu wyborczego dopiero w trakcie trwającego już głosowania. W ocenie Sądu Najwyższego, uchybienie to nie mogło jednak mieć wpływu na wynik wyborów we wskazanych przez wnoszące protest okręgach już tylko dlatego, że z wyjaśnienia Okręgowej Komisji Wyborczej w Warszawie I wynika, iż w trakcie głosowania urna znajdowała się przez cały czas w zasięgu wzroku członków Komisji Obwodowej i nie była wówczas przez nikogo otwierana, co wykluczało możliwość manipulowania jej

zawartością, zaś wnoszące protest nie przedstawiły jakichkolwiek dowodów na poparcie swoich twierdzeń w kwestii ewentualnego naruszenia zawartości urny, poprzestając wyłącznie na wyrażeniu podejrzenia co do możliwości zaistnienia takich zdarzeń.

Z powyższych względów wydano opinię jak w sentencji postanowienia na podstawie art. 242 § 1 i 2 Kodeksu wyborczego.

Całkowicie zgodność z orzeczeniem
Przewodniczącego Sąd Najwyższy

ORZECZENIA SĄDU NAJWYŻSZEGO I SĄDÓW ADMINISTRACYJNYCH W SPRAWACH ZWIĄZANYCH Z WYBORAMI DO SEJMU RP I SENATU RP

Sygn. akt III SW 8/11

POSTANOWIENIE

Dnia 29 sierpnia 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Teresa Flemming-Kulesza (przewodniczący)

SSN Józef Iwulski (sprawozdawca)

SSN Halina Kiriło

w sprawie ze skargi Komitetu Wyborczego Wyborców Łukasza Bedy
na uchwałę Państwowej Komisji Wyborczej znak ZPOW - 540 - 109/11 z dnia 23
sierpnia 2011 r., w sprawie odmowy przyjęcia zawiadomienia o utworzeniu
Komitetu Wyborczego Wyborców Łukasza Bedy,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 29 sierpnia 2011 r.,

oddala skargę.

UZASADNIENIE

Uchwałą z dnia 23 sierpnia 2011 r. (ZPOW-540-109/11) Państwowa Komisja Wyborcza na podstawie art. 97 § 2 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. - Kodeks wyborczy (Dz.U. Nr 21, poz. 112 ze zm.) postanowiła odmówić przyjęcia zawiadomienia o utworzeniu Komitetu Wyborczego Wyborców Łukasza Bedy (dalej Komitet) w celu zgłoszenia kandydata na senatora w wyborach do Senatu Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych na dzień 9 października 2011 r., z powodu wady zawiadomienia pełnomocnika wyborczego o utworzeniu komitetu wyborczego wyborców, wady oświadczenia o utworzeniu komitetu wyborczego, braku oświadczenia pełnomocnika finansowego o przyjęciu pełnomocnictwa oraz z

powodu niezłączenia do zawiadomienia wykazu co najmniej 1.000 obywateli mających prawo wybierania do Sejmu popierających utworzenie Komitetu.

W uzasadnieniu tej uchwały stwierdzono, że doręczone Państwowej Komisji Wyborczej w dniu 22 sierpnia 2011 r. dokumenty dotyczące zawiadomienia o utworzeniu Komitetu zawierają braki, które powodują odmowę przyjęcia zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego bez wzywania do usunięcia wady zawiadomienia. Zdaniem Państwowej Komisji Wyborczej, przedstawienie w oświadczeniu o utworzeniu Komitetu oraz w zawiadomieniu o utworzeniu Komitetu wszystkich wymaganych prawem danych jedynie w odniesieniu do 7 (zamiast wymaganych ustawą 15) członków Komitetu nie spełnia wymagania określonego w art. 89 § 1 i 4 Kodeksu wyborczego. Naruszone zostały także art. 89 § 2 pkt 2 i § 5 Kodeksu wyborczego, bowiem Komitet nie powołał pełnomocnika finansowego, w związku z czym taki pełnomocnik nie został wskazany w zawiadomieniu o utworzeniu komitetu wyborczego i do zawiadomienia nie dołączono oświadczenia tego pełnomocnika o przyjęciu pełnomocnictwa i o spełnieniu przez niego warunków określonych w art. 127 § 2 i 3 Kodeksu wyborczego. Ponadto w oświadczeniu o utworzeniu Komitetu nie wskazano daty jego utworzenia. W uzasadnieniu uchwały stwierdzono również, że zawiadomienie o utworzeniu Komitetu - do którego załączono 84 arkusze obejmujące podpisy obywateli popierających jego utworzenie - narusza art. 204 § 7 pkt 3 Kodeksu wyborczego, bowiem po weryfikacji podpisów przez Państwową Komisję Wyborczą okazało się, że jedynie 776 podpisów spełnia wymagania określone w Kodeksie wyborczym a w pozostałych przypadkach wadliwie podano imię lub nazwisko, wadliwie podano adres, wadliwie podano numer ewidencyjny PESEL lub brakuje własnoręcznego podpisu. Powołując się na art. 204 § 6 Kodeksu wyborczego, Państwowa Komisja Wyborcza uznała, że po upływie terminu przewidzianego na dokonywanie zawiadomień o utworzeniu komitetów wyborczych (w tym przypadku był to dzień 22 sierpnia 2011 r.) usunięcie wady polegającej na przedłożeniu dodatkowych podpisów obywateli popierających utworzenie komitetu wyborczego jest niedopuszczalne. To zaś oznacza, że Komitet nie został utworzony zgodnie z przepisami Kodeksu wyborczego i nie dokonano zawiadomienia o jego utworzeniu w terminie ustawowym.

Pełnomocnik wyborczy Komitetu w skardze na uchwałę o odmowie przyjęcia zawiadomienia zarzucił w szczególności, że podpisy obywateli, które zakwestionowała Państwowa Komisja Wyborcza "są do zaakceptowania mimo wskazanych szczegółowo wad", bowiem "nadrzędną ideą" ich zbierania było udzielenie poparcia dla utworzenia Komitetu. Wszyscy obywatele, którzy złożyli osobiście podpisy bez wątplenia popierają utworzenie Komitetu, zaś akcja zbierania podpisów cieszyła się ogromnym poparciem społecznym. Pełnomocnik wyborczy podniósł, że "mimo ewidentnych braków w złożonym zawiadomieniu (...) Komitet został utworzony na pewno z duchem prawa".

Państwowa Komisja Wyborcza w odpowiedzi na skargę wywiodła w szczególności, że wzywianie pełnomocnika wyborczego do usunięcia wad zawiadomienia o utworzeniu Komitetu było bezprzedmiotowe w sytuacji, gdy zawiadomienie o utworzeniu komitetu wyborczego złożone w ostatnim możliwym terminie ustawowym (22 sierpnia 2011 r.) było poparte jedynie 776 podpisami spełniającymi wymagania określone w Kodeksie wyborczym. Skoro organ wyborczy w trakcie badania zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego jest powołany wyłącznie do stwierdzenia, czy spełnia ono wymagania formalne określone w Kodeksie wyborczym, to nie podlegały rozpoznaniu okoliczności, które miały lub mogły mieć wpływ na powstanie wad zawiadomienia. Z tych przyczyn Państwowa Komisja Wyborcza wniosła o oddalenie skargi.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 89 § 1 Kodeksu wyborczego, obywatele w liczbie co najmniej 15, mający prawo wybierania, mogą tworzyć komitet wyborczy wyborców. Pełnomocnik wyborczy powołany przez taki komitet powinien na piśmie zawiadomić właściwy organ wyborczy o utworzeniu komitetu, podając imiona, nazwiska, adresy zamieszkania oraz numery ewidencyjne PESEL obywateli tworzących komitet wyborczy wyborców, nazwę i adres siedziby komitetu wyborczego, jak również imię (imiona), nazwisko, adres zamieszkania i numer ewidencyjny PESEL pełnomocnika wyborczego i pełnomocnika finansowego tego komitetu (art. 89 § 4 i 5 Kodeksu wyborczego). Jeżeli zawiadomienie, o którym mowa w art. 89 § 4 Kodeksu

wyborczego wykazuje wady, właściwy organ wyborczy, w terminie 3 dni od dnia doręczenia zawiadomienia wzywa pełnomocnika wyborczego do ich usunięcia w terminie 5 dni. W przypadku nieusunięcia wad w terminie właściwy organ wyborczy, odmawia przyjęcia zawiadomienia (art. 97 § 2 Kodeksu wyborczego).

Wady zawiadomienia o utworzeniu Komitetu, które w ocenie Państwowej Komisji Wyborczej polegały na naruszeniu art. 89 § 1, § 2 pkt 2, § 4 i § 5 pkt 3 Kodeksu wyborczego (dotyczące przedstawienia w oświadczeniu o utworzeniu Komitetu oraz w zawiadomieniu o utworzeniu Komitetu danych jedynie w odniesieniu do 7 członków Komitetu, niepowołania pełnomocnika finansowego i w związku z tym niewskazanie go w zawiadomieniu o utworzeniu komitetu oraz niedołączenie oświadczenia tego pełnomocnika o przyjęciu pełnomocnictwa i o spełnieniu przez niego warunków określonych w art. 127 § 2 i 3 Kodeksu wyborczego, a także niewskazanie daty utworzenia Komitetu), mogły zostać usunięte w następstwie wezwania przez Państwową Komisję Wyborczą w trybie art. art. 97 § 2 zdanie pierwsze Kodeksu wyborczego. Dopiero nieusunięcie tych wad w ustawowym terminie mogło prowadzić do odmowy przyjęcia zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego. Ponieważ Państwowa Komisja Wyborcza nie wdrożyła postępowania zmierzającego do usunięcia tych wad, to ich wystąpienie nie mogło stanowić uzasadnienia odmowy przyjęcia zawiadomienia Komitetu.

Jedyną wadą, która w ocenie Państwowej Komisji Wyborczej uzasadniała podjęcie uchwały o odmowie przyjęcia zawiadomienia Komitetu bez wdrożenia postępowania naprawczego (bez wezwania o usunięcie wad), były wadliwości dotyczące imion lub nazwisk, adresów, numerów ewidencyjnych PESEL oraz brak własnoręcznych podpisów w załączonych 84 arkuszach zawierających podpisy obywateli popierających jego utworzenie. Naruszało to art. 204 § 7 pkt 3 Kodeksu wyborczego, bowiem po weryfikacji podpisów przez Państwową Komisję Wyborczą okazało się, że jedynie 776 podpisów spełnia wymagania określone w Kodeksie wyborczym. Powołując się na art. 204 § 6 Kodeksu wyborczego, Państwowa Komisja Wyborcza uznała, że po upływie terminu przewidzianego na dokonywanie zawiadomień o utworzeniu komitetów wyborczych (w tym przypadku był to 22 sierpnia 2011 r.) usunięcie wady przez przedłożenie dodatkowych podpisów

obywateli popierających utworzenie komitetu wyborczego jest niedopuszczalne. Sąd Najwyższy uznaje to rozstrzygnięcie za trafne.

Prawo zgłaszania kandydatów na senatorów przysługuje między innymi komitetowi wyborczemu wyborców, a do zgłoszenia kandydatów na senatorów stosuje się odpowiednio przepisy dotyczące zgłaszania kandydatów na postów (art. 204 § 1 pkt 3 w związku z art. 258 Kodeksu wyborczego). Te zaś stanowią, że po zebraniu co najmniej 1.000 podpisów obywateli mających prawo wybierania do Sejmu, popierających utworzenie komitetu wyborczego wyborców, pełnomocnik wyborczy zawiadamia Państwową Komisję Wyborczą o utworzeniu komitetu, przy czym zawiadomienie może być dokonane do 50 dnia przed dniem wyborów (art. 204 § 6 Kodeksu wyborczego). Do zawiadomienia o utworzeniu komitetu załącza się wykaz co najmniej 1.000 obywateli, mających prawo wybierania do Sejmu, zawierający ich imiona, nazwiska, adresy zamieszkania oraz numery ewidencyjne PESEL i własnoręcznie złożone podpisy (art. 204 § 7 pkt 3 Kodeksu wyborczego).

Obowiązek zebrania co najmniej 1.000 podpisów obywateli popierających utworzenie komitetu wyborczego wyborców oraz załączenia do zawiadomienia ich wykazu, zawierającego szczegółowo wskazane informacje, jest więc wyraźnie określony w ustawie. Powinnością Państwowej Komisji Wyborczej jest sprawdzenie, czy zostały spełnione wszystkie ustawowe wymagania dotyczące złożenia zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego, w tym także, czy załączony wykaz obywateli popierających utworzenie komitetu zawiera wszystkie dane określone w ustawie. Jeżeli wady zawiadomienia są usuwalne, obowiązkiem Państwowej Komisji Wyborczej jest wezwanie pełnomocnika wyborczego do ich usunięcia w terminie 5 dni. Dopiero w wypadku nieusunięcia wad w terminie Państwowa Komisja Wyborcza odmawia przyjęcia zawiadomienia. Tryb ten z pewnością nie może dotyczyć wady polegającej na braku własnoręcznie złożonych podpisów, przy czym przez zwrot "własnoręcznie złożony podpis" należy rozumieć podpis w znaczeniu określonym przez art. 78 § 1 k.c. Oznacza to, że podpis własnoręczny niekoniecznie musi być podpisem czytelnym, istotne jest natomiast, aby był złożony w formie zwykle używanej przez jego wystawcę (por. uchwałę składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 30 grudnia 1993 r., III CZP 146/93, OSNCP 1994 nr 5, poz. 94 oraz uzasadnienie wyroku Sądu Najwyższego z

dnia 23 listopada 2007 r., IV CSK 228/07, OSNC-ZD 2008 nr 3, poz. 88). Brak własnoręcznego podpisu wyborcy oznacza więc, że wskazany obywatel w ogóle nie udzielił poparcia danemu komitetowi.

Oczywiste jest, że usunięcie wad co do zebrania odpowiedniej liczby podpisów obywateli popierających utworzenie komitetu wyborczego nie może polegać na zebraniu i przedłożeniu nowego wykazu po terminie przewidzianym do złożenia zawiadomienia (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 września 2002 r., III SW 28/02, OSNP 2003 nr 4, poz. 89). Całkowicie wyjątkowo mogą być w wykazie sprostowane błędy pisarskie i inne oczywiste omyłki w zakresie oznaczenia nazwiska, adresu, czy numeru PESEL obywateli udzielających poparcia. Takie sprostowanie jest możliwe wtedy, gdy dotyczą one niewielkiej liczby obywateli a przede wszystkim tylko wówczas, gdy rodzaj wad pozwala na uznanie, że wykaz zawiera wszystkie wymagane i prawdziwe informacje (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 października 2004 r., III SW 47/04, niepublikowane). Przez "1.000 podpisów obywateli mających prawo wybierania do Sejmu, popierających utworzenie komitetu wyborczego wyborców", o których mowa w art. 204 § 6 Kodeksu wyborczego, należy bowiem rozumieć nie tylko 1.000 "własnoręcznie złożonych podpisów obywateli", ale także ich imiona, nazwiska, adresy zamieszkania oraz numery ewidencyjne PESEL, czyli wszystkie dane, które powinny być zawarte w przedłożonym wykazie. Takie jest bowiem wymaganie ustalone w ustawie, niezbędne dla identyfikacji obywatela popierającego utworzenie komitetu jako mającego prawo wybierania do Sejmu. Brak jednej z wymaganych informacji lub wskazanie jej w sposób uniemożliwiający identyfikację obywatela oznacza, że nie mamy do czynienia z wadą wykazu, o którym mowa w art. 204 § 7 pkt 3 Kodeksu wyborczego, ale z brakiem udzielenia poparcia przez obywatela, którego to dotyczy w rozumieniu art. 204 § 6 tego Kodeksu. Tego rodzaju wady zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego nie podlegają zatem usunięciu w trybie przewidzianym w art. 97 § 2 zdanie pierwsze Kodeksu wyborczego, a jak wyżej wskazano dołączenie nowego wykazu podpisów po terminie jest niedopuszczalne.

Wobec tego należy uznać, że art. 204 § 6 Kodeksu wyborczego uzależnia możliwość zawiadomienia Państwowej Komisji Wyborczej o utworzeniu komitetu

wyborczego wyborców w terminie do 50 dnia przed dniem wyborów, od zebrania przez ten komitet co najmniej 1.000 prawidłowo złożonych podpisów obywateli mających prawo wybierania do Sejmu, popierających utworzenie takiego komitetu. Przesłanka ta jest spełniona, gdy załączony do zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego wykaz, o którym mowa w art. 204 § 7 pkt 3 Kodeksu wyborczego, zawiera zbiór informacji o każdym z co najmniej 1.000 obywateli mających czynne prawo wyborcze do Sejmu, obejmujący wszystkie dane wymagane tym przepisem, a więc prawidłowo wskazane imię, nazwisko, adres zamieszkania, numer ewidencyjny PESEL i własnoręczny podpis złożony przez każdego obywatela popierającego utworzenie komitetu.

W rozpatrywanym przypadku do uznania, że wykaz dołączony do zawiadomienia o utworzeniu Komitetu z dnia 22 sierpnia 2011 r. zawiera wymaganą prawem i odpowiadającą rzeczywistości informację o co najmniej 1.000 obywateli, mających czynne prawo wyborcze do Sejmu i udzielających poparcia temu Komitetowi, zabrakło 224 podpisów. Usunięcie tego braku jest niemożliwe, przy czym nie mają istotnego znaczenia przyczyny tego stanu rzeczy, gdyż ostatecznie komitet wyborczy ponosi skutki nieprawidłowości czynności osób, którymi posługuje się przy zbieraniu podpisów obywateli popierających utworzenie komitetu (postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 12 października 2004 r., III SW 47/04). Wobec tego, Państwowa Komisja Wyborcza trafnie uznała, że nie należało wdrażać trybu wzywania pełnomocnika wyborczego do usunięcia wad zawiadomienia o utworzeniu Komitetu, gdyż usunięcie tych wad po terminie było niemożliwe. Skoro więc w sposób niebudzący wątpliwości (niekwestionowany przez skarżącego) ustalono, że do zawiadomienia o utworzeniu Komitetu dołączono wykaz zawierający jedynie 776 prawidłowo złożonych podpisów (zawierających wszystkie ustawowo wymagane informacje), to nie została spełniona przesłanka przyjęcia przez Państwową Komisję Wyborczą zawiadomienia o utworzeniu Komitetu.

Z tych względów, na podstawie wskazanych przepisów oraz art. 205 § 2 Kodeksu wyborczego, skarga podlegała oddaleniu.

za zgodność z oryginałem
Przewodniczący Sekcji Izby Wydziału

Sygn. akt III SW 10/11

POSTANOWIENIE

Dnia 31 sierpnia 2011 r.

Sąd Najwyższy w składzie :

SSN Kazimierz Jaśkowski (przewodniczący, sprawozdawca)

SSN Teresa Flemming-Kulesza

SSN Józef Iwulski

w sprawie ze skargi Komitetu Wyborczego Wyborców Obywatelskich List Wyborczych Nowego Ekranu
na uchwałę Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 23 sierpnia 2011 r. nr ZPOW-540-106/11 w sprawie odmowy przyjęcia zawiadomienia pełnomocnika wyborczego o utworzeniu Komitetu Wyborczego Wyborców Obywatelskich List Wyborczych Nowego Ekranu,
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 31 sierpnia 2011 r.,

uznaje skargę za zasadną.

Uzasadnienie

Komitet Wyborczy Wyborców Obywatelskich List Wyborczych Nowego Ekranu (dalej: „Komitet Wyborczy”) wniósł skargę na uchwałę Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 23 sierpnia 2011 r. odmawiającą przyjęcia złożonego dnia 22 sierpnia 2011 r. zawiadomienia o utworzeniu Komitetu Wyborców w wyborach do Sejmu i Senatu Rzeczypospolitej Polskiej zarządzonych na dzień 9 października 2011 r. Powodem odmowy było niezłączenie do zawiadomienia wykazu co najmniej 1.000 podpisów obywateli mających prawo wybierania do Sejmu, popierających utworzenie Komitetu Wyborczego, co stanowiło naruszenie art. 204 §

7 pkt 3 ustawy z dnia 6 stycznia 2011 r. – Kodeks wyborczy (Dz.U. Nr 21, poz. 112 ze zm.). Wprawdzie do zawiadomienia dołączono wykaz zawierający 1.082 podpisy, ale tylko 945 z nich było złożonych prawidłowo. Nieprawidłowych podpisów było 137, w tym w 40 przypadkach wadliwie podano imię lub nazwisko osoby udzielającej poparcia, w 56 przypadkach wadliwie podano jej adres a w 41 przypadkach wadliwie podano jej numer PESEL. Państwowa Komisja Wyborcza nie wezwała pełnomocnika wyborczego Komitetu Wyborczego do usunięcia tej wady zawiadomienia w trybie art. 97 § 2 Kodeksu wyborczego, gdyż upłynął już termin do składania zawiadomień, a zatem jej usunięcie było niemożliwe.

W skardze na tę uchwałę pełnomocnik wyborczy Komitetu Wyborczego Paweł Pietkun postawił dwa zarzuty. Pierwszy dotyczy naruszenia art. 97 § 2 Kodeksu wyborczego przez niewezwanie go do usunięcia wad zawiadomienia, mimo obowiązku wynikającego z tego przepisu. Drugi zarzut związany jest z kwalifikacją przez Państwową Komisję Wyborczą podpisów osób popierających utworzenie Komitetu Wyborczego. Podniesiono, że wbrew uzasadnieniu zaskarżonej uchwały, Państwowa Komisja Wyborcza nie zakwestionowała podpisów obywateli, lecz ich szczegółowe dane. Kodeks wyborczy nie precyzuje kryteriów, którymi należy się kierować przy ocenie prawidłowości danych zawartych w wykazie obywateli popierających komitet, co nie znaczy, że mogą one być dowolne i niekonsekwentnie stosowane. Weryfikacja danych powinna być rzetelna. Skarżący stwierdził, że uchwała PKW nie wskazywała, dlaczego dane niektórych osób zostały zakwestionowane, ale z udostępnionych akt wynika, że z reguły było to spowodowane nieczytelnością niektórych wpisów. W skardze zostało to podważone i wymieniono 57 wpisów, które – zdaniem skarżącego – były czytelne i powinny zostać uznane za prawidłowe. Kserokopie kart wykazu, na których znajdowały się te wpisy, dołączono do skargi. Zdaniem skarżącego charakter pisma osób podpisujących wykaz, a także umiejętność odczytywania charakteru pisma przez PKW, są zróżnicowane. Nie ma wymogu, aby dane osób były wpisane literami drukowanymi, a pismo wielu osób – zwłaszcza starszych – bywa mało czytelne. Przy weryfikacji osób wskazanych w wykazie PKW powinna posługiwać się rejestrzem wyborców, o którym stanowi art. 18 Kodeksu wyborczego.

W odpowiedzi na skargę Państwowa Komisja Wyborcza podtrzymała stanowisko zajęte w zaskarżonej uchwale. Podniosła, że spome zawiadomienie o utworzeniu Komitetu Wyborców złożono 22 sierpnia 2011 r., to jest z dniem upływu terminu do dokonania tej czynności, a uchwała odmawiająca jego przyjęcia została podjęta następnego dnia. Powołała się na postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 19 września 2002 r., III SW 28/02 z której wynika, że brak wymaganej liczby podpisów obywateli nie może być usunięty po upływie terminu przewidzianego do złożenia ich wykazu do PKW. Dlatego skarżący nie został wezwany do usunięcia wykazanych braków na podstawie art. 97 § 2 Kodeksu wyborczego. W odniesieniu do drugiego zarzutu PKW stwierdziła, że nie jest uprawniona do badania przyczyn błędów na wykazach podpisów. Nieczytelne wpisanie danych osoby udzielającej poparcia uniemożliwia sprawdzenie, czy osoba ta jest ujęta w rejestrze wyborców, a zatem czy jest do tego uprawniona. Od 5 sierpnia 2011 r. na stronie internetowej PKW była zamieszczona informacja o utworzeniu komitetów wyborczych zawierająca szczegółowe informacje oraz pomocnicze wzory wszystkich dokumentów niezbędnych dla utworzenia komitetu wyborczego. W szczególności były opisane wymogi, jakie musi spełniać prawidłowo sporządzony wykaz podpisów i dane osób udzielających poparcia. Skarżący zbierał podpisy na wykazach sporządzonych według podanego wzoru, a zatem można wnosić, że posiadał wiedzę o tych wymogach. Państwowa Komisja Wyborcza wniosła o oddalenie skargi.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje.

Skarga jest uzasadniona. Zgodnie z art. 84 § 1 Kodeksu wyborczego prawo zgłaszania kandydatów w wyborach przysługuje komitetom. W wyborach do Sejmu do zawiadomienia skierowanego do Państwowej Komisji Wyborczej o utworzeniu komitetu wyborczego wyborców należy dołączyć – między innymi – wykaz co najmniej 1.000 podpisów obywateli mających prawo wybierania do Sejmu, popierających utworzenie tego komitetu (art. 204 § 6 Kodeksu), zawierający ich imiona, nazwiska, adresy zamieszkania oraz numery ewidencyjne PESEL, a także własnoręcznie złożone podpisy (art. 204 § 7 pkt 3 Kodeksu). Zawiadomienia

dokonuje się do 50 dnia przed dniem wyborów (art. 204 § 6 Kodeksu). Jeżeli zawiadomienie wykazuje wady, Państwowa Komisja Wyborcza w terminie 3 dni wzywa pełnomocnika wyborczego do ich usunięcia w terminie 5 dni (art. 97 § 2 Kodeksu).

Pierwszy zarzut skargi, dotyczący naruszenia art. 97 § 2 Kodeksu, jest bezzasadny. Orzecznictwo Sądu Najwyższego jednolicie przyjmuje, że termin do złożenia wykazu obywateli popierających utworzenie komitetu wyborczego nie może być przedłużony wskutek wezwania pełnomocnika wyborczego do usunięcia braku (tak w szczególności postanowienia składu siedmiu sędziów z dnia 19 września 2002 r., III SW 28/02, OSNP 2003 nr 4, poz. 89 oraz z dnia 12 października 2004 r., III SW 47/04, niepubl., a także postanowienie z dnia 10 maja 2004 r., III SW 4/04, niepubl.). Trafnie zatem nie wezwano strony skarżącej do usunięcia braku, gdyż zawiadomienie wraz ze spornym wykazem zostało złożone w ostatnim dniu terminu do jego złożenia.

Uzasadniony jest natomiast drugi zarzut skargi, odnoszący się do niewłaściwej kwalifikacji przez Państwową Komisję Wyborczą danych wpisanych w wykazie obywateli udzielających poparcia skarżącemu Komitetowi. Trafnie wskazano w skardze, że wymienione w niej dane dotyczące 57 obywateli błędnie zakwalifikowano jako wadliwe. Jako że 945 podpisów PKW uznano za prawidłowe, to po dodaniu do nich 57 podpisów oznacza iż skarżący Komitet spełnił wymaganie dołączenia do zawiadomienia co najmniej 1.000 podpisów obywateli mających prawo wybierania do Sejmu, popierających jego utworzenie.

Z załączonych do skargi kserokopii 39 kart wykazu poparcia wynika, że 55 wpisów zostało uznanych przez PKW za nieprawidłowe z powodu ich nieczytelności, a 2 z powodu niewpisania adresu zamieszkania, przy czym podany był kod pocztowy miejsca zamieszkania. W odpowiedzi na skargę PKW nie odniosła się do zarzutów skarżącego dotyczących poszczególnych wpisów. Co do nieczytelności wpisów, to skarżący słusznie podniósł, że jest to sprawa w dużej mierze indywidualnych możliwości osób sprawdzających wykazy. Sąd Najwyższy uważa, że rozważając kwestię czytelności wpisów przede wszystkim trzeba mieć na uwadze cel i funkcje wykazu obywateli popierających utworzenie komitetu wyborczego wyborców. Złożenie podpisu w takim wykazie stanowi element

obywatelskiego prawa wybierania posłów (art. 62 Konstytucji). Ponieważ wyborcy mogą zgłaszać kandydatów na posłów tylko przez utworzone przez nich komitety wyborcze (art. 84 § 1 Kodeksu wyborczego), to złożenie tego podpisu jest zarazem realizacją prawa wyborców do zgłaszania kandydatów na posłów (art. 100 ust. 1 Konstytucji). Te konstytucyjne prawa obywatela nie mogą być ograniczane przez nadmiernie restrykcyjną metodę oceny prawidłowości wpisów w wykazie osób popierających – tu: utworzenie komitetu wyborczego wyborców, a w innych przypadkach – kandydatów do stanowisk, które na mocy Konstytucji obsadzane są w wyborach bezpośrednich.

Weryfikacja prawdziwości danych osobowych obywatela, który podpisał się na omawianym wykazie, następuje przez ich porównanie z danymi wynikającymi z podanego przez obywatela numeru PESEL. PESEL każdego wyborcy będącego obywatelem polskim oraz pozostałe dane (imię, nazwisko i adres zamieszkania) znajdują się bowiem w spisie wyborców (art. 18 § 7 Kodeksu wyborczego). Nie jest więc konieczne wpisanie danych osobowych do wykazu na tyle czytelnie, aby bez znajomości danych wynikających z rejestru wyborców można jednoznacznie ustalić imię, nazwisko i adres osoby udzielającej poparcia. Sytuacja jest bowiem odmienna niż w przypadku odczytywania danych osobowych wyłącznie na podstawie tekstu ręcznie napisanego przez wyborcę. Nie chodzi o to, aby osoba odczytująca odręczne wpisy w wykazie poznała wyłącznie na ich podstawie imię, nazwisko i adres wyborcy udzielającego poparcia, lecz o to, aby ta osoba mogła sprawdzić, czy nie ma istotnych sprzeczności między danymi wynikającymi z rejestru wyborców a danymi wskazanymi we wpisie do wykazu poparcia. Zasadniczym celem tego sprawdzenia danych jest bowiem ustalenie, czy ten, kto wpisał się do wykazu poparcia jest w rzeczywistości uprawnionym wyborcą, na którego wskazuje numer PESEL zamieszczony w rejestrze wyborców i w ten sposób ograniczenie możliwości popełnienia oszustw. Dla osiągnięcia tego celu zbędne jest wymaganie pełnej czytelności danych osobowych podanych przez wyborcę w wykazie poparcia, może ono natomiast ograniczyć konstytucyjne prawa wyborcy obywatela niemającego czytelnego pisma ręcznego. Dlatego Sąd Najwyższy uważa, że przy ocenie prawidłowości wpisania danych osobowych do wykazu poparcia należy stosować metodę przeciwną tej, która jest stosowana przez PKW. Taki wpis jest

wadliwy wtedy, gdy z podanego imienia, nazwiska i adresu zamieszkania jednoznacznie wynika, że nie dotyczy on wyborcy oznaczonego numerem PESEL podanym w wykazie poparcia. Takich przypadków nie było w 55 wpisach, które skarżący wskazał jako błędnie uznane przez PKW za nieprawidłowe. Sąd Najwyższy uznał je zatem za niewadliwe, podobnie jak 2 wpisy, w których zamiast adresu zamieszkania podano tylko kod pocztowy, który w wystarczającym stopniu pełni funkcję identyfikacji wyborcy udzielającego poparcia. Przeciwno nadmiernemu rygoryzmowi przy sprawdzaniu danych osobowych wyborcy Sąd Najwyższy wypowiedział się już wcześniej, przyjmując w postanowieniu z dnia 9 sierpnia 2004 r., III SW 42/04 (niepubl.), że oznaczenie w wykazie osób popierających utworzenie komitetu wyborczego wyborców miejscowości zamieszkania wyborcy przy pomocy powszechnie używanego skrótu nie jest podstawą do odmowy przyjęcia przez PKW zawiadomienia o utworzeniu tego komitetu.

Z tych względów na podstawie art. 205 § 2 Kodeksu wyborczego orzeczono jak w sentencji.

Za zgodność z oryginałem
Kierownik Sekretariatu Wydziału

Sygn. akt VII SA/Wa 2159/11

POSTANOWIENIE

Dnia 5 października 2011 r.

Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie

w składzie następującym:

Przewodniczący Sędzia

WSA Leszek Kamiński

po rozpoznaniu w dniu 5 października 2011 r.

na posiedzeniu niejawnym sprawy o sygn. akt VII SA/Wa 2159/11

ze skargi Komitetu Wyborczego Nowa Prawica - Janusza Korwin-Mikke

na pismo Państwowej Komisji Wyborczej

z dnia 8 września 2011 r., znak: ZPOW-540-12/11

w przedmiocie odmowy wydania zaświadczenia

postanawia

- 1) skargę odrzucić;
- 2) zwrócić stronie skarżącej ze środków budżetowych Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie wpis sądowy w wysokości 200 (dwieście) złotych.

Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie, dnia 5.10.11 sygn. akt VII SA/Wa 2159/11
postanowienie jest prawomocny(e) od dnia 20.10.2011
podpis sędziego A. E. W. Kocińska - Przewodniczący

Na oryginalne wiadomości podpisany
Za zgodnością z oryginałem

Starszy sekretarz sądowy

Piotr Babrowski

Sygn. akt VII SA/Wa 2159/11

UZASADNIENIE

W piśmie z dnia 8 września 2011 r., znak: ZPOW-540-12/11, skierowanym do Mieczysława Burcherta, pełnomocnika wyborczego Komitetu Wyborczego Nowa Prawica - Janusza Korwin-Mikke, oraz Janusza Korwin-Mikke, Prezesa Kongresu Nowej Prawicy, Państwowa Komisja Wyborcza, odnosząc się do pism z dnia 5 i 7 września 2011 r., po ponownej analizie wniosku o wydanie zaświadczenia, o którym mowa w art. 210 § 3 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy (Dz. U. Nr 21, poz. 112, ze zm.), zw. dalej Kodeksem wyborczym, podtrzymała stanowisko, iż z przepisów Kodeksu wyborczego wynika, że wydanie zaświadczenia jest możliwe wyłącznie w sytuacji, gdy komitet zarejestrował listy kandydatów na posłów co najmniej w połowie okręgów wyborczych najpóźniej w czterdziestym dniu przed dniem wyborów i w tym terminie złożył wniosek o wydanie zaświadczenia. Jak zaznaczyła Komisja, nawet gdy komitet wyborczy uzyska rejestrację list kandydatów co najmniej w połowie okręgów wyborczych, ale po tym terminie - zaświadczenia nie wydaje się. Okręgowe komisje wyborcze nie mogą zatem dokonać rejestracji list tego komitetu, które zgłoszono wprawdzie w ustawowym terminie, lecz bez podpisów poparcia wyborców. Tym bardziej musi to dotyczyć list kandydatów zgłoszonych po upływie ustawowego terminu.

Skargę na ww. pismo do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie złożył Komitet Wyborczy Nowa Prawica - Janusz Korwin-Mikke, wnosząc o uchylenie w całości zaskarżonego rozstrzygnięcia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Państwową Komisję Wyborczą wraz z zaleceniem niezwłocznego wydania przez tenże organ Komitetowi Wyborczemu Nowa Prawica - Janusza Korwin-Mikke zaświadczenia określonego w art. 210 § 2 Kodeksu wyborczego; ewentualnie z najdalej idącej ostrożności procesowej - w razie uznania przez Wojewódzki Sąd Administracyjny, że skarżone niniejszą skargą rozstrzygnięcie nie spełnia wymogów formalnych postanowienia - wnosząc o uznanie niniejszej skargi za skargę na bezzwłoczność Państwowej Komisji Wyborczej oraz - konsekwentnie - o zobowiązanie tegoż organu do niezwłocznego wydania Komitetowi Wyborczemu Nowa Prawica - Janusza Korwin-Mikke zaświadczenia określonego w art. 210 § 2 Kodeksu wyborczego. Ponadto wniesiono o bezzwłoczne rozpoznanie niniejszej sprawy przez Sąd, jak również zasądzenie od przeciwnika skargi na rzecz strony skarżącej kosztów postępowania według norm przepisanych.

Skarżonemu rozstrzygnięciu zarzucono naruszenie prawa materialnego mającego wpływ na wynik sprawy w postaci przepisów, tj. art. 210 § 2 i 3 Kodeksu wyborczego, a także naruszenia przepisów postępowania, mogącego mieć istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 161 § 3 Kodeksu wyborczego oraz art. 217 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn. Dz. U. z 2000 r., Nr 98, poz. 1071, ze zm.), zw. dalej k.p.a.

W odpowiedzi na skargę Państwowa Komisja Wyborcza wniosła o odrzucenie skargi. W uzasadnieniu stanowiska wskazała, że Kodeks wyborczy nie przewiduje właściwości sądów administracyjnych w sprawach załatwianych na podstawie tego Kodeksu w toku przeprowadzania wyborów do Sejmu RP i Senatu RP. Tak też było na podstawie poprzednio obowiązujących Ordynacji wyborczych do Sejmu RP i Senatu RP. W przypadku, gdy określone sprawy, załatwiane w toku przeprowadzania wyborów, mogą być przedmiotem skargi do sądu powszechnego lub Sądu Najwyższego, Kodeks wyborczy wyraźnie tak stanowi oraz określa krótki termin rozpoznania sprawy i skutki rozstrzygnięć sądowych (np. art. 20 § 4 i 5, art. 22 § 5, art. 205). Zdaniem Komisji jest tak dlatego, że sprawy te muszą być rozstrzygnięte i zakończone w ściśle określonym czasie z uwagi na upływ terminów określonych w kalendarzu wyborczym. W sprawach określonych w Kodeksie wyborczym sądy administracyjne co do zasady nie są właściwe, chyba że Kodeks stanowi inaczej (np. art. 384, art. 493). Ponadto Komisja wskazała, że zarzuty podnoszone w skardze przez Komitet Wyborczy były już podnoszone w proteście wyborczym do Sądu Najwyższego, który pozostawił je bez dalszego biegu postanowieniem z dnia 20 września 2011 r., sygn. akt III SW 12/11.

W ocenie Komisji, skarga Komitetu podlega odrzuceniu na podstawie art. 58 § 1 pkt 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz. U. Nr 153, poz. 1270, ze zm.) zw. dalej p.p.s.a., ponieważ sprawa nie należy do właściwości sądów administracyjnych.

Wobec braków formalnych skargi, Sąd zwrócił się do strony skarżącej o ich uzupełnienie poprzez: złożenie uchwały Państwowej Komisji Wyborczej w sprawie przyjęcia zawiadomienia o utworzeniu Komitetu Wyborczego oraz o powołaniu pełnomocnika wyborczego i pełnomocnika finansowego Komitetu, a także podpisanie skargi, w terminie 7 dni, pod rygorem odrzucenia skargi. Braki te strona skarżąca uzupełniła w terminie, składając ostatecznie pisma do Sądu w dniu 30 września 2011 r. Ponadto, w nawiązaniu do ww. odpowiedzi na skargę, strona skarżąca nadesłała pismo z dnia 28 września 2011 r., w którym wskazała, że Kodeks wyborczy nie wypowiedza się wprost w kwestii zaskarżalności orzeczeń podejmowanych przez Państwową Komisję

Wyborczą w związku z treścią art. 210 § 2 i 3. W szczególności nie przewiduje wyłączenia możliwości kwestionowania na drodze sądowej stanowiska PKW w przedmiocie wydania zaświadczenia. Jest to znaczące w kontekście szeregu przepisów, w których ustawodawca zdecydował, że od orzeczeń PKW "nie przysługuje środek prawny" (art. 218 § 2, art. 254 § 2, art. 326 § 4, art. 348 § 2, art. 405 § 5, art. 420 § 2, art. 432 § 2, art. 456 § 2). W ocenie strony skarżącej brak podobnej wypowiedzi ustawodawcy w treści art. 210 nakazuje stosować zasady ogólne, w tym zasadę, zgodnie z którą każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP).

Pogląd strony przeciwnej, że sądy administracyjne nie są właściwe do rozpoznania niniejszej sprawy nie znajduje oparcia w przepisach Kodeksu wyborczego, które nie przewidują generalnego wyłączenia właściwości sądów administracyjnych, ograniczając ją do wyjątków wskazanych w ustawie. Także treść art. 5 p.p.s.a. nie daje podstaw do formułowania stanowiska przyjętego przez PKW. Przepisy Kodeksu wyborczego przewidują właściwość różnych sądów w "sprawach wyborczych", w tym sądów administracyjnych. W wielu wypadkach wyłączają wprost drogę sądową, a w niektórych - milczą. Zdaniem strony skarżącej, w przypadku milczenia ustawodawcy nie można domniemywać braku drogi sądowej, czy braku właściwości danego sądu, lecz rozstrzygać *ad casum*, uwzględniając charakter danej sprawy, czyli w tym wypadku kwestię wydania zaświadczenia.

Użyte przez ustawodawcę w art. 210 Kodeksu wyborczego pojęcie "zaświadczenia" nie zostało odrębnie zdefiniowane na potrzeby tej ustawy w słowniczku ustawowym (art. 5). Stanowi ono potwierdzenie zarejestrowania przez komitet wyborczy list kandydatów co najmniej w połowie okręgów wyborczych, wobec czego może, zdaniem wnioskodawcy, prowadzić do wniosku, że ma tu zastosowanie przepis art. 217 k.p.a., którego istotę stanowi potwierdzenie określonych faktów lub stanu prawnego. Ponadto, dyrektywa konsekwencji terminologicznej (zob. L. Morawski *Zasady wykładni prawa*, Toruń 2006, s. 104) nakazuje przyjąć, że pojęciem "zaświadczenia" z art. 210 Kodeksu wyborczego jest równoznaczne z pojęciem "zaświadczenia" w rozumieniu art. 217 i nast. k.p.a. Potwierdza to zasadność stosowania do kwestii wydania zaświadczenia, o którym mowa w art. 210 Kodeksu wyborczego, zasad przewidzianych w przepisach k.p.a.

Ponadto w ocenie strony skarżącej nie stanowi argumentu przeciwko dopuszczalności skargi w przedmiotowej sprawie postanowienie Sądu Najwyższego z

dnia 20 września 2011 r., sygn. akt III SW 12/11. Zarówno z ustnych motywów tego orzeczenia, jak i z treści informacji zamieszczonej na stronie internetowej Sądu Najwyższego wynika, że powodem nierozpatrzenia protestu było złożenie go przed ogłoszeniem wyników wyborów. Zdaniem strony skarżącej, możliwość złożenia protestu do Sądu Najwyższego po ogłoszeniu wyników wyborów nie wyłącza możliwości zaskarżenia odmowy wydania zaświadczenia przez PKW do sądu administracyjnego, gdyż przedmioty tych spraw nie pokrywają się.

Z treści art. 210 § 2 i 3 Kodeksu wyborczego wynika ustawowe prawo komitetu wyborczego do uzyskania zaświadczenia. Wydanie wspomnianego zaświadczenia nie zależy od uznania Państwowej Komisji Wyborczej; wręcz przeciwnie - PKW ma obowiązek wydać zaświadczenie, jeśli komitet wyborczy spełni warunki przewidziane w art. 210 § 2. Prawo to będzie miało jednak charakter iluzoryczny, gdy nie będzie objęte ochroną na drodze sądowej. Dlatego też zasadne jest uznanie - wbrew stanowisku PKW - dopuszczalności skargi w niniejszej sprawie.

Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie zważył, co następuje.

Skarga podlega odrzuceniu, ponieważ czynność Państwowej Komisji Wyborczej będąca przedmiotem skargi nie podlega kognicji sądów administracyjnych.

Zgodnie z postanowieniami Konstytucji RP wymiar sprawiedliwości w Rzeczypospolitej Polskiej sprawują Sąd Najwyższy, sądy powszechne, sądy administracyjne oraz sądy wojskowe (art. 175 ust. 1). W zakresie właściwości rzeczowej sądów Konstytucja wprowadza ogólną zasadę, zgodnie z którą to sądy powszechne sprawują wymiar sprawiedliwości we wszystkich sprawach, z wyjątkiem spraw ustawowo zastrzeżonych dla właściwości innych sądów (art. 177). A zatem w polskim systemie prawnym kontrola sądów administracyjnych może nastąpić tylko wówczas, gdy przepisy prawa (zawarte w ustawach) wprost dopuszczają taką możliwość. Dlatego, rozpoznając sprawę, sąd administracyjny w pierwszej kolejności bada, czy przedmiot skargi podlega kontroli tego sądu. Zakres kontroli sprawowanej przez sądy administracyjne został określony w ustawie z dnia 25 lipca 2002 r. Prawo o ustroju sądów administracyjnych (Dz. U. Nr 153, poz. 1269, ze zm.), zgodnie z którą sądy administracyjne w zakresie swej właściwości sprawują kontrolę pod względem legalności, to jest zgodności z prawem, działań lub zaniechań organów administracji publicznej. Kontrola działalności administracji publicznej, sprawowana przez sądy administracyjne ma charakter ograniczony, co oznacza, że objęte są nią jedynie działania administracyjne wskazane w ustawie.

Na wstępie wskazać trzeba, że uchwalając Kodeks wyborczy ustawodawca, jak to wynika z uzasadnienia projektu tej ustawy, decydując się na uregulowanie prawa wyborczego praktycznie w jednym akcie prawnym, miał na celu ujednoczenie elementów procedur wyborczych, które z racji swej istoty są wspólne dla wszystkich postępowań wyborczych, bez względu na to, który organ władzy publicznej jest wybierany. Ujednoczenie tych procedur polegało na wyczerpującym wskazaniu, które czynności, akty i decyzje mające miejsce w procesie wyborczym, podlegają określonym trybom postępowania, a także, które organy i sądy są właściwe do rozpatrywania, z reguły w ściśle określonym czasie, przedmiotowych spraw. Skuteczne przeprowadzenie wyborów determinuje bowiem czynnik czasu, co w konsekwencji prowadzi nie tylko do skrócenia wielu terminów (zarówno dla organów i sądów, ale i dla wniesienia środków zaskarżenia), a w niektórych przypadkach - jak to zauważyła strona skarżąca - wręcz do zamknięcia drogi odwoławczej czy skargowej. Jak z powyższego wynika czynnik czasu nie pozostaje bez wpływu na sposób sformułowania i rozumienia norm procesowych związanych z trybami postępowania wyborczego.

Ponadto zauważyć trzeba, że Kodeks wyborczy przewiduje wprost jedynie dwa przypadki kompetencji sądu administracyjnego w sprawach objętych tym kodeksem. W art. 384 § 1 i w art. 493 § 1 przewidziano możliwość złożenia skargi do sądu administracyjnego na uchwałę rady gminy o wygaśnięciu mandatu radnego (odpowiednio wójta), określono jednak ściśle terminy złożenia i rozpatrzenia skargi, a w dalszych przepisach - konsekwencje orzeczeń sądu administracyjnego w tych sprawach. W innych przypadkach Kodeks wyborczy nie przewiduje drogi sądowoadministracyjnej. Można wskazać też dodatkowo, że w przypadkach działania organów gmin w procedurze wyborczej (art. 20, 22, 37) nie przewidziano drogi sądowoadministracyjnej, lecz drogę do sądu powszechnego.

Powyższe uwagi pozwalają na wyprowadzenie wniosku, że wbrew temu co twierdzi strona skarżąca, wolą ustawodawcy nie było (podobnie jak w poprzednio obowiązujących przepisach prawa wyborczego) otwieranie drogi sądowoadministracyjnej w sprawach wyborczych, lecz poddanie ich kognicji sądów powszechnych i Sądu Najwyższego.

W myśl art. 3 § 1 p.p.s.a., sądy administracyjne sprawują kontrolę działalności administracji publicznej i stosują środki określone w ustawie. W art. 3 § 2 p.p.s.a. wskazano katalog spraw, w których sądy administracyjne orzekają, sprawując kontrolę nad działalnością administracji publicznej. Zgodnie z tym katalogiem zaskarżeniu do sądu administracyjnego podlegają: 1) decyzje administracyjne; 2) postanowienia

wydane w postępowaniu administracyjnym, na które służy zażalenie albo kończące postępowanie, a także na postanowienia rozstrzygające sprawę co do istoty; 3) postanowienia wydane w postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym, na które służy zażalenie; 4) inne niż określone w pkt 1-3 akty lub czynności z zakresu administracji publicznej dotyczące uprawnień lub obowiązków wynikających z przepisów prawa; 4a) pisemne interpretacje przepisów prawa podatkowego wydawane w indywidualnych sprawach; 5) akty prawa miejscowego organów jednostek samorządu terytorialnego i terenowych organów administracji rządowej; 6) akty organów jednostek samorządu terytorialnego i ich związków, inne niż określone w pkt 5, podejmowane w sprawach z zakresu administracji publicznej; 7) akty nadzoru nad działalnością organów jednostek samorządu terytorialnego; 8) bezczynność organów w przypadkach określonych w pkt 1-4a. Ponadto zgodnie z art. 3 § 3 p.p.s.a. sądy administracyjne orzekają także w sprawach, w których przepisy ustaw szczególnych przewidują sądową kontrolę i stosują środki określone w tych przepisach.

W niniejszej sprawie zaskarżone pismo Państwowej Komisji Wyborczej, dotyczące odmowy wydania zaświadczenia, o którym mowa w art. 210 § 3 Kodeksu wyborczego, nie mieści się w żadnej kategorii aktów administracyjnych wymienionych w art. 3 § 2 p.p.s.a., ponieważ nie można mu przypisać waloru indywidualizowanego, władczego aktu, w wyniku którego doszło do powstania określonych praw i obowiązków przyznawanych zgodnie z obowiązującymi normami prawa administracyjnego materialnego. Ponadto ewentualne wydanie zaświadczenia w trybie Kodeksu wyborczego nie potwierdzałoby stanu prawnego lub faktycznego wynikłego w związku ze stosowaniem norm prawa administracyjnego materialnego. Tym samym wydanie zaświadczenia w trybie Kodeksu wyborczego nie stanowi przedmiotu postępowania administracyjnego, ani też czynności materialno-technicznej, tym bardziej, że Państwowa Komisja Wyborcza nie mogła w trybie art. 217 k.p.a. potwierdzić rejestracji, ponieważ zgodnie z prawem wyborczym mogło to nastąpić tylko w trybie art. 210 Kodeksu wyborczego. Nie jest więc usprawiedliwiony argument, zawarty w piśmie Komitetu, że zaświadczenie takie można uznać za zaświadczenie, o którym mowa w art. 217 k.p.a. Poza tym, nawet gdyby przyjąć, że jest to zaświadczenie, o którym mowa w art. 217 k.p.a., to odmowa jego wydania otwierałaby tryb jurysdykcyjnego postępowania administracyjnego, z koniecznością wyczerpania trybu instancyjnego, co mogłoby dopiero otwierać drogę sądowoadministracyjną, wymagającą czasu na przeprowadzenie procedury na zasadach ogólnych. W świetle powyższego, za zasadny należało uznać argument Komisji, że przyjęcie takiego rozwiązania prowadziłoby do

zaburzenia kalendarza wyborczego i mogłoby powodować niemożność terminowego wykonania niezbędnych działań i czynności wyborczych.

Na marginesie wskazania wymaga, że kwestia ta była już przedmiotem protestu wyborczego wniesionego przez Komitet Wyborczy Nowej Prawicy - Janusza Korwin-Mikke i Janusza Korwin-Mikke skierowanego do Sądu Najwyższego. Postanowieniem z dnia 20 września 2011 r., sygn. akt III SW 12/11, Sąd Najwyższy na podstawie art. 243 § 1 w zw. z art. 241 § 1 Kodeksu Wyborczego pozostawił protest bez dalszego biegu, uznając protest za przedwczesny, gdyż został złożony przed rozpoczęciem biegu ustawowego terminu dla dokonania tej czynności, który to termin rozpoczyna bieg w dniu ogłoszenia wyniku wyborów przez Państwową Komisję Wyborczą w Dzienniku Ustaw (publ. <http://www.sn.pl/aktual/index.html>).

Wbrew twierdzeniom skargi, przepisów Kodeksu wyborczego nie można uznać za normy z zakresu prawa administracyjnego materialnego, ponieważ przepisy te regulują precyzyjnie tryb i terminy jedynie w ramach procedury wyborczej. Na podstawie tych przepisów Państwowa Komisja Wyborcza nie jest powołana do wydawania władczych rozstrzygnięć z zakresu prawa administracyjnego materialnego (por. normy kompetencyjne PKW zawarte w Kodeksie wyborczym i przepisy uchwały Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 21 marca 2011 r. w sprawie regulaminu Państwowej Komisji Wyborczej - M.P. Nr 26, poz. 286). Nadto do działań Komisji nie mają zastosowania przepisy k.p.a., ponieważ w Kodeksie wyborczym brak jest odwołań do k.p.a., jak i przepisy k.p.a. również nie stanowią o możliwości stosowania do procedury wyborczej przepisów dotyczących postępowania administracyjnego. Zgłoszenie zatem list kandydatów przez komitety wyborcze nie wiąże się z wydaniem zaświadczenia, o którym mowa w art. 1 pkt 4 k.p.a. w zw. z art. 217 k.p.a., gdyż wskazaną przez Kodeks wyborczy podstawą prawną wydania zaświadczenia, które potwierdza dokonanie zgodnie z prawem wyborczym zarejestrowania list kandydatów, jest art. 210 § 3 Kodeksu wyborczego. Przepisy Kodeksu wyborczego w przypadku braku wydania takiego zaświadczenia nie przewidują zaś kontroli sądów administracyjnych.

Jak już wyżej wskazano, Kodeks wyborczy kompleksowo normuje postępowanie w sprawie przeprowadzenia wyborów, w tym zasady kontroli sądowej. Skoro przepisy Kodeksu wyborczego regulują wyczerpująco uprawnienia do kontroli procesu wyborczego przed sądami administracyjnymi, a zgodnie z Konstytucją tylko w drodze ustawy można zastrzec właściwość sądów administracyjnych, to nie można domniemywać właściwości rzeczowej sądów administracyjnych w sprawach z zakresu prawa wyborczego innych niż wskazanych wprost w przepisach Kodeksu wyborczego.

Dlatego brak jest podstaw prawnych do uznania, że czynności podejmowane przez Państwową Komisję Wyborczą podlegają kognicji sądów administracyjnych.

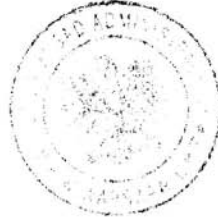
Odnosząc się do zarzutów skargi i uzupełniającego ją pisma procesowego Komitetu, stwierdzić należy, że brak podstaw kompetencyjnych do rozpoznania sprawy przez sąd administracyjny, nie oznacza, że Komitet pozbawiony został prawa do sądu, gdyż jak wyżej wywiedziono, zarówno Konstytucja jak i Kodeks wyborczy co do zasady przewidują drogę sądową. Kwestia zaś wydania przez Sąd Najwyższy postanowienia z dnia 20 września 2011 r., sygn. akt III SW 12/11, nie może stanowić przedmiotu wypowiedzi Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie, szczególnie, iż nie są znane motywy tego postanowienia.

Ze względów wyżej podanych Sąd Wojewódzki nie może wypowiedzieć się merytorycznie co do zgłoszonych w skardze zarzutów ani też poddać takiej ocenie zasadności pisma Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 8 września 2011 r., znak: ZPOW-540-12/11, które było przedmiotem skargi, jak również odnieść się do treści opinii doc. dra Ryszarda Piotrowskiego, która dotyczy merytorycznych kwestii.

Nie było także możliwe rozpoznanie wniosku alternatywnego przez uznanie skargi złożonej do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie za skargę na bezczynność Państwowej Komisji Wyborczej oraz o zobowiązanie tegoż organu do niezwłocznego wydania Komitetowi Wyborczemu Nowa Prawica - Janusza Korwin-Mikke zaświadczenia określonego w art. 210 § 2 Kodeksu wyborczego. Skargę na bezczynność można bowiem złożyć skutecznie do sądu administracyjnego tylko wówczas, gdy kompetencjom tego sądu podlega sprawa, która była przedmiotem zaskarżenia, a jak już wcześniej powiedziano przysługuje ona tylko w sprawach, w których są wydawane decyzje i postanowienia (art. 3 § 2 pkt 1-3 p.p.s.a.) oraz w tych sprawach, w których mogą być wydawane akty lub podejmowane czynności określone w art. 3 § 2 pkt 4 i 4a p.p.s.a. Jak zaś wywiedziono wyżej, przedmiot skargi nie mieści się w żadnej z wymienionych norm kompetencyjnych.

Na podstawie art. 58 § 1 pkt 1 p.p.s.a., skarga podlega odrzuceniu przez sąd, jeżeli sprawa nie należy do właściwości sądu administracyjnego. Skoro działalność Państwowej Komisji Wyborczej nie jest objęta zakresem właściwości sądu administracyjnego określonej w cytowanych wyżej przepisach, nie podlega więc rozpoznaniu przez sąd administracyjny, a to oznacza, że skargę, której jest przedmiotem, należało odrzucić.

Mając powyższe na względzie, na podstawie art. 58 § 1 pkt 1 p.p.s.a., orzeczono jak w postanowieniu. W pkt. 2. postanowienia orzeczono na podstawie art. 232 § 1 pkt 1 p.p.s.a.

Na oryginalie własnoręcznie podpisy
Za zgodność z oryginałem

Starszy sekretarz sądowy

Piotr Bibrowski

Sygn. akt I OSK 2221/11

ODPIS

POSTANOWIENIE

Dnia 20 grudnia 2011 r.

Naczelny Sąd Administracyjny

w składzie:

Sędzia NSA Małgorzata Masternak – Kubiak

po rozpoznaniu w dniu 20 grudnia 2011 r.
na posiedzeniu niejawnym w Izbie Ogólnoadministracyjnej
skargi kasacyjnej Komitetu Wyborczego Nowa Prawica – Janusza Korwin - Mikke
od postanowienia Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie
z dnia 5 października 2011 r., sygn. akt VII SAWa 2159/11
o odrzuceniu skargi Komitetu Wyborczego Nowa Prawica – Janusza Korwin - Mikke
na pismo Państwowej Komisji Wyborczej
z dnia 8 września 2011 r., znak: ZPOW-540-12/11
w przedmiocie odmowy wydania zaświadczenia

postanawia:

oddalić skargę kasacyjną.

K. Masternak

Sygn. akt I OSK 2221/11

UZASADNIENIE

Zaskarżonym postanowieniem z dnia 5 października 2011 r. sygn. akt VII SA/Wa 2159/11 Wojewódzki Sąd Administracyjny w Warszawie odrzucił skargę Komitetu Wyborczego Nowa Prawica – Janusza Korwin-Mikke na pismo Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 8 września 2011 r., znak: ZPOW-540-12/11 w przedmiocie odmowy wydania zaświadczenia.

Postanowienie to zapadło w następujących okolicznościach faktycznych i prawnych sprawy:

Państwowa Komisja Wyborcza w piśmie z dnia 8 września 2011 r., znak: ZPOW-540-12/11, skierowanym do Mieczysława Burcherta, pełnomocnika wyborczego Komitetu Wyborczego Nowa Prawica - Janusza Korwin-Mikke, oraz Janusza Korwin-Mikke, Prezesa Kongresu Nowej Prawicy, odnosząc się do pism z dnia 5 i 7 września 2011 r., po ponownej analizie wniosku o wydanie zaświadczenia, o którym mowa w art. 210 § 3 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy (Dz. U. Nr 21, poz. 112, ze zm.), zw. dalej Kodeksem wyborczym, podtrzymała stanowisko, iż z przepisów Kodeksu wyborczego wynika, że wydanie zaświadczenia jest możliwe wyłącznie w sytuacji, gdy komitet zarejestrował listy kandydatów na posłów, co najmniej w połowie okręgów wyborczych najpóźniej w czterdziestym dniu przed dniem wyborów i w tym terminie złożył wniosek o wydanie zaświadczenia. Jak zaznaczyła Komisja, nawet gdy komitet wyborczy uzyska rejestrację list kandydatów co najmniej w połowie okręgów wyborczych, ale po tym terminie - zaświadczenia nie wydaje się. Okręgowe komisje wyborcze nie mogą zatem dokonać rejestracji list tego komitetu, które zgłoszono wprawdzie w ustawowym terminie, lecz bez podpisów poparcia wyborców. Tym bardziej musi to dotyczyć list kandydatów zgłoszonych po upływie ustawowego terminu.

W skardze do Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego Komitet Wyborczy Nowa Prawica - Janusz Korwin-Mikke, wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego rozstrzygnięcia i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania przez Państwową Komisję Wyborczą wraz z zaleceniem niezwłocznego wydania przez tenże organ Komitetowi Wyborczemu Nowa Prawica - Janusza Korwin-Mikke zaświadczenia określonego w art. 210 § 2 Kodeksu wyborczego; ewentualnie z najdalej idącej ostrożności procesowej - w razie uznania przez Wojewódzki Sąd Administracyjny, że skarżone niniejszą skargą rozstrzygnięcie nie spełnia wymogów formalnych

Sygn. akt I OSK 2221/11

postanowienia - wniósł o uznanie niniejszej skargi za skargę na bezczynność Państwowej Komisji Wyborczej oraz - konsekwentnie - o zobowiązanie tegoż organu do niezwłocznego wydania Komitetowi Wyborczemu Nowa Prawica - Janusza Korwin-Mikke zaświadczenia określonego w art. 210 § 2 Kodeksu wyborczego. Ponadto wniesiono o bezzwłoczne rozpoznanie niniejszej sprawy przez Sąd, jak również zasądzenie od przeciwnika skargi na rzecz strony skarżącej kosztów postępowania według norm przepisanych.

Skarżonemu rozstrzygnięciu zarzucono naruszenie prawa materialnego mającego wpływ na wynik sprawy w postaci przepisów, tj. art. 210 § 2 i 3 Kodeksu wyborczego, a także naruszenia przepisów postępowania, mogącego mieć istotny wpływ na wynik sprawy, tj. art. 161 § 3 Kodeksu wyborczego oraz art. 217 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (tekst jedn. Dz. U. z 2000 r., Nr 98, poz. 1071, ze zm.), zw. dalej k.p.a.

W odpowiedzi na skargę Państwowa Komisja Wyborcza wniosła o odrzucenie skargi. W uzasadnieniu stanowiska wskazała, że Kodeks wyborczy nie przewiduje właściwości sądów administracyjnych w sprawach załatwianych na podstawie tego Kodeksu w toku przeprowadzania wyborów do Sejmu RP i Senatu RP. Tak też było na podstawie poprzednio obowiązujących Ordynacji wyborczych do Sejmu RP i Senatu RP. W przypadku, gdy określone sprawy, załatwiane w toku przeprowadzania wyborów, mogą być przedmiotem skargi do sądu powszechnego lub Sądu Najwyższego, Kodeks wyborczy wyraźnie tak stanowi oraz określa krótki termin rozpoznania sprawy i skutki rozstrzygnięć sądowych (np. art. 20 § 4 i 5, art. 22 § 5, art. 205). Zdaniem Komisji jest tak dlatego, że sprawy te muszą być rozstrzygnięte i zakończone w ściśle określonym czasie z uwagi na upływ terminów określonych w kalendarzu wyborczym. W sprawach określonych w Kodeksie wyborczym sądy administracyjne co do zasady nie są właściwe, chyba że Kodeks stanowi inaczej (np. art. 384, art. 493). Ponadto Komisja wskazała, że zarzuty podnoszone w skardze przez Komitet Wyborczy były już podnoszone w proteście wyborczym do Sądu Najwyższego, który pozostawił je bez dalszego biegu postanowieniem z dnia 20 września 2011 r., sygn. akt III SW 12/11.

W ocenie Komisji, skarga Komitetu podlega odrzuceniu, na podstawie art. 58 § 1 pkt 1 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz. U. Nr 153, poz. 1270, ze zm.) zw. dalej P.p.s.a., ponieważ sprawa nie należy do właściwości sądów administracyjnych.

Sygn. akt I OSK 2221/11

W nawiązaniu do ww. odpowiedzi na skargę, strona skarżąca nadesłała pismo procesowe z dnia 28 września 2011 r., w którym wskazała, że Kodeks wyborczy nie wypowiada się wprost w kwestii zaskarżalności orzeczeń podejmowanych przez Państwową Komisję Wyborczą w związku z treścią art. 210 § 2 i 3. W szczególności nie przewiduje wyłączenia możliwości kwestionowania na drodze sądowej stanowiska PKW w przedmiocie wydania zaświadczenia. Jest to znaczące w kontekście szeregu przepisów, w których ustawodawca zdecydował, że od orzeczeń PKW "nie przysługuje środek prawny" (art. 218 § 2, art. 254 § 2, art. 326 § 4, art. 348 § 2, art. 405 § 5, art. 420 § 2, art. 432 § 2, art. 456 § 2). W ocenie strony skarżącej brak podobnej wypowiedzi ustawodawcy w treści art. 210 nakazuje stosować zasady ogólne, w tym zasadę, zgodnie z którą każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP).

Pogląd strony przeciwnej, że sądy administracyjne nie są właściwe do rozpoznania niniejszej sprawy nie znajduje oparcia w przepisach Kodeksu wyborczego, które nie przewidują generalnego wyłączenia właściwości sądów administracyjnych, ograniczając ją do wyjątków wskazanych w ustawie. Także treść art. 5 P.p.s.a. nie daje podstaw do formułowania stanowiska przyjętego przez PKW. Przepisy Kodeksu wyborczego przewidują właściwość różnych sądów w „sprawach wyborczych”, w tym sądów administracyjnych. W wielu wypadkach wyłączają wprost drogę sądową, a w niektórych - milczą. Zdaniem strony skarżącej, w przypadku milczenia ustawodawcy nie można domniemywać braku drogi sądowej, czy braku właściwości danego sądu, lecz rozstrzygać *ad casum*, uwzględniając charakter danej sprawy, czyli w tym wypadku kwestię wydania zaświadczenia.

Użyte przez , ustawodawcę w art. 210 Kodeksu wyborczego pojęcie „zaświadczenia” nie zostało odrębnie zdefiniowane na potrzeby tej ustawy w słowniczku ustawowym (art. 5). Stanowi ono potwierdzenie zarejestrowania przez komitet wyborczy list kandydatów co najmniej w połowie okręgów wyborczych, wobec czego może, zdaniem wnioskodawcy, prowadzić do wniosku, że ma tu zastosowanie przepis art. 217 k.p.a., którego istotę stanowi potwierdzenie określonych faktów lub stanu prawnego. Ponadto, dyrektywa konsekwencji terminologicznej (zob. L. Morawski, *Zasady wykładni prawa*, Toruń 2006, s. 104) nakazuje przyjąć, że pojęcie „zaświadczenie” z art. 210 Kodeksu wyborczego jest równoznaczne z pojęciem „zaświadczenie” w rozumieniu art. 217 i nast. k.p.a. Potwierdza to zasadność

Sygn. akt I OSK 2221/11

stosowania do kwestii wydania zaświadczenia, o którym mowa w art. 210 Kodeksu wyborczego, zasad przewidzianych w przepisach k.p.a.

Ponadto w ocenie strony skarżącej nie stanowi argumentu przeciwko dopuszczalności skargi w przedmiotowej sprawie postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2011 r., sygn. akt III SW 12/11. Zarówno z ustnych motywów tego orzeczenia, jak i z treści informacji zamieszczonej na stronie internetowej Sądu Najwyższego wynika, że powodem nierozpatrzenia protestu było złożenie go przed ogłoszeniem wyników wyborów. Zdaniem strony skarżącej, możliwość złożenia protestu do Sądu Najwyższego po ogłoszeniu wyników wyborów nie wyłącza możliwości zaskarżenia odmowy wydania zaświadczenia przez PKW do sądu administracyjnego, gdyż przedmioty tych spraw nie pokrywają się.

Z treści art. 210 § 2 i 3 Kodeksu wyborczego wynika ustawowe prawo komitetu wyborczego do uzyskania zaświadczenia. Wydanie wspomnianego zaświadczenia nie zależy od uznania Państwowej Komisji Wyborczej; wręcz przeciwnie - PKW ma obowiązek wydać zaświadczenie, jeśli komitet wyborczy spełni warunki przewidziane w art. 210 § 2. Prawo to będzie miało jednak charakter iluzoryczny, gdy nie będzie objęte ochroną na drodze sądowej. Dlatego też zasadne jest uznanie - wbrew stanowisku PKW - dopuszczalności skargi w niniejszej sprawie.

W ocenie Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie skarga podlegała odrzuceniu, ponieważ czynność Państwowej Komisji Wyborczej będąca przedmiotem skargi nie podlega kognicji sądów administracyjnych. W motywach swego rozstrzygnięcia Sąd pierwszej instancji podniósł, że zakres kontroli sprawowanej przez sądy administracyjne został określony w ustawie z dnia 25 lipca 2002 r. Prawo o ustroju sądów administracyjnych (Dz. U. Nr 153, poz. 1269, ze zm.), zgodnie z którą sądy administracyjne w zakresie swej właściwości sprawują kontrolę pod względem legalności, to jest zgodności z prawem, działań lub zaniechań organów administracji publicznej. Kontrola działalności administracji publicznej, sprawowana przez sądy administracyjne ma charakter ograniczony, co oznacza, że objęte są nią jedynie działania administracyjne wskazane w ustawie.

Sąd Wojewódzki wskazał, iż ustawodawca uchwalając Kodeks wyborczy, jak to wynika z uzasadnienia projektu tej ustawy, decydując się na uregulowanie prawa wyborczego praktycznie w jednym akcie prawnym, miał na celu ujednoczenie elementów procedur wyborczych, które z racji swej istoty są wspólne dla wszystkich postępowań wyborczych, bez względu na to, który organ władzy publicznej jest

Sygn. akt I OSK 2221/11

wybierany. Ujednoczenie tych procedur polegało na wyczerpującym wskazaniu, które czynności, akty i decyzje mające miejsce w procesie wyborczym, podlegają określonym trybom postępowania, a także, które organy i sądy są właściwe do rozpatrywania, z reguły w ściśle określonym czasie, przedmiotowych spraw. Skuteczne przeprowadzenie wyborów determinuje bowiem czynnik czasu, co w konsekwencji prowadzi nie tylko do skrócenia wielu terminów (zarówno dla organów i sądów, ale i dla wniesienia środków zaskarżenia), a w niektórych przypadkach - jak to zauważyła strona skarżąca - wręcz do zamknięcia drogi odwoławczej czy skargowej. Jak wynika z powyższego czynnik czasu nie pozostaje bez wpływu na sposób sformułowania i rozumienia norm procesowych związanych z trybami postępowania wyborczego.

Sąd pierwszej instancji podniósł nadto, iż Kodeks wyborczy przewiduje wprost jedynie dwa przypadki kompetencji sądu administracyjnego w sprawach objętych tym kodeksem. W art. 384 § 1 i w art. 493 § 1 przewidziano możliwość złożenia skargi do sądu administracyjnego na uchwałę rady gminy o wygaśnięciu mandatu radnego (odpowiednio wójta), określono jednak ściśle terminy złożenia i rozpatrzenia skargi, a w dalszych przepisach - konsekwencje orzeczeń sądu administracyjnego w tych sprawach. W innych przypadkach Kodeks wyborczy nie przewiduje drogi sądownoadministracyjnej. Na marginesie wskazano, że w przypadkach działania organów gmin w procedurze wyborczej (art. 20, 22, 37) nie przewidziano drogi sądownoadministracyjnej, lecz drogę do sądu powszechnego.

W ocenie Sądu, wolą ustawodawcy nie było (podobnie jak w poprzednio obowiązujących przepisach prawa wyborczego) otwieranie drogi sądownoadministracyjnej w sprawach wyborczych, lecz poddanie ich kognicji sądów powszechnych i Sądu Najwyższego.

Zgodnie bowiem z art. 3 § 1 P.p.s.a., sądy administracyjne sprawują kontrolę działalności administracji publicznej i stosują środki określone w ustawie. W art. 3 § 2 P.p.s.a. wskazano katalog spraw, w których sądy administracyjne orzekają, sprawując kontrolę nad działalnością administracji publicznej. W niniejszej sprawie zaskarżone pismo Państwowej Komisji Wyborczej, dotyczące odmowy wydania zaświadczenia, o którym mowa w art. 210 § 3 Kodeksu wyborczego, nie mieści się w żadnej kategorii aktów administracyjnych wymienionych w art. 3 § 2 P.p.s.a., ponieważ nie można mu przypisać waloru zindywidualizowanego, władczego aktu, w wyniku którego doszło do powstania określonych praw i obowiązków przyznawanych

Sygn. akt I OSK 2221/11

zgodnie z obowiązującymi normami prawa administracyjnego materialnego. Ponadto ewentualne wydanie zaświadczenia w trybie Kodeksu wyborczego nie potwierdzałoby stanu prawnego lub faktycznego wynikłego w związku ze stosowaniem norm prawa administracyjnego materialnego. Tym samym wydanie zaświadczenia w trybie Kodeksu wyborczego nie stanowi przedmiotu postępowania administracyjnego, ani też czynności materialno-technicznej, tym bardziej, że Państwowa Komisja Wyborcza nie mogła w trybie art. 217 k.p.a. potwierdzić rejestracji, ponieważ zgodnie z prawem wyborczym mogło to nastąpić tylko w trybie art. 210 Kodeksu wyborczego. Nie jest, więc usprawiedliwiony argument, zawarty w piśmie Komitetu, że zaświadczenie takie można uznać za zaświadczenie, o którym mowa w art. 217 k.p.a. Poza tym, nawet gdyby przyjąć, że jest to zaświadczenie, o którym mowa w art. 217 k.p.a., to odmowa jego wydania otwierałaby tryb jurysdykcyjnego postępowania administracyjnego, z koniecznością wyczerpania trybu instancyjnego, co mogłoby dopiero otwierać drogę sądowoadministracyjną, wymagającą czasu na przeprowadzenie procedury na zasadach ogólnych. W świetle powyższego, za zasadny należało uznać argument Komisji, że przyjęcie takiego rozwiązania prowadziłoby do zaburzenia kalendarza wyborczego i mogłoby powodować niemożność terminowego wykonania niezbędnych działań i czynności wyborczych.

Sąd pierwszej instancji podkreślił, że kwestia ta była już przedmiotem protestu wyborczego wniesionego przez Komitet Wyborczy Nowej Prawicy - Janusza Korwin-Mikke i Janusza Korwin-Mikke skierowanego do Sądu Najwyższego. Postanowieniem z dnia 20 września 2011 r., sygn. akt III SW 12/11, Sąd Najwyższy na podstawie art. 243 § 1 w zw. z art. 241 § 1 Kodeksu Wyborczego pozostawił protest bez dalszego biegu, uznając protest za przedwczesny, gdyż został złożony przed rozpoczęciem biegu ustawowego terminu dla dokonania tej czynności, który to termin rozpoczyna bieg w dniu ogłoszenia wyniku wyborów przez Państwową Komisję Wyborczą w Dzienniku Ustaw (publ. <http://www.sn.pl/aktual/index.html>).

Zdaniem Sądu przepisów Kodeksu wyborczego nie można uznać za normy z zakresu prawa administracyjnego materialnego, ponieważ przepisy te regulują precyzyjnie tryb i terminy jedynie w ramach procedury wyborczej. Na podstawie tych przepisów Państwowa Komisja Wyborcza nie jest powołana do wydawania władczych rozstrzygnięć z zakresu prawa administracyjnego materialnego (por. normy kompetencyjne PKW zawarte w Kodeksie wyborczym i przepisy uchwały

Sygn. akt I OSK 2221/11

Państwowej Komisji Wyborczej z dnia 21 marca 2011 r. w sprawie regulaminu Państwowej Komisji Wyborczej - M.P. Nr 26, poz. 286). Nadto do działań Komisji nie mają zastosowania przepisy k.p.a., ponieważ w Kodeksie wyborczym brak jest odwołań do k.p.a., jak i przepisy k.p.a. również nie stanowią o możliwości stosowania do procedury wyborczej przepisów dotyczących postępowania administracyjnego. Zgłoszenie zatem list kandydatów przez komitety wyborcze nie wiąże się z wydaniem zaświadczenia, o którym mowa w art. 1 pkt 4 k.p.a. w zw. z art. 217 k.p.a., gdyż wskazaną przez Kodeks wyborczy podstawą prawną wydania zaświadczenia, które potwierdza dokonanie zgodnie z prawem wyborczym zarejestrowania list kandydatów, jest art. 210 § 3 Kodeksu wyborczego. Przepisy Kodeksu wyborczego w przypadku braku wydania takiego zaświadczenia nie przewidują zaś kontroli sądów administracyjnych. Skoro działalność Państwowej Komisji Wyborczej nie jest objęta zakresem właściwości sądu administracyjnego określonej w cytowanych wyżej przepisach, nie podlega więc rozpoznaniu przez sąd administracyjny, a to oznacza, że skargę, której jest przedmiotem, należało odrzucić.

W skardze kasacyjnej od powyższego postanowienia Komitet Wyborczy Nowa Prawica – Janusza Korwin-Mikke na podstawie art. 174 P.p.s.a. zarzucił:

1. Naruszenie przepisów postępowania, które to uchybienie mogło mieć istotny wpływ na wynik sprawy, a to:

- art. 3 § 2 pkt 2) i pkt 4) powołanej wyżej ustawy poprzez odrzucenie skargi mimo, że będąca jej przedmiotem czynność Państwowej Komisji Wyborczej podlega kognicji sądów administracyjnych, a ponadto:

2. Naruszenie przepisów prawa materialnego poprzez ich błędną wykładnię, a to:

- art. 217 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego (Dz. U. z 2000 r., nr 98, poz. 1078 ze zm.) w związku z art. 210 § 2 i § 3 ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy (Dz. U. nr 21, poz. 112 ze zm.).

W oparciu o powyższe zarzuty kasacyjne, skarżący wniósł o uchylenie zaskarżonego postanowienia w całości i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania.

W uzasadnieniu skargi, skarżący wskazał, że Kodeks wyborczy nie wypowiada się wprost w kwestii generalnej lub „indywidualizowanej” zaskarżalności orzeczeń podejmowanych przez Państwową Komisję Wyborczą (dalej: „PKW”) w związku z treścią art. 210 § 2 i § 3 Kodeksu wyborczego. Powyższa ustawa nie przewiduje w szczególności wyłączenia możliwości kwestionowania na drodze

Sygn. akt I OSK 2221/11

sądowej stanowiska PKW w przedmiocie wydania zaświadczenia. Jest to znaczące w kontekście szeregu przepisów, w których ustawodawca zdecydował, że od orzeczeń PKW „nie przysługuje środek prawny” (wskazać tu można tytułem przykładu: art. 218 § 2, art. 254 § 2, art. 326 § 4, art. 348 § 2, art. 405 § 5, art. 420 § 2, art. 432 § 2 lub art. 456 § 2 Kodeksu wyborczego). Brak podobnej wypowiedzi ustawodawcy w treści art. 210 Kodeksu wyborczego, nakazuje zatem - przyjmując racjonalność ustawodawcy - stosować zasady ogólne, w tym zasadę zgodnie z którą każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd (art. 45 ust. 1 Konstytucji RP).

Zdaniem skarżącego, pogląd Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego odnośnie braku kognicji do rozpoznania niniejszej sprawy, nie znajduje oparcia w przepisach Kodeksu wyborczego, gdyż nie przewidują one generalnego wyłączenia właściwości sądów administracyjnych. Przepisy Kodeksu wyborczego przewidują właściwość różnych sądów w „sprawach wyborczych”, w tym sądów administracyjnych. W wielu wypadkach wyłączają wprost drogę sądową, a w niektórych - milczą. Zdaniem skarżącego, w przypadku milczenia ustawodawcy nie można domniemywać braku drogi sądowej, czy braku właściwości danego sądu, lecz rozstrzygać *ad casum*, uwzględniając charakter danej sprawy, czyli w tym wypadku kwestię wydania zaświadczenia.

Podkreślono, że użyte przez ustawodawcę w art. 210 Kodeksu wyborczego pojęcie „zaświadczenia” nie zostało odrębnie zdefiniowane na potrzeby tej ustawy w słowniczku ustawowym (art. 5 Kodeksu wyborczego). Nie jest to zdaniem Skarżącego zabieg przypadkowy, lecz racjonalne uwzględnienie dorobku wypracowanego na gruncie ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeksu postępowania administracyjnego. Na gruncie art. 217 K.p.a. przez „zaświadczenie” rozumie się urzędowe potwierdzenie określonych faktów lub stanu prawnego, posiadające walor dokumentu urzędowego. Takie ujęcie odpowiada charakterowi prawnemu zaświadczenia, o którym mowa w art. 210 § 3 Kodeksu wyborczego, bowiem również ono stanowi potwierdzenie zarejestrowania przez komitet wyborczy list kandydatów, co najmniej w połowie okręgów wyborczych. Ponadto, dyrektywa konsekwencji terminologicznej (zob. L. Morawski, *Zasady wykładni prawa*, Toruń 2006, s. 104) nakazuje przyjąć, że pojęcie „zaświadczenie” z art. 210 Kodeksu wyborczego jest równoznaczne z pojęciem „zaświadczenie” w

Sygn. akt I OSK 2221/11

rozumieniu art. 217 i nast. K.p.a. Potwierdza to zasadność stosowania do kwestii wydania zaświadczenia, o którym mowa w art. 210 Kodeksu wyborczego, zasad przewidzianych w przepisach K.p.a.

Skarżący stwierdził nadto, że gdyby intencją prawodawcy było wyłączenie tego zaświadczenia z „działania” k.p.a. - zostałaaby mu nadana inna nazwa (np. „poświadczenie”).

Zdaniem Komitetu Wyborczego Nowa Prawica – Janusza Korwin - Mikke nie stanowi argumentu przeciwko dopuszczalności skargi w przedmiotowej sprawie postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 20 września 2011 r., sygn. akt III SW 12/11. Zarówno z ustnych motywów tego orzeczenia, jak i z treści pisemnego uzasadnienia tegoż postanowienia wynika bowiem, że powodem nierozpatrzenia protestu było złożenie go przed ogłoszeniem wyników wyborów. Zdaniem Skarżącego, możliwość złożenia protestu do Sądu Najwyższego po ogłoszeniu wyników wyborów nie wyłącza możliwości zaskarżenia odmowy wydania zaświadczenia przez PKW do sądu administracyjnego, gdyż przedmioty tych spraw nie pokrywają się.

Wskazano również, że z treści art. 210 § 2 i § 3 Kodeksu wyborczego wynika ustawowe, niezbywalne prawo komitetu wyborczego do uzyskania zaświadczenia. Wydanie wspomnianego zaświadczenia nie zależy od uznania Państwowej Komisji Wyborczej; wręcz przeciwnie - PKW ma obowiązek wydać zaświadczenie, jeśli komitet wyborczy spełni warunki przewidziane w art. 210 § 2 Kodeksu wyborczego. Prawo to będzie miało jednak charakter iluzoryczny, gdy nie będzie objęte ochroną na drodze sądowej. Dlatego też zasadne jest uznanie - wbrew stanowisku PKW oraz Wojewódzkiego Sądu Administracyjnego w Warszawie - dopuszczalności skargi w niniejszej sprawie.

Naczelny Sąd Administracyjny zważył, co następuje:

Skarga kasacyjna nie zawiera usprawiedliwionych podstaw.

Zakres kognicji Naczelnego Sądu Administracyjnego wyznacza art. 15 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. - Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz. U. Nr 153, poz. 1270 z późn. zm.), dalej - P.p.s.a., który w punkcie pierwszym stanowi, że Sąd ten rozpoznaje środki odwoławcze od orzeczeń wojewódzkich sądów administracyjnych, stosownie do przepisów ustawy.

Naczelny Sąd Administracyjny rozpoznaje sprawę w granicach skargi kasacyjnej biorąc pod uwagę z urzędu jedynie nieważność postępowania (art. 183 §

Sygn. akt I OSK 2221/11

1 P.p.s.a.), co oznacza, że zakres rozpoznania sprawy wyznacza strona wnosząca skargę kasacyjną przez wskazanie podstaw kasacyjnych. W przedmiotowej sprawie nie zachodzą przesłanki nieważności postępowania, wobec czego Sąd kasacyjny rozpoznawał sprawę w granicach zakreślonych zarzutami skargi kasacyjnej.

Autor skargi kasacyjnej, na podstawie art. 174 pkt 1 i 2 P.p.s.a., formułuje zarzuty naruszenia zarówno przepisów prawa materialnego, jak też przepisów postępowania mających istotny wpływ na wynik sprawy. Wobec tego w pierwszej kolejności podlegają rozpoznaniu zarzuty odnoszące się do uchybień procesowych.

W ocenie skarżącego Wojewódzki Sąd Administracyjny, błędnie uznał, że nie posiada kognicji do rozpoznania niniejszej sprawy. Przepisy Kodeksu wyborczego nie przewidują bowiem generalnego wyłączenia właściwości sądów administracyjnych, a wręcz przeciwnie ograniczają ją do wyjątków wskazanych w ustawie. Treść art. 5 P.p.s.a. nie daje zatem podstaw do formułowania stanowiska przyjętego przez Wojewódzki Sąd Administracyjny odnośnie braku kognicji sądu administracyjnego.

Zarówno przepisy Konstytucji RP, jak i ustawy z dnia 5 stycznia 2011 r. Kodeks wyborczy (Dz. U. Nr 21, poz. 112, ze zm.), zwanej dalej Kodeksem wyborczym, stanowią zespół norm prawnych określających system wyborczy RP. Postanowienia Kodeksu wyborczego regulują szczegółowo zasady, tryb przygotowania i przeprowadzenia wyborów, podziału mandatów, ustalania wyników wyborów oraz ich weryfikację. Przepisy Działu III Kodeksu wyborczego traktują o wyborach do Sejmu.

W procesie kontroli wszystkich stadiów postępowania wyborczego oraz weryfikacji wyborów udział biorą: Państwowa Komisja Wyborcza, sądy powszechne i Sąd Najwyższy.

Kodeks wyborczy ustanawia wiele procedur reklamacyjnych tylko z udziałem Sądu Najwyższego i sądów powszechnych, które mają na celu zagwarantowanie sądowej kontroli wskazanych czynności wyborczych w określonych stadiach procesu wyborczego. Przepisy ustawy wyborczej *expressis verbis* przewidują wniesienie środka prawnego do sądu w sprawach: nieprawidłowości w rejestrze wyborców (art. 20 § 4 i art. 22 § 5), reklamacji w sprawie nieprawidłowości sporządzenia spisu (art. 37 § 2), odmowy przyjęcia zawiadomienia o utworzeniu komitetu wyborczego (art. 205 § 1), czy wreszcie naruszenia reguł kampanii wyborczej (art. 111 § 2-5).

Sygn. akt I OSK 2221/11

Analiza normatywna przywołanych regulacji wskazuje, że Kodeks wyborczy nie przewiduje udziału sądów administracyjnych w postępowaniu wyborczym do Sejmu i Senatu. Zasadne jest zatem stanowisko i argumentacja Sądu pierwszej instancji odnośnie braku kognicji sądów administracyjnych w zakresie kontroli czynności wyborczych także tych dotyczących rejestracji list kandydatów.

Naczelny Sąd Administracyjny nie podziela argumentacji skarżącego, że skoro przepisy Kodeksu wyborczego w wielu wypadkach wyłączają wprost drogę sądową, a w niektórych – milczą, to milczenie ustawodawcy nie może oznaczać braku drogi sądowej, czy braku właściwości danego sądu, lecz sąd powinien rozstrzygać *ad casum*, uwzględniając charakter danej sprawy, czyli w tym wypadku kwestię wydania zaświadczenia.

Zgodnie z przepisem art. 184 Konstytucji RP z 1997 r. i art. 1 § 1 i 2 ustawy z dnia 25 lipca 2002 r. Prawo o ustroju sądów administracyjnych (Dz. U. nr 153, poz. 1269), sądy administracyjne sprawują wymiar sprawiedliwości przez kontrolę działalności administracji publicznej oraz rozstrzyganie sporów kompetencyjnych i o właściwość między organami jednostek samorządu terytorialnego, samorządowymi kolegiami odwoławczymi i między tymi organami a organami administracji rządowej. Kontrola ta sprawowana jest pod względem zgodności z prawem, jeżeli ustawy nie stanowią inaczej. W art. 177 Konstytucja ustanawia domniemanie właściwości sądów powszechnych we wszystkich sprawach, z wyjątkiem ustawowo zastrzeżonych dla właściwości innych sądów. Ustrojodawca przesądził, że to na sądach powszechnych spoczywa zasadniczy ciężar sprawowania wymiaru sprawiedliwości, co oznacza, że w braku wyraźnego zastrzeżenia ustawowego, to właśnie sądy powszechne są właściwe do rozpatrzenia sprawy. Nie ulega wątpliwości, że skoro ustawa zasadnicza przekazała generalną właściwość, w zakresie sprawowania wymiaru sprawiedliwości, sądom powszechnym, to właściwość innych sądów musi wynikać ze szczególnego przepisu ustawy. Należy mieć na uwadze, że w państwie prawa organy władzy publicznej, w tym sądy, działają na podstawie i w granicach prawa.

Z woli ustawodawcy sądy administracyjne nie kontrolują legalności postępowania wyborczego do parlamentu. Przepisy Kodeksu wyborczego przewidują udział sądów administracyjnych tylko w przypadkach wskazanych w art. 384 § 1 i w art. 493 § 1 (rozpapywanie skarg na uchwały w przedmiocie wygaśnięcia mandatu radnego i mandatu wójta).

Sygn. akt I OSK 2221/11

Zarówno Konstytucja RP, jak i ustawa Prawo o ustroju sądów administracyjnych oraz P.p.s.a. określają właściwość rzeczową sądu administracyjnego przez wskazanie spraw, w których dopuszczona jest skarga do sądu administracyjnego, prawnych form wykonywania administracji publicznej podlegających zaskarżeniu, podmiotów, na których działanie służy skarga, a także kryterium kontroli administracji publicznej sprawowanej przez sąd administracyjny. Przepis art. 3 § 1 i § 2 P.p.s.a. stanowi, że sądy administracyjne sprawują kontrolę działalności administracji publicznej i stosują środki określone w ustawie. Kontrola działalności administracji publicznej przez sądy administracyjne obejmuje orzekanie w sprawach skarg na: 1) decyzje administracyjne; 2) postanowienia wydane w postępowaniu administracyjnym, na które służy zażalenie albo kończące postępowanie, a także na postanowienia rozstrzygające sprawę, co do istoty; 3) postanowienia wydane w postępowaniu egzekucyjnym i zabezpieczającym, na które służy zażalenie; 4) inne niż określone w pkt 1-3 akty lub czynności z zakresu administracji publicznej dotyczące uprawnień lub obowiązków wynikających z przepisów prawa; 4 a) pisemne interpretacje przepisów prawa podatkowego wydawane w indywidualnych sprawach; 5) akty prawa miejscowego organów jednostek samorządu terytorialnego i terenowych organów administracji rządowej; 6) akty organów jednostek samorządu terytorialnego i ich związków, inne niż określone w pkt 5, podejmowane w sprawach z zakresu administracji publicznej; 7) akty nadzoru nad działalnością organów jednostek samorządu terytorialnego; 8) bezczynność lub przewlekłe prowadzenie postępowania w przypadkach określonych w pkt 1-4 a. Ponadto sądy administracyjne orzekają także w sprawach, w których przepisy ustaw szczególnych przewidują sądową kontrolę, i stosują środki określone w tych przepisach (art. 3 § 3 P.p.s.a.).

W świetle powyższego nieusprawiedliwiony jest zarzut skargi naruszenia prawa materialnego tj. art. 217 k.p.a. w związku z art. 210 § 2 i § 3 Kodeksu wyborczego. Przepisy Kodeksu wyborczego stanowią szczególny reżim normatywny odnoszący się wyłącznie do procedury przeprowadzenia wyborów. Nie jest to postępowanie administracyjne, ani postępowanie w sprawach wydawania zaświadczeń, o którym mowa w art. 1 pkt 4 k.p.a. PKW nie mogła zatem potwierdzić, w formie zaświadczenia wydanego na podstawie art. 217 k.p.a, rejestracji listy kandydatów do Sejmu. Naczelny Sąd Administracyjny podziela w tej materii stanowisko Sądu pierwszej instancji, że procedura wydania zaświadczenia, o której

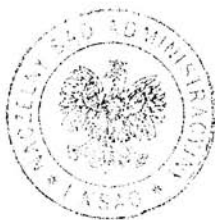
Sygn. akt I OSK 2221/11

mowa w art. 210 § 3 Kodeksu wyborczego nie jest objęta kognicją sądów administracyjnych, albowiem nie mieści się w kategorii spraw wynikających z przepisu art. 184 Konstytucji RP i art. 3 § 2 P.p.s.a.

Z przepisów Kodeksu wynika, że działalność weryfikacyjno-kontrolna procesu wyborczego sprawowana jest także przez stałe organy wyborcze – Państwową Komisję Wyborczą i komisarzy wyborczych oraz okręgowe komisje wyborcze powoływane w związku z zarządzonymi wyborami. Państwowa Komisja Wyborcza, realizując zadania m. in. wynikające z kalendarza wyborczego, nie wykonuje typowych funkcji administracji publicznej, gdyż nie jest organem administracji publicznej, w rozumieniu art. 5 pkt 3 k.p.a. PKW, jak i pozostałe organy wyborcze, nie są podmiotami powołanymi, z mocy prawa, do załatwiania spraw z zakresu administracji publicznej.

Zgodnie z art. 157 § 1 Kodeksu wyborczego, Państwowa Komisja Wyborcza jest stałym najwyższym organem wyborczym właściwym w sprawach przeprowadzania wyborów i referendów. Niewątpliwie z punktu widzenia pełnego zagwarantowania podmiotowego prawa wyborczego i prawa do wolnych wyborów ważne jest, aby nadzór nad procesem wyborczym, w tym przestrzeganiem prawa wyborczego, był sprawowany przez organ wyborczy niezależny od organów władzy ustawodawczej i wykonawczej, i aby podejmował on rozstrzygnięcia wyłącznie na podstawie norm prawa wyborczego. Sądowa kontrola w tym zakresie, w toku przeprowadzenia wyborów do Sejmu i Senatu, powierzona została Sądowi Najwyższemu, na zasadzie i w trybie określonym w Kodeksie wyborczym, a końcowym etapem tej kontroli jest rozpatrywanie protestów wyborczych i orzekanie o ważności wyborów przez Sąd Najwyższy. Skoro zadania i czynności podejmowane przez PKW, w ramach procedury wyborczej, nie są i nie mogą być władczymi działaniami organów administracji publicznej, to nie podlegają one kognicji sądów administracyjnych.

Biorąc powyższe pod uwagę, Naczelny Sąd Administracyjny – na mocy art. 184 P.p.s.a., z braku usprawiedliwionych podstaw kasacyjnych, orzekł jak w sentencji.

Na oryginale właściwy podpis
Za zgodność z oryginałem

Kamil Wertyński
K. Wertyński
starszy sekretarz sądowy

